

T.C

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

SİYASİ TARİH VE ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE IRAKLI TÜRKLER VE FAALİYETLERİ
(1990-2005)

EKREM TOK

0506309059

İSTANBUL/ 2010

T.C

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

SİYASİ TARİH VE ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE IRAKLI TÜRKLER VE FAALİYETLERİ
(1990-2005)

EKREM TOK

0506309059

TEZ DANIŞMANI: Yard.Doç.Dr. ALİ SATAN

İSTANBUL/ 2010

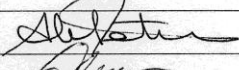
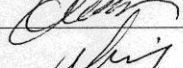
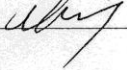
Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Iraklı Türkler ve Faaliyetleri (1990-2005)” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

İstanbul, 2010

Ekrem TOK

TEZ ONAYI

Enstitümüzün, Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimi gören 506309059 numaralı Ekrem TOK'un hazırladığı "Türkiye'de Iraklı Türkler ve Faaliyetleri (1990-2005)" konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunması ve sözlü sınavı Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin 15. Maddesi uyarınca 11.02.2010 Perşembe günü saat 11:00' da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın tezinin ~~Kabul~~.....' ne OYBİRLİĞİ/ÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Yard. Doç. Dr. Ali SATAN	Kabul	
Doç. Dr. Okan YEŞİLOT	Kabul	
Doç. Dr. Nesrin SARIAHMETOĞLU	Kabul	

ÖZET

Bu tez çalışması Türkiye’de yaşayan Irak Türklerinin 1990 – 2005 yılları arasındaki faaliyetlerini içermektedir.

Türkiye, 5 Haziran 1926 Ankara Anlaşması ile Musul’u kaybetmiştir. Irak’ta on asır süren Türk egemenliği, yerini İngiliz himayesindeki Irak idaresine bırakmıştır. Irak’ta kalan Türk toplumu gördüğü sistematik baskılar ve uğradığı katliamlar sonucu öncelikle Türkiye’ye göç etmiştir.

Bu gün Türkiye’de sayıları 25 bin ile 30 bin arasında olduğu tahmin edilen Irak Türkleri, kurdukları vakıf ve dernekler ile kültürlerini yaşatmaya çalışmaktadır.

Tez üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, Irak’ta Türk yerleşmesinin tarihi süreci ve Türkiye - Irak ilişkileri değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde, Irak Türklerinin Irak’ta siyasi yapılanmaları, eğitim, kültür, sağlık ve sosyal faaliyetleri sıralanmıştır.

Üçüncü bölümde ise; Irak Türklerinin Türkiye’ye göç süreci, kurdukları dernekler ve bu dernekler aracılığı ile gerçekleştirilen sosyal - kültürel faaliyetler, yayınlar kronolojik olarak anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Irak Türkleri, Göç, Dernekler, Mülteci,

ABSTRACT

This thesis covers the activities of the Iraqi Turks living in Turkey between the years 1990 and 2005. As a result of the Ankara Agreement in June the 5th, 1926, Turkey lost Mosul. The Turkish sovereignty in Iraq for a ten centuries period replaced with the Iraqi administration under the patronage of England.

Turkish society in Iraq, which suffered from the systematic oppression and the massacre, firstly migrated to Turkey. Today the estimated number of 25 to 30 thousands of Iraqi Turks living in Turkey, are trying to keep their culture alive with the foundations and associations that they have established.

The thesis consists of three parts. In part one, the historical settlement process of the Turks in Iraq and the Turkish-Iraqi relations are evaluated. In part two, the political, educational, cultural and social activities of Iraqi Turks in Iraq are listed. And in part three, the migration process of the Iraqi Turks to Turkey, the social and cultural activities that they have realized through their associations, and the publications are described in chronological order.

Key words: Iraqi Turks, Migration, Associations, Refugee.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

İÇİNDEKİLER.....

ÖNSÖZ.....

ÖZET.....

ABSTRACT.....

KISALTMALAR.....

GİRİŞ.....

1. Irak Türkleri veya Türkmen Kelimesinin Anlamı	4
2. Irak Ülke Bilgileri	
2.1 Konumu	7
2.2 Ekonomik Durum	7
2.3 Nüfus, Etnik ve Dinsel Yapı	8
2.4 Yönetim ve Toplumsal Koşullar	11
2.5 Irak'ta Türkmen Bölgeleri	12

1.BÖLÜM

IRAK'TA TÜRK YERLEŞMESİ VE TÜRKİYE – IRAK İLİŞKİLERİ (674-2005)

1.1 Başlangıçtan Osmanlı Devleti Hâkimiyetine Kadar Irak'ta Türk Yerleşmesi (674-1534)	14
1.1.1 Emeviler Devrinde Irak'ta Türk Yerleşmesi	14
1.1.2 Abbasiler Devrinde Irak'ta Türk Yerleşmesi	15
1.1.3 Selçuklular Devrinde Irak'ta Türk Yerleşmesi	16
1.1.4 Atabeyler Devrinde Irak'ta Türk Yerleşmesi	17
1.2. Osmanlı Hâkimiyetinden Birinci Dünya Savaşına Kadar Irak ve Irak Türkleri (1534 – 1918)	18
1.3. Birinci Dünya Savaşından Birinci Körfez Savaşına Kadar Irak ve Irak Türkleri (1918-1991)	20
1.3.1 Irak Türklerinin Türkiye'den Ayrılmaları (1918-1926)	20
1.3.2 Atatürk Döneminde Türkiye-Irak İlişkileri ve Irak Türkleri (1927-1938)	32
1.3.3 İnönü Döneminde Türkiye –Irak İlişkileri ve Irak Türkleri (1938-1950)	38
1.3.4 Demokrat Parti Dönemi Türkiye–Irak İlişkileri ve Irak Türkleri (1950-1958)	43
1.3.5. 1958-1990 Dönemi Türkiye-Irak İlişkileri ve Irak Türkleri	46
1.4. Birinci Körfez Savaşından Günümüze Türkiye–Irak İlişkileri ve Irak Türkleri (1990 -2005)	57

2.BÖLÜM

IRAK TÜRKLERİNİN IRAK'TA SİYASİ YAPILANMASI, SOSYAL, KÜLTÜREL, EĞİTİM VE YAYIN FAALİYETLERİ (1918- 2005)

2.1 IRAK'TA TÜRKMEN SİYASİ YAPILANMASI VE FAALİYETLERİ

2.1.1. İngiliz İşgali Döneminde Türkmenler	72
2.1.2. Türkmen Kardeşlik Ocağı	73
2.1.3. Milli Demokratik Türkmen Örgütü	73
2.1.4. Irak Milli Türkmen Partisi (IMTP)	74
2.1.5. Irak Türkmen Cephesi(ITC)	74
2.1.5.1. Irak Türkmen Cephesi'ne Bağlı Kuruluşlar ve Faaliyetleri	76
2.1.5.1.1. Siyasi Faaliyetler	76
2.1.5.1.2. Eğitim ve Kültür Faaliyetleri	77
2.1.5.1.3 Enformasyon Faaliyetleri	77
2.1.5.1.4 Sağlık ve Sosyal Yardım Faaliyetleri	78
2.1.5.1.5 Araştırma ve Planlama Faaliyetleri	78
2.1.6 Irak'ta Faaliyet Gösteren Diğer Türkmen Siyasi Kuruluşları	78
2.1.7 Irak'ta Türkmen Yayın Faaliyetler	79

3.BÖLÜM

IRAK TÜRKLERİNİNİN TÜRKİYE'YE GÖÇLERİ, SİYASİ YAPILANMASI, SOSYAL, KÜLTÜREL, EĞİTİM VE YAYIN FAALİYETLERİ (1926-2005)

3.1. IRAK TÜRKLERİNİN TÜRKİYE GÖÇLERİ VE TÜRKİYE'DEKİ ŞARTLARI

3.1.1 Türkiye'ye Yönelik Göç-Sığınma Hareketlerinin Irak Türkleri Açısından Değerlendirilmesi	84
3.1.1.1. Göçmen, Mülteci ve Sığınmacı Kavramları	85
3.1.1.2. Uluslar arası Sözleşmeler Açısından Türkiye'deki Sığınmacılar ve Irak Türklerinin Durumu	86
3.1.2. Irak Türklerinin Körfez Savaşı Öncesi Türkiye'ye Göçleri (1926-1991)	90
3.1.3. Irak Türklerinin Körfez Savaşı Sonrası Türkiye'ye Göçleri(1991-2005)	91
3.1.4. Türkiye'ye Göç Eden Irak Türkleri ve Yaşam Şartları	98

3.2. TÜRKİYE'DE IRAK TÜRKLERİNİN KURULUŞLARI

3.2.1. Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği (ITKYD)	113
3.2.1.1 ITKYD Ankara Şubesi	120
3.2.1.2. ITKYD Konya Şubesi	121
3.2.1.3 ITKYD İzmir Şubesi	123
3.2.2. Türkmeneli İşbirliği Ve Kültür Vakfı (TİKV)	124
3.2.2.1. TİKV Türkmeneli Kültür Merkezi	132
3.2.3. İzzettin Kerkük Kültür ve Araştırma Vakfı / Kerkük Vakfı	134
3.2.4. Türkmeneli İnsan Hakları Derneği	137
3.2. 5. Irak Türkleri Kardeşlik ve Kültür Derneği	140
3.2.6. Irak Türkleri Adalet Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	141
3.2.7. Irak Türkleri Birliği ve Dayanışma Derneği	142
3.2.8 Erbil Vakfı	143
3.2.9 Türkmen Aydınlar Derneği	144

3.2.10 Irak Türkmenleri Basın Konseyi	145
3.2.11. Bilkent Üniversitesi Bölge Ülkeleri Kurs Programları Direktörlüğü ve Türkmenlere Yönelik Çalışmaları	145
3.2.1.12 Türkmen Aydınları Kardeşlik Derneği	147

3.3. TÜRKİYE'DE IRAK TÜRKLERİNİN YAYIN FAALİYETLERİ

3.3.1.Fuzuli Dergisi	147
3.3.2. Kerkük Bülteni	148
3.3.3. Kerkük Dergisi	150
3.3.4. Kardeşlik Dergisi	151
3.3.5. Altınköprü Dergisi	154
3.3.6. Türkmen Bohçası Dergisi	157
3.3.7. Global Strateji Dergisi	159

3.4. TÜRKİYE'DE IRAK TÜRKLERİNİN SİYASİ, SOSYAL, KÜLTÜREL, EĞİTİM FAALİYETLERİ (1990-2005)

159

SONUÇ	186
--------------	------------

KAYNAKLAR	192
------------------	------------

EKLER	208
--------------	------------

ÖNSÖZ

Türkiye’de yaşayan Irak Türkleri, üzerinde yeterli ölçüde bilgi sahibi olmadığımız bir konudur. Aramızda yaşayan bu insanların varlıklarından haberdar değiliz. Haberdar olanlarımız da onların ne gibi siyasi, sosyal, ekonomik ve bürokratik sorunları olduğunu bilmiyor. Her gün Irak ve Irak Türkleri hakkında medyada haberler yer almasına rağmen Türkiye’deki durumları üzerinde ciddi araştırmalar yapılmaması üzücü ve düşündürücüdür.

Irak Türklerine Türkiye ile olan soy ve kültür bağlarını unutturmak için Irak devleti tarafından “Türkmen” adı verilmiş, Oğuz Türklerini ifade eden bu tabir, Irak Türklerince de benimsenmiştir. Temel kaynaklarda her iki tabir de kullanılmaktadır.

Kendi topraklarında insanca yaşamak isteyen Irak Türkleri, uğradıkları baskı ve zulümler yüzünden anavatan gördükleri Türkiye’ye göç etmek zorunda bırakılmışlardır. Bu çalışma ile Türkiye’ye gelen Irak Türklerinin Türkiye’deki şartları ve mücadeleleri anlatılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada yöntem olarak kişisel görüşmeler ve yayın incelemeleri tercih edilmiştir. Irak Türklerinin önde gelenleri, dernek başkanları ve akademisyenler ile yapılan görüşmeler yol gösterici olmuştur. Irak Türk derneklerinin yayın arşivleri taranmış, konu hakkında yazılmış kitap, makale, rapor, tez ve günlük gazetelerde çıkan yazılar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Irak’ta Türk yerleşmesinin tarihi süreci ve Türkiye - Irak ilişkileri değerlendirilmiş, ikinci bölümde Irak Türklerinin Irak’ta siyasi yapılanmaları, eğitim, kültür, sağlık ve sosyal faaliyetleri sıralanmış, üçüncü bölümde ise; Irak Türklerinin Türkiye’ye göç süreci, kurulan dernekler ve bu dernekler aracılığı ile gerçekleştirilen sosyal - kültürel faaliyetler, yayınlar anlatılmıştır. Özellikle 1990 - 2005 arası dönemde Irak Türklerinin Türkiye’deki faaliyetleri kronolojik olarak verilmeye çalışılmıştır.

Tez konumu belirleyen, tez çalışmam sırasında yardım ve yönlendirmelerini esirgemeyen, çalışmayı sonuçlandırmamda büyük emekleri bulunan çok değerli hocam Sayın Yard.Doç.Dr.Ali Satan’a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Kaynaklara ulaşmamda yardımcı olan Kerkük Vakfı başkanı Sayın İzzettin Kerkük'e, tavsiyeleri için Sayın Prof. Dr. Suphi Saatçi'ye, Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği başkanı Sayın Mehmet Tütüncü'ye, desteğini esirgemeyen eşime, ilgili ve destekleyici tavsiyelerinden dolayı anne ve babama, ihmal etmemi anlayışla karşılayan çocuklarıma teşekkür ederim.

Ekrem TOK
İstanbul, 2010

KISALTMALAR LİSTESİ

- a.g.e.** Adı geçen Eser
a.g.m. Adı Geçen makale
ABD Amerika Birleşik Devletleri
AKDYYK Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
AVİM Avrasya İncelemeleri Merkezi
BM Birleşmiş Milletler
CHP Cumhuriyet Halk Partisi
DKK Devrim Komuta Konseyi
DP Demokrat Parti
DYP Doğru Yol Partisi
GÜ Gazi Üniversitesi
IKDP Irak Kürt Demokrasi Partisi
IMTP Irak Milli Türkmen Partisi
ITC Irak Türkmen Cephesi
ITKYD Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği
KDP Kürdistan Demokrat Partisi
KDP Kürdistan Demokrat Partisi
MÇP Milliyetçi Çalışma Partisi
MHP Milliyetçi Hareket Partisi
MTTB Milli Türk Talebe Birliği
MÜ Marmara Üniversitesi
NATO Kuzey Atlantik Anlaşması Teşkilatı
OPEC Petrol İhrac Eden Ülkeler Teşkilatı
ORSAM Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
PKK Kürdistan İşçi Partisi
SHP Sosyal Demokrat Halkçı Partisi
T.C. Türkiye Cumhuriyeti
TBMM Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDV Türkiye Diyanet Vakfı
TERT Türkmeneli Radyo ve Televizyon Kurumu
TİV Türkmeneli İşbirliği Vakfı
TİKV Türkmeneli Kültür Vakfı
TÖMER Türkçe Öğretim Merkezi
UBEC Uluslar arası Bilkent Erbil Koleji
UNCC Birleşmiş Milletler Konferans Merkezi
UNMOVIC Birleşmiş Milletler Silah Denetleme Komisyonu
UNPO Temsil Edilemeyen Milletler ve Topluluklar Teşkilatı
UNSCOM Birleşmiş Milletler Kitle İmha Silahları Kontrol Komisyonu
YÖS Yabancı Öğrenci Sınavı

GİRİŞ

Ortadoğu toprakları, sahip olduğu yer altı zenginlikleri ve stratejik konumu nedeniyle XX. yüzyılın başında büyük bir paylaşım savaşına uğramıştır. Ortadoğu’da yaşanan bu menfaat çekişmesi, Osmanlı Devleti’nin Musul vilayeti topraklarını da içine almıştır. Çok milletli, çok dinli, çok mezhepli ve çok kültürlü bu coğrafya üzerinde Osmanlı Türk idaresinin sona ermesi, huzuru da sona erdirmiştir. Birinci Dünya Savaşında Irak toprakları, İngiltere’nin açık hedefi olmuş ve savaşın sonunda Irak’ın büyük bölümü İngilizlerin eline geçmiştir. Mondros Ateşkesi imzalandığında Musul, Osmanlı idaresindedir, fakat bu durum uzun sürmemiş ve bölge aynı yıl İngiliz kontrolüne girmiştir. 1920’de San Remo Konferansı’nda Osmanlı egemenliğindeki Musul’un İngiliz mandasına devrine karar verilmiş, Lozan ve Haliç konferansları, Musul’u kurtarmaya yetmemiştir. Musul meselesi Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde etraflıca tartışılmış, Musul için İngiltere ile savaş göze alınmıştır. Türkiye’nin toprak bütünlüğü açısından Musul’un sahip olduğu önem bilinmesine rağmen Türkiye Cumhuriyeti’ne yapılan dış baskılar neticesinde Musul meselesi, Milletler Cemiyeti’ne havale edilmiş, 5 Haziran 1926 Ankara Anlaşmasıyla da Türkiye, Musul’u kaybettiğini kabul etmek zorunda kalmıştır. Dokuz asra yakın Türk hakimiyetinde kalan Irak toprakları ve bu topraklarda kalan Türk nüfus kaderine terk edilmiştir. Ankara Anlaşmasını imzalayan devletlerden biri Irak olsa da asıl muhatap İngiltere’dir. Anlaşma sonrasında da Irak’ın kaderine uzun süre hükmeden devlet İngiltere olmuştur. 1926 Ankara Anlaşması ile Irak Türklerine sunulan Türk uyruğuna geçme imkanını, “2 aylık süre” kısıtlı olduğundan çok azı değerlendirebilmiş, geride kalanlar Irak vatandaşı sayılmıştır. Musul’un kaybı TBMM’de büyük tartışmalara konu olmuş, Mustafa Kemal Paşa, misak-ı millinin ayrılmaz bir parçası olarak gördüğü Musul’u geri alabilmek için siyasi koşulların olgunlaşmasını beklemiş, fakat iç ve dış sorunlar buna fırsat vermemiştir. İngiliz hakimiyeti döneminde başlayan Irak Türklerine yönelik saldırılar, Irak’ta İngiliz manda idaresinin sona erdiği 1932’den sonra da devam etmiştir. Irak idaresini üstlenen hükümetler, 1946’da Gavurbağı Meydanında, 1959’da Kerkük’te, 1980’de Bağdat’ta, 1991 Altınköprü’de Irak Türklerine yönelik tavırlarını belli etmişlerdir. Özellikle 1959 yılında Kerkük’te, Irak Türklerine yönelik katliam girişimi, Türk ve Dünya kamuoyunda duyulmuş ve Irak Türklerinin siyasi mücadelesinde dönüm noktası olmuştur. Türkiye’nin Irak ile diplomatik ilişkilerinde, Irak Türkleri konusuna Irak’ın iç işleri olarak bakması ve bölgesel barışı koruma çabası, Irak hükümetlerini bu konuda pervasız

davranmaya itmiştir. Özellikle Saddam Hüseyin'in Baas iktidarında Irak Türkleri sistemli biçimde asimilasyona uğratılmıştır. 2 Ağustos 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi sonucu 13 Ocak 1991'de Amerika Irak'a müdahale etmiştir. Büyük bir otorite boşluğuna yol açan ve ülkedeki güvenlik unsurlarını etkisiz hale getiren müdahale, Irak'ta kaos ve panik başlatmıştır. Irak ordusunun çökmesini fırsat bilen silahlı Kürtler, tüm ülkeyi talana uğratmıştır. Irak kuvvetlerinin duruma top,tank,uçak desteğinde müdahalesi, Saddam'ın acımasızlığını bilen halkın, Türkiye ve İran sınırına toplu göçüne yol açmıştır. Çoğunluğunu Kürtlerin oluşturduğu mülteciler arasında binlerce Irak Türkü de Türkiye'ye girmiştir.

Irak Türkleri, bölgenin Osmanlı Devleti hakimiyetinden çıkmasından sonraki süreçte 1926,1932 ve 1946 tarihli Türkiye – Irak anlaşmalarının sunduğu imkanları değerlendirip vatandaşlık, eğitim, ticaret, gibi çeşitli vesilelerle Türkiye'ye gelebilmişlerdir. Bunun dışında o günden bu güne gayri resmi girişler devam etmektedir. Irak Türklerinin Türkiye'ye göçleri, göçün getirdiği şartlar, Türkiye'deki yerleşimleri, oturma ve vatandaşlık alma süreçleri, yaşanan zahmetler, örgütlenmeleri, yayınları, kurdukları dernekler, vakıflar, temsilcilikler ve faaliyetleri, kısaca Irak Türk toplumunun Türkiye'deki varoluş mücadelesi, bu mücadelenin 1990 – 2005 yılları arasındaki on beş yıllık sürecini ortaya koymak, tespit etmek, tezin araştırma problemi olarak seçilmiştir.

Irak Türklerinin Türkiye'deki şartlarını analiz etmek, siyasi,sosyal,kültürel faaliyetlerini tespit etmek,yayınlarnı incelemek, sorunları, beklentileri hakkında bilinç oluşturmak tezin amacı olmuştur.

Türkiye'de Irak Türklerinin tarihi, kültürü, edebiyatı, folkloru hakkında yapılmış zengin içerikli yayınlar olmasına rağmen, Türkiye'de yaşayan Irak Türkleri hakkında, iltica problemlerini, vatandaşlık alma süreçlerini, sağlık, eğitim, barınma, iş durumlarını, Türkiye'den beklentilerini, siyasi yönelimlerini, sayısal nüfus verilerini detaylı izah eden, çalışmaların birkaç sınırlı örnek dışında yok denecek kadar az olması üzüntü vericidir. Dış Türkler içinde Türklük bilinci yüksek bir toplum olan Irak Türkleri konusunda Türk kamuoyunun bilgi eksikliği, ve ABD müdahalesi sonrası gündeme gelen Irak'ın parçalanma ihtimali ve bu durumda oluşabilecek sorunlar, konunun seçilmesinde etkili olmuştur. Irak Türklerinin önemli bir ailesine mensup Dr.Aras Neftçi ile tanışmamı Tez danışmanım Yard. Doç.Dr. Ali Satan sağlamış, çalışma sürecinde gerekli belge ve dokümanlara ulaşmada bu

tanışma önemli bir referans olmuştur. Türkiye’de Irak Türkleri konusunda Erşat Hürmüzlü, İzzettin Kerkük, Nefi Demirci, Enver Yakuboğlu, Ekrem Pamukçu gibi hareketin önde gelenlerinin yazdıkları eserler köşe taşlarını oluşturmuştur. Kerkük Vakfı Genel Sekreteri Prof. Dr. Suphi Saatçi’nin “*Tarihi Gelişim İçinde Irak’ta Türk Varlığı*” adlı eseri bu alanda büyük bir boşluğu doldurmuştur. Ahmet Kabaklı gazete yazılarıyla konuya dikkat çekmiştir. Bilal N.Şimşir’in “*Türk – Irak İlişkilerinde Türkmenler*” adlı çalışması da kronolojik olması yönüyle eşsizdir. İstanbul’a göç etmiş 100 Kerkük’lü Türkmen ile birebir anket sonuçlarına göre Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü Sosyoloji ve Antropoloji Anabilim Dalı’nda Tarık Tufan tarafından hazırlanmış “*Irak’ta Türkmen Azınlık ve Kerkük’lü Göçmenler*” adlı tez, saha çalışmasına dayalı olması yönüyle önemli bir katkı sağlamıştır.

Araştırmada yöntem olarak kişisel görüşme ve yayın inceleme tercih edilmiştir. Irak Türklerinin önde gelenleri, dernek başkanları ve akademisyenler ile yapılan görüşmeler yol gösterici olmuş, Irak Türk Derneklerinin yayın arşivlerinin incelenmesi, gazete ve dergilerin taranması, Irak Türkleri hakkındaki yazılmış kitap, makale, tez ve raporların okunması, kütüphane araştırması, ilgili sitelerin değerlendirilmesi sağlanmıştır. Ancak Irak Türklerinin yayınlarını Türkiye’deki akademik çevrelere yeterince ulaştıramadıkları görülmüştür. Kaynak temini ve veri toplamada, Başta Suphi Saatçi’nin sunduğu geniş, yazılı ve dijital dokümanlar olmak üzere İzzettin Kerkük’ün sunduğu dergi arşivi, konu hakkında yapılmış tezler, makaleler, belgeler incelenmiştir. Marmara Üniversitesi Kütüphanesi, İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Basın Müzesi, Türk Ocağı İstanbul Şubesi, Türk Dünyası Vakfı Kitaplığı ve Türk Dünyası Tarih Dergisi arşivi, Bayezid Kütüphanesi, Irak Türkleri Yardımlaşma Derneği arşivi, Kerkük Vakfı arşivi, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi yayınları incelenmiştir. Dış Türkler konusunda uzman isimlerden Yavuz Bülent Bakiler’den fikri destek alınmış, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı süreli yayınları incelenmiş, Irak Türklerinin yemek, anma, kutlama programı, şiir dinletisi ve tiyatro gösterilerine katılmış, medya guruplarının internet haber arşivleri taranmıştır. Araştırmanın sınırı 1990 - 2005 arasını kapsıyor olsa da çalışmada Irak Türklerinin tarihsel sürecine, ekonomik, siyasi, sosyal, toplumsal durumlarına, etnik ve dini yapılarına, Türkiye’ye yönelik göçlerinin devrelerine, Uluslar arası göç mevzuatlarına ve

Türkiye uygulamalarına, Irak Türklerine yönelik saldırılara, Irak anayasasındaki hukuk ihlallerine de yer verilmiştir.

Üç ana bölümden oluşan bu araştırmada, birinci bölümde Irak'ta Türk yerleşmesinin tarihsel süreci ve Türkiye – Irak ilişkileri günümüze kadar kronolojik olarak incelenmiş. İkinci bölümde, Irak Türklerinin Irak'taki siyasi yapılanma süreçleri, kurdukları partiler, yayın hayatları, sosyal kültürel faaliyetleri anlatılmış üçüncü bölümde ise Türkiye'ye göç eden Irak Türklerinin göç şartları, yasal durumları, hukuki hakları, yerleşmeleri, uyum problemleri, kurulan dernekler, yayın faaliyetleri, ilgili tarih aralığında Türkiye'deki Irak Türklerinin sosyal, kültürel, siyasi tüm çalışmaları kronolojik olarak sıralanmıştır. Çalışmanın doğrudan konusunu oluşturmasa da Irak Türklerinin günümüzde Irak'taki siyasi partileri de sunulmuştur. Çalışmanın eklerinde, Irak Türkleri için bir “okul” olarak sayılan Kardeşlik dergisi bibliyografyasına (Ek-1), görüşme kayıtlarına (Ek-2), Mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesine (Ek-3), Türkiye'deki Irak Türklerine ait fotoğraflara (Ek-4) gazete haberleri, belgeler, yayın örnekleri, harita ve etkinlik fotoğraflarına (Ek-5), Türkiye-İrak Sınırını belirleyen 1926 Ankara Antlaşması'nın metnine (Ek-6) yer verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı'na, Emniyet Genel Müdürlüğü'ne, Irak Türk Konsoloslugu'na da konu hakkında bilgi almak için yazılı başvurulmuş, alınan cevaplardan istifade edilmiştir.

1. Irak Türkleri veya Türkmen Kelimesinin Anlamı

Türkler, Dünya tarihinin uzun bir döneminde etkili olmuş ve göç ettikleri coğrafyalarda tarihi dönüşümlere öncülük etmiş bir topluluktur. “*Orta Asya, Türkistan, Maveraiünnehir, Kuzey Hindistan, İran, Anadolu, Irak, Suriye ve Balkan Türkleri Göktürkler yolu ile Türktür.*”¹ “*Batılı milletlerin ortaya çıkışlarından daha önce Türklük, dünyamızın en büyük sahnesini teşkil eden Eurasia'nın her çağında ve her köşesinde büyük rol oynamıştır.*”² En eski ve devamlı topluluklardan biri olan Türkler, aşağı yukarı dört bin yıllık mazileri boyunca Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarına yayılmış büyük bir millettir. Orta Asya'daki anayurttan etrafa yaptıkları sürekli göç hareketleri, Türklerin aynı zamanda nüfusça kalabalık

¹ İbrahim Kafesoğlu, Türk Milli Kültürü, İstanbul 1996, s.89

² Laszlo Rasonyi, Tarihte Türklük, Ankara 1993, s.1

olduğunu da gösterir. Türkler bu nüfus çokluğu ve faal durumları dolayısıyla dünya tarihinde mühim rol oynamışlardır. Bu itibarla mazinin her hangi bir devresinde ayrı ayrı yerlerde çeşitli Türk topluluk idare ve devletlerini müşahede etmek mümkün olduğundan Türk tarihi denilince tek bir topluluğun belirli bir mahaldeki tarihi değil, fakat Türk adı veya hususi adlar altında ve ayrı hükümdar ailelerinin idaresinde görünmekle beraber, dili, dini, töresi ve gelenekleri ile aynı “milli” kültürün taşıyıcısı olan Türk zümrelerinin çeşitli bölgelerde ortaya koyduğu “tarih” lerin bütünü anlaşılmalıdır.³ “Bu Türk zümrelerinden Oğuzlar, umumi “Türk” adı yanında yine siyasi bir isimlendirme olarak “Türkmen” adını da taşıyorlardı ki Müslüman ülkelerine geldikten sonra İslam kaynaklarında bu isimle de anılmışlardır.”⁴ Selçukluların ve Garp Türklerinin esasını teşkil eden Oğuz veya Türkmenlere dair tarihi kayıtlar onların Moğol tipinden çok uzak ve İranlılara yakın ırki vasıflar arz ettiğini belirtirler. Reşidettin, Oğuzların Türkmen adını aldığını, eskiden bu ismin mevcut bulunmadığını ve onların Karluk, Kalaç, Kıpçak, Kanglı ve Uygurlardan ayrıldıklarını bildirdikten sonra bütün Türk şubeleri şekil ve lehçe itibarıyla birbirine yakın ise de, her ülkenin hava ve suyuna göre vücut, sima ve şivelerinde bazı farklar husule geldiğini anlatır. Nihayet Türkmen adını izah ederken de “Oğuzlar kendi ülkelerinden Maverünnahre ve İran’a gelince burada nesilleri çoğaldı; iklim, hava ve su tesiri ile tedricen Tacik (Acem) lere benzediler. Fakat tam Tacik biçimini almadıkları için de İranlılar onlara “*Türk-manend*” (Türke benzer) adını verdiler. İşte Türkmen ismi bu suretle meydana çıktı mütalaasını ileri sürer. Türkmen adı hakkında yapılan bu izah şüphesiz bir halk etimolojisinden başka bir şey değildir.”⁵ Selçuklu fütuhâtı sıralarını müteakip, Anadolu ve Irak’ta yerleşen, daha sonraları Irak’ı vatan olarak benimseyen Türk boylarına Türkmen adı verilmiştir. Tarihçiler Türkmen adının anlamı konusunda belirli bir görüş üzerinde birleşmemekle beraber, Türkmenlerin Türk boylarından biri olduğu hususunda görüş birliğine varmışlardır. ⁶ Irak Türkleri, Irak’ta Türkmen, Musul Türkleri ya da Kerkük Türkleri adlarıyla bilinen ve Kuzey Irak’ta Musul yahut Elcezire denilen bölgede ve kuzeybatıdan güneydoğuya doğru uzanan bir şerit üzerinde Musul, Kerkük, Erbil, Diyala ve Süleymaniye şehirleriyle bunların mücavir alanlarında yoğunlaşmış bulunan Türkler ⁷ için kullanılan bir tabirdir. Türkmen deyimini, geniş ve bilindiği anlamda

³ Kafesoğlu, a.g.e., s.41

⁴ Kafesoğlu, a.g.e., s.144

⁵ Osman Turan, Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi, İstanbul 1997, s.29-30

⁶ Erşat Hürmüzlü, Irak Türkleri, İstanbul 1991, s.7

⁷ “Irak” Maddesi, Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA) , İstanbul 1999, Cilt 19, s.99

batıya göç eden Türkleri, yani Oğuzları, ayrıca İslamiyeti kabul eden Türkleri ifade eder ki, bu anlamda günümüzde Türkiye, Azerbaycan, Balkan, Kıbrıs, Suriye ve Irak Türklerini de içine alır. Bu gün Türkmenistan'da, Afganistan ve biraz da İran'da yaşayan Türkmen boyunun, gerçekte Irak Türkmenleri, daha doğrusu Türkleri ile zannedildiği gibi bir boy akrabalığı yoktur. Irak'ta varlığını günümüze kadar sürdüren Türklere, Türkmen denilmesi, aslında altında gizli ve politik manevra yatan bir düşüncenin başarısız ürünüdür. Irak'ta yaşayan Türklerden uzun yıllar Türk diye söz edildiği halde 1959 yılından itibaren Türkmen denilmeye başlanmıştır. Bu uygulama Irak Türklerinin Türkiye ile soy bağlarını koparmaya yönelik bir uygulamadır. Bu bakımdan Irak Türklerine yanlış olmakla birlikte Türkmen denilmesinin de fazla bir sakıncası veya tehlikesi yoktur.⁸ Irak Türklerinin Türkiye ile her türlü ilişkisi engellenmiş “Türkmenler buna rağmen Türklük bilinci ve manevi gücü ile bütün baskılara göğüs germiş ve Irak'ta varlığını devam ettirebilmişlerdir.”⁹ Irak coğrafyası, Anadolu'dan önce Türklere yurt olmuştur. 9. asırdan itibaren Türkler bu coğrafyanın kaderinde önemli rol oynadılar. Zira buradaki Türklerin varlığı, İran'daki Safevilerin veya Mısır'daki Memlûklülerin varlığına benzememektedir. Safeviler, Fars kökenli olmadıkları halde İran'da, Memlûklüler de Arap olmadıkları halde Mısır'da büyük ölçüde egemen sınıfları temsil ediyorlardı. Bu yüzden bu gün ne İran'da Safevilerden ve ne de Mısır'da Memlûklülerden söz etmek mümkün değildir. Hâlbuki Türkler, Orta Asya'dan Batı'ya göç etmeye başladıkları tarihlerden itibaren Irak coğrafyasını yurt edinmişlerdir. Bu yüzden Türkler, Irak'ta hem yerleşik hayatı geliştirmişler ve hem de yeni şehirler kurmuşlardır. Irak coğrafyasında Türk yerleşmesi oldukça eskilere dayanmaktadır. Bu bölgedeki ilk Türk yerleşim birimi, 9. yüzyılda Samarra kenti olmuştur. Ancak daha sonra, gerek Selçuklular ve gerekse Osmanlılar zamanında Erbil ve Kerkük başta olmak üzere Türkler pek çok yerleşim birimi kurmuş veya var olanlarını geliştirilmişlerdir.¹⁰ Türkiye dışındaki Türk toplulukları içinde Türklük şuurunun en yoğun biçimde yaşandığı, canlı tutulduğu yer, Irak Türklerinin yaşadığı coğrafyadır.¹¹

⁸ Suphi Saatçi, Tarihi Gelişim İçinde Irak'ta Türk Varlığı, İstanbul 1996, s.18

⁹ Suphi Saatçi, Tarihten Günümüze Irak Türkmenleri, İstanbul 2007, s.295

¹⁰ Zekeriya Kurşun-Davut Hut, “Kerkük'ün Sosyal ve Demografik Yapısı”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:9,Sayı:34, Nisan –Haziran 2007, s.30

¹¹ İsmet Binark, “Irak Türkleri”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1,Sayı:1, Ocak 1999, s.12

2. Irak Ülke Bilgileri

2.1 Konumu

Irak Cumhuriyeti, kuzey-doğudan ve doğudan İran, kuzey-batıdan Suriye, batıdan Ürdün, güneyden Kuveyt ve Suudi Arabistan, kuzeyden Türkiye ile çevrilidir. Yüzölçümü 438.446 km² dir. Başkenti Bağdat'tır.¹² Irak; Arapçada kelime anlamı “damar, asıl, kök, çorak yer, sarplığından tepesine çıkılamayan dağ, gövde, süt, yüksek mekan, küçük dağ, maden cevheri, söz konusu bu anlamlar ile Irak'ın bugünkü durumu benzerlik gösterir. Fırat ve Dicle nehirleri ülkeyi kuzeybatıdan güneydoğu'ya doğru bir damar şeklinde kat eder.¹³

Irak, klasik çağda Mezopotamya olarak bilinir. Bu ülke coğrafyasının iki temel unsuru Dicle ve Fırat vadileridir. Dicle Fırat havzası ile kuzeydoğu yükseltileri ve güneybatı çölü başlıca coğrafi bölgeleri teşkil eder.¹⁴ Mısır'ın Nil ile can bulduğu gibi Irak, Fırat ve Dicle nehirleri ile can bulan bir ülkedir. Nil vadisi ve Mezopotamya, tarihin en eski iki medeniyet bölgesidir. Daha kıdemli ülkeler yoktur. Fırat'la Dicle birleşerek Şattül Arab adını alır ve Basra Körfezi'ne dökülür.¹⁵

2.2. Ekonomik Durum

Irak ekonomisinde petrol üretiminden ve ihracatından elde edilen yüksek gelir, büyük ölçüde tarımın modernleştirilmesi ve sanayiye dönük geniş çaplı yatırımlara ayrılır. Bununla birlikte 1980'de patlak veren İran – Irak savaşı, petrol üretimini düşürmüş ve ekonomik büyümeyi önemli ölçüde aksatmıştır.¹⁶ Petrol ihraç eden ülkeler teşkilatının (OPEC) kurucu üyelerinden olan Irak, 1970'li yıllarda ihracat gelirlerinin %90'ından fazlasını petrolden kazanıyordu. 14 milyar tonla dünya petrolünün yaklaşık %5'ine sahip olan ülkede bu yolla elde edilen gelir,

¹² Türk Ansiklopedisi, Cilt:19, Ankara 1971, s.438 (Irak Cumhuriyeti resmi sitesinde yüzölçümü: 437,72 km² olarak verilmiştir. Bkz. <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/6804.htm>, erişim tarihi: 11 Şubat 2010

¹³ Ramazan Özey, Dünya Denklemine Ortadoğu, İstanbul 1997, s.247

¹⁴ “Irak”, Maddesi, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi (DGBİT), C.13, İstanbul 1989, s.171

¹⁵ Yılmaz Öztuna, Büyük Osmanlı Tarihi, Cilt 10, İstanbul 1994, s.348

¹⁶ “Irak”, Maddesi, DGBİT, C.13, s.179

önceleri tarım ve sanayide modernleşmeye harcanırken 1980’lerde on yıl süren Irak – İran ve ardından başlayan körfez savaşları sırasında daha çok silahlanmaya ayrılmış, savaş sonrasında ise 6 Ağustos 1990 tarihli ambargo kararı kapsamında tamamen kaybedilmiştir. 20 Mayıs 1996 tarihinde gıda ve ilaç alımı için verilen yılda 4 milyar dolarlık petrol ihraç etme izni, hafif bir rahatlama sağlamışsa da yeterli olmamıştır. Dolayısıyla bu gün ekonomik gelişme durmuş vaziyettedir.¹⁷ Körfez Savaşının Irak’a maliyeti 200 milyar doları bulurken, Kuveyt’e verdiği zararın da 100 milyar doların üzerinde olduğu tahmin edilmektedir.¹⁸ 2007 verilerine göre Irak’ta kişi başı gayri safi gelir 3600 dolar, enflasyon %4.7, olarak tahmin edilmiştir.¹⁹

2.3.Nüfus, Etnik ve Dinsel Yapı:

Irak’ın Sami kökenli eski halklarının, geçmiş yüzyıllarda birbirini izleyen göç dalgaları sonucunda ülkeye giren yeni halklar arasında eridikleri kabul edilmektedir. Sonradan Araplaşmış toplulukları da içine alan Araplar, ülke nüfusunun beşte üçünü oluştururlar. Arapların büyük bölümü, ülkenin orta ve güney bölgelerinde yaşarlar. Ekonomik ve siyasi gücün Arapların elinde olması da ırkçı ve aşırı sol bir Arap şovenizmi güden siyasi iktidarın baskıları ve uygulamaları sonucunda sağlanmıştır. En büyük azınlık olan Kürtler, kuzey ve kuzey doğudaki dağlık bölgede yaşarlar, tahmini olarak ülke nüfusunun % 20’ sini oluştururlar. Irak’ın kuruluşundan beri merkezi yönetim ile çatışma içine giren Kürtlerin kırsal hayat yaşadıkları ve çoğunlukla hayvancılıkla geçindikleri söylenebilir. Irak’a önceleri yoğun olarak ve genelde 9-11. Yüzyıllarda topluca yerleşerek bölgeyi yurt edinen Türkler, günümüzde Irak’ın orta kuzey ve kuzeybatı bölgelerinde yaşarlar. Osmanlı dönemine kadar sürekli Türk göçleri ile beslenen Irak’ta Irak Türkleri, Kürtlerden sonra ikinci büyük azınlık olarak nüfusun % 12’ sini teşkil ederler. Göç dalgaları ile, geçmişte Irak’ın doğu kesimine yerleşen İran kökenli etnik nüfus, Irak yönetimi tarafından uygulanan sınır dışı etme politikası sonucu, hemen hemen yok olmuştur. Öteki etnik guruplar arasında ilgi çeken bir azınlık topluluk da nüfusları tahminen % 4 civarında olan Süryanilerdir. Ayrıca Musul’un batısında ve kuzeyinde yaşayan Yezidiler, Bağdat’ta oturan

¹⁷ Mustafa Küçükbaşçı, “Irak” Maddesi, DİA, C.19, s.85

¹⁸ Sinan Aydın, Türkiye’nin Irak Politikası ve Bu Sürecin Türkmenlere Etkileri, Marmara Üniversitesi (M.Ü.) Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, Siyasi Tarih ve Uluslar arası İlişkiler Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2003, s.117

¹⁹ <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/6804.htm> erişim tarihi: 11 Şubat 2010

Mandayyalar ve İran sınırında yaşayan Lurlar gibi azınlıkların da ülke nüfusu içindeki oranları % 4 kadar kabul edilmektedir. Ülke nüfusu 1990 yılı tahminlerine göre Araplar % 60 (10.645.200) , Kürtler %20 (3.548.400) , Türkler % 12 (2.129.040) Süryaniler % 4 (709.680) Diğer Azınlıklar % 4 (709.680) toplam: 17.742.000 olarak tespit edilmiştir.

Irak'ta Türkler, 1990 yılı tahminlerine göre yaklaşık 2.130.000 kişilik nüfuslarıyla halkın %12 sini ve Kürtlerden sonra ikinci büyük azınlık gurubunu teşkil ederler.²⁰ Mevcut yönetimin Irak'taki nüfus dağılımı ile ilgili verileri ise daha farklıdır: Arap (%75-80) Kürt(%15-20) Türkmen, Keldani,Süryani ve diğer (%5). Toplam nüfus ise 27.499.638 olarak verilmektedir.²¹ Resmi dilin Arapça olduğu Irak'ta, Kürtlerin yaşadığı bölgelerde Kürtçe konuşulur. Türklerin yaşadığı Musul çevresi, Erbil, Kerkük, Diyala iline bağlı Hanekin, Karatepe, Mendeli gibi kasabalar ve hatta Bağdat'ın içinde olan birkaç mahallede yaşayan 300.000'e yakın Türk topluluğu Türkçe konuşur.²² Irak'ın kesin nüfusu bize göre belli değildir. Her ne kadar 16 -18 milyon olarak gösterilse de doğru bir nüfus sayımı yapılmadığından, hele Türkler sayılırken, baskı altında, milliyetlerinin yazılmaması da zorla istenirken kesin rakamların bulunabilmesi mümkün değildir.²³ Irak'taki Türk varlığı yaklaşık olarak şöyledir: Nüfus projeksiyonu 1921, 1926, 1947, 1957 ve 1965'te yapılan sayımlarındaki oranlarla 1976 sayımında 11.505.000 iken 1988'de 18.100.000 olarak bulunmuş olup, bu sayımlardaki Irak etnik yapısı da şu şekilde ortaya çıkmıştır. Arap %62, Kürt %20, Türk %15, Hıristiyan %3.²⁴ Irak'ın 20.yüzyıl başında 2 milyon civarında olan nüfusu 1947'de 4.186.000, 1957'de 6.298.000, 1965'te 8.220.000, 1977'de 12.171.500, 1987'de 16.335.198 ve 1995'te 20.400.000 olarak verilmektedir. Ülke nüfusunun % 77 sinin ana dilinin Arapça olduğu, Kürtçe konuşanların oranının %10, Türkçe konuşanların oranının %1,4, Farsça konuşanların ise % 0,8 olduğu tespit edilmiştir.²⁵ 2007 tahminlerine göre ülkede bebek ölüm oranları da binde 47.04 oranındadır. Yaşam beklentisi ise 69.3 tür. ²⁶ Irak'ta okuma yazma oranı çok düşüktür. Okuryazarlık oranı erkeklerde % 65, Kadınlarda ise % 26 dolayındadır. Irak nüfusunun yaklaşık yarısı okuma yazma bilmemektedir. Kuşkusuz bunun

²⁰ "Irak" Maddesi, DİA, C.19, s.99

²¹ <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/6804.htm> erişim tarihi: 11 Şubat 2010

²² Saatçi, Tarihi, s.32 (Bu gün için Irak'ta resmi dil Arapça ve Kürtçe kabul edilmektedir. Bkz. www.state.gov/r/pa/ei)

²³ Nefi Demirci, Sönmeyen Ateş Dinmeyen Hasret Kerkük, İstanbul 2006, s.34

²⁴ Haneî Bostan, "Irak Türkleri Soykırımı Karşı Karşıya", Kardeşlik Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 24, Ekim – Aralık 2004, s.50

²⁵ "Irak" Maddesi, DİA, C.19, s.84

²⁶ <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/6804.htm> erişim tarihi: 11 Şubat 2010

bir nedeni eğitim ve öğretimin kırsal yerleşmelerden şehirselleşmeye göçü hızlandıracağı ve kırsal yerleşmelerdeki tarımın gerileyeceği düşüncesiyle kırsal kesimde okulların yaygın bir şekilde açılmayıp, fakat asıl sebep, korkudur. Okuryazarlık oranının yükselmesi halinde halkın şuurlanması korkusu vardır. Halkın şuurlanmasına sebep olacak eğitim, bu günkü Irak rejimini tehdit edecektir. Bu sebeple eğitim ve öğretime mümkün olduğu kadar rejim kontrolünde ve sınırlı ölçüde izin verilmektedir.²⁷ Irak'ta geçmiş iktidarlar ve halen iktidarda bulunan rejim, her ne kadar Türk nüfusunu gizlemiş ve az göstermiş olsa bile Kerkük, Erbil, Musul vilayetleri, Selahattin ve Diyala'nın ilçe ve köyleri ile Bağdat'ta yaşayan 300.000 civarındaki Türkmen nüfusun toplamı, bize Irak'taki Türkmen nüfusun en düşük rakamla iki milyonun üzerinde olduğunu ispatlamaktadır.²⁸ Asırlarca bir Türk ili halinde sevk ve idare edilen Irak'ın tümü ile Türkleşmesi kadar tabii bir şey olamazdı. Fakat ne gariptir ki bunun aksi tecelli etmiş ve bazı Türk gurupları Arap tesiri altında asimile olarak benliklerini kaybetmişlerdir.²⁹

Nüfusunun %96'sı Müslüman olan Irak'ta, özellikle ülkenin güney ve güneydoğusunda yaşayan Şii nüfusun oranı % 55'i bulur. Bu bakımdan Arap ülkelerine göre Irak, Ortadoğu'da Şii nüfusun çoğunlukta olduğu tek ülke durumundadır. Şii nüfusun çoğunluğu Arap kökenlidir. Kürtlerin çoğunluğu ise Şafi mezhebindedir. Çoğunluğu Sünni olan Türklerin % 23'ü Şii mezhebine mensuptur. Mezhep ayrımı siyasi hayatta Araplar arasında önemli rol oynarken Türkler arasında sürtüşmeye ve ayrılıklara yol açmaz. Nüfusun % 4'ünü oluşturan Hristiyanlar; Süryani, Keldani, Nasturi gibi topluluklara ayrılırlar. Yahudiler daha önceleri kalabalık bir topluluk iken 20. Yüzyıldaki göçlerin ardından, önemsiz duruma düşmüşlerdir. Kerkük yöresinde yaşayan ve önceleri Kerkük Kalesi'nde topluca yaşadıkları için halk arasında "Kale Gavurları" diye adlandırılan Türk Hristiyanların sayısı azalmıştır. Çoğu bölgeden göç eden bu Hristiyan Türk topluluğu, dini ayinleri, konuşmaları, gelenekleri ile tamamen Türk olan bir kültürel yapıya sahiptir.³⁰ Irak'ta Şii nüfusunun Kerbela ve

²⁷ Özey, a.g.e., s.254

²⁸ Ziyat Köprülü, Irak'ta Türk Varlığı, Ankara 1996, s.9

²⁹ Celalettin Yücel, Dış Türkler, İstanbul 1976, s.99

³⁰ Saatçi, Tarihi, s.33 ("Irak nüfusunun % 42.5 ini Sünni Müslümanlar oluşturur."Bkz. DGBİT, C.13, s.180)

Kufe gibi kutsal hac yerleri, Hazreti Hüseyin ile Hazreti Ali'nin mezarları bulunmaktadır. Safevi İran'ın gözü daima Irak'tadır.³¹

2.4 Yönetim ve Toplumsal Koşullar

Irak her zaman kanlı biçimde bastırılan hükümet darbesi girişimlerinin ve ayaklanmaların ülkesi olarak kaldı.³² 1958 yılından beri birbirini izleyen darbeler yüzünden anayasal kurumlar oturmamıştır. Arap Sosyalist Baas Partisi'nin egemenliğine dayalı tek partili bir sistem geçerlidir. Yasama, yürütme, kararname çıkartma yetkisi Devrim Komuta Konseyi (DKK)'nin elindedir. Başbakan ve bakanlar kurulu DKK'ne karşı sorumludur. 1980 seçimlerinde Baas Partisi dışındaki tüm siyasal örgütler yasadışı ilan edilmiştir. Ülkede 2 yıl zorunlu askerlik hizmeti, 1934'den beri devam etmektedir. İran – Irak savaşı boyunca zorunlu askerlik uygulaması devam etmiştir. 8 yıl, 10 yıl askerlik* yapanlar olmuştur. Okuryazarlık oranı % 74.1'dir. (2006)³³ Baas Partisi, kitlelere ulaşırken ulusçuluk ve toplumsal adalet dillerinin yanı sıra İslam'ın dilini de kullanmış ancak zamanla ulusçuluk, toplumsal adalet ve sosyalizmin ön plana çıkması, İslamı muhalefetin dili haline getirmiştir. Baas'ın önündeki en önemli engellerden biri de hizipleşme olmuştur. Parti yöneticileri arasında, çatışan hırslardan ve siyasal anlaşmazlıklardan kaynaklanan kişisel düşmanlıklar görülmüştür. Aynı zamanda parti mekanizması genişleyip daha karmaşık hale gelirken, partide yapısal bölünmeler görülmüştür. Bunun sonucunda devlet içinde, parti, ordu ve istihbarat servisleri ayrı birer iktidar merkezleri haline gelmiştir.³⁴

³¹ Öztuna, a.g.e., s.349

³² İhtilaller ve Darbeler Tarihi, Sabiha Bozbağlı (çev), İstanbul, t.y., s.350 (Les Coups d'Etat adlı eserden çeviridir. Bir tarih ansiklopedisi olan eser 7 büyük tarihçi ve yazar tarafından hazırlanmıştır. Eserin son bölümünde yer alan 1960'tan günümüze kadar olan darbe ve ihtilaller Erhan Demirutku tarafından derlenerek hazırlanmıştır.)

* Zorunlu askerlik uygulaması, İran - Irak savaşı bitene kadar devam etmiştir. Detaylı bilgi için, bkz. Hadi Asker, kişisel görüşme, Ek-2

³³ <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/6804.htm> erişim tarihi: 11 Şubat 2010

³⁴ Doğan Şentürk, Ortadoğu'da Arap Birliği Rüyası Saddam'ın Baası, İstanbul 2003, s.222

2.5. Irak'ta Türkmen Bölgeleri:

Irak'lı Türk, "Türkmenim" derken, bu kelimenin Türk milli lügatinde ifade ettiği manayı ve soyunun yüceliğine delalet ettiğini gayet iyi bilmektedir. Türk gelenek ve harsına son derece bağlı olan ve benliklerini hala muhafaza eden bu soydaşlarımız, Irak'ın kuzeyinde Türk sınırından başlayarak Bağdat'a kadar uzanan bölgede yaşamakta olup bilhassa Kerkük, Erbil ve Musul vilayetlerinde kesif bir şekilde bulunmaktadır.³⁵ Türkmenlerin Irak'ta yaşadıkları bölgeler ve varlık gösterdikleri merkezler hakkında konuşan yorum yapan ve yazarların pek çoğunun Kerkük, Erbil ve Musul dışında kalan bölgeler hakkında fazla bilgi sahibi olmadıkları daha doğru bir deyişle olamadıkları görülmektedir. Son yıllarda Türkmen bölgelerinde meydana gelen patlamalar sonucu yaşanan facialar üzerine Tuzhurmatu, Telafer, Karatepe, Amirli ve Tazehurmatu gibi önemli Türkmen yerleşim merkezlerinin adlarını ilk kez duyan kamuoyunun bilgisizlik yüzünden yaşadığı şaşkınlık gözden kaçmamaktadır.³⁶ Musul'un 60 km. doğusunda bulunan Telafer ve buna bağlı olan köylerden itibaren, Musul ve çevresindeki yüzlerce köy, Erbil, Altınköprü, Kerkük ve çevresindeki köyler Tazehurmatu, Tavuk, Tuzhurmatu ve çevresindeki Bayat köyleri, Kifri, Karatepe, Hanekin, Kızlarbat(Sadiye), Karağan (Celevla) ve çevre köyleri Şahraban (Mikdadiye) , Bedre , Kazaniye, Mendeli gibi il ilçe kasaba ve köyler, Türklerin yerleştiği önemli merkezlerdir. Başkent Bağdat'ta da 50.000'e yakın Türk ailesi yaşamaktadır. Bağdat'ın yoğun olarak Karakol, Azamiye, Rağibe Hatun semtlerinde yaşayan Türklerin nüfusu 300.000'e yaklaşır.³⁷ Irak'ın klasik adı Irak -ı Arab'dır. Irak-ı Arabın orta ve güneyi, Bağdat Basra tarafları büyük çoğunluklara Araplarla meskûndur. Buralarda Türk azdır.³⁸ Tarih boyunca bölgeye göç eden Türkmen topluluklarının bir kısmı Irak'ın büyük kentlerinde yerleşerek anadilleri Türkçeyi unutup Araplaşmakla beraber, aile adları günümüze kadar kalmıştır. Irak'ın Bağdat ve Musul gibi başlıca yerleşim merkezlerinde yaşayan Türk ailelerinin adları zamanımıza ulaşmıştır. Bu gün Kerkük bölgesinde yaşayan Türk ailelerinden Cebbari, Talabani, Tikritli gibi taifeler de Irak Türkmenlerinin nüfus dokusunu meydana getiren birimlerdir. Aynı adları taşıyan ancak başka bölgede yaşayan bu ailelerin bir kısmının Kürtleşmiş veya Araplaşmış olması bu

³⁵ İzzettin Kerkük, "Irak Türkleri Hakkında", Kerkük'ün Sönmez Ateşi İzzettin Kerkük Armağanı, İstanbul 2005, s.121 (Adı geçen makale ilk olarak, Türk Kültürü Dergisinin Mart 1963 tarihli 5.sayısında yayınlanmıştır.)

³⁶ Suphi Saatçi, Irak Türkmen Boyları Oymakları ve Yerleşme Bölgeleri, İstanbul 2009, s.1

³⁷ Saatçi, Tarihi, s.33

³⁸ Öztuna, a.g.e., s.347

durumu değiştirmez. Nitekim bu ailelere mensup, Türkçe divan sahibi olan şair ve yazarlar yetiştiği gibi, pek çok siyasetçi ve devlet adamı da çıkmıştır. Irak'taki Türkmen nüfusunu meydana getiren bazı toplulukların nerelerden göç ederek bölgeye yerleştikleri, taşıdıkları adlarından belli olmaktadır. Bölgede Kayserili, Marağalı, Mardinlievi, Tokat, Vandayı (Vandavi) adını taşıyan tayfa ve topluluklar belirli tarihlerde Kayseri'den Merağa'dan, Mardin'den, Tokat ve Van'dan bölgeye göç ederek yerleşen ve Irak Türklüğü ile bütünleşen Türkmen oymaklarının devamı niteliğindedir.³⁹ Irak'ta Türk soyu, bu coğrafyaya girdiğinden itibaren sürekli devlet yönetimi ile i içe olmuştur. Onun için Türklerin daha çok şehirlerde yaşadıkları görülür.⁴⁰ 1958 sonrası Irak Hükümetlerinin Türkmen varlığını sindirmeye yönelik bilinçli tavırları yüzünden, bu gün Irak'taki Türkmen nüfus ile ilgili veriler sağlıklı nüfus sayımlarına dayalı olmasa da kaynaklarda %9 ila %13 arasında ifade edilmekte bu da takriben 2.500.000 Türkmen'in varlığını ortaya koymaktadır.

³⁹ Saatçi, Irak Türkmen, s.130-131

⁴⁰ Mahir Nakip, Kerkük'n Kimliği, İstanbul 2007, s.70

1.BÖLÜM:
IRAK'TA TÜRK YERLEŞMESİ VE TÜRKİYE – IRAK
İLİŞKİLERİ
(674-2005)

1.1 BAŞLANGIÇTAN OSMANLI DEVLETİ HAKİMİYETİNE KADAR IRAK'TA
TÜRK YERLEŞMESİ (674-1534)

1.1.1 Emeviler Devrinde Irak'ta Türk Yerleşmesi

Türkmenlerin Irak'a girişleri, birbirini izleyen çeşitli dönemlerde gerçekleşmiş, böylece sayıları çoğalarak önemleri artmıştır. Emevilerin ve Abbasilerin, ordularında görev verdikleri Türkmenlerden çok faydalandıkları bilinmektedir.⁴¹ Türkler, Irak'a ilk olarak H.54(674) yılında Emevi halifesi Muaviye tarafından Horosan'a gönderilen Ubeydullah b.Ziyad'ın ordusuyla birlikte gelmişlerdir. Savaşçılıktaki maharetleri sebebiyle Emevi ordularında önemli bir yer edinen Türklerin Irak'a gelişleri Abbasiler döneminde daha da yoğunlaşarak devam etmiştir.⁴² Irak'ta Türk yerleşmesini daha eski tarihlere dayandıranlar da mevcuttur. Bilgilerini 2 Şubat 1922 Perşembe günü 8939 sayılı İkdam gazetesindeki "Irak Türklerinin Menşei Basluhandır." adlı makalaya dayandıran ve Hicri 12.yıla indiren kaynaklar, Irak'taki Türk yerleşmesinin başlangıcı için, Irak'taki Türklerle İslam orduları komutanı Halid Bin Velid arasında imzalanan akdi esas alır.⁴³

⁴¹ Hürmüzlü, a.g.e., s.17

⁴² "Irak" Maddesi, DİA, C.19 , s.99

⁴³ Cengiz Eroğlu, "Irak Türklerinin Kökeni", Kardeşlik Dergisi, Yıl:11,Sayı: 43, Temmuz-Eylül 2009, s.30

1.1.2 Abbasiler Devrinde Irak'ta Türk Yerleşmesi

Emevilere kıyaslandığında Araplar dışındaki topluluklara karşı daha hoşgörülü olan ve milliyetçilik politikası gütmeyen Abbasiler, askeri yetenekleri ve disiplinli orduları ile temayüz etmiş Türk topluluklarına her vesile ile imkân sağlamış önünü açmışlardır. Orta Asya'nın değişik Türk bölgelerinden getirilmiş ve "Hassa Ordusu" diye adlandırılmış Türk askerlerine, Abbasi halifelerinden Me'mun zamanında hilafet ordusu saflarında yer vermeye başlanmıştır. Me'mun'un kardeşi Mutasım'ın - ki annesi Türk'tü - hilafetinde, bu olay daha çok önem kazanarak kısa bir zamanda ordu arasındaki Türklerin sayısı artmaya başlamıştır. Bundan dolayıdır ki Bağdat'ın 60 km kadar kuzeyinde şimdiki "Samarra" kenti kurulmuş ve devlet merkezi ile birlikte bu "Hassa Ordusu" da oraya alınmıştır. Bağdat'ın M.945'de Büveyhiler tarafından işgali ile, Abbasi halifeleri üzerinde Türk egemenliği kısmen de olsa azalmıştır. Fakat onların birlikleri arasında da yoğun bir biçimde yine Türk askerlerine tesadüf edilmekte idi.⁴⁴ Bu şehirde tamamen Türk asıllı askerler kalabilmekteydi. Bu arada Samerra'nın hemen kuzeydoğusunda bilinen ilk Türk kasabası olan Dakuk kurulmuş ve burada ilk Türk yerleşmesi meydana gelmiştir. Samerra şehrinde Türk askerlerinin mevcudu bir ara 40.000 miktarına kadar ulaşmıştı.⁴⁵ Ordudaki Türkler iç karışıklıkların bastırılmasında ve Bizans'a karşı yapılan savaşlarda büyük rol oynamışlardır. Halifelerin Şii muhaliflerine karşı en büyük dayanaklarını teşkil eden Türk askerleri için kurulan Samerra şehri yaklaşık yarım yüzyıl (836-892) hilafete merkezlik yapmıştır. Ordudaki Türklerin sayı ve nüfuzlarının artması Türkistan bölgesinin İslamlaşmasında da önemli rol oynamıştır. Abbasi halifelerinin etkisiz bir konumda kaldığı Şii-Büveyhi hâkimiyeti dönemi Türkler'le Deylemler arasında sürekli bir mücadeleye sahne olmuştur. Bu durum Irak'ın Selçuklu hâkimiyetine geçişine kadar devam etmiştir.⁴⁶ Türklerin Irak'a girişleri mevzusunda tarihçiler birbirinden farklı görüşler öne sürmüşlerdir. Ancak üzerindeki anlaşamadıkları husus bu gün Irak'ta yaşayan Türkmenlerin Selçuklular mı Osmanlılar mı yoksa diğer Oğuz boylarına mı intisap ettikleri konusudur. Bu günkü Irak Türkmenleri ile Emevi -Abbasi devrinde Irak'a giden Türkler

⁴⁴ Hidayet Kemal Beyatlı, "Irak Türklerinin Tarih Dil ve Kültürleri", Misakı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (AKDTYK) Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1998, s.30

⁴⁵ Abdulhaluk Çay, "Irak Türklerinin Tarihine Genel Bir Bakış", Gazi Üniversitesi Irak Türkleri Sempozyumu Tebliğleri, Ankara 1987, s.21

⁴⁶ "Irak" Maddesi, DİA, C.19, s.99

* Irak'a ilk giren Türkler ile günümüzde Irak'ta yaşayan Türklerin irtibatı hakkında detaylı bilgi için bkz. Zeki Velidi Togan, Umumi Türk Tarihine Giriş, Cilt 1, İstanbul 1946, s.187 ayrıca Erşat Hürmüzlü, Irak'ta Türkmen Gerçeği, s.17

arasında sıkı bağıllık bulunduğunu söylemek zordur. Bu hususta tarihçi Zeki Velidi Togan'ın da dediği gibi “*Türk ordusu ve komutanlarının faaliyetleri, Türklerin yoğun olarak herhangi bir yerde yerleşmelerine imkan vermemiştir.*” *

1.1.3 Selçuklular Devrinde Irak'ta Türk Yerleşmesi

Türkmenlerin Irak'ta yerleşme çağı olarak nitelendirilebilen Selçuklu devri, bu ülkenin Türkmenler tarafından vatan olarak benimsenmesinin gerçekleştiği dönemdir.⁴⁷ Tuğrul Beyin 1055 yılında Bağdat'a girmesiyle Şii hâkimiyetine son verilmiştir. Selçuklular devrinde Bağdat, devletin ikinci baş şehri haline gelmiştir. Bu dönemde Abbasi halifeleriyle de akrabalık kuran Selçuklu hükümdarlarının, Sünni İslam dünyasında önemli bir yer kazandıkları görülmektedir.⁴⁸ En büyük Türkmen dalgaları Sultan Tuğrul ile Irak'a girmiştir. Sultan Tuğrul zamanında ve sonrasında Irak'a devam eden Türkmenlerin göçleri ülkenin kuzey bölgelerini Türk vatanı haline getirmiştir. Ancak Selçuklu devleti genişledikçe Büveyhilerin huzursuzluğu da aynı oranda artmıştır. Bu arada Selçuklu sultanı Tuğrul beye elçiler gönderen Abbasi halifesi, onu Bağdat'a yardıma çağırıyordu. Bu çağırımı değerlendirerek Bağdat üzerine yürüyen Tuğrul Bey, kenti ele geçirip, Bağdat hakimi Melekurrehim'i de tutsak alarak Büveyhiler devletine M.1055'de son vermiştir. Böylece Irak'ta yoğun Türk dalgası Selçuklular ile birlikte başlamıştır. Bundan sonra siyasi nüfuz tam olarak Türklerin eline geçmiştir. Bu devirde Türkmenler Irak'a kalabalık guruplar halinde gelerek çeşitli kentlere yerleşmişlerdir. Selçuklular Irak'a hâkim olunca bölgeler Türk il beyleri tarafından idare edilmeye başlandı.⁴⁹ Selçuklu Sultanı Mehmet Tapar'ın ölümünden sonra Selçuklular Irak'ta 76 yıl hüküm süren bağımsız bir devlet kurdular. M.1118 yılında kurulan bu devlette ilki Sultan Mehmet Tapar'ın büyük oğlu Sultan Mahmut, sonuncusu Arslan Şah'ın oğlu Sultan II. Tuğrul olmak üzere dokuz sultan hüküm sürmüştür. Irak Selçukluları M.1157 yılına kadar Sultan Sencer'e tabi olmuş, ölümünden sonra ise bağımsız

⁴⁷ Hürmüzlü, a.g.e., s.19-25

⁴⁸ “Irak” Maddesi, DİA, C.19, s.99

⁴⁹ Hidayet Kemal Beyatlı, a.g.m., s.31

olarak hüküm sürmüşlerdir. Daha sonraki yıllarda otoriteleri zayıflayarak Atabeyle tabi olmuşlardır.⁵⁰

1.1.4 Atabeyler Devrinde Irak'ta Türk Yerleşmesi

Selçuklu devletinde hükümdarların erkek çocuklarının yetiştirilmesinde görev alan eğitimciler Atabey denirdi. Atabeyler merkezi otoritenin güçlü olduğu dönemlerde sorun çıkarmadan tecrübelerini genç şehzadelere aktarmışlardır. Ancak ülkenin zayıf dönemlerinde Atabeylerin konumlarını kullanmak suretiyle Selçuklu prenslerini etkiledikleri, bağımsızlık yolunda destek verdikleri bir vakıadır.

Türkmen beylikleri arasında en ünlü olanı Musul Atabeyliği'dir. Musul Atabeyliği, siyasi, askeri dehaları ile ün yapan ve özellikle Haçlı ordularına karşı başarı ile savaşan İmadettin Zengi ve oğlu Nureddin Zengi'ye nispetle Zengiler adıyla da anılmıştır.⁵¹ Kaynaklarda Haçlı ordularına karşı verilen bu mücadele övülür. "*İmadettin Zengi, bütün Irak Türklerini topladı, Timurtaş ve Aslandoğmuş'u askerleri ile yanına alarak Haçlılara karşı büyük bir cihada girişti*".⁵² Musul Atabeyliğinin kurucusu İmadettin Zengi ile oğlu Nureddin Mahmud Zengi'nin Haçlılara karşı verdiği mücadelede Türkmen topluluklarının büyük katkısı olmuştur.⁵³ Bu dönemde Irak'ta kurulan Türkmen Beyliklerinden biri de Musul, Erbil, Şehrizar, Hakkari, Harran, Sincar ve Tikrit'te hüküm süren Erbil Atabeyliğidir.⁵⁴ Hülagu Han (1258) yılında Bağdat'ı kuşattığı zaman, Halifenin Arap veziri İbn-al Alkami, ihanet içinde Hülagu'ya haber gönderirken, şehri kanlarının son damlasına kadar müdafaa eden Türk hassa ordusu olmuştur. Türk Hassa ordusunun başında Aybeg ve Kıpçak Karasungur, Türkmenlerin başında ise Yıva Boy beği Emir Süleymanşah bulunuyordu. 13.yüzyıla kadar Selçuklu hâkimiyetinde kalan bölgeye 1350 yılından sonra Karakoyunlu Türkmenleri Bayram Hoca komutasında gelerek hâkim oldular. Karakoyunlulardan sonra 1470 yılında Musul-Kerkük bölgesine Akkoyunlular hâkim oldu. Kısa bir müddet Akkoyunlularda kalan bölge 1508

⁵⁰ Hümmüzlü, a.g.e., s.27

⁵¹ Erşat Hümmüzlü, Irak'ta Türkmen Gerçeği, İstanbul 2006, s.20

⁵² Osman Turan, Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, İstanbul 1993, s.158

⁵³ "Irak" Maddesi, DİA, C.19,s.99

⁵⁴ Hümmüzlü, Irak Türkleri, s.28

yılında Safevilerin eline geçti Safevilerde de uzun süre kalmayan bölge 1534 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın Safevi hükümdarı Şah Tahmasb üzerine yaptığı sefer sonunda Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katıldı.⁵⁵

1.2 OSMANLI HAKİMİYETİNDEN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINA KADAR KADAR IRAK VE IRAK TÜRKLERİ (1534-1918)

Iraktaki Türk varlığı, 32 H.'ye kadar dayanmaktadır. Yani aşağı yukarı 14 asır.(1370 yıl) Irak Türkleri şüphesiz en huzurlu günlerini Türklerin egemen olduğu asırlarda geçirmişlerdir.⁵⁶ Osmanlı Devleti, Yavuz Sultan Selim döneminde Musul ve Şehrizor bölgesindeki mevcut emirliklerin ve aşiret şeyhlerinin nüfuz alanlarını, kendisine itaat ve Osmanlı Devleti'ne vergilerini vermek kaydıyla değiştirmemiştir.⁵⁷ Osmanlılar, Yavuz Sultan Selim'in Suriye ve Mısır'ı fethinden sonra Irak bölgesine ilgi duymaya başladılar. Bunda iktisadi sebepler kadar siyasi ve dini amiller de önemli rol oynamıştır. Bağdat'ın Safevilerin hâkimiyetinde olması, Suriye limanlarını kontrolünde tutan Osmanlılar için endişe verici bir durumdu. Öte yandan Bağdat - Basra hattına hâkim olma ve böylece Basra'dan itibaren Anadolu ve Suriye'ye uzanan ticaret yollarında kontrolü sağlama isteği ön plana çıkmaya başlamıştı. Ayrıca Osmanlılara karşı bu bölgeye doğru yayılan Safevilerin nüfuzunu kırma ve dini yönden de onlarla esaslı bir mücadeleye girişip etkilerini silme anlayışı önemli bir sebep teşkil etmekteydi. Osmanlı Ordusu 940 (1533) yılı sonbaharında Şark seferine çıktı. Irak-ı Acem ile Irak-ı Arap üzerine yapılan bu sefere Osmanlı kaynaklarında Irakeyn Seferi denilir. Bu sefer sonunda Güney Azerbaycan ile Bağdat alınmıştır. (28 Kasım 1534) Bağdat'a giren Kanuni Sultan Süleyman, Ramazan 941'e (Mart 1535) kadar orada kaldı. Bağdat'ta imar işlerini yoluna koydu ve burasını Beylerbeyilik statüsüne sokarak idaresini Diyarbekir eski beylerbeyi Süleyman Paşa'ya verdi. 962'de (1555) Osmanlılar ile Safeviler arasında yapılan Amasya Antlaşması ile Osmanlıların Irak üzerindeki hâkimiyeti resmen tanındı. Bağdat'ın 1032 -1048 (1623-1638) yılları arasında kısa İran işgali dışında bu hakimiyet XX.yüzyıl

⁵⁵ Çay,a.g.m.,s.22-23 ("Karakoyunluların ilk hakimiyet alanları Musul bölgesiyle Doğu Anadolu'daki Erciş civarıdır. Kuzey Irak'a Türklerin en yoğun biçimde yerleştikleri dönem Karakoyunluların bölgeye hakim oldukları dönemdir." Kuzey Irak'taki Türk yerleşmesi konusunda detaylı bilgi için bkz. "Irak" Maddesi, C.19,s.99)

⁵⁶ Hidayet Kemal Beyatlı,a.g.m.,s.32

⁵⁷ Sinan Marufoğlu, Osmanlı Döneminde Kuzey Irak, İstanbul 1998, s.36

başlarına kadar sürdü.⁵⁸ 1639’da imza edilen Kasr –ı Şirin antlaşmasıyla Irak-ı Acem hariç Ehvaz dahil olmak üzere Irak yeniden Osmanlı hakimiyetine girmiştir.⁵⁹

Osmanlı Devleti’nin Irak coğrafyası üzerindeki mutlak hakimiyeti 1520-1923 yılları arasında sürmüştür. Irak, başlangıçta Kerkük ve civarı bazen Bağdat üzerinden bazen da Şehrizar sancağı veya eyaleti içinden idare edilmiştir. Klasik dönem (1520-1700) Osmanlı idari organizasyonu içinde Kerkük, merkez yapılmış ve bölgeye gönderilen Beylerbeyleri Türk nüfusun yoğunluğundan dolayı Kerkük’te oturmayı yeğlemişlerdir. Musul vilayeti kurulduktan sonra ise Kerkük, yakınlığı dolayısıyla Musul’a bağlanmış, hatta bir ara Musul vilayetinin merkezi de Kerkük olmuştur. Bunun temel sebebi, burada Osmanlı idaresinin dayanabileceği köklü bir Türk nüfusunun bulunmasıydı. Bu özelliğinden dolayı, birçok Türkçe belge ve kaynak buradaki Türk varlığına vurgu yapmaktadır.⁶⁰

II. Abdülhamit yönetimi, bütün imparatorlukta ve özellikle Müslümanların çoğunlukta olduğu bölgelerde bir dizi reform hazırlığına girişti. Irak için 1878-1882, 1890, 1898, 1905-1908 tarihlerinde ayrıntılı reformlar hazırlandı ve uygulanmasına çalışıldı. Bütün bu projelerin zirai gelişme, sulama, nehir ulaşımı, demiryolu (Bağdat Demiryolu), petrol çıkarımı, aşiretlerin iskânı, idari ve askeri reformlar gibi belli ortak konular üzerinde yoğunlaştığı görülür. Çeşitli alanlardaki gelişmelerin yavaş seyretmesinin asıl sebebi Irak’ın kendine has sosyal yapısıdır. XIX.yüzyılda yerleşik ve yarı göçebe aşiretler nüfusun çoğunluğunu oluşturuyordu.1905’te halkın %76’sı kırsal kesimde yaşıyordu ve aşiretler birbirilerinden göçebe, yarıgöçebe ve yerleşik olarak ayrılıyordu.Yapılan tahminlere göre 1914 yılında Küveyt ve Necid dahil Irak’ın yaklaşık 3.650.000 olan nüfusu, özellikle Musul vilayetinde Araplar, Kürtler, Türkmenler, İranlılar, Nesturiler, Ermeniler, Keldaniler, Yahudiler, Yezidiler, Sabiiler olmak üzere etnik açıdan da bölünmüştü. XIX.yüzyıl, İngiltere’nin önceleri Basra Körfezini hedefleyen ilgisinin zaman içinde Irak’a yöneldiği bir dönemdir. İngiltere’nin Irak’taki ekonomik ve stratejik çıkarları giderek dini, siyasi, askeri alanları da kapsamış ve 1.Dünya Savaşı öncesinde doruğa çıkmıştır. Bu sebeple itilaf

⁵⁸ Robert Mantran,“Irak” Maddesi, DİA,C.19, s.91

⁵⁹ “Irak” Maddesi,Türk Ansiklopedisi, C.19, s.452

⁶⁰ Kurşun-Hut, a.g.m., s.31

devletlerinin Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettikleri günün (5 Kasım 1914) ertesi sabahı İngiliz askerlerinin Şattularap'ın ağızındaki Fav mevkiini ele geçirmesi sürpriz değildir.⁶¹

1.3 BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDAN BİRİNCİ KÖRFEZ SAVAŞINA KADAR IRAK VE IRAK TÜRKLERİ (1918-1991)

1.3.1 Irak Türklerinin Türkiye'den Ayrılmaları (1918 – 1926)

Irak Türkleri, anavatan Türkiye'den en son koparılıp ayrılmış olan Türklerdir. Hukuki bakımdan 1926 yılında Irak sınırları içinde kaldılar ve o yıl resmen Irak vatandaşı oldular. Osmanlı Devleti son yüzyılında safha safha parçalanıp dağılırken ve Anadolu'ya doğru çekilirken, çok sayıda soydaşımızı geride bırakmak zorunda kaldı. Irak Türkleri ise hukuken 1926 yılı ortalarına kadar Türk vatandaşlığını taşımış olan Türklerdir. Musul vilayeti Türkleri, Anadolu ve Rumeli Türkleri gibi, Ankara'da açılan Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsil edilmişler, hatta onlardan bazısı Türk İstiklal savaşına dahi katılabilmişlerdi.⁶²

Birinci Dünya Savaşının sonunda Irak'ın İngiliz işgaline girmesi, Türkler için karanlık bir dönemin başlangıcı olmuştur. Toprakları İngiliz işgaline giren Musul, Kerkük ve Erbil Türklerinin ileri gelenleri, istilacı güçlere karşı mücadele etmek için hemen harekete geçmişlerdir. Anadolu toprakları üzerinde yürütülen milli mücadeleye paralel olarak başlayan bölgedeki hareketler, gücünü yine Anadolu'dan alıyordu. İngilizlerin, halkı Osmanlı Devleti aleyhine kışkırtmalarını önlemek için bölgede acil biçimde önlem alınmağa başlandı. Türklerin ileri gelen liderleri İngilizlerin bu gayretlerini boşa çıkarmak için olağanüstü çaba harcıyorlardı. Erbil Türklerinin çok sevilen ve sayılan din alimi Küçük Molla Efendi (1867-1943) Erbil'in ileri gelenleri üzerinde büyük nüfuza sahipti. Şehrin en büyük ibadet yeri olan Ulucami'de aynı zamanda hocalık da yapan Küçük Molla Efendi'nin, halkı İngilizlere karşı mücadeleye davet eden ve işgalcilerin propagandalarına karşı uyanık olmaya yönelik

⁶¹ Gökhan Çetinsaya, "Irak" Maddesi, DİA, C.19, s.94-95

⁶² Bilal Şimşir, Türk – Irak İlişkilerinde Türkmenler, Ankara 2004, s.48

konuşma ve sohbetleri büyük etki yapıyordu. İngilizler Küçük Molla Efendi'nin etkisini kırmak için mevcut on iki camiden onunu salgın hastalık gerekçesiyle kapatmışlardı.⁶³

Osmanlı Devleti için bilhassa Ortadoğu'nun kapıları demek olan Filistin ve Irak Cepheleri özel bir önem taşıyordu.⁶⁴ Birinci Dünya Savaşı sırasında Irak toprakları Basra Körfezi kıyılarından ve İran tarafından olmak üzere iki yönlü saldırıya uğradı. İngilizler, 1914 de Basra'yı ele geçirdiler. Gerçekte İngiltere çoktandır bölgeyi ele geçirme planları yapmaktaydı. İngiltere, Hindistan'ı da ele geçirerek "*Mavera-yı Ebhar Britanya İmparatorluğu*" unvanını almıştı. Ancak, Hindistan'ı elde tutabilmesi Akdeniz üzerinde kesin egemenlik kurmasına bağlıydı. İngiltere'nin Malta, Kıbrıs ve Mısır'ı ele geçirmesi de bu zorunluluktan kaynaklanmıştır. Suriye ve Irak'ın içine girdiği Arap yarımadasında egemen olamaması İngiltere'nin planlarını aksatacaktı. Bölgede artık mevcut olduğu anlaşılan petrol, meseleyi daha da dikkate değer kılmaktaydı. İran petrollerini işletme imtiyazını elde etmiş olan İngiltere, özellikle Musul'da bir takım arkeolojik çalışmaları bahane ederek buradaki zengin petrol yataklarının varlığından haberdar olmuştu.⁶⁵

Ortadoğu, sahip olduğu yer altı zenginlikleri ve özellikle petrol rezervleri ile başta İngiltere olmak üzere pek çok devletin iştahını kabartmış ve üzerine çeşitli siyasi oyunlar oynanmıştır. Birinci Dünya Savaşının sona ermesi ve Mezopotamya'nın Türk hâkimiyetinden çıkması ile burada 350 sene sürdürülmüş olan barış ve istikrar devri bir daha geri gelmemek üzere sona erecekti. Çünkü bu olayla birlikte emperyalizmin pençesi bu topraklara bir daha ayrılmamak üzere yerleşmiştir. Bu dönemin olayları Mezopotamya'nın devamı olan Irak'ta 20.asır boyunca meydana gelen gelişmelerin ve bu asrın sonlarında ardı ardına patlak verecek olan körfez savaşlarının da tarihi temellerini teşkil edecekti.⁶⁶ Ortadoğu'nun petrol kaynadığı kimse için bir sır değildi. Ama petrolün önem kazanması için merhem yapımı ya da gaz lambalarını yakmanın ötesinde bir işe yaraması gerekiyordu. İşte bu önemli adım Almanya'yı denizde yenmenin gerekli olduğuna bunun için İngiliz donanmasının modernleştirilmesi gerektiğine inanmış iki kişinin, 1911'de bahriyenin başına getirilmesiyle atıldı. Bu kişiler

⁶³ Saatçi, Tarihten, s.186

⁶⁴ DurmuşYılmaz, Misak-ı Milliye Göre Musul, Konya 1995, s.23

⁶⁵ Meryem İmamzade, Irak Dosyası, İstanbul 1986, s.16

⁶⁶ Mustafa Sıtkı Bilgi, "Türk -Irak İlişkilerinin Tarihsel Boyutu (1534-2002)", Ankara 2003, s.215

Winston Churchill ve Amiral Fisher idi. Böylece İngilizlerin gücünü takviye etmesi beklenen yeni yakıt, savaşın en hayati nesnesi ve bir devlet meselesi oldu. Oysa Ortadoğu petrolerine ilginin kökeni çok eskiye gidiyordu. Daha 1888’de petrolün parlak bir geleceği olduğunu gören II.Abdülhamit, Musul ve Bağdat vilayetlerindeki petrol sahalarının gelirini elde etmek üzere önlemler almış ve bunları “*padişahın has arazisi*” haline getirmişti.⁶⁷ Ancak daha 1901 yılında İran’da petrol arama hakkı elde eden Shell ve Royal Dutch şirketleri, Musul başta olmak üzere bütün Mezopotamya’da petrol arama ve çıkarma hakkını elde etmek için Osmanlı yönetimiyle pazarlığa giriştiler. 1912 yılında ise Shell, Royal Dutch, Anglo –Saxon Oil Company ve Deutche Bank’ın ortak oldukları “*Turkish Petroleum Company*” kuruldu ve Haziran 1914’de bu şirket Osmanlı Devleti’nden petrol imtiyazı almayı başardı. Fakat şirketin, I. Dünya Savaşının başlaması nedeniyle petrol arama ve çıkarma çalışmalarına başlaması mümkün olmadı.⁶⁸

Birinci Dünya Savaşına Osmanlı Devleti’nin de katılması İtilaf devletlerinin “*hasta adam*” nazarıyla baktıkları bu devletin paylaşımına dair hesapları gündeme getirdi. Ve daha savaşın başında sonradan kendi aralarında sorun çıkmaması için Osmanlı topraklarının taksimine dair gizli anlaşmalar yapılmıştır. Bu anlaşmalarda Rusya, özellikle Boğazlar konusunda ısrarcı olurken, İngiltere, hesaplarını öncelikle petrol bölgelerine yöneltmişti. Gizli Anlaşmalar içinde 1916 Sykes-Picot, İngiliz-Fransız Anlaşması önemli bir yer tutar. İngiltere ve Fransa arasında Osmanlı Asya’sını paylaştıran bu anlaşmaya göre:

Adana, Antakya bölgesi, Suriye kıyıları ve Lübnan Fransa’ya; Musul hariç Irak, İngiltere’ye bırakılıyordu. Fransa ve İngiltere kendilerine bırakılan bu bölgelerde istedikleri türde yönetim kurabilecekti.⁶⁹

Savaşın başlamasından hemen sonra İngilizler Basra’ya çıktılar. İngilizlerin Basra Körfezindeki hücumlarının hedefi, her şeyden önce Hindistan ile deniz bağlantısını sağlamak ve bölgedeki Alman tehlikesini ve varlığını ortadan kaldırmaktı. Bu bakımdan İngiltere, Mısır

⁶⁷ Stefanos Yerasimos, Milliyetler ve Sınırlar Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu, İstanbul 1995, s.123-124

⁶⁸ Şimşir,a.g.e., s.546

⁶⁹ Rifat Uçarol, Siyasi Tarih (1789-1994), İstanbul 1995, s.495

ile Hindistan arasında bulunan ve aynı zamanda petrol yönünden de zengin kaynaklara sahip olduğu anlaşılan bu önemli bölgeyi bir an önce ele geçirmek istiyordu. Bu suretle aynı zamanda bölgenin karşısında olan ve İran petrolünün tasfiyehanesinin bulunduğu Abadan'ı güvenlik altına almayı, kuzeye doğru ilerleyerek Rusya ile birleşmeyi amaçlıyordu. İngiltere, bu hedeflerine ulaşmak için 1914 yılı Kasım ayı başlarında Hindistan'dan getirdiği birlikleri Basra'ya çıkardı.⁷⁰ Buradan Irak'ın içlerine doğru ilerlemeye başladı. İngiliz kuvvetleri Bağdat yakınlarına kadar geldi. Fakat Türk kuvvetleri 22-24 Kasım 1915'te Ktesifon'da İngilizleri yenerek geri püskürttü. 29 Nisan 1916'da Kut-ül Amare'deki İngiliz kuvvetlerini kuşatan Türk birlikleri, başlarındaki komutanları Towshend olmak üzere 18.000 İngiliz askerini esir aldı. Böylece Irak'ta düşmanın ilerlemesi durduruldu. Fakat İngilizler Basra'dan yeni kuvvetler karaya çıkardılar. Bu defa başarı kazanarak 11 Mart 1917'de Bağdat'a girdiler.⁷¹ Birinci Dünya Savaşı sona ererken İngilizler, Irak'ın büyük bölümünü ele geçirmiş bulunuyordu. Fakat Musul vilayeti hala Osmanlı kuvvetlerinin elindeydi. Mondros mütarekesinin yürürlüğe girdiği 31 Ekim 1918, saat 12.00 itibarıyla Ali İhsan Sabis paşa komutasındaki Osmanlı Altıncı ordusu, Musul vilayet merkezini ve Musul vilayetinin büyük bir bölümünü elinde tutuyordu.⁷² İngilizler, 1918 yılında Irak'ı tamamıyla hâkimiyetleri altına aldıktan sonra gerek içeride gerekse dışarıda muhtemel düşmanlarını gözetlemekten bir an boş durmadılar. Iraklıları herhangi bir milli kıpırdanışa yöneltebilecek her türlü etki ve eylemleri gayet titizlikle takibe koyuldular.⁷³ I.Dünya savaşı sonrasında toplanan San Remo Konferansı'nda (19-26 Nisan 1920) galip devletler Osmanlı Devleti'nin Arap vilayetlerini aralarında paylaştılar. Bu arada İngiltere, Milletler Cemiyeti tarafından ihdas edilen yeni bir milletlerarası vesayet sistemi çerçevesinde Irak üzerinde manda yetkisine sahip oldu. İngiltere 23 Ağustos 1921'de Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal'ı kral sıfatıyla tahta çıkardı. 10 Ekim 1922 de imzalanan İngiltere –Irak anlaşması ile manda yönetimi şartları teyit edilirken yabancıların kanuni hakları ve İngiltere'nin çıkarları teyit altına alındı.⁷⁴

⁷⁰ 5 Kasım 1914 tarihinde İngiltere, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Basra üzerinden kuzeye doğru 70 km ilerleyerek Kut'u ele geçirdiler. Detaylı bilgi için bkz.Şimşir, a.g.e.,s.49

⁷¹ Uçarol, a.g.e., s.470

⁷² E.SemihYalçın, “Misak –ı Milli ve Lozan Barış Konferansı Belgelerinde Musul Meselesi”, Misak-ı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul, Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu, AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1998, s.157

⁷³ Qassam Kh Al-Jumailly - İzzet Öztoprak, Irak ve Kemalizm Hareketi, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1999, s.29

⁷⁴ Çetinsaya, “Irak” Maddesi, DİA, C.19,s.95

Birinci Dünya Savaşı başından itibaren Irak'ın işgal edilmesi ve 1926 Ankara antlaşmasıyla Musul ve Kerkük'ün Irak'a bırakılmasıyla, Musul ve Kerkük, Irak'la birlikte İngiliz sömürgesi olmuştur.⁷⁵ Musul'un kaybıyla o gün için Ortadoğu'nun bu bölgesinde barış sağlandı. Türkiye, Misak- ı Milli sınırlarında telafisi güç bir fedakârlık yapmış, sayıları zamanla bir buçuk milyona yükselecek olan Türk nüfusu Iraklıların* iyi niyetine bırakılmıştır.⁷⁶

Ortadoğu'da geçmişi oldukça eski bir tarihe uzanan Türkiye – İran sınırı bir yana bırakılırsa, sınırlar kuraldışı durumlar dışında, Türkiye ve Suudi Arabistan gibi yerel yönetimlerin katılımı olmaksızın batılı güçler tarafından ve hatta amacı yeni ulus devletlerin kurulması bile olmayan kimi endişelerle çizildi. Bölgedeki ulus devletler tepeden inme biçimde yeni uluslar yaratmaya kararlı yöneticiler tarafından önceden var olan sınırlar dâhilinde ancak onlara dayatılan çerçeveye karşı çıkılarak kuruldu.⁷⁷ Ortadoğu'da modern çağın başlangıcını Batı'nın etkisiyle yada daha belirgin olarak Avrupa emperyalizminin gelişiyile, yayılmasıyla ve onun başlattığı değişim süreçleriyle tanımlamak adet olmuştur.⁷⁸

1.Dünya Savaşının son senesinde Osmanlı ordularının ağırlığı, Güney cephesine kaydırılmıştı. Başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere ünlü komutanların hepsi bu cephede belirli noktaları tutuyorlardı. 30 Ekim 1918'de ateşkes imzalandığında, bu komutanlardan Ali Fuat Paşa, Kilis civarında, İsmet Paşa Nablus'da, Mustafa Kemal Paşa, Halep yakınlarında Katma'da, Ali İhsan Paşa da Musul'un güney kısmında bulunuyordu. Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'nın ne İngilizlerle ne de Fransızlarla çarpışma taraftarı olmaması ile İskenderun ve Musul'a İngiliz bayrakları çekilmiştir. Türk Kurtuluş Savaşı başlarında Türkler, Musul'u daima milli sınırlar içinde düşünmüşlerdir. 7 Ağustos 1919 tarihinde yayınlanan Erzurum Kongresi kararlarının 6.maddesinde “İtilaf devletlerinden; Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı 30 Ekim 1918 günündeki sınırlarımız içinde kalan ve her bölgesinde olduğu gibi, Doğu Anadolu illerinde büyük çoğunluğu Müslüman olan kültürel ve ekonomik üstünlüğü

⁷⁵ Şevket Koçsoy, Irak Türkleri, İstanbul 1991, s.127

* Kastedilen İngiliz idaresidir. İngilizlerin de Irak Türklerine yönelik sindirme politikaları, sistemli biçimde devam etmiş, Irak'taki Türk varlığı, yok sayılmaya, gizlenmeye, asimile edilmeye çalışılmıştır.

⁷⁶ Ercüment Kuran, “Musul Meselesi (1515-1926)”, Irak Türkleri Sempozyumu Tebliğleri, Ankara 1987, s.79

⁷⁷ Yerasimos, a.g.e., s.9

⁷⁸ Bernard Lewis, Ortadoğu, İstanbul 1996, s.213

Müslümanlara ait olan birbirilerinden ayrılmaz öz kardeş dindaş ve soydaşlarımızın oturduğu memleketlerimizin bölünmesi düşüncesinden vazgeçerek varlığımıza ve tarihi, ırki,dini haklarımıza saygı gösterilmesi ve bu suretle hak ve adalete dayanan bir karar verilmesi beklenir denilmekte ve aynı mahiyette bir karar da 11 Eylül 1919 1.maddesinde yer almaktadır. Son Osmanlı Mebusan Meclisi, 17 Şubat 1920’de Misak -ı Milli’yi yayınladı. Misak-ı Milli’nin 1. maddesiyle yine 30 Ekim 1918’de elimizde bulunan toprakları kapsayan bölge, milli sınırlarımız içinde düşünölmekteydi. Yani Musul - Kerkük bölgesi, milli sınırlarımız içinde düşünölmekteydi. Bunu belirleyen en güzel husus da Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın şu sözlerdir: “Hep kabul ettiğimiz esaslardan birisi ve belki birincisi olan hudut meselesi tayin ve tespit edilirken hududu millimiz İskenderun’un cenubundan geçer, şarka doğru uzanarak Musul’u Süleymaniye’yi Kerkük’ü ihtiva eder. İşte hududu millimiz budur. dedik”⁷⁹ Önceleri Ahd-i Milli daha sonra da Misak-ı Milli olarak tarihe geçen bu karara göre Osmanlı Meclis-i Mebusan’ı Musul’u da içine alan milli bir devlet kuruyordu. Bu devletin sınırlarının ne pahasına olursa olsun savunulacağı ve hiçbir suretle, şartlar ne olursa olsun bu topraklardan vazgeçilmeyeceğini kesin bir karar altına alıyordu.⁸⁰ Misakı Millimiz konusunda bu kadar açık tavır gösteren Mustafa Kemal Paşa, bir yandan Arap halklarının bağımsızlıklarıyla da ilgilenmiş, açık destek vermiştir. Erzurum Kongresi’nin açılış konuşmasında Mustafa Kemal Paşa; Mısır, Afganistan, Irak ve Suriye’nin halklarının İngiliz ve Fransız kolonyalizmine karşı kahramanca mücadelesini övmüştür. Yine aynı konuda 7 Temmuz 1922’de Mustafa Kemal şu cümleleri söylemiştir. “Eğer Türkiye bağımsızlık mücadelesini sadece kendi adına ve hesabına yapmış olsaydı bu mücadele daha kısa sürede sonuçlanabilirdi ancak Türkiye bu mücadelesiyle doğunun bütün mazlum ve ezilmiş insanlarını müdafaa etmektedir.”⁸¹ Şüphesiz, Türk İstiklal mücadelesi, sömürge altındaki halklar için bir ümit olmuştur. Irak ve Irak topraklarında kalan Irak Türkleri de uzunca bir dönem Türkiye’nin kurtarıcı elinin kendilerine uzanacağı günü beklemiş, İngiliz mandasına karşı bu duyguyla direniş göstermişlerdir.

1918-1920 yılları arasında Irak önce İngiliz işgaline uğramış sonra doğrudan İngiliz yönetimine tabi olmuştu. Irak’ın tek hakimi olan Arnold Wilson, profesyonel bir işgal

⁷⁹ Çay, a.g.m., s.25

⁸⁰ Yılmaz, a.g.e., s.38-41

⁸¹ Bilgi, a.g.m., s.217

valisiydi. Durumun belirsizliği ve tüm Irak halkının Osmanlı özlemi sebebiyle 30 Haziran 1920 tarihinde Rumeysede meydana gelen ufak bir olay kısa sürede geniş çaplı bir halk ayaklanmasına dönmüştü. İngiliz yönetimini hiçbir şekilde benimsememiş olan Türkmenler ayaklanmada aktif rol oynadılar. Türkmen ayaklanması esnasında 4 İngiliz subayı ve Kifri halkının yardımına koşan civar köylülerinin de desteği ile Irak'taki İngiliz siyasi hakimi G.N.Salman öldürüldü. Telafer Türkmenlerince “*Şanlı Kaçakaç Destanı*” olarak anılan 1920 ayaklanması, Türkmeneli'nde işgal güçlerine karşı verilen ilk büyük direniştir.⁸²

İngilizler Irak'ı işgal ettiklerinde en sert muhalefeti Şiiiler ve Türkmenlerden görmüşlerdir. Necef ve Kerbela'da bulunan Şii ulema, gayri Müslim İngilizlerle işbirliği yapmanın haram olduğu yönünde fetvalar yayınlamıştır. Fetvalar kısa sürede etkisini gösterdi ve Haziran 1920'de Irak'ta büyük bir isyan patlak verdi. İsyan genellikle Şii ve Türkmen bölgelerinde odaklaştı. Ve bu iki kesim açıkça Osmanlı ve Türk taraftarı olduklarını belli ettiler. İsyanın önemli merkezlerinden Telafer, Türk sınırına yakın olmasından dolayı Ankara hükümeti ile isyancılar arasında teması sağlıyordu. Bu durum elbette İngilizleri rahatsız ediyordu.⁸³ İngiliz idaresinin hakimiyet kurmada zorlandığı tek yer elbette sadece Irak toprakları değildi. Aynı tarihte Anadolu'da kurtuluş mücadelesi sürüyordu. Irak'taki isyana Mustafa Kemal ve arkadaşlarının yardım etmesi, destek olması beklenen bir durum olsa da Türkiye'nin şartlarını da dikkate almak gerekiyordu. Musul, Kerkük bölgesi Misak-ı Milli'de de belirtildiği şekliyle “İrkça, dince ve gelenekçe” birbirine bağlı insanların yaşadıkları bir bölgedir. Millî Mücadeleyi yönetenler buraları da unutmamışlar, gönül bağını, istihbaratı ve manevi desteklerini bu bölgeden eksik etmemişlerdir.⁸⁴

Mondros Mütarekesinden sonra Musul, İngilizler tarafından mütareke hükümleri ihlal edilerek işgal edilmişti. İşgal sadece Musul'la kalmamış, Batı Anadolu ve İstanbul'a da sıçramıştı. 1920 ortalarında İngiliz işgalindeki Musul ilinde yer yer çatışmalar çıkmıştı. Genel olarak Süleymaniye Sancağı ile Revandız, Zeban, Akra ve Kerkük Sancağında bulunan Türkler, İngiliz yönetiminden memnun değildi. Revandız bölgesinde İngilizlere yönelik

⁸² Şemsettin Küzeci, “İrak Türklerinin Uğradıkları Katliamlar”, Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı: 2, Temmuz 2005, s.18

⁸³ Hasan Özmen, “Türkmen Hakları ve Türkmenlerin Statüsü”, Misak-ı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul, Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu, AKDİTYK, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1998, s.76

⁸⁴ Kadir Kasalak, “Atatürk Dönemi Türkiye – Irak İlişkileri” http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar_erişim tarihi: 28 Ocak 2010

ayaklanmalar başladı. Ankara hükümeti de Revandız'daki gelişmeleri yakından izliyordu. Bölgedeki hareketin daha da güçlenmesi için Antep'te Kuvay-ı Milliye komutanlığı yapmış olan Milis Yarbayı Özdemir Bey, bölgedeki güçlerin kumandanlığına atanmıştı. Özdemir bey, 22 Haziran 1922'de Revandız'a vardı. Bölgede yönetim kurarak güvenliği sağladı. İngiliz saldırılarına rağmen Süleymaniye Türklerin eline geçti. İngilizler Lozan Konferansı'nda daha güçlü bir konumda bulunmak için Musul, Şirkat ve Bağdat bölgelerinden takviye ettikleri kuvvetlerle Revandız cephesine yüklendiler. Özdemir beyin kuvvetleri, cephanenin yetersizliği, aşiretlerin saf değiştirmesi, Anadolu'dan yardım gelmemesi gibi nedenlerle, 50'den fazla uçak, 10 binden fazla iyi silahlanmış İngiliz kuvvetleri karşısında geri çekilmek zorunda kaldı.⁸⁵ İngilizler Lozan Konferansı öncesinde, şartları kendi lehine çevirebilmek için var güçleriyle emek sarf etmiş, bölgede Türkler aleyhine geçebilecek tüm aşiretleri ve unsurları kullanmıştır.

Lozan Konferansı öncesinde, mecliste Lozan Barış Konferansı'na gidecek Türk heyetinin seçimi yapıldı. İsmet Paşa çoğunluk oy ile baş delegeliğe, maliye vekili Hasan bey 152, Sıhhiye vekili Rıza Nur bey de 122 oyla delegeliğe seçildi.⁸⁶ Lozan Barış Konferansı'na giderken İsmet Paşa'ya her sayfasında o zamanki bütün bakanların imzaları bulunan 3 sayfalık ve 14 maddelik bir hükümet talimatı verildi. Bu ana talimatın 2.maddesi Irak sınırına ilişkindi. Ve aynen şöyleydi. “2 - *Irak hududu: Süleymaniye, Kerkük, Musul Livaları istenecektir. Konferansta bundan farklı olmak üzere tahassül edecek şekil için Heyet – i Vekile'den talimat alınacaktır.*⁸⁷ Lozan Konferansı'nda Musul meselesi, Türk ve İngiliz delegeleri arasında yoğun müzakerelere konu oldu.⁸⁸ Lozan'da devam eden görüşmelere temsilci olarak katılan İsmet Paşa, Musul konusundaki Türk tezini hukuki, tarihi, ekonomik, siyasal, askeri, stratejik temeller üzerinden savdu. İsmet Paşa, müdafaasında son Osmanlı sayımına göre Musul vilayetinin nüfusunun 600.000 olduğunu, bunun yüzde 55'nin Kürt, yüzde 34'ünün Türk, yüzde 9'unun Arap olduğunu, ve Türklerle Kürtlerin Türkiye'ye bağlanmak istediklerini açıkladı. Ayrıca tarihsel olarak Musul'un 11. yüzyıldan beri aralıksız

⁸⁵ Yılmaz,a.g.e.,s.33 (Bu dönemde Ankara hükümetiyle Musul'daki Türk liderler arasında sıkı bir irtibatın bulunduğu, Musul mücadelesinin önemli şahsiyetlerinden Acemi Sadun Paşa'nın devamlı surette Mustafa Kemal ile telgraflaştığı,aynı şekilde Cebbarilerin reisi Seyyid Muhammed Cebbari'nin de bölge liderleriyle dayanışma içinde olduğu ve Mustafa Kemal ile de ilişki kurduğu bilinmektedir.Detaylı bilgi için bkz. DİA,C.19, s.100)

⁸⁶ Yılmaz,a.g.e.,s.47

⁸⁷ Şimşir,a.g.e.,s.547

⁸⁸ “Irak” Maddesi, DİA, C.19,s.100

Türklerin elinde olduğunu ve coğrafi olarak Anadolu'nun bir uzantısı olduğunu ve ekonomik olarak da Diyarbakır'a, Akdeniz limanlarına bağlı olduğu görüşlerini savunmuştu. Buna karşılık İngilizler adına Lord Curzon, Türk nüfusunun ancak bölgenin yüzde 12'sini oluşturduğunu, bölgenin Arap toprağı olduğunu ve Ekim 1922 tarihli anlaşma ile Irak'ın hiçbir parçasını Türklere bırakmayacaklarını, Irak'a taahhüt ettiklerini belirterek Türk tezlerine karşılık vermişlerdi.⁸⁹

İsmet Paşa, İngiliz işgali altında bulunan Süleymaniye, Kerkük, Musul livalarının yani daha kısa ifadeyle Musul vilayetinin Türkiye'ye geri verilmesini istemişti. Gerçi Misakı Milli bu toprakları Türkiye sınırları içinde sayıyordu ama bu kafi değildi. Çünkü Misakı Milli bir Türk iç hukuk belgesiydi. Son Osmanlı millet meclisince tek taraflı kabul edilmişti. Şimdi barış konferansında bunu yabancılara da kabul ettirmek gerekiyordu. Ancak ondan sonra devletler hukukunda geçerli olabilecekti. İngiltere, Musul vilayetini Türkiye'ye vermeye yanaşmadı. Türkiye Musul vilayetinde plebisit yapılmasını da önerdi. İngiltere bu demokratik öneriyi de reddetti. Sonunda Müttefikler İngiliz görüşü doğrultusunda bir kararı benimsediler. Konu Lozan Barış Anlaşması'na şu şekilde girdi. *“Türkiye ile Irak arasındaki sınır dokuz ay içinde Türkiye ile Büyük Britanya arasında dostça belirlenecektir. Öngörülen süre içinde iki hükümet arasında anlaşmaya varılmazsa anlaşmazlık milletler cemiyetine götürülecektir.”* Sorun Milletler Cemiyeti'ne götürülünce orada İngilizler istediği kararı çıkartabilirlerdi. Çünkü ABD ve Rusya'nın içinde bulunmadığı ve Türkiye'nin de henüz üyesi bile olmadığı Milletler Cemiyeti, İngiltere'nin etkisi altındaydı. Ve İngilizler burada istedikleri kararı çıkartabilecek durumdaydı.⁹⁰ Türk Hükümeti, Musul konusunda argümanlarını etnografik, siyasi, tarihi, ekonomik ve askeri gerekçelere dayandırarak Musul sorunun plebisit yoluyla çözülmesi gerektiğini, İngilizler ise sorunun sadece bir sınır çizgisinin belirlenmesi sorunu olduğunu ve plebisite gerek olmadığını belirtmişlerdir.⁹¹ 5 Haziran 1924 tarihinde Musul konusunda Türk ve İngiliz müzakerelerinin sonuncusu İstanbul'da Kasımpaşa'daki eski Bahriye Nezareti binasında yapıldı. “Haliç Konferansı” olarak bilinen bu görüşmelerde Türkiye'yi Fethi Okyar, İngiltere'yi ise Irak'taki İngiliz Yüksek Komiseri Sir Percy Cox temsil etti. Haliç Konferansı da istenen neticeyi vermedi. İngiltere, Türkiye – Irak sınırı

⁸⁹ Baskın Oran, Türk Dış Politikası (1928-1980), Cilt 1, İstanbul 2001, s.261

⁹⁰ Şimşir, a.g.e., s.52-57

⁹¹ Mesut Özcan, Sorunlu Miras Irak, İstanbul 2003, s.132

konusunun gündeme alınması için 6 Ağustos 1924'te Milletler Cemiyeti'ne başvurdu. Ertesi gün Hakkari yöresinde Nasturi ayaklanması başladı. Türkiye, Musul işinin Milletler Cemiyeti'ne götürülmesi işini istemeye istemeye kabul etmek zorunda kaldı. Milletler Cemiyeti Meclisi, Musul sorununu 20 Eylül 1924'te görüşmeye başladı. Türkiye'yi temsil eden Fethi Bey, Musul'un Türkiye'ye bırakılmasını savundu ve bölgede plebisit istedi. İngiltere'yi temsil eden Adalet Bakanı Lord Palmoor buna karşı çıktı. Milletler Cemiyeti Meclisi, Musul için 3 kişilik bir komisyon kurdu.⁹²

Milletler Cemiyeti Komisyonu, Musul'da halkın büyük çoğunluğunun Türkiye'ye katılmayı istediğini görmüşse de rapor, bölgenin Irak'a bırakılması şeklinde çıkmış, Türkiye de Milletler Cemiyeti'nin kararını kabul etmek zorunda kalmıştır. 5 Haziran 1926 tarihinde Ankara'da Türkiye ile İngiltere ve Irak arasında Türk - Irak Sınırı ve İyi Komşuluk Anlaşması imzalandı. Bu anlaşma ile Türkiye, eski Musul vilayetini ve orada yaşayan Türkleri Irak'a bırakmayı kabul etti.⁹³ Buna göre Türkiye ile Irak arasındaki sınırın Türkiye lehine bazı küçük düzeltmelerle Brüksel Hattı* üzerinden olması, buna karşılık Irak'ın da yirmi beş yıl süreyle petrolden alacağı aidatın % 10'unu Türkiye'ye vermesi kabul edildi. Daha sonra yapılan bir protokolle de Türkiye 500.000 İngiliz sterlini karşılığında petrol üzerindeki hakından vazgeçti.⁹⁴ Musul petrollerinden Türkiye'ye yapılan ödemelerin siyasi gelişmelere göre değiştiğini söylemek mümkündür.⁹⁵

⁹² Şimşir,a.g.e.,s.550 (Türkiye'nin karşı çıkmasına rağmen kurulan komisyon Macar Kont Teleki, Belçikalı A.Poulis, ve İsveçli A.Wirsan'den oluştu.)

⁹³ Şimşir,a.g.e., s.67 (Türkiye ise başlangıçta bu kararı tanımadığını açıkladıysa da daha sonra içeride Şeyh Sait İsyanının çıkması ve İngiltere ile yeni bir savaşı göze alamamasından dolayı ve bazı imtiyazlar karşılığında kabul etti. Nihayet Musul sorunu çözüme bağlanmış oldu.Daha detaylı bilgi için bkz. Bilgi, ag.m.,s.219)

*29 Ekim 1924'te Brüksel'de toplanan Milletler Cemiyeti Musul'u Hakkari'den ayıran eski vilayet sınırını geçici sınır olarak kararlaştırdı. Bu sınır "Brüksel Hattı" adıyla anılmaya başlandı. Bkz. Şimşir,a.g.e., s.550

⁹⁴ "Irak" Maddesi,DİA,C.19, s.100

⁹⁵ Nevin Coşar, "Musul Petrollerinden Türkiye Bütçesine Gelen Paralar", Toplumsal Tarih,cilt:7, Sayı:38, s.16 (Musul petrollerinden Türkiye'ye yapılan ödemeler 1931 yılında başlamış, izleyen yıllarda devam etmiş 1945 yılında bir yıllık ara verilmiştir. İkinci dünya savaşı sonrasında 1946 yılında yeniden başlayan ödemeler 1952 yılına kadar sürmüştür. Son ödeme 1954 yılında yapılmıştır.1926 yılında imzalanan anlaşmaya göre ödeme süresi anlaşma yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 25 yıldır. Irak hükümeti 1951 yılında son ödemeyi yapmış 1952 yılında 25 yılın dolduğunu söyleyerek ödemeyi kesmiştir. Türkiye ise 1926 -1930 yılları arasında petrol üretiminin başlamadığını, ödemelerin petrol üretilmeye başlanan 1931 yılında başladığını bu nedenle 1957 yılına kadar sürmesi gerektiğini ileri sürmüştür. İki yıllık bir aradan sonra 1954 yılında bir ödeme daha yapılmış daha sonra ödemeler durmuştur. 1931 yılı başlangıç alındığında ödemelerin 1957 yılına kadar sürmesi gerekmektedir. Oysa Demokrat Parti dönemine rastlayan bu yıllarda 1952, 1953, 1955 ve 1956 yıllarında ödeme yapılmamıştır. Türkiye 4 yıllık alacağını tahsil edememiştir. 1955 yılında Türkiye ile Irak arasında Bağdat paktı imzalanmış bu sırada Türk hükümeti bu ödemelere ilişkin ısrarlı bir tutum takınmamış son birkaç yıllık alacağından vazgeçmiştir.

Irak'ta ilk kurucu meclis, 7 Mart 1924'te ilk toplantısını yapıp, Irak – İngiliz anlaşmasını onaylamış ardından, ülkenin anayasasını ve seçim yasasını hazırlamıştır. Hazırlanan anayasa, 10 Temmuz 1924'te kabul edilip, anayasa 21 Mart 1925'te kral tarafından tasdik edilerek yürürlüğe girmiştir. 1925 anayasası Irak'ın ilk anayasasıdır.⁹⁶

Atatürk'ün Lozan sonrasında da Misak-ı Milli'nin temel ruhunu terk etmeden akılcı bir tarzda hedefe doğru gittiğini görmekteyiz. 30 Ağustos zaferinin hemen akabinde onun yüreğindeki Misakı Milli düşüncesi tam bir coşku vaziyetindeydi. Fransız Le figaro gazetesine verdiği demeç, gaye ve hedefini tüm berraklığı ile ele vermektedir. Amerikalı yazar Richard Danin'in sorduğu soruya karşılık, “*Makedonya ve Suriye'yi terk ettik. Fakat artık arkada kalan ve sırf Türk olan her yeri ve her şeyi isteriz. Bunları kurtarmayı azmettik ve kurtaracağız.*” Yazar: İhraz ettiğiniz muzafferiyetten sonra projelerinizin neden ibaret olduğunu sorabilir miyim? Paşa: “*Bütün Türk toprakları halas olmadıkça tevakkuf etmeyeceğim.*” Yazar: Paşa hazretleri Türk toprakları demekle ne murad ediyorsunuz? Paşa: “*Avrupa'da İstanbul ve Meriç'e kadar Trakya, Asya'da Anadolu, Musul arazisi ve Irak'ın nisfi.*” Açıkça görüldüğü gibi Atatürk, Irak'ın yarısını hedefliyordu. Kastedilen topraklar en az 250.000 metrekarelik bir alandı. Buna Suriye içinde yer alan Türklerle meskun topraklar da dahildi.⁹⁷

Atatürk, Lozan sonrası bu hedefleri gerçekleştirmek için hummalı bir faaliyete girişti. Malum olduğu üzere Lozan'da Kuzey Irak meselesi muallâkta bırakılmıştı. Atatürk, Misakı Milli'nin bir Türk sınırı ihtiva etmediği üzerinde durarak herhangi bir bölgede yaşayan Türklerin haklarının, çizilecek suni bir sınır vasıtasıyla ezilmemesini amaçlamıştır.

Atatürk 1923'de Musul meselesini savaşız olarak halletmek isterken, sonraki dönemde her ne pahasına olursa olsun bu meseleyi çözmek istemiştir. Bunun için bütün çabayı da göstermiştir. Ancak Musul, bir türlü anavatana döndürülememiştir. Bunun en

Buradan Şu sonuca varılabilir. Musul meselesi 1926 yılında bitmiş kabul edilmesine rağmen siyasi yönü ağırlıklı olarak devam etmiş Türk Irak ilişkilerinin önemli bir parçası olmuştur.)

⁹⁶ Özmen, Türkmen, s.77

⁹⁷ Refik Turan, “Misakı Milli ve Atatürk'ün Lozan Sonrası Hedefleri”, Misakı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu, AKDYYK Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1998, s.52-54

birinci sebebi İngiltere'dir. Atatürk önderliğindeki Türkiye, bir türlü İngiliz seddini geçememiştir. 1925'de Türk ordusu savaş için harekete geçirilmiş, hedef Musul'dur. Bu siyasi reste karşılık İngiliz hükümeti de reste karşılık vermiştir. İngiltere, bu restini; Hakkârî'yi işgal etmek, Şeyh Sait isyanını çıkartmak fiilleriyle göstermiştir.⁹⁸ Son derece gerçekçi bir lider olan, askeri satrancı iyi oynayan Atatürk, bunu iyi gördü ve bundan böyle dış politikada aksiyoner yaklaşımına 1936'ya kadar ara verdi.⁹⁹

Mustafa Kemal Paşa'da başlangıçtan itibaren Musul'dan vazgeçilmesi yönünde herhangi bir temayül görülmemiştir. Değişik tarihlerdeki demeçlerinde Musul'un anavatandan ayrılmaz bir Türk yurdu olduğunu defalarca vurgulamıştır.¹⁰⁰ İngilizler, Musul konusunda Türklerin önünde dört alternatif kaldığına inanıyorlardı: 1)Askeri bir harekât, ancak ümitsizlik eseri olabilirdi ki buna ihtimal verilmiyordu 2)Mustafa Kemal, askeri hareket tehdidinde bulunabilirdi. Buna şiddetle karşı durulmalıydı.3)Diplomatik oyunu sürdürüp meseleyi hukuki dayanaklar arayarak lehlerine çözmeye çalışmak, ve son olarak da 4) Yavaş yavaş konunun önem kaybederek gündemden çekilmesine göz yummak.¹⁰¹

Irak, İngiliz hâkimiyeti altına girdikten sonra da Irak Türkleri, bu manda hükümetinden kurtulma çarelerini aramaya başlamışlar, kurtuluş hareketlerini gerçekleştirmek için teşkilat kurmuşlardır. Kurulan bu ilk teşkilat,¹⁰² İngilizlere ihbar edilmiş ve cemiyet basılarak üyeleri sürgüne gönderilmiştir. İşte Irak Türklerinin sürgüne gönderilmeleri bu tarihten sonra başlar. Teyyari ve Asuri vakası adıyla Irak Türklerinin tarihine geçen olay, 1924 yılında cereyan etmiştir. İngilizler, Irak'taki Teyyarileri silahlandırıp Kerkük Türkleri aleyhinde ilk katliamı kurban bayramının birinci günü tertitlediler. Bu silahlı çatışmada Türklerden bir çok kimse öldürüldü. Bu hadiseden sonra artık Irak Türklerine sürgün ve katliam reva görülmeye başlandı.¹⁰³ 5 Ağustos 1923 tarihinde 3 levi (paralı İngiliz askeri) Musul çarşısında

⁹⁸ 22-23 Şubat 1925 tarihinde başlayan Şeyh Sait ayaklanması, Musul sorununun kritik bir zamanında ve üçlü komisyonun bölgede inceleme yaptığı bir zamanda başlamış yaz aylarına kadar uzamıştır. İsyan 28/29 Haziran'da Şeyh Sait ve suç ortaklarının Diyarbakir'de idam edilmeleriyle noktalanmıştır. Bkz.Şimşir,a.g.e., s.550

⁹⁹ Turan, a.g.m., s.54

¹⁰⁰ Yalçın,a.g.m.,s.171

¹⁰¹ Mim Kemal Öke, Musul Meselesi Kronolojisi (1918-1926), İstanbul 1987,s.181

¹⁰² Türklük yanlısı fikirleri yaymak üzere kurulan cemiyet, Mayıs 1919 da faaliyetleri organize için Nuri Efendi'yi Musul'a gönderdi. Nuri Efendi, çoğunluğu Kerkük'lü Türk subaylardan oluşan bu arada Kürt ve Arap subayların da olduğu pek çok asker ve sivil cemiyetin etrafında topladı. Bkz. Saatçi, Tarihi,s.184)

¹⁰³ Demirci, a.g.e., s.47

çıkarttıkları kargaşalık yüzünden 18 kişinin yaralanmasına birkaç kişinin ölmesine neden oldular. 4 Mayıs 1924 günü Kerkük'te İngiliz askerleri büyük çarşıda satıcılardan biriyle alışveriş yaparken tartışır, satıcı Türk'ü yaralar ve arkadaşlarıyla birlikte askeri kampa döner. Kısa bir süre sonra kalabalık silahlı bir grup asker şehre gelir. İngiliz askerleri çocuk, kadın, ihtiyar demeden önüne kim çıkarsa öldürür. Toplam 200 ölü 54 yaralı.¹⁰⁴ Olayın ardından İngilizler bildiri yayınladı.¹⁰⁵

1.3.2 Atatürk Döneminde Türkiye –Irak İlişkileri ve Irak Türkleri (1927-1938)

Atatürk, Ortadoğu'yu bir huzur ve istikrar adasına çevirmek, bölge ülkeleri arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkileri geliştirmek için Türkiye'nin öncülüğünde batıdan bağımsız bir doğu ittifakı kurmak amacıyla aynı zamanda İran, Afganistan, Suudi Arabistan ile de diplomatik temaslara devam etti.¹⁰⁶ 1926 Türkiye – Irak Sınırı İyi Komşuluk Antlaşması ile eski Musul vilayeti toprakları Irak'a bırakıldı. Bu topraklar üzerinde, yani eski Süleymaniye, Musul, Kerkük sancaklarında yaşayan Türk kitleleri de Irak'ta kaldı. Antlaşma, bu insanlara eskilerin hakk-ı hıyâr dedikleri vatandaşlıklarını seçme hakkı tanıdı. “*18 yaşını bitiren herkes vatandaşlığını seçebilir*” dendi. Ancak vatandaşlığını seçebilmek için Musul Türklerine tanınan süre, sadece iki ay idi. İki aylık süre yetersiz kalmış, Türkiye vatandaşlığını seçmek isteyenlerin çoğu, özellikle köylerde yaşayanlar, zaman darlığı yüzünden buna imkân bulamamışlardır. Türkiye vatandaşlığını seçmemiş veya seçememiş olan soydaşlarımızın hepsi Irak vatandaşı olmuşlardır.¹⁰⁷ Türkiye coğrafyasının doğal bir uzantısı olan Musul bölgesinin elden çıkması antlaşmalarla kabul edilmiş olsa da gerek İngiltere gerekse Irak'taki kukla idareler, bölgenin Türkiye tarafından yeniden ilhakından daima endişe duymuşlardır.

¹⁰⁴ Demirci, a.g.e., s.153

¹⁰⁵ İngiliz Hava Kuvvetleri şehri havadan bombalamaya başlamış, tam 72 saat, 3 gün 3 gece süren katliamın ardından Türkçe bir bildiri, İngiliz Siyasi Hakimi H.Dobs tarafından göstermelik olarak, Türklerin gönlünü almak için, Kerkük halkına hitaben yayınlanmıştır. 5 Mayıs 1924 tarihli bildiri de olaylara karışan askerlerin Kerkük ile Süleymaniye arasındaki Çemçemal'e nakledildikleri, zarar görenlere tazminat ödeneceği, dükkanı yağmalanan veya tahrip edilenlerin uğradıkları zararların karşılanması için işgal hükümetinin karar aldığı ifade edilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Küzeci, a.g.m., s.19)

¹⁰⁶ Bilgi, a.g.m., s.219

¹⁰⁷ Şimşir, a.g.e., s.70

1926 Anlaşması, Irak'tan Türkiye'ye bir göç hareketini öngörmemiş ve düzenlememişti. 1926'dan sonraki tarihlerde de Türkiye ile Irak arasında bir göç anlaşması yapılmamıştır. Irak'tan Türkiye'ye ne zaman, nasıl, ne kadar ve hangi şartlarda göçmen gelmiştir. Türkiye'ye gelip yerleşenlerin Irak'la ilişkileri, geride kalan mal ve mülkleri ne olmuştur? 1926 Ankara Anlaşması yapılırken Türkiye İle Irak arasında bir nüfus değiş tokuşu da düşünülmemiştir. Irak'taki Türkler, Türkiye'ye gelsin Türkiye'deki Araplar da Irak'a gitsin diye bir düşünce* hiç gündeme gelmemiştir. Mübadele yok, dolayısıyla Irak'a terk edilen topraklarla birlikte Irak'ta büyük bir Türk kitlesi kalmıştır. Irak'ta Türklüğü yaşatan büyük soydaş toplum Irak Türkleridir.”¹⁰⁸

Osmanlı Devleti'nde de Türkiye'de de azınlık kavramı daima gayri Müslimler için kullanıldığından, Müslüman nüfus ister Arnavut, ister Arap olsun azınlık sayılmamıştır. Bu yaklaşımın bir neticesi olarak Türkiye, Müslüman ülkelerde kalmış Türk unsurların haklarını korumak için ilgili ülkeler ile anlaşmalar yapma yoluna gitmemiş, bu durum Irak Türkleri için de bağlayıcı olmuştur.

5 Haziran 1926 Ankara Antlaşması sonrasında Irak Kralı Faysal, Gazi Mustafa Kemal'e hayranlığını dile getirmiş, Londra'da Türkiye Büyükelçisi Ahmet Ferit Tek'e dostluk ilişkilerini geliştirmek istediğini belirtmiştir. Kral “ *Maziyi hatırlamakta bir faide yoktur. Lazım olan atiyi temin etmektir. Gayemiz aramızda hüsnü münasebatı teyid ve teşyid etmektir*” demek suretiyle yakınlık isteğini izhar etmiştir.

Gazi Mustafa Kemal (Atatürk) ikinci defa Türkiye Cumhurbaşkanlığına seçildiğini 21 Kasım 1927'de bir name ile Irak Kralı Faysal'a duyurmuş, Irak Kralı Faysal da Türkiye Cumhuriyetine ilk Irak elçisi olarak eski Osmanlı subaylarından ve Gazi Mustafa Kemal ile tanışıklığı olan Sabih Beg Nashat'ı atamıştır. Bir yıl sonra da Türkiye, Bağdat'a ilk Türk elçisi olarak Tahir Lütfi Tokay'ı atamış, Tokay, Irak kralına güven mektubu sunarak

* Günümüzde bu fikir tekrar gündeme gelmiştir. Türkiye'deki ayrılıkçı Kürtler ile Irak Türklerinin değişimini teklif etmiştir. “Güneydoğu'da ise, bölgesel özerklik, resmi dil dışında öğretim gibi ulus-devlet ilkesiyle çatışan isteklere karşı kesin kırmızı çizgiler çizmek ve düzen değiştirici planlı ekonomik-sosyal kalkınmayı öne çıkarıp bu koşullara uymak isteyenlerin Irak'taki Türkmen nüfusla değiştirilmesini önermek gerekecektir. Mümtaz Soysal, Cumhuriyet, 17 Ağustos 2009

¹⁰⁸ Şimşir, a.g.e., s.71

Bağdat'ta göreve başlamıştır. Mustafa Kemal (Atatürk) ile Irak Kralı Faysal arasında karşılıklı devam eden iyi niyet tavırları sonucu 4-9 Temmuz 1931 tarihinde Irak Kralı Faysal Türkiye'ye resmi bir ziyarette bulunmuştur. Irak Başbakanı Nuri Said Paşa ve Maliye Bakanı Rüstem Haydar beyin de krala refakat ettiği bu gezi onuruna Gazi Mustafa Kemal, (Atatürk) Ankara Palas'ta yemek vermiştir. İki ülke arasında ticari anlaşmalar teyit edilmiştir. ¹⁰⁹

Kral Faysal'ın Ankara ziyareti, Irak Türkleri için de yararlı olmuştur. Kralın ziyaretinde verilen karar doğrultusunda Türkiye ile Irak arasında yeni bazı anlaşmalar imzalanması için görüşmelere başlanmış, 9 Ocak 1932 tarihinde Ankara'da üç anlaşma imzalanmış, özellikle “*Türkiye – Irak İkamet Mukavelesnamesi*”, Irak vatandaşı Türklerin yararına olmuştur. Bu sözleşme ile Türk vatandaşlarının Irak'ta, Irak vatandaşlarının da Türkiye'de oturmaları, çalışmaları, iş tutmaları, mal mülk edinmeleri düzenlenmiştir. Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra Irak'lı soydaşlarımızın Türkiye ile ilişkileri kolaylaşmış, geliş gidişler artmış, soydaşlarımız Irak vatandaşlığını muhafaza ederek Türkiye'de oturma, çalışma, ev bark sahibi iş güç sahibi olma, mal mülk edinme ticaret yapma ve çocuklarını Türkiye'de okutma, yetiştirme, meslek sahibi yapma imkânlarına kavuşmuşlardır. Irak Türklerinin belli bir kesimi bu imkânlardan yararlanmışlardır.

1930 ve daha sonraki yıllarda Irak kökenli bir çok Türk, Türkiye'de yetişmiş, öne çıkmış, varlık sahibi olmuş, çeşitli görevlere gelebilmişlerdir. Bunların bir bölümü daha sonra Türk vatandaşlığı da alarak temelli Türkiye'ye yerleşmişlerdir. ¹¹⁰

1932 yılında Irak Krallığı, İngiliz manda idaresinden kurtulmuş fakat İngiliz nüfuzu hiçbir zaman azalmamıştır. Kral Birinci Faysal ve Nuri Said, yüzde yüz İngiliz adamı idiler. Bunlar eskiden olduğu gibi Irak Türklerine kan kusturmuşlardı. Manevi imha hareketleri devam ediyordu. Kürtler ve Ermeniler okullarında kendi dilleriyle eğitim görürken, Türklere okullarında Türkçe konuşmak bile yasak edilmişti. Türklere değil bakanlık, genel müdürlükler dahi verilmezdi. Harbiye'ye girmeleri bir problemdi. Hele kurmay olmak asla mümkün değildi. Türklerin yaşadıkları bölgelere Kürt idareciler, belediyelere Kürt belediye başkanları

¹⁰⁹ Şimşir,a.g.e.,s.551-554

¹¹⁰ Şimşir,a.g.e.,s.89-90

tain edilir, petrol şirketlerine Ermeni,Asuri,Kürtler yerleştirilirken Türkler buralarda işçi bile yapılmak istenmezdi. Parayla tutulmuş bir çok yazar ve bilgin, Kürt tarihi, Kürt edebiyatı gibi sözde eserler imal ederken, bir çok Kürt gençleri de Londra'ya gönderilerek orada kendilerine Türk düşmanlığı aşılannmış, döndüklerinde Türklerin başına idareci olarak görevlendirilmişlerdir.¹¹¹

Irak Kralı Faysal, 30 Mayıs 1932'de Irak Krallığı adına bir deklarasyonu, Bağdat'ta yayınlamıştır. Irak Devlet Başbakan Nuri Said'in imzası ile yayımlanan deklarasyonda Türkmenlerin varlığı ilk defa ve resmen kabul edilmektedir.

Deklarasyonun birinci bölümü 10 maddeden oluşmaktadır. Bu bölümde azınlıkların haklarından ve temel insan hak ve özgürlüklerinden bahsedilmektedir. İkinci bölüm ise uluslar arası anlaşmalar, devletlerarası ilişkiler, Irak'ın Milletler Cemiyetine girişi ve üyeliği ile ilgili benzer taahhütlerdir. Birinci bölümde en önemli husus birinci maddedir. Madde şöyledir. *“Bu bölümde ifade edilen taahhütler, Irak'ın temel kanunları olarak kabul edilmiştir. Ve hiçbir kanun tüzük ve resmi hareket şimdi veya ileride bunların üstüne geçemez.”* Deklarasyon, din vicdan ve ibadet özgürlüğünü güvence altına almakta, vatandaşlar arasında din, dil ve ırk ayrımı yapmamayı taahhüt etmektedir. Herkese kendi dilinde eğitim öğretim hakkı tanımaktadır. Irak vatandaşlarına diledikleri dilde, özel görüşmeler, dini ve her türlü basın yayın faaliyetlerinde bulunma hakkı tanımaktadır. Azınlıklara vakıf, dernek, araştırma enstitüsü kurma hakkı ayrıca verilmektedir. Deklarasyon, Türk dilini resmi dil olarak kabul etmektedir.¹¹² Mahkemeler dahil Türkmenlerin yaşadıkları yerleşim merkezlerinde, devlet dairelerinde, Arapçanın yanında Türkçenin de kullanılmasına müsaade edilmektedir.

Üçüncü maddenin beşinci fıkrası ise aynen şöyledir. *“Arapçanın Irak hükümetinin resmi dili olması ve Irak hükümetinin yaptığı özel düzenlemelere aykırı olmamak suretiyle bu deklarasyonun 9. maddesinde ifade edilen Kürtçe ve Türkçenin kullanımı ile ilgili olarak*

¹¹¹ Enver Yakuboğlu, Irak Türklerinin Tarihi, İstanbul 1976, s.19

¹¹² Özmen,Türkmen, s.79

ana dili resmi dilin dışında olan bütün Irak vatandaşlarına mahkemelerde kendi dillerini yazılı ve sözlü olarak kullanabilmelerine gerekli imkanı sağlar.”

8.maddenin 1. Fıkrası ise şöyledir. *“Ana dili resmi lisan olmayan Irak vatandaşı insanların belli nispette olduğu şehir ve ilçelere, eğitim düzeni içerisinde Irak hükümeti bu toplulukların çocuklarına ilkokullarda kendi dillerinde eğitim görebilmelerine imkân sağlar, bu imkân sağlama, irak hükümetinin mezkûr okullarda Arapçayı mecburi dil tutmasına mani teşkil etmez.”* Yine sekizinci maddenin 2. fıkrası azınlıklara bütçeden ve fonlardan yararlanma hakkını öngörür. Madde 9’un 1 ve 2. Fıkraları ise; Birinci fıkranın ikinci bölümü; bununla birlikte nüfusun çoğunluğunun Türkmen ırkından olduğu Kerkük livasına bağlı Kifri ve Kerkük kazalarında resmi dil Arapça ile birlikte Kürtçe ve Türkçe olacaktır.

2. madde: *“Irak mezkur kazalarda makul bir miktar istisnalar hariç olmak üzere devlet memurlarını her ihtimale karşılık yeterince Kürtçe ve Türkçe bileceklerini garanti eder.”* 10. madde ise deklarasyonda yer alan maddelerin, Milletler Cemiyeti’nin garantisi altında olduğunu vurgulamaktadır. Cemiyet konseyinin çoğunluğunun muvafakati olmadan hiçbir maddenin değiştirilemeyeceğini Irak yönetimi taahhüt etmektedir. Böylece Resmi ve çok önemli bir belgede Türkmenlerin statüsü belirlenmiştir.¹¹³

Irak Türklerinin bir takım hakları her ne kadar bazı kanunlarla güvence altına alınmış gibi görülüyorsa da uygulamalarda bir çok sıkıntı yaşanıyordu. Irak yönetimi, Türk topluluğuna Iraklılık ve Araplık şuuru vermek gayesiyle, Türklerin kültürel haklarını kullanmalarına sıcak bakmıyordu. Hükümet, devletlerarası sözleşmelere rağmen, 1930-1931 yılında Kerkük şehir merkezi dışındaki ilk okullarda Türkçe öğretimini yasaklamıştı. Kerkük’te bırakılan birkaç okulda ise Türkçe yabancı bir dil gibi, haftada bir saate indirilmişti. 1937 yılında Bağdat yönetimi bunu da kaldırmıştı.¹¹⁴

¹¹³ Özmen, Türkmen, s.78

¹¹⁴ Saatçi,Tarihten, s.210 (Saatçi, bilgiyi,Türk Ansiklopedisi “Kerkük” Maddesi s.499’dan aktarmıştır.)

Deklarasyonda görünüşte bazı kültürel ve siyasi haklar verilmekle beraber, uygulamada Arap milliyetçiliğinin de etkisiyle Irak vatandaşlığı ön plana çıkarılarak Türklerin bu nevi haklarını kullanmaları engellenmiştir. Bunun da ötesinde hükümet Türkleri asimile etme çabasına girmiştir.¹¹⁵

29 Ekim 1936'da Irak'ta Bekir Sıtkı Paşa, askeri bir darbe ile hükümeti ele geçirmiştir.¹¹⁶ Siyasi istikrarsızlık içine düşen hükümetin, askeri darbe ile yıkılması sonrasında yeni hükümet, Türkiye ile ilişki kurma ihtiyacı hissetmiştir. 8 Temmuz 1937'de biraz da bu beklentiler neticesi Sadabat Paktı imzalanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, Afganistan, İran ve Irak devletleri arasında Tahran'da imzalanan pakt, 25 Haziran 1938'de yürürlüğe girmiştir.

Türkiye Dışişleri Bakanı Dr.Tevfik Rüştü Aras, İktisat Bakanı Celal Bayar ile birlikte Irak'a 21-26 Haziran 1937 tarihinde resmi bir ziyarette bulunmuştur. Türk Bakanlar Musul, Erbil ve Kerkük'ü de ziyaret etmiştir. Bağdat'ta önce Irak Başbakanı, sonra da Irak Kralı tarafından kabul edilen heyet, görüşmeler sonunda "*Türkiye - Irak Ortak Bildirisini*" yayınlamıştır.¹¹⁷ Tefvik Rüştü başkanlığındaki Türk heyet, halk tarafından coşkun bir tezahürat ile karşılanmış, protokol allak bullak olmuş, ağlamalar, feryatlar, Kerkük semasını çınlatmıştır. Taabüde varan bu korkunç tezahürat, Irak makamlarını ürkütmüş, bu tarihten sonra Türkiye'den gelen hiçbir heyet Kerkük'e sokulmamıştır. Ziyaret sonrası, yüzlerce Türk aydını, Kerkük'ün güneyine sürülmüş, Türk gazetelerinin Irak'a sokulması yasaklanmıştır.¹¹⁸

İtalyanların saldırgan politikaları, Musul meselesinde nasıl Türkiye'yi güvenlik anlamında tehdit edip İngiltere ile uzlaşmaya sürüklediyse, 1935 sonrasında da Alman ve İtalyan tehditlerine karşı Türkiye, çevresiyle paktlara gitmiş, Sadabad Paktı da bir açıdan bu güvenlik endişesiyle imzalanmıştır.

¹¹⁵ "Irak" Maddesi,DİA,C.19, s.101

¹¹⁶ Koçsoy,a.g.e.,s.20

¹¹⁷ Şimşir,a.g.e.,s.556-557

¹¹⁸ Yakuboğlu,a.g.e.,s.20

1938 yılı Türkiye ile Irak arasında, karşılıklı diplomatik temaslarla olumlu geçmiştir. Yılın sonlarına doğru 10 Kasım 1938’de Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk vefat etmiştir. Irak Kralı Gazi I, vefat münasebetiyle “ Türk Milletinin şanlı önderinin vefatı haberini pek derin bir üzüntü ve gerçek bir acıyla öğrendim. Pek derin sempaticilerimi ekselanslarına ifade ederken, dost ve kardeş Türkiye Cumhuriyeti’nin büyük yasını derinden paylaşırım” şeklinde mesaj göndermiştir.¹¹⁹

Sadabad Paktının imzasına İtalya gibi Almanya da taraftar değildi. Zira Pakt, İngiltere’nin bölgedeki menfaatlerini koruyordu. Türkiye, pakta katılmakla bölgede konumunu güçlendirmişti. Bölgedeki huzur ve güven Irak kadar Türkiye’nin de menfaatine idi. Pakt, Irak Türkleri açısından değerlendirildiğinde, Türkmenlerin durumu maddeler içinde yer almıyordu, ülkelerin içişlerine ait mevzular paktın tanımını dışında kalmıştı.

1.3.3 İnönü Döneminde Türkiye – Irak İlişkileri ve Irak Türkleri (1938 -1950)

Atatürk, Sadabad Paktının imzalanmasından 16 ay sonra arkasında pürüzsüz bir Türk – Irak dostluğu bırakarak vefat etmişti. Atatürk’ün vefatı Irak’ta her sınıf halk arasında, özellikle Irak Türkleri arasında büyük bir üzüntü ile karşılanmıştır. Kerkük Türkleri meclise hitaben, elçiliğe gönderdikleri yazıda Atatürk’ün ölümünü “*Cihan yanıyor ve ağlıyor...Bizim ve kara bahtlı Kerkük’ümüzün daha çok yanmaya, daha çok ağlamaya hakkı var. Bizim bikes ruhumuz her Türk’ten ziyade Ulu Atasının yetimidir.*” Sözleriyle tarife çalışmıştır. Kerküklülerin yaralarını saracak, emellerini iade edecek kişi olarak da İnönü gösterilmiş, İnönü kahramanı, “*Yalnız düşmanı değil, Türk milletinin makûs talihini de yenen kahraman, Kerkük’ün istikbaline yeni ufuklar açabilir.*” Cümlesiyle övülmüştür.¹²⁰ Atatürk’ün ölümünden sonra, Türkiye’de iktidarların Irak Türkleriyle arzulanan düzeyde ilgilendiği görülmemiştir.¹²¹

¹¹⁹ Şimşir,a.g.e.,s.558

¹²⁰ Şimşir,a.g.e.,s.105

¹²¹ Yakuboğlu,a.g.e.,s.45

Herhangi iki devletin ilişkilerini incelerken dünya siyasi atmosferini de hesaba katma zorunluluğu vardır. 1929 - 1930 Dünya iktisadi buhranı ve Almanya’da Hitler’in ortaya çıkması, Avrupa’da yeni bir Alman üstünlüğünün doğuşuna sebep olmuştur. Böylece büyük devletler yeni dengeler oluşturmaya başlamışlardır. I.Dünya Savaşından II.Dünya Savaşına kadar Türk dış politikasına “*Yurtta Sulh Cihanda Sulh*” formülüyle Atatürk yön vermişti. Atatürk’ün vefatından sonra Türkiye’nin ikinci Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü, 1938 sonundan 1950’ye kadar Türk dış politikasını tayin eden kişi olmuştur. İnönü ve Türk devlet erkanının amacı, o dönemde savaşa katılmadan Türkiye’nin toprak bütünlüğünün korunması idi.¹²²

İkinci Dünya Savaşının sıkıntıları nedeniyle, savaş dönemini sakin geçiren Türkmenler, savaştan sonra Kerkük’te yine bir katliam girişimi ile karşılaşmışlardır.¹²³

Irak, II. Dünya Savaşı öncesinde Türkiye’nin tarafsız kalma siyasetini takip edememiş ve Nisan 1941’de Alman yanlısı Raşit Ali Geylani’nin yönetimi ele geçirmesinden sonra İngilizlere karşı isyan etmiştir. Türkiye, İngiltere ile Geylani hükümeti arasında arabuluculuk yapmayı önermiş fakat buna gerek kalmadan İngiltere, kısa süre içerisinde Irak’ı işgal ederek yeniden kendisine bağlı bir monarşik yönetimi işbaşına getirmiştir. Daha sonra Irak, 1943’te Mihver Blokuna savaş ilan etmiş ve bundan sonra 1945’e kadar Türk – Irak ilişkilerinde sessizlik durumu devam etmiştir. II. Dünya Savaşı sonunda şekillenmeye başlayan iki bloklu yeni dünya düzeni ve soğuk savaşın başlaması, Türkiye ve diğer Ortadoğu devletleri için yeni bir tehlikenin başlangıcı olmuştur. Sovyet ve Komünist yayılma. İnönü bir taraftan direkt Sovyet tehdidine karşı İngiliz ve Amerikan desteğini ararken diğer taraftan ise Sovyetlerin Kürtler ve Hatay konusunda kışkırtması gibi dolaylı tehditlerine karşı bölgede işbirliği yapacak dostlar aramanın gayreti içine girmiştir. Irak ise bunların başında gelmekteydi.

¹²² Koçsoy,a.g.e.,s.35

¹²³ Bekir Günay, Avrupa’dan Asya’ya Sorunlu Türk Bölgeleri, İstanbul 2005,s.537

Türkiye, II. Dünya Savaşı sürecinde, Ortadoğu petroleri üzerinde egemenlik kurmak için baskı yapan Almanya'nın Batı Trakya ve Ege adalarından toprak verme teklifine rağmen karşı gelmekle, başta İngiltere olmak üzere müttefik devletlerin yüreğine su serpmiştir.¹²⁴

Sadabad Paktının imzalanmasından sonra Türk – Irak Dostluğu, II. Dünya savaşına kadar kayda değer büyük bir gelişme olmamasına rağmen, dostane bir hava içinde cereyan etmiştir. Bunda Sadabad Paktı anlaşmasında belirtildiği gibi, her iki devletin birbirilerinin iç işlerine karışmaması prensibi* ve Irak'ta İngiliz hâkimiyetinin teminatı olan hükümetlerin iş başında olması dolayısıyla da Türkiye'nin İngiltere ile iyi ilişkilerde bulunmasının büyük payı vardır.¹²⁵ Türkiye'nin Irak ile süren diplomatik ilişkilerinde nispi bir iyilik olmasında Türkiye'nin Irak Türkleri ve problemlerini masaya getirmeyişi etken olmuştur.

Bir devlet ekonomik açıdan güçlü olduğu zaman, içeride iç siyasal istikrar sağlandığı zaman, sosyal ve ekonomik meseleler halledildiği zaman, dışarıdaki soydaşlarıyla ilgilenebilir. Eğer dış Türklerle ilgilenmeye başlıyorsak bu Türkiye'nin güçlenmeye başladığını, bazı iç problemlerini, ekonomik problemlerini, belli bir yüzdeler içinde de olsa hallettiğini gösteren yeni bir konumdur.¹²⁶

Diplomaside Atatürk'ün Irak ile geliştirdiği ilişkilere rağmen, daha 1937'de Irak'ta Türkçe tamamen yasaklanmıştı. Sonrasında da Kerkük gibi, Türklerin en yoğun bulunduğu bölgelerde, Arap ve Kürt kökenli öğretmen, memur, asker, polis, jandarma kullanımı ısrarla uygulanmıştır. Türkçe yayın hakkı kâğıt üstünde kalmıştır. Mahkemelerde Türkçe kullanılması ise fiiliyatta hiç gerçekleşmemiştir. Yeni Türk harfleri kullanımına da izin verilmemiştir. 1940'larda Irak Türklerine eğitim kültür sanat dernekleri sosyal yardımlaşma dernekleri, yazarlar birliği, musiki cemiyetleri, sivil toplum örgütleri kurma hakkı, kütüphaneler, okuma salonları, kıraathaneler açabilme hakkı, Türkiye'den kitap, gazete, dergi getirebilme hakkı gibi imkanlar da sağlanmamıştır. Irak Hükümetlerinin yıllar boyu Irak

¹²⁴ Bilgi,a.g.m.,s.220 -221

*Türkiye'nin Irak'ın iç işlerine karışmaması, Irak Türkleri ile de gereği gibi ilgilenmesinin önünde engel teşkil etmiş, Irak Hükümetlerinin Türklere yönelik baskıları devam etmiştir.

¹²⁵ Koçsoy,a.g.e.,s.39

¹²⁶ Hasan Köni, "Uluslararası İnsan Hakları ve Irak Türkleri", Irak Türkleri Sempozyumu, Ankara 1987, s.92

Türklerine yönelik baskıcı politikalarının arkasında yatan en büyük etken korkudur. O korku duygusuyla, Irak Türklerine akla ziyan eziyetler edilmiştir. Hakları gasp edilmiştir.

Bağdat Hükümeti'nin, Irak Türklerine karşı sürdürdüğü acımasız baskı politikasında, Irak'ın Türkiye'nin Hatay davası ile Irak Türkleri arasında yanlış ilişki kurması etkilidir. Hatay Türkleri, Türkiye'ye katılmaya doğru yürürken, Irak Türkleri üzerinde de baskı artmıştır. Hatay, Türkiye'ye katıldıktan ve dava kapandıktan sonra da Irak Türkleri üzerindeki baskılar devam etmiştir. Bağdat'ın politikacıları, Irak Türklerinin haklarına saygı gösterirlerse, “Kuzey Irak'ta sanki bir Hatay yaratılacakmış gibi ” düşünmüş ve çareyi hukuku çiğneyip, Irak Türk toplumunu ezmekte, Araplaştırmakta aramışlardır. Tüm olumsuzluklara rağmen, II. Dünya Savaşının sonrasındaki şartlar, Türkiye ile Irak'ı birbirine yaklaştırmıştır. Yayılmacı Sovyet ve komünizm tehdidi karşısında, her iki devlet, işbirliği yapacak dostlar aradılar. Karşılıklı dostluk tavırları üzerine Irak Saltanat Naibi Abdülillah ve eski başbakan Nuri Said Paşa, 15-20 Eylül 1945'te Türkiye'ye geldi. 6 ay sonra Nuri Said Paşa yanında bir heyetle tekrar Türkiye'ye geldi. 29 Mart 1946'da Türkiye ile Irak Arasında “Dostluk ve İyi Komşuluk Antlaşması” ve buna ek olarak Türkiye ile Irak Arasında “Eğitim, Öğretim ve Kültür İşbirliği Protokolü” imzalandı. Bu protokolle; Türkiye ve Irak okullarınca verilen bütün diplomaların karşılıklı olarak denkliği tanınıyor. Türkiye'deki ticaret okullarında Arapça, Irak'taki ticaret okullarında da Türkçe okutulması öngörülüyordu. Öğretmen ve akademisyen değişimi karşılıklı hükme bağlanıyordu. Kültür haftaları tertibi, enstitü ve kurslardan karşılıklı faydalanma, Ankara ve İstanbul üniversitelerinde Arap Dili ve Edebiyatı Enstitüleri ile Bağdat'ta Türk Dili ve Edebiyatı enstitüsü açmak, öğrencilere parasız konaklama, ortak radyo yayınları, gazete, dergi, sinema ile tanıtıcı faaliyetler gibi 28 kalem işbirliği konusu sıralanıyordu. Bu protokol, Irak Türklerine yeni ufuklar açmış ve önemli kazanımlar sağlamıştır. Irak okullarının verdiği tüm diplomalar Türkiye'de geçerli sayılınca, diplomasını alan Iraklı gençler Türkiye'ye akın etmeye ve Türk okullarına girmeye başlamıştır. Iraklı Arap ve Kürt öğrenciler Türkçe öğrenmek için zaman harcarken, Iraklı soydaş öğrenciler anadilleri sayesinde onlara fark attılar. Ve Türk okullarında daha çabuk başarılı oldular. Türkiye'de Türk bursuyla parasız yatılı okuma olanaklarına kavuştular. Kıbrıs Türkleri bir yana bırakılırsa o yıllarda Türkiye'de okumak yalnız Irak Türklerine

sağlanmış bir ayrıcalık idi. Öteki dış Türklerin hiçbiri böylesi bir imtiyaza sahip değildi.¹²⁷ Bu imkânı değerlendirip Türkiye'ye tahsil için gelenler arasında Irak Türklerinin önemli şahsiyetlerinden İhsan Doğramacı da vardır.¹²⁸ Bu gün ülkemizde başta tıp ve mimarlık alanları olmak üzere öne çıkan pek çok Irak Türkü'nün eğitim süreçleri incelendiğinde, 1946 protokolünün ne denli hizmet gördüğü ortaya çıkar.

Türkiye ile Irak arasında ikili ilişkilerde sağlanan bu güzel gelişmelere rağmen Irak'ta Türkmenlere yönelik sindirme politikası bu dönemde de hız kesmeden devam etmiştir. II. Dünya Savaşı, Kerkük'te Türkler için ciddi bir ekonomik felaket getirmiştir. Kerkük Petrol şirketine çalışan işçiler, ücret, çalışma ve hayat şartlarının düzeltilmesi için şirket yöneticilerine başvurular. İsteklerinin ciddiye alınmadığını gören işçiler, isteklerini sıraladıkları dilekçeleri, gazetelerde yayınlarak kamuoyuna duyurma yoluna gittiler ve durumu protesto etmek için 1 Temmuz 1946'da topluca iş bıraktılar. İşçiler daha sonra Gavurbağı meydanı olarak bilinen yerde her akşam toplanarak konuşmalar ve gösteriler yapmaya başladılar. Polis, 12 Temmuz 1946 günü işçiler ve onları destekleyenleri otomatik silahlarla taradı. "*Gavurbağı Katliamı*" olarak anılan bu saldırıda içlerinde bir kadın ve bir çocuk da bulunan yirmiye yakın sivil Türkmen can verdi.¹²⁹ 1947 yılında milletvekilliği seçimlerinde Türkmen adaylar lehine, Kerkük Musalla mahallesinde çok sayıda öğrenci ve halk toplanıp gösteri yaptı, gösteriler mitinge dönüştü, yürüyüşe geçen halka esnaf da kepenk kapatarak destek oldu. Türkmenler Buğday meydanında polis tarafından engellenip dövüldü.¹³⁰ Türkiye – Irak ilişkilerinin seyri ile Irak'ta Irak Türklerinin yaşam şartları ve demokratik haklarını kullanmaları arasında bir bağıntı kurmak pek mümkün olamamıştır. Bilakis Türkiye'den devlet adamlarının Irak ziyaretleri sırasında Irak Türklerinin gösterdikleri sevinç gösterileri, Türk devlet adamlarının ziyaretleri sonrasında, Irak Türklerine tanınmış mevcut hakların da kısıtlanmasına neden olmuştur.

¹²⁷ Şimşir, a.g.e., s.110-120

¹²⁸ Vedat Yenerer, Düşman Kardeşler ABD İşgalindeki Irak'ta Arap Kürt Türkmen Çatışması, İstanbul 2004, s.93

¹²⁹ Küzeci, a.g.m., s.18.

¹³⁰ Saatçi, Tarihi, s.208

1.3.4 Demokrat Parti Döneminde Türkiye –Irak İlişkileri ve Irak Türkleri (1950–1958)

Türkiye’de 1950 yılında Demokrat Parti (DP) iktidara gelince, Türkiye’nin iç ve dış politikalarında değişiklik yaşanmıştır. Adnan Menderes hükümeti, bir yandan ABD ile diğer taraftan da Arap ülkeleri ile kalıcı ilişkiler geliştirme niyetinde olmuştur.¹³¹ Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan beri Türkiye’nin dış politikasına hakim olan, “*bölgede statükonun korunması*” politikası büyük ölçüde Irak için de geçerli olagelmıştır. Türkiye’nin yer aldığı coğrafyanın ve komşularının büyük bir bölümünün uzunca bir süre devam eden istikrarsızlık dönemleri yaşaması, Türkiye’nin böyle bir politika takip etmesinin başlıca nedeni olmuştur.* Çevresindeki istikrarsızlık ortamının kendisine nasıl etki edeceğini bilemeyen Türkiye için en mantıklı politika, devletlerarası ilişkilerde teorik olarak hakim olan fakat sıklıkla ihlal edilen en önemli prensiplerden “iç işlere karışmama” prensibine sıkıca bağlanma politikası olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti yalnızca söylemde değil uygulamada da bu prensibin gereklerini yerine getirmiş, komşu ülke toprakları üzerinde ihtirasları olmadığını bilfiil göstermiştir. Böylesi bir yaklaşımdan beklenen ise Türkiye’nin toprak bütünlüğünün, komşu ülkelerdeki istikrarsızlıklardan etkilenmemesidir.¹³²

22 Mayıs 1950 tarihinde Türkiye’de Celal Bayar Cumhurbaşkanı, Adnan Menderes Başbakan ve Fuat Köprülü de Dışişleri bakanı olmuştur. 1953 yılında Türkiye, Bağdat elçiliğini büyükelçilik düzeyine yükseltmiş, bir yıl sonra Irak Velihtı Abdülillah, Türkiye’ye gelip Başbakan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ile görüşmüştür. 1955 yılının Ocak ayında ise Türkiye, Irak’a resmi bir ziyaret yapmış, bu ziyaret ile Bağdat Paktının temeli atılmıştır. 24 Şubat 1955’te ise Ortadoğu’da Komünizm ve Sovyet Rusya tehlikesine karşı Bağdat Paktı; Irak, Türkiye, İngiltere, Pakistan ve İran arasında Bağdat’ta imzalanmıştır.¹³³ Bağdat Paktı’nın etkisiyle Türkiye – Irak arasında soğuk ilişkiler

¹³¹ Yenerer, a.g.e, s.27

*Türkiye’nin dış politikada korumacı ve statükocu davranmasının arka planında, haklı nedenler vardır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş şartları, Sevr dayatmasına karşı verilen destansı mücadele, yaratılan ulus devlet, kalıcı olabilmek ve varlığını sağlam temeller üzerinde yükseltebilmek için öncelikle istikrar ve düzeni korumayı gerekli kılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün “ Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” yaklaşımını biraz da bu bağlamda değerlendirmek gerekir.

¹³² Cenap Çakmak, “Türkiye’nin Irak Politikası,Türkiye – Irak İlişkilerinin Geleceği ve ABD Faktörü”, Stratejik Araştırmalar Dergisi,Yıl:2,Sayı:6, İstanbul 2005, s.123

¹³³ Şimşir,a.g.e., s.565

düzeltildiyse de Irak'ta bulunan Türkler lehine herhangi bir gelişme olduğu görülmemiştir. Türklerle uygulanan baskı ve asimilasyon hareketi yoğunlaşarak devam etmiştir.¹³⁴ Bu tarihte Irak hükümetinin Kerkük üzerinde planlı bir baskı izlediği görülür. Kerkük'e vali olarak Kürt asıllı Türk düşmanı Reşit Necip atanmış, Reşit Necip, ilk iş olarak Kerkük'ün Türk asıllı belediye başkanını değiştirmiş, yerine yine Kürt asıllı Fazıl Talabani'yi getirmiştir. Vali ve Belediye başkanı marifetiyle Kerkük'te Türkler zamanından kalma ne kadar tarihi eser varsa hepsi tahrip ve yok edilmiştir. Türk memur ve öğretmenler Kerkük'ten uzaklaştırılıp yerlerine Kürtleri getirmişlerdir. Kerkük'ün etrafına gecekondu yapılmış, dağlık bölgelerden getirilen Kürtler, bu gecekonduya yerleştirilip, petrol şirketlerinde işe sokulmuştur. Kürtlerin yerleştirildiği Kerkük'e uzun süre Türk diplomatları da sokulmamıştır. Kerkük hariç, Irak'ın her bölgesinde dolaşabilen Türk diplomatları, Kerkük'e giremezdi. Sadece diplomatlara değil, Türk gazetecilerine, sporcularına, ses sanatkârlarına da Kerkük kapalı tutulmuştur. Irak Türkleri konusunda önde gelen aydınlarından Enver Yakupoğlu, Kerkük ziyaretini sitemle anlatmıştır.

“1955 yılında ziyaret için gittiğim Kerkük'te polis tarafından adım adım takip edilmiştim. Ne hazin tecellidir ki Türk hariciyesinin bu politikalar karşısında kılı dahi kıpırdamıyordu. Bağdat'taki Türk elçilik erkanı ise her zaman olduğu gibi rahatlarından başka bir şey düşünmüyorlardı. Bir İngiliz uşağı olan Nuri Said, Türkiye gibi kuvvetli bir devleti kazanmakla Arapları tehdit ediyor ve böylece Arap milletini Türkiye ve Türklük aleyhine kışkırtıyordu.”¹³⁵ Irak Türkleri'ne yapılan baskılara karşı ilk tepkiler yine anavatan Türkiye'den geliyordu. 1946 anlaşmasının sağladığı hak ile Türkiye'ye eğitim görmeye gelen Irak Türkleri içersinde mücadeleci kimliği, mütevazı kişiliği, idealist yaşam tarzıyla sıvriyen, öne çıkan bir isim* dikkat çeker. Türkiye'de Irak Türklüğü ile ilgili yayının yok denecek kadar az olduğu 1950'li yıllardan günümüze, bütün aktivitesini Irak Türklüğüne hasreden

¹³⁴ “Irak” Maddesi, DİA C.19, s.101

¹³⁵ Yakuboğlu,a.g.e.,s.21 (Irak Türkleri arasında darbı mesel olarak anlatılan bir vakayı İTKYD başkanı Mehmet Tütüncü, şöyle aktarmıştı. “Türkiye ile Irak arasında, Irak'ta yapılan bir futbol müsabakası sırasında Türkiye'ye tezahürat yapan çok sayıda Irak Türkünü, “Türkiye'den Irak'a çalışmaya gelmiş ne kadar da çok işçimiz varmış” cümlesiyle ifade eden Bağdat Türk elçilik yetkililerinin durumu üzücü olduğu kadar vahimdi.)

* 21 Aralık 2009 tarihinde Taksim Kurtuluş'taki evinde ziyaret ettiğim İzzettin Kerkük, tüm hayatını Irak Türklerinin kaderiyle özleştirmiş bir sima olarak, hayranlık uyandırdı. Irak Türklüğü hakkında, kaleme alınan her satırı,yazılmış kitapları,gazete küpürlerini arşivleyen İzzettin Kerkük,ilerlemiş yaşına rağmen, Kerkük Vakfı bünyesinde hizmetlerine devam etmektedir.

İzzettin Kerkük, hayatını davasına adanmış bir Türkmen aksakalıdır.¹³⁶ Yaptığı hizmetler Türkiye’de Irak Türkleri adına hep ilk örnekler olmuştur. 1951-1953 yılları arasında Kerkük Takvimini çıkararak, Irak Türkleri arasında takvim yayınlama geleneğini ilk kez kendisi başlatmıştır. 1955 yılında “*Irak Türklüğü Hakkında Düşünceler*” adlı broşür ile, 1956 yılında da “*Türk –Irak Dostluğunun Işığında Irak Türkleri*” başlıklı kitabı ile Türk kamuoyunun dikkatini bu noktaya çekmiştir.¹³⁷ Aynı tarihlerde Ortadoğu’da barış çabalarına bir katkı ümidiyle Bağdat Paketi imzalanmıştır.

Türkiye 1945’ten sonra özellikle Balkan bölgesinde güvenliğini tehlikede görünce NATO dışında bölgesel paktlarla güvenliğini sağlamlaştırmak istemiş ve 1954 yılında bunu başarmıştı. Ancak çoğunluğu Türk Dış politikasının dışında olan nedenlerle Balkan Paketi işlemez duruma gelince Türkiye 1955’ten itibaren dış politikasında ağırlığı daha çok NATO’ya ve Ortadoğu’ya vermeye başlamıştır. İşte bunun ilk fiili sonucu da Bağdat Paketi’nin kurulması olmuştur.¹³⁸ 24 Şubat 1955’te Türkiye ile Irak arasında imzalanan Bağdat Paketi sonrasında gelişme gösteren Türkiye – Irak ilişkilerinin Irak Türklerine etkisi aksi yönde gerçekleşerek, Irak Türklerine yapılan sindirme politikaları daha da yoğunlaşmıştır.¹³⁹ Bağdat Paketi münasebetiyle Türkiye ile Irak arasında yapılan anlaşmalarda Irak Türklerinin durumuna temas edilmemiş, Türkçe eğitim konusunda da herhangi bir gelişme olmamış, Türkçe yasağı devam etmiştir. Kısacası Türkiye ile Irak arasında dostluk bağları güçlenirken, Irak yönetimi Türklere yaptığı baskıları her gün biraz daha artırmıştır.¹⁴⁰ Baas iktidarının gerçekleştirmeye çalıştığı tek tip toplum oluşturma çabası sonuç vermemiştir. Irak, kuruluşundaki suni yapısını inkâr ederek bütün Irak’ın Arap diye görülmesini temin edemeyecektir. Kerkük Türklüğünün baskılarla yok edilemeyeceği ortadadır. Bu gün Irak coğrafyasında yaşayan 1.800.000 Türk’ün varlığını ne Irak Hükümeti ne de Türkiye devleti görmezden gelebilir.¹⁴¹

¹³⁶ Suphi Saatçi – Mehmet Tütüncü, Kerkük’ün Sönmez Ateşi İzzettin Kerkük Armağanı, İstanbul 2006, s.11

¹³⁷ Saatçi – Tütüncü, a.g.e., s.13

¹³⁸ Uçarol, a.g.e., s.735

¹³⁹ Ümit Ertuğrul, Irak Türkleri ve Türkiye, İstanbul 2006, s.140

¹⁴⁰ Saatçi, Tarihten, s.215

¹⁴¹ Mustafa Kafalı, “Irak Türkleri” Irak Türkleri Sempozyumu, Ankara 1987, s.100

1945-1960 yılları arasında Türk dış politikası geleneksel olarak Batıcılık çizgisini izlemiştir. Bu dönemde Türk dış politikası ne Doğu/Batı arasındaki ne de batının kendi içindeki dengeleri gözetmiştir. Her iki bakımdan da yalnızca ABD'ye bağımlılık göstererek ve aradaki uluslar arası gelişmeleri dikkate almayarak kendisini sınırlamıştır.¹⁴²

1.3.5 1958-1990 Dönemi Türkiye–Irak İlişkileri ve Irak Türkleri

1920 yılından 1958 devrimine kadar Irak'ta kurulan kabinelere bakıldığında senede en az iki defa hükümet ve kabine değiştiği görülür.¹⁴³ Yeniden Irak Başbakanı olan Nuri Said Paşa döneminde, Nisan 1958'de Türkiye'de yüksek öğrenim gören Kerküklü gençler, Türk hükümetine bir muhtıra sunarak, Irak Türklerinin dert ve dileklerini dile getirmiş, acil tedbir alınmasını istemişlerdir. 14 Temmuz 1958 yılında, Irak'ta kanlı bir askeri darbe yapılmış, Kral Faysal, Veliht Prens Abdülillah ve Başbakan Nuri Sait Paşa öldürülmüş, General Abdülkerim Kasım liderliğindeki ihtilalcılar, yönetime el koyarak ülkede Cumhuriyeti ilan etmişlerdir. Türkiye de yeni Irak Hükümetini tanıdığını ilan etmiştir. Buna mukabil, Irak Başbakanı Abdülkerim Kasım da Bağdat Paktından çıkmadığını açıklamıştır.¹⁴⁴

Türkiye – Irak ilişkileri 1926 Ankara Anlaşmasından günümüze kadar küçük dalgalanmaların dışında kötü sayılmayacak bir süreç izlemiştir. Geçen bu süre içinde Musul misakı milli sınırları içinde olmasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri bunu hiçbir zaman gündeme getirmemiş, toprak talebi bir yana orada yaşayan Türkmenlere karşı Irak tarafından yapılan baskı ve asimilasyon da görmezden gelinmiştir.

İngiliz mandası altında iken uygulanan Türkmenleri sindirme politikası, bağımsızlıkla birlikte baskıya dönüşmüştür. Irak'ta Nuri Said Paşa'nın başbakanlığı döneminde asimilasyon politikası sistemli olarak uygulanmıştır. Bu yıllarda iki ülke arasındaki dostane ilişkiler en üst düzeyde olmuştur. Bağdat Paktı'nın imzalanmasını Irak Türkmenleri sevinçle karşılamış, durumlarında iyileşmenin olacağını ümit etmişlerdir.

¹⁴² Behçet Kemal Yeşilbursa, Ortadoğu'da Soğuk Savaş ve Emperyalizm, İstanbul 2007, s.201

¹⁴³ Koçsoy, a.g.e., s.74

¹⁴⁴ Şimşir, a.g.e., s.567

Anlaşma Irak hükümetinin Türkmenlere uyguladığı politikada az da olsa yumuşama getirmiş, Türkmenlerin seyahat etmelerine, Türkiye'ye gelmelerine ve Türkiye'de yüksek öğretim yapmalarına izin verilmiştir. Bu imkândan Arap ve Kürt öğrenciler de yararlanmışlardır. Fakat hoşgörü bunlarla sınırlı kalmış, Türkmenlerin kendi kültürlerini yaşatmaları için gerekli düzenlemelere ikili anlaşmalarda yer verilmemiştir. 14 Temmuz 1958'de Kral ve Nuri Said yönetiminin General Abdulkerim Kasım tarafından devrilmesi, Irak'ta yaşayan Türkmenlerin durumunu daha da kötüleştirdiği gibi bölgede istikrarın bozulmasına da neden olmuştur.¹⁴⁵

Irak Türkleri Irak'ta her türlü zulme maruz kalırken, Türkiye'deki Irak Türklerini ve Türk halkını bilgilendirmek ve olaylardan haberdar etmek için İzzettin Kerkük, gazetecilik mesleğinin imkanlarını kullanarak çalışmış, Irak Türklerine ait haberleri manşete taşımanın yollarını aramıştır. İzzettin Kerkük, bu görevinin yanında bir yandan İstanbul'da tahsil gören Irak Türklerine mensup öğrencilerin sıkıntılarını dinlemiş, sorunları ile ilgilenmiştir. Bu heves ve aşkla 1957 yılında "*Fuzuli dergisini*" çıkarmıştır. Aynı yıl Türk vatandaşlığına da geçen İzzettin Kerkük, 1959 yılında da "*Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneğini*" (ITKYD) kurarak bir ilke daha imza atmıştır. 1959 Kerkük katliamını Türk basınına ilk duyuran yine o olmuştur.¹⁴⁶ İzzettin Kerkük'ü anarken Haşim Nahit'i anmamak olmaz. Ömrünün sonuna kadar kalemi ile Irak Türklerinin davasını anlatmaya çalışan, Irak'taki Türk varlığını; tarihi, kültürel, sosyal, ekonomik, siyasi açıdan izah eden Haşim Nahit, yazılarında bölgenin Türkiye için taşıdığı öneme işaret etmiştir. Haşim Nahit, ilk yazılarını Türk Yurdu dergisinin henüz eski yazı ile çıktığı 1915 yılında neşretmeğe başlamıştır. Türk toplumunu yüceltmek için, bir ömür harcayan ve Irak Türklerinin haklı davasını tek başına yılmadan ve yorulmadan savunan, hayatta iken kendisine kimse sahip çıkmadığı için öldüğünde kimsesizler mezarlığına defnedilen Haşim Nahit, Türkiye'de Irak Türklüğü için ilk çileyi çekenlerden, Irak Türklerinin yetiştirdiği büyük bir değerdir.¹⁴⁷

14 Temmuz 1958'de, Irak'ta kraliyet yönetimi devrilmiş ve yerine cumhuriyet rejimi ilan edilmiştir. Kanlı bir darbe ile iktidarı ele geçiren askeri cunta, kraliyet ailesi ile birlikte Başbakan Nuri Said gibi, monarşi rejiminin önde gelen siyasetçilerinin bir kısmını

¹⁴⁵ Bülent Demirbaş, Musul Kerkük Olayı, İstanbul 1991, s.95

¹⁴⁶ Saatçi – Tütüncü, a.g.e.,s.15

¹⁴⁷ İzzettin Kerkük,Haşim Nahit Erbil ve Irak Türkleri, İstanbul 2004, s.9

öldürmüştür. İhtilalı gerçekleştiren askeri cuntanın iki lideri; General Abdulkerim Kasım ve Yarbay Abdusselam Arif olmuştur. Her türlü mahrumiyet içinde geçirilen Krallık döneminin geride kalması, Türk düşmanı ünlü başbakan Nuri Said'in iktidar devresinin kapanması Türkleri sevindirmiştir. Hür ve demokratik bir düzenin kurulacağı düşüncesiyle Irak Türkleri, ihtilalı samimiyetle desteklemiştir.¹⁴⁸ Ancak Türklerin beklentileri boşa çıkmış, Irak Türklerinin tarihinin en acı sayfalarından 1959 Kerkük katliamı, General Kasım'ın Cumhuriyet idaresinde gerçekleşmiştir. 1959 Kerkük katliamından kaçan Türkler, güneye özellikle Bağdat'a yerleşmişlerdir.¹⁴⁹

General Abdulkerim Kasım liderliğindeki darbeciler, Türklerin Irak'ı oluşturan üç asli unsurdan biri olduğunu açıkladılar. Bunun üzerine Türkler de yeni iktidarı desteklediler. Ancak kısa bir süre sonra yönetimde Komünistlerin kontrolü ele geçirmesi ve sürgünde bulunduğu Rusya'dan dönerek Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurma teşebbüsüne giren Molla Mustafa Barzani'nin zengin petrol yataklarına sahip Kerkük şehrini kendi hakimiyeti altına alma çabası, Türkler arasında gerginliğe yol açtı.¹⁵⁰ İlk açıklamasının aksine General Abdulkerim Kasım tarafından hazırlanan anayasada “Araplar ve Kürtler” Irak'ın müşterek sahipleri olarak gösteriliyordu.¹⁵¹

Kerkük, Kuzeydeki Kürtler için ekonomik açıdan bir hedef görülmüştür. Bağımsız devletlerine başkent olarak düşündükleri Kerkük şehrini ne yapıp edip Kürtleştirme yolunu tutmaları, Kerkük'te gerilime yol açmış, bu durum kısa zamanda silahlı Kürt grupları ile Türkmenlerin çatışmasını netice vermiştir. Irak'ta Cumhuriyetin ilanını bir ümit olarak gören Türkmenler yanıldıklarını çabuk anlamışlardır. Irak'ta Cumhuriyet'in ilanının Irak Türklerince ne şekilde algılandığını Mahir Nakip şöyle dile getirmiştir.

“1958 yılında Cumhuriyet ilân edildiğinde en çok bizler sevinmiştik. Çünkü batılın ve haksızlığın gidip, hak ve hukukun geleceğini umuyorduk. Ama maalesef, 14 Temmuz

¹⁴⁸ Saatçi, Tarihten., s.216

¹⁴⁹ Nevzat Özkan, Türk Dünyası Nüfus Sosyal Yapı Dil Edebiyat, Kayseri 1997, s.265 (Irak Türklerinin Bağdat'ı tercihlerinde, Arap nüfusun yoğun olduğu kent merkezinde güvenliklerini sağlama duygusu etkin olmuştur.)

¹⁵⁰ “Irak” Maddesi, DİA, C.19, s.101

¹⁵¹ Saatçi, Tarihi, s.210

1959 Kerkük soykırımını bu sevincimizi kursağımızda bıraktı. Ezcümle, İngiliz işgalinden günümüze kadar Irak'ı yönetenler tarafından hep ihmal edildik ve sürekli ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördük. Hazırlanan anayasalarda adımız bile geçmedi. Nüfusumuz, hep olduğundan az gösterildi. Kendi dilimizde temel eğitim hakkımız elimizden alındı. Türkmence yayın yapan müstakil bir radyo ve televizyonumuz olmadı. Bütün bu haksızlıklara rağmen, Cumhuriyet döneminde hiçbir iktidara başkaldırmadık, kanunsuz bir şekilde örgütlenmedik ve hiç silahlanmadık. Irak askeri ve polisine kurşun sıkmadık. Haklarımızı hep demokrasi ve hukuk platformunda aramaya çalıştık. Ama maalesef defalarca katliamlara maruz kaldık¹⁵² 1959 Kerkük Katliamı Irak Türklerinin siyasi tarihlerinin dönüm noktalarından birini teşkil eder. Cumhuriyetin ilanı ile oluşan sevinç gösterilerinin ne şekilde bastırıldığını Şemsettin Küzeci aktarmıştır.

“Kutlama yürüyüşü 14 Temmuz 1959 günü akşam 18.00 de petrol şirketine giden yol üzerinde başlamıştı. Çoğunluğu Türkmenlerden oluşan 200 binden fazla insan sokakları doldurmuştu. Ortalığı kana bulayacaklar ise kutlama törenlerini boykot ederek şenliklere katılmamışlardı. Aynı günün akşamı 19.30 sıralarında ilk silah sesleri duyuldu. Türkmenlerin bulunduğu kahvelere saldırı düzenlenmiş, Kerkük’te sadece Türkler için sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş, istenilen Türkler evlerinden alınıp 2. Ordu karargâhında işkence ile öldürülmüştür. Türkmenlere yönelik saldırı vahşet boyutuna ulaştı. Özellikle Türkmen aydınları evlerinden alınıp dipçik darbeleriyle döve döve öldürülmüşlerdir. Kerkük şehir merkezindeki katliamı öğrenen yakın köy ve kasabalardaki Türkmenler yardım etmek istemişse de şehre girmeleri engellenmiştir.”¹⁵³ Dış Türkler konusunda uzman isimlerden Yavuz Bülent Bakiler de Kerkük katliamını bir yazısında dile getirmiştir.

“Ankara’da, Kerkük Türkleriyle iki yıl aynı evde yatıp kalktım. Hemen her gün Kerkük türküleri dinledim. Hemen her gün, 1958 Irak faciasını ve Kerkük katliamını konuştuk. İçim dışım Kerkükle nakışlandı ve dağlandı. Saddamın zulmüne uğrayarak idam edilen Doç. Dr. Necdet Koçak, en yakın arkadaşlarımdan biriydi.”¹⁵⁴

¹⁵² Mahir Nakip, “Kendimizi Türkmen Yazalım”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:6, Sayı:23, Temmuz – Eylül 2004, s.7

¹⁵³ Küzeci,a.g.m.,s.20

¹⁵⁴ Yavuz Bülent Bakiler, H.O.Tercüman Gazetesi, 9 Mart 2003

Krallık ve onun temsilcisi Nuri es Said, gizli partilerin memlekete yaptığı her çeşit olumsuz propogandaya karşı gerçekçi tedbirler alamamıştır. Arap milliyetçiliğinin vardığı had safhada muhafazakâr ve mutlak bir krallık sistemi içinde Iraklıların tasvip etmedikleri İngiltere ile işbirliği halinde kalmakta direnmiş, neticede ordunun ve halkın elbirliği ile gerçekleştirdiği bir ihtilal ile krallığın düşmesine neden olmuştur.¹⁵⁵ Irak'ta meydana gelen hükümet darbeleri ile sık sık yönetim değişmiş, ancak bu yönetimler Irak üzerinde İngiliz hâkimiyetini değiştirememişlerdir. İngiltere Irak üzerindeki egemenliğini sürdürürken, el altından Irak Türklerinin de asimile edilmesi için ön ayak oluyordu.

Irak'ta, Türkmenler konusu en fazla gizlenmeye çalışılan konulardan biridir. Bu dünya çapındaki sessizliğin bir uzantısı da olabilir. İngiltere'nin Irak'taki politikasının Türkmenlerin yönetimden uzaklaştırılmaları, sayıları ve yaşadıkları yerlerin gizlenmesi üzerine inşa edildiğini de hatırlatmak gerekir.¹⁵⁶

1959 Kerkük Katliamının Türkiye'deki yansımalarına bakıldığında Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) başta olmak üzere Türk milliyetçisi çevrelerin organizesinde çeşitli mitingler ile katliamın protesto edildiği görülür.

Tam anlamıyla kapalı kutu olan Irak'tan kaçarak İstanbul'a gelmeyi başaran Dr.A. Haluk Beyatlı adlı Türkmen genç, 24 Temmuz 1959 günü Cağaloğlu eski halkevi binasında bir basın toplantısı yapmak istemiş ancak polis tarafından engellenmiştir.¹⁵⁷ 1959 Kerkük Katliamı, Türk Haberler Ajansında çalışan İzzettin Kerkük tarafından ajanslara geçilmiştir. 16 Temmuz saat 1-2 arasında hem basın toplantısından hem de olaydan bir çok kesim haberdar olmuştur. O günleri yaşamış Türkmen aydınlarından Nefi Demirci, olayları şöyle aktarmıştır. *“MTTB'nin Cağaloğlu salonunda toplanıldı. Kısa süre sonra kapıda bekleyen polisler beni jipe bindirdiler, Emniyet Müdürlüğü'ne oradan da Hilton Oteli'ne zamanın Dışişleri Bakanı*

¹⁵⁵ “Irak” Maddesi, Türk Ansiklopedisi, Cilt:19, s.458

¹⁵⁶ Hasan Mazin, “Irak'ın Gizlenen Gerçeği: Türkmenler”, Irak Krizi 2002-2003, Ankara 2003, s.45

¹⁵⁷ İzzettin Kerkük, “Celal Talabani Katliama Katılmış mı idi?”, Kerkük Dergisi, Yıl:2,Sayı:5, Temmuz 1998, s.9-10

Fatin Rüştü Zorlu'nun huzuruna çıkardılar. Ölenlerin sayısı 32 dir. Abartmayın, açıklama yapılmayacak, gereken ne ise tarafımızdan o yapılır.” dedi. Çıktık. Arkasından radyoda meşhur açıklama. “Kerkük’te hadiseler olmuş, İngiliz kolonisine herhangi bir zarar gelmemiştir.¹⁵⁸ Kerkük Katliamında Komünistlerle Fanatik Kürtler ordu birliklerinden de destek görerek, katliamlarını gerçekleştirdiler. Türklerin ileri gelenlerini önceden tespit edilen evlerine giderek aldılar. Irak Türk aydınlarının ordu komutanlığınca istendiğini söyleyip dışarı çıkmalarını sağladılar. Evlerinden çıkan Türkmenler hemen oracıkta ailelerinin ve çocuklarının gözü önünde kurşunlanarak şehit edildiler. Katliamda Türkmenlerin önde gelen tanınmış kişilerinden Ata Hayrullah, İhsan Hayrullah, Salah ve Mehmet Avcı Kardeşler şehit verildi. Akıllara durgunluk veren vahşet, kısa sürede tüm dünyada duyulmuş, başta MTTB olmak üzere bir çok teşekkür, menfur olayı kınamış, facia Niğde Milletvekili tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine getirilerek, Dışişleri bakanından açıklama yapması istenmiş, Türk Hükümeti de 26 Temmuz 1959 günü gazetelerde yayınlanan resmi bir açıklama yapmıştır. 29 Temmuz 1959 da Irak Başbakanı General Kasım bir basın toplantısı yaparak Kerkük’te Komünistlerin Türklere yaptığı mezalimi dünyanın en alçak cinayetleri olarak vasıflandırmıştır. Olay, Türk basınında da geniş yer bulmuş, Irak’tan Türkiye’ye yaşadıkları vahşet yüzünden gelenler haberlere konu olmuştur. “98 Iraklı bize iltica etti”¹⁵⁹.

1959 Kerkük katliamının acılarını üzerinden atamamış Türkmen toplumu, 1960 yılında yeniden hedef olmuş, Kerkük’ün sevilen sayılan simalarından Salah Terzi, Selah Kayacı ve İbrahim Hamze Kasapoğlu şehrin değişik semtlerinde toplumun gözleri önünde kurşuna dizilerek şehit edilmişlerdir.¹⁶⁰

27 Mayıs 1960 yılında Türkiye’de ihtilal oldu. Demokrat Parti hükümeti devrildi, TBMM feshedildi. Milli Birlik Komitesi iktidara el koydu. Başbakan Yardımcısı Alparslan

¹⁵⁸ Demirci,a.g.e.,s.454 (Kerkük Katliamı ile ilgili Moskova Radyosunun, olayları Musul petrol bölgesini ilhak etmek isteyen Türkiye’nin eseri olduğunu duyurması üzerine Türk Hükümeti 28 Temmuz 1959 günü yayınladığı resmi bir açıklama ile Kerkük’teki kanlı hadiselerin yegane sorumlusunun Beynelmilel Komünizm olduğunu sert bir dille ifade etti.Bkz.Kerkük,ag.m. s.153)

¹⁵⁹ Milliyet,19 Temmuz 1959

¹⁶⁰ Küzeci,a.g.m.,s.21

Türkeş, Irak Türklerinin durumuyla yakından ilgilendi. Irak'ta Türkçe eğitim yapılması konusunun resmi kanaldan sorulmasını talep etti.¹⁶¹

Irak Türkleri, kültürel haklarını elde etmek için 28-30 Ağustos 1960 tarihinde Kerkük'te bir eğitim kongresi düzenlediler. Türk Öğretmenler Sendikası tarafından düzenlenen kongrede Türklerin eğitim ve kültür meseleleri gibi konularda alınan tavsiyelerin merkezi hükümete sunulması kabul edildi. Bağdat yönetimi nezdinde girişimler sonucu 1 Şubat 1959 tarihinden itibaren günde yarım saat süreyle Türkçe yayına izin verildi. Türkmençe –Arapça “*Kardaşlık*” dergisinin ilk sayısı Mayıs 1961’de çıktı.¹⁶²

Irak'ta Türkmenlere yönelik saldırıların devam etmesi üzerine 17 Mart 1961 yılında Türkiye’de Yüksek öğrenim gören Iraklı Türk öğrenciler İstanbul’da miting düzenlediler, Irak Türkleri davasını Türk kamuoyuna duyurdular. Öğrenciler, “*Özü Türk, Sözü Türk, Canım Kerkük*”, “*Türksüz Kerkük, Kerküksüz Türk Olmaz*” , “*Türk Gençliği Irak Türkleri ile Beraberdir*” gibi pankartlar taşıdılar.¹⁶³ Her geçen gün zorlaşan şartlar üzerine fırsat bulabilen Irak Türkleri, Türkiye’ye sığınmıştır. “Barzani’den kaçan iki Türkmen iltica etti. Çetelerin ellerinde bir ay kalan Türkmenler kendilerine işkence yapıldığını söylediler.”¹⁶⁴

1965 yılında Türkiye’de Süleyman Demirel liderliğindeki Adalet Partisi iktidara geldi. Irak’taki aşırı Arap milliyetçisi Baas rejimi Süleyman Demirel’in Türkmenlere yaklaşmasından rahatsız oldu. Türkmenleri Araplaştırmak isteyen Baas yönetimi, yeni bir yok etme politikası daha geliştirdi. Türkmenleri; Türkmen veya Türk –Türkmen diye ikiye ayırdı.¹⁶⁵ Demirel’in 1967’de Kerkük’e gelişi münasebetiyle “*Allah Türkiye’yi Korusun*” şeklinde pankart açan 11 yaşındaki Sadun Köprülü, tam 8 ay hapis yatmıştır.¹⁶⁶ Irak

¹⁶¹ Şimşir, a.g.e., s.570

¹⁶² “Irak” Maddesi, DİA, C.19, s.101 (Bağdatta kurulan Türkmen Kardaşlık Kulübü sonradan Türkmen Kardaşlık Ocağı adını aldı. Yıllarca politikadan uzak duran bu ocak Körfez Savaşı üzerine siyasi bir harekete dönüştü ve 1996 yılında Irak Türkmen Cephesi’ne katıldı. Detaylı bilgi için bkz. Şimşir, a.g.e., s.570)

¹⁶³ Şimşir, a.g.e., s.571

¹⁶⁴ Milliyet, 2 Temmuz 1963, s.2

¹⁶⁵ Yenerer, a.g.e., s.28 (O dönemde Türkiye ile işbirliği yaptığı gerekçesiyle Irak yönetimi çok kişiyi göz altına aldı. Türkçe yayınları sansürledi. Türk aydınlarını hapsedti. 1969’da Türkiye ile gizli ilişkileri nedeniyle yakalanan 9 Türkmen için dönemin dışişleri bakanı İhsan Sabri Çağlayangil bile çabaladı ancak sonuç değişmedi ve idam edildiler.)

¹⁶⁶ Yenerer, a.g.e., s.30 (Sadun Köprülü 1976’da Fahri Korutürk’ün Irak gelişinde de pankart açmış ve 6 ay hapis yatmıştır.)

Türkleri,Türkiye’de de devlet görevlilerine dertlerini aktarmış, yazılı ve sözlü biçimde Türkiye Cumhuriyeti makamlarına durumlarını izah eder raporlar sunmuşlardı.

ITKYD başkanı Necmettin Esin, yayınladığı bildiri de Irak’ta yapılacak nüfus sayımı ve plebisitte Irak Türklerinin kaderinin tayin edileceğini, Irak’ta cereyan eden olaylar dolayısıyla bir milyonu aşan Türk’ün milli, medeni ve insani haklarının tehlikede bulunduğunu açıklamayı milli bir vazife telakki ediyoruz.¹⁶⁷ Şeklinde açıklama yapmıştır.

9 Ocak 1962’de bir suikasta kurban giden İbrahim Hamza ile Salah Terzi’nin cenazelerinde çıkan olaylarda bir kişi ölmüş, on beş kişi yaralanmıştır. Olayların ardından 120 Türk de sürgün edilmiştir.¹⁶⁸ 1968 yılında iktidarı ele geçiren Baas Partisi 3 sene sonra Türklere bazı kültürel haklar verir. Türkiye’nin Kerkük’te bir kültür merkezi açmasına müsaade eder. Ancak Saddam Hüseyin’in 1974 yılında Cumhurbaşkanı yardımcılığı görevine gelmesiyle her şey birden değişmeye başlar. Türkleri eritmek için yeni bir asimilasyon planı hazırlanır. Ve hemen yürürlüğe girer. Okullar kapatılır. Kerkük’ün ismi değiştirilir. Kerkük’ün il merkezine bağlı en büyük iki Türk ilçesi başka bir Arap vilayetine bağlanır. Türklerin Kerkük’te gayri menkul almaları ve Türk memurların Kerkük’e tayin olmaları özel izne bağlanır.¹⁶⁹

Irak’ın güçlü adamı olan ve yalnız Arap dünyasının değil Ortadoğu’nun liderliği peşinde olan Saddam Hüseyin* harp akademisi imtihanını kazanamayınca Mısır’da hukuk tahsili yapmış, 1957’de 20 yaşında Baas partisine girmiş, 1958 de Abdulkerim Kasım’a yapılan suikastta rol oynamıştır. Suriye’ye kaçan Saddam Hüseyin, Suriye’de hapse girdi. Hapisten kaçtı. Mısır’a gitti. 1968 de Irak’a döndü. 1968 Baas darbesinde ikinci adam oldu. 1979’da Elbekir’i devirip Irak devlet başkanı oldu.¹⁷⁰ Önceki Irak devlet başkanları gibi

¹⁶⁷ Milliyet,13 Ekim 1970,s.9

¹⁶⁸ “Irak” Maddesi,DİA,C.19, s.101(8 Şubat 1963 yılında Irak’ta Arap Sosyalist – Rönesans (Baas) Partisinin desteklediği bir darbe yapıldı. Başbakan Abdulkerim Kasım öldürüldü.Abdüselam Arif,Devrim Konseyi başkanı yapıldı.Detaylı bilgi için bkz.Şimşir,a.g.e., s.571)

¹⁶⁹ Mahir Nakip, “ Türkiye,İrak Türkleri Meselesine Nasıl Bakmalı”, Misak-ı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul,Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu, Ankara 1998, s.85

* İlk cinayetini daha 14 yaşında işleyen Saddam Hüseyin, hayal ettiği liderlik için çok cana kıymıştır. Detaylı bilgi için bkz. Ek-2, İzzettin Kerkük, Kişisel Görüşme, 21 Aralık 2009)

¹⁷⁰ Mustafa Necati Özfatura, Kurtlar Sofrasında Ortadoğu, İstanbul 1991, s.104

Sünni bir Müslüman olan Saddam Hüseyin’i diğer devlet adamlarından ayıran temel özellik hem kendisi hem ülkesi hatta tüm Araplar için büyük hayalleri olması, bunu gerçekleştirmek için de her yolu mübah kabul etmesidir.¹⁷¹

Türkiye Hükümeti, 17 Temmuz 1968’de yönetime gelen Baas Partisi yetkililerine ısrarla, Kürtlere tanınan hakların Irak Türklerine de tanınmasına dair notalar iletmiştir.

Irak’ta, Türkmenlerin varlığını kabul eden ve Türkmenlere bir takım haklar tanıyan 24 Ocak 1970 tarihli DKK kararı “Türkmen vatandaşların kültürel hakları” adı altındaki yedi maddeden oluşmaktadır. İlk üç maddesi ilkokullarda Türkmençe eğitimi öngörmekte, geri kalan dört madde ise Türkmen Şair ve Edebiyatçılar birliğinin kurulması, Türkmençe haftalık bir gazete ve aylık bir derginin çıkarılması ve Kerkük televizyonunda Türkmençe programların artırılması hakkındadır. Türkmençe eğitimi ile ilgili maddeler iki sene kısmen uygulandıktan sonra askıya alınmıştır. Diğer dört madde ise kısmen de olsa günümüze kadar uygulanmaktadır.¹⁷² Hıristiyan Baas yönetimi gidenlere çok ama çok rahmet okutturmuştur. “*Yerel Türkçe okullar ile tv programları, eğitim hakları vaat edilmiş, arkasından tutuklamalar ve idamlar öyle yoğunlaşmış ki önceki katliamlar solda sıfır kalmıştır.*” Çocuklar daha ilkokulu bitirmeden Türkmen okulları kapatıldı. Kerkük’ün bazı ilçe bucak ve köyleri Diyale ve daha sonra il olan Tikrit’e bağlandı. Bazı büyük Türkmen köyleri yerle bir edildi. Yerlileri güneye, Arap bölgelerine kaydırıldı. Güneydeki Araplar ise Türkmen yerleşim bölgelerine yerleştirildi. Türk, Türk’e gayri menkulü satamaz, emekli olduğu halde kendi bölgesine dönüp kalan yaşamını sürdüremez¹⁷³ hale gelmiştir. Baas partisinin yönetime gelmesi başlangıçta Türkler için endişe oluşturmamıştı. Çok geçmeden Baas partisi, iktidarını güçlendirmek için, muhaliflerini sindirmeye başladı. Baas partisiyle artan baskılar ve Irak Türklerinin trajik durumları, Türk kamuoyu tarafından büyük tepkiyle karşılanmış, başta Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği olmak üzere bir çok gençlik kuruluşu da yayınladıkları bildirilerde Irak’taki Türklere yönelik baskıları kınadılar, Türklerin sahipsiz

¹⁷¹ Turan Silleli, 1958’den Günümüze Türkiye –Irak İlişkileri, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Isparta 2005, s.10

¹⁷² Özmen, Türkmen., s.78

¹⁷³ Hidayet Kemal Beyatlı, a.g.m, s.34

olmadıklarını dile getirdiler.¹⁷⁴ 1971 yılında Ankara radyosu sanatçılarından kurulu Türk sanat müziği topluluğu konser vermek üzere gittiği Bağdat'ta üç konser vermişti. Türkiye'ye dönen sanatçılara konser hatıraları sorulduğunda ekip şefi Kutlu Payaslı anılarını şöyle aktarmıştır. *“Bir konserimizde Kerkük’lü Türkler, çırpınırdı Karadeniz bakıp Türk’ün bayrağına adlı parçayı okumamızı istedi biz de kırmadık okuduk. Bir anda salonda korkunç bir alkış sesi koştı. Hem bir ağızdan söylüyor hem de ağlıyorlardı. Ben bir ara bizim arkadaşlara döndüm ne göreyim saz söz hepsi ağlıyor. Ben de kendimi tutamadım. Bir şekilde bitirdik parçayı, bir kere daha söyledik, şarkı bittiğinde herkes ağlıyordu.”*¹⁷⁵

Irak Türklerinin Türkiye'ye ilgisi dinmedikçe, Baas Partisi Türkmenlere yönelik baskılarını artırıyor, önceden verilmiş hakları da ellerinden alıyordu. Lise mezunu Türkmen gençlerinin üniversitelere alınmaması, Baas uygulamalarından sadece bir tanesiydi.

1976 yılında Türkiye Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Irak'a yaptığı resmi ziyarette Kerkük'te büyük bir coşkuyla karşılanmıştı. Bağdat yönetimini endişelendiren bu ziyaretin ardından bir çok Türkmen tutuklanmıştı. Korutürk ziyareti sonrası Baas, özellikle Türk bölgelerini kapsayan yeni düzenlemelere gitmiş, yasa çıkararak, Türk bölgelerindeki arazileri kamulaştırmıştır. Türklerin kurduğu sosyal ve yardımlaşma dernekleri ellerinden alınıp, önde gelen Türkmen liderler tutuklanıp idam edilmiştir.¹⁷⁶ 16 Ocak 1980 tarihinde Türk toplumuna korku vermek gayesiyle Abdullah Abdurrahman, Necdet Koçak, Adil Şerif idam edildi. Rıza Demirci'nin de akıbetinden uzun zaman haber alınmadı.¹⁷⁷ Aslında Saddam'ın üç Kerküklü lideri idam etmekteki amacı Türkiye'nin nabzını tutmaktı. Nitekim Türkiye tavır koymayınca bu ve benzeri idamlar, 8 yıl süren Irak - İran savaşına rağmen devam etmiştir. Binlerce Türk, cephede can verirken, yüzlerce Türk de Bağdat zindanlarında işkence ile öldürülmüştür.¹⁷⁸ Aynı tarihlerde Türkiye'de, Bakan Necmettin Erbakan'ın Irak gezisi sırasında yaptığı talihsiz açıklamalar, Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği tarafından kınandı. Irak'ta Kerküklü Türklerden ileri gelen bazılarının idam edilmesi ve büyük bir bölümünün gözaltına alınmaları üzerine basın toplantısı düzenleyen İTKYD ve göçmen dernekleri federasyonu

¹⁷⁴ Saatçi, Tarihten, s.239-248

¹⁷⁵ Erdoğan Aslıyüce, Türk'ün Çile Çemberi, İstanbul 2004, s.31

¹⁷⁶ “Irak” maddesi, DİA, C.19, s.102

¹⁷⁷ Küzeci, a.g.m., s.21

¹⁷⁸ Nakip, Türkiye, s.86

yetkilileri Irak'ta Türklere karşı büyük bir saldırının olduğunu, gerekçesiz idamlar yanında gözaltına alınan Türklerin ailelerinden habersiz öldürüldüklerini açıklamışlar, Erbakan'ın bu konudaki demecini ağır bir dille eleştirmişlerdir. Erbakan'ın olaylarla ilgili olarak Kerkük Türklerini sorumlu göstermesini “*Siyonizme hizmet*” olarak niteleyen dernek sorumluları Kerkük'e gönderilecek tarafsız bir heyetin orada inceleme yapmasını istemişlerdir.¹⁷⁹

1980 - 1990 arasında Türkler, tek kelime ile katledilmişlerdir. Katledilmeleri yalnız öldürmeleri anlamına gelmemelidir. Dilleri, itikatları, gelenek ve görenekleri, insanca yaşama hakları, sosyal yapıları, aile bağları, iktisadi durumları da katledilmiştir.¹⁸⁰ Irak'ta Türkler Saadam rejiminin baskısı altında inerken bir yandan Irak ile Türkiye arasında ticaret her geçen gün artarak devam etmişti. Zira petrol Irak'ı değerli kılıyordu.

Kerkük Petrolü ve boru hattı Türkiye ekonomisi için hayati bir öneme sahipti. Fabrikalarımızın kullandığı fuel oilin, kamyon ve traktörlerimizin yaktığı mazotun yüzde 35'i, kısaca tüm akaryakıt ihtiyacımızın üçte biri, Kerkük çıkışlı petrolle karşılanıyordu. Her yıl boru hattından aldığımız 300 milyon dolarlık kira ise Türkiye için ayrı bir gelir kalemi¹⁸¹ oluyordu.

Irak'ta bu gelişmeler yaşanırken Türkiye'de 12 Eylül 1980 tarihinde Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren komutasındaki Türk Silahlı Kuvvetleri, yönetime el koymuştur. 10 gün sonra da İran – Irak savaşı başlamış ve tam 8 yıl sürmüştür.¹⁸² Savaşın bitmesinden iki yıl sonra Irak, 2 Ağustos 1990'da Kuveyt'i işgal etti. Başta ABD olmak üzere batılı ülkeler, Suudi Arabistan'a yönelik olası bir tehdidi önlemek ve Kuveyt'i kurtarmak amacıyla Irak'a karşı geniş çaplı askeri harekât hazırlığına giriştiler.

¹⁷⁹ Milliyet, 11 Eylül 1980, s.6 (Bakanlığı döneminde, Saddam'ı ziyaret eden Necmettin Erbakan, Türkmenler şehitleri için “bunlar rejime karşı, terörist” tabirini kullanmıştı. Detaylı bilgi için bkz. Nefi Demirci, Kerkük, s.256)

¹⁸⁰ Demirci, a.g.e., s.35

¹⁸¹ Necati Doğru, “Kerkük'ün Bizim İçin Önemi”, Milliyet,15 Ekim 1986,s.11

¹⁸² Şimşir,a.g.e., s.582

1.4 BİRİNCİ KÖRFEZ SAVAŞI'NDAN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE-IRAK İLİŞKİLERİ VE IRAK TÜRKLERİ (1990-2005)

Sovyetler Birliği'nin süper güç olarak tarih sahnesinden geri çekilmesi, bölgesel ve küresel dengelerde oynamalara neden olmuş ve bu durum yeni bir dünya sistemine geçişin sinyallerini vermiştir. II. Dünya savaşından önceki çok kutuplu sistem, yerini bu savaşın sonunda iki kutuplu sisteme bırakmış ve Soğuk Savaş'ın 1990 yılında sona ermesinden sonra da tek kutuplu düzen başlamıştır. Bu yeni sistem ABD'nin tek süper güç olarak ve tek yanlı hareket etmesinin sonucunda şekillenmiştir. Yeni sistemdeki küresel ve bölgesel dengeleri hesap edemeyen Saddam, Irak'ı yeni bir savaşa sürüklemiştir.¹⁸³ Tarihsel bağlarından ve konumundan dolayı gerek Irak gerekse dünya kamuoyu, Irak'ta meydana gelen siyasi krizlerde Türkiye'nin tepkisini, tavrını öğrenmek istemiştir. İran – Irak savaşı boyunca tarafsız kalmakla birlikte Türkiye, bölge ile ticaret hacmini artırmış, dengeli ve mesafeli bir politika izlemiştir.

İran-İrak savaşının giderek kızışması, ve İran kuvvetlerinin Kerkük'e yaklaşması üzerine gündeme gelen Türkiye'nin müdahalesi konusunda, siyasi parti önderleri ve üniversite öğretim üyeleri, böyle bir gelişmeyi tehlikeli ve macera olarak nitelmişlerdir. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü: *“Türkiye'nin Irak içindeki bir savaşa fiilen karışabileceğini öne süren yazılar karşısında böyle bir hareketin ulusal çıkarlarımıza kesin olarak aykırı olduğunu açıkça ve bir daha belirtmek isterim. Güney sınırlarımızın ötesinde bir dış müdahaleye girişmeyi hiç bir bahane haklı gösteremez. Böyle bir macerayı kabul ettiremez. Herkesin bunu iyi bilmesinde yarar görüyorum”*. DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel: *“Konuya hissi olarak yaklaştığımızda Türkiye'de Kerkük konusuna karşı çıkan olmaz, ama bu dünya konjonktürüne bağlı bir meseledir. Türkiye müdahale etmeye kalkarsa kimse iyi ettin demez. Türkiye karlı çıkar mı savaşta, baştan ne olacağı belli olmaz.”* SHP Genel Sekreteri Fikri Sağlar *“Kerkük'e müdahale büyük bir macera olur. Ve Türkiye'nin geleceğini belirsizliğe iter. Bu konuda hükümeti defalarca uyardık. Özal'ın böyle bir maceraya girmeyeceğini umarız.”* MÇP Genel Başkanı Alparslan Türkeş: *“Böyle bir müdahale, Türkiye'yi çok büyük güçlüklerle sürükleyebilir. Böyle bir durumda içeride ayaklanmalar,*

¹⁸³ Bilgi,a.g.m., s.226

terör ve sabotaj başlar.” Milli Savunma ve Dışişleri eski bakanı, Hasan Esat Işık Milli Savunma ve Dışişleri eski bakanı: “Türkiye dış politikasını başkalarının etkilerine göre değil, kendi ihtiyaçlarına göre tespit etmeli. Ben hükümetin böyle bir maceraya girmeyeceğini sanıyorum.” Prof. Nevres Turhan (M.Ü Hukuk Fakültesi): “Uluslar arası denge açısından Türkiye’nin Kerkük’le ilgilenmesi gerekir. Konu çok yönlü iktisadi, hukuki ve uluslar arası politika açısından incelenmeye ve ilgilenmeye değer. Ve ilgilenmelidir.” Enver Yakubuğlu (ITKYD kurucularından): “Türkiye’nin bölgeye müdahale etmesi durumunda sorunlarla karşılaşacağı doğrudur. Ancak olaylara seyirci kalır, müdahale etmezse daha büyük sorunlarla karşılaşabilir. Petrol boru hattının kaybıyla doğacak iktisadi kayıp, başka kaynaklardan telafi edilebilir. Ancak ayrılıkçı Kürtlerin kanlı eylemler yaptığı bir bölgeye sınır olan yerde bir Kürt devletinin kurulması Türkiye’nin milli güvenliğini ağır biçimde tehlikeye düşürür”¹⁸⁴ Türkiye, Irak ile ilişkilerinde, doğrudan kendi menfaati için de uygun olanı, Irak’ın toprak bütünlüğünü savunmuş, Irak’ta demokratik bir devlet düzeninin varlığını desteklemiştir.

İran –Irak savaşının neticesi hiç bir meseleyi çözmediği gibi Ortadoğu bölgesinde yeni bir takım olumsuz gelişmelerin de başlangıcı olmuştur.¹⁸⁵ Türkiye’nin yakın çevresindeki otorite boşluğu, Türkiye için bir tehdit oluşturan PKK sorununu beslemiştir.

Irak, uydurma bahaneler ile 1990 yılı Ağustos ayında Kuveyt’e el koymuştur. Bölgedeki dengeleri değiştirebilecek bu saldırı üzerine ABD önderliğinde Körfez Harekatı yapılmış, Kuveyt 1991 Şubat’ında Irak işgalinden kurtarılmıştır.¹⁸⁶ Harekât esasen zor durumda olan Irak’ı tamamıyla perişan etti. Bir ay zarfında Irak Ordusu, her türlü savunma gücünü kaybetmiş oldu. Irak’ın Kuveyt’i boşaltması ve müttefiklere teslim olması üzerine savaş durdu. Ancak ülkenin ödeyeceği savaş tazminatı ve uygulanan ağır yaptırımlar, ülkedeki bunalımı doruk noktasına ulaştırdı. Irak’a uygulanan ambargo da zaten zor durumda kalan halkı büsbütün sefaletle sürükledi. Kuzey bölgelerinde Kürtler, Güneyde Şiiler yönetim aleyhine ayaklandı. Ülkede büyük kaos yaşanmaya başlandı. Halkta açlık ve sefaletin yanı

¹⁸⁴ Milliyet, 2 Nisan 1988,s.6

¹⁸⁵ Bilgi, a.g.m.,s.225

¹⁸⁶ Bazı gözlemciler göre işgal ve savaş en az 100.000 kişinin ölümü ve 300.000 kişinin yaralanmasıyla sonuçlandı.; 2.5 milyon insan yer değiştirdi. 170 milyar doların üzerinde zarar meydana geldi. Detaylı bilgi için bkz. DİA,C.19, s.98

sıra anarşi ve panik korkusu baş gösterdi. Başta Kerkük olmak üzere Türk bölgelerinde halk tahriklere kapılmadan dikkat ve endişe içinde olayların seyrini ve gelişmeleri takip etmeye başladı.¹⁸⁷ Bölgede yaşanan dram üzerine batı ülkeleri “insani yardım” faaliyetlerine giriştiler. Saddam Hüseyin’in tüm kariyeri boyunca değişmeyen sabit bir karakteri olduğunu görülür, iktidarını kaybetmek pahasına politikasından ödün vermemek veya iktidarda kalabilmek için utanç verici bir geri çekilmeyi kabul etmek.¹⁸⁸

Uluslar arası yardım kuruluşlarının yaptıkları yardımların hiçbirinin Türkmen bölgelerine ulaşmamasından yakınan Irak Türkleri, yardım için Türk Kızılay’ına başvurular. Ayrıca bölgedeki durumun tespiti için BM’den bir gözlemci heyetin gönderilmesini istediler. ITKYD tarafından yapılan yazılı açıklamalarda özellikle sıcakların artması ile Türkmen bölgelerinde salgın hastalıkların arttığı, su ve gıda sıkıntısının her geçen gün fazlaştığı bildirildi.¹⁸⁹

Şiiilerin ve Kürtlerin ayaklanmaları sonrası sağlam kalan Irak ordu birlikleri önce güneydeki Şii isyanını büyük bir şiddetle bastırdılar ve sadece Şiiileri öldürmekle kalmayıp, yerleşim merkezlerini, dini yapıları da yok ettiler. Ardından kuzeye yöneldiler. Ağır hava bombardımanı sonucu Kürtler arasında Türkiye ve İran sınırına doğru büyük çapta kitlesel göç başladı. Çözüm olarak Nisan 1991’de 36. paralelin kuzeyinde, İngiltere ve ABD’nin girişimiyle hava sahaları Irak uçaklarının girişine kapatıldı ve güvenli bölge kuruldu.¹⁹⁰

Irak Ordu birliklerinin, isyanların Irak’ın güney bölgelerine sıçraması ihtimaline karşı başlattıkları saldırı, Kerkük’e de ulaşmış, Irak ordu birlikleri şehri ilk önce helikopterle taramış, daha sonra top ateşine tutmuşlardır. Silahlı orduyla başa çıkamayacağını gören Kürt aşiretler, dağlara Kuzeye doğru kaçarak kurtuldu. İsyancıların içinde olmadıkları için tedbir almamış Türkmenler, bu hengâmede akıl almaz katliamlara uğramıştır.¹⁹¹ 26 Mart 1991’de

¹⁸⁷ Saatçi,Tarihten, s.269

¹⁸⁸ Alain Gresh – Dominique Vidal, Ortadoğu Mezopotamya’dan Körfez Savaşına,İstanbul 1991,s.139

¹⁸⁹ Milliyet,20 Haziran 1992,s.19

¹⁹⁰ Marion Farouk Sluglett – Peter Sluglett “Irak”maddesi,DİA, C.19, s.98 (Kitlesel göçte 1991 yılının Nisan ayı başlarından itibaren Türkiye ve İran sınırlarına ulaşan göçmenlerden 15.000 kadarı Türkiye’nin Şemdinli ve Yüksekova bölgelerine yerleştirildi. 7000 kadarı da İran’a sığındı. s.103)

¹⁹¹ Küzeci,a.g.,m.,s.24

Türklerin önemli ilçesi Tuzhurmatu'ya ulaşan ordu birlikleri masum bir çok Türkü kurşuna dizerek şehit etmişlerdir. 28 Mart 1991'de Altınköprü'yü ele geçiren Irak ordu birlikleri, yüze yakın masum kişiyi ayaklanmaya karıştırdıkları gerekçesiyle sorgusuz sualsiz kurşuna dizmişlerdir.¹⁹² *Altınköprü Katliamı*, Irak'ta Türkmenlere karşı uygulanan ırkçı politikanın sadece bir parçası ve bir bölümüdür. Amaç Türkmenlerin kökünü kazımdır.¹⁹³

Irak Lideri Saddam Hüseyin, petrol kenti Kerkük'ü işgal eden Kürt isyancılarından şehri geri almak için yoğun bir saldırı başlatmış, saldırıda savaş uçakları ve füzeler de kullanmıştır. Irak Kürt Demokrasi Partisi sözcüsü Hoşyer Zebari, saldırılar sonrası Londra'da yaptığı açıklamada saldırılarda kullanılan Scud füzelerinin özellikle nüfusun yoğun olduğu yerlere atıldığını sözlerine eklemiştir.¹⁹⁴ Kerkük şehrini kendilerine başkent yapmak isteyen Kürtler, beklemedikleri şekilde Saddam'ın müdahalesine uğramıştır. Irak uçaklarına uyguladığı uçuş yasağını kaldıran ABD, dolaylı da olsa katliama onay vermişti.

Saddam'ın Kuveyt'teki hezimetini fırsat bilen Kürt guruplar, Kerkük'e girdiler. Bunu bahane eden Saddam Hüseyin, Bağdat'tan uçaklarını kaldırarak bütün Kuzey Irak'ı ateşe verdi. Yüzlerce günahsız Türk sebepsiz yere öldürüldü. 1991 yılında cereyan eden bu izan dışı hadise, özellikle Kerkük'ün Altınköprü ilçesinde çok elim sonuçlar doğurmuştur. Burada Türkmen gençleri insafsızca ve rastgele kurşuna dizilerek şehit edilmiştir. Buram buram Türklük kokan Kerkük'ün tarih dolu Altınköprü ilçesinde bu gün tek – tük Türk genci kalmıştır. Katliamdan sağ kurtulanların hepsi ya Türkiye'ye yada Avrupa ülkelerine iltica etmek zorunda kalmışlardır.¹⁹⁵

Kuzey Irak'ta katliamın yanı sıra açlık da kol geziyordu. Suriye sınırı hükümet askerleri tarafından tutulduğu için, katliam ve kimyasal silah korkusuyla yollara düşen ve çoğunluğu Kürt ve Türkmenlerden oluşan bir milyona yakın insan, umudunu Türkiye ve İran'a bağlamıştı. Iraklı Kürt Lider Mesut Barzani, “*Bizi Saddam değil kimyasal silah*

¹⁹² Saatçi, Tarihten, s.271

¹⁹³ İzzettin Kerkük, “Altınköprü Katliamının Düşündürdükleri”, Altınköprü Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, Mayıs 2002, s.4

¹⁹⁴ 29 Mart 1991, Milliyet, s.4

¹⁹⁵ Nakip, Türkiye, s.86

korkusu yıktı” demiştir.¹⁹⁶ Bölgesel Kürt Liderler o gün için kısa süreli de olsa Saddamın saldırılarının mağduru oldular belki ancak sonraki dönemde kontrolü ellerine geçirdiklerinde Irak Türklerine karşı izledikleri tavır insani değildir. Bir yanda PKK açıktan desteklenmiş, diğer yandan Türkmenler sindirilmiştir. PKK nın bölgede bu ölçüde serbest hareketi üzerine Türkiye Cumhuriyeti de Kuzey Irak’a yerleşen PKK’ya yönelik sınır ötesi operasyonlar yaparak, bazen özel birliklerle, bazen de 20-30 bin kişilik askeri birliklerle Irak topraklarına girmiş, 1995 yılından itibaren Kuzey Irak’ta sabit birlikler konuşlandırarak kendisine güvenli bir kuşak oluşturmak istemiştir. Daha önceleri devlet politikası gereğince resmi anlamda ilişki kurmadığı Kürt gruplarla temas etmek zorunda kalmış, onların Irak’ta yapmak istedikleriyle değil ve fakat onların PKK’ya yapacaklarıyla ilgilenmek gibi bir yöntem izlemiştir. Bu yöntem ise Kürt gruplar için bir fırsat yaratmış, devlet olma sürecinde aradıkları desteği fark ettirmeden Türkiye’den almayı başarmışlardır.¹⁹⁷

Olaylar sonrası açıklama yapan KDP başkanı Mesut Barzani, Amerika’yı sivil Iraklıları katletmeye devam etmesi için (Saddam’a) yeşil ışık yakmakla suçlamıştır.¹⁹⁸

Irak’ta Saddam rejiminin karanlığının derinleştiği günlerde, Irak Türklerine uygulanan sürgün ve eritmeyi kınamak, Irak Türklerinin sesini dünyaya duyurmak amacıyla Irak’ın İstanbul Konsoloslugu önünde yapılan gösterilerde iki Türkmen öğrenci şehit edilmiştir.¹⁹⁹ 5 Nisan 1991’de İstanbul’daki Irak Başkonsoloslugu önünde protesto gösterisi yapan Türkmenlere, Irak Başkonsoloslugundan açılan ateş sonucu iki gösterici ölmüş bir gösterici de ağır yaralanmıştır. Türkiye, suçluların Türk makamlarına iadesini istemiş, öldürülenler için 9 Nisan 1991’de Irak Başkonsoloslugu önünde cenaze töreni yapılmış ve şehitler Topkapı Şehitliğinde toprağa verilmiştir.²⁰⁰ İTYD başkanı Suphi Saatçi, katillerin yakalanıp sınır dışı edilmesini istemiştir.²⁰¹

¹⁹⁶ Rafet Ballı, Milliyet 3 Nisan 1991, s.12

¹⁹⁷ Taylan Doğan, I.Körfez Savaşı Sonrası, Türkiye – Irak İlişkileri, Değişen Konjonktürün Türk Dış Politikasına Etkileri, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2009, s.133

¹⁹⁸ Milliyet, 29 Mart 1991, s.4

¹⁹⁹ Küzeci, a.g.m., s.25 (1959 Kerkük doğumlu Necdet Bakkaloğlu ve Yılmaz Sait Hacıoğlu 5 Nisan 1991’de şehit edilmiştir.)

²⁰⁰ Şimşir, a.g.e., s.585 (25 Nisan 1991’de iki göstericiyi öldüren Başkonsolosluk koruma görevlisi, suç aleti silahıyla birlikte Türk makamlarına teslim edildi.)

²⁰¹ Milliyet, 9 Nisan 1991, s.16

Bağdat yönetimi, Irak'ın içine düştüğü ağır ekonomik bunalımlara ve ambargonun yarattığı krize rağmen, Irak Türkleri üzerindeki baskılarına devam etmiştir.²⁰²

Katliamlar ve sürgünlere rağmen bu gün Irak'taki soydaşlarımızın nüfusu 2.5 milyon civarındadır. Türklüklerine çok bağlı olan Irak Türkleri, 1990'lara dek yaşamlarını tek bölgede sürdürürken bu gün maalesef, Amerika ve batının yeni oyunları ile 36. Paralelden dolayı kuzeyli ve güneyli durumuna düşmüşlerdir. Bu gün Kuzey Irak'ın adı geçince nedense hep Kürtlerden söz edilmektedir. Hâlbuki 36. Paralelin kuzeyinde Kürtler içinde ve kendi bölgelerinde bir milyona yakın Iraklı Türk soydaşımız yaşamaktadır.²⁰³ Fakat ne Türkiye'de ne de dünya kamuoyunda Irak Türkleri yeterince dikkate alınıp haber yapılmamaktadır. Görmezden gelinmektedir.

31 Ağustos 1991 günü Irak kuvvetlerinin Kuzey Irak'ın Erbil kentine yaptığı baskında çok sayıda Türkmen tutuklanmıştır. Türkmen kurum ve kuruluşlarına düzenlenen baskınlar sırasında çok sayıda Türkmen hayatını kaybetmiştir. Bu üzücü olaydan sonra Türkmenler hatırlanmış ve gündeme gelmişlerdir. Daha sonra da tekrar unutulmuştur. Türkmenlerin bu şekilde ön hazırlıksız gündeme gelmeleri, 1990 – 1991'de İkinci Körfez savaşı sırasında da yaşanmıştır. Her sıcak olay sırasında saman alevi gibi bir Türkmen meselesi parlayıp aynı sürat ile kaybolmuştur. Ancak bu durumun Türkmenler için ne getirip ne götürdüğü hiçbir zaman tam hesap edilememiştir. Uzun vadeli bir planlamaya dayanmayan ani tepkiler, Irak'ta hedef durumunda olan Türkmenlere yeni baskıların uygulanmasına vesile olmuştur. Türkmenlerin maruz kaldıkları baskıları önlemek için çaba harcanmadığı gibi Iraklı yetkililerin konu ile ilgili küstahça beyanatlarına cevap dahi verilememiştir.²⁰⁴ Kuzeyde başkaldıran Kürtlere karşı Saddam Hüseyin'e bağlı biriliklerin başlattığı saldırıların yoğunlaşması üzerine İran ve Türkiye'ye büyük bir mülteci akını başlamıştır.²⁰⁵ 1988'de meydana gelen göçten sonra Irak'tan Türkiye'ye yönelik ikinci kitle göçü 1991 yılında meydana gelmiştir. Türkiye sınırına gelen insan sayısı 400.000 civarındadır. Kuzey Irak'ta "Güvenli Bölge" ihdas edildikten sonra bu insanlar yeniden yurtlarına ve yerlerine

²⁰² Saatçi, Tarihten, s.275

²⁰³ Hidayet Kemal Beyatlı, a.g.m., s.36

²⁰⁴ Özmen, Türkmen, s.73

²⁰⁵ Milliyet, 3 Nisan 1991, s.12.

dönebilmişlerdir. 1991 kitle göçünde Türkiye'ye gelen Türkmenlerin sayısı 25.000 civarında tahmin edilmiştir. Bunların büyük bir bölümü geriye dönmüşse de Türkiye'de 6000 civarında kişi kalmıştır.²⁰⁶ Gerçek bir insanlık dramı yaşanmış, Türk halkı ayırım yapmadan gelenler ile ekmeğini paylaşmış, Türk ordusu, kurduğu çadırlarda, mültecilerin barınma ve sağlık ihtiyaçlarına cevap vermiştir.²⁰⁷

1991 yılındaki Birinci Körfez Savaşında en çok dikkat çeken gazeteciler Bağdat'tan canlı yayın yapanlar olmuştur.²⁰⁸ Savaş tüm dünyanın gözü önünde ve daha önce olmadık biçimde an be an evlerde film gibi izlenmiştir. Körfez Savaşı'nın Türkiye'de iç politikada da tenkit konusu yapıldığı görülmüştür. Süleyman Demirel ve Hikmet Çetin, yaptıkları açıklamalarda “*Özal dökülen kandan sorumludur.*” demişlerdir. DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel ve Sosyal Demokrat Halkçı Parti genel sekreteri Hikmet Çetin, Kuzey Irak'ta çok kan döküldüğünü ve bunda Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın da manevi sorumluluğu olduğunu belirtip, Turgut Özal'ın Kuzey Irak konusunda, devlet adamlığı sorumluluğu ile bağdaşmayan gayri ciddi bir politika izlediğini, bu yüzden Türkiye'nin, kuzey Irak'ta ortaya çıkan durum karşısında bir şey yapamaz duruma düştüğünü vurgulamışlardır.²⁰⁹ Körfez Savaşı Irak için olduğu kadar Irak Türkleri için de büyük bir yıkım getirmiştir. Ekonomik anlamda yaşadıkları sıkıntıların yanında üzerlerindeki baskı da artmıştır.

Irak Hükümetleri, toplulukları eritme ve asimile etme yolunu bir sistem gibi benimsemiş, tarihin en korkunç jenosit ve diskriminasyon suçlarını işlemişlerdir.

Irak devletinin temel politikası 1920 isyanının iki ana unsuru olan Türkmen ve Şiileri sistemin tamamen dışına itmek olmuştur. Bu politika günümüze kadar devam etmiştir. Kasım

²⁰⁶ Hasan Özmen, “Göç ve Göçmen Olayına Genel Bakış”, Kerkük Dergisi, Ocak 2000,s.11 (Kerkük Dergisi Ocak sayısında yıl ve sayı adı yazılmamış, ancak önceki ve sonraki sayıları ile derginin yıl ve sayı numarası tespit edilebilmiştir.

Yıl:10,Sayı:27)

²⁰⁷ Gelen mültecilerin sayısı konusunda farklı rakamlar verilmektedir. “ Saddam Hüseyin'in zehirli gaz saldırısından kaçan 70.000'e yakın Peşmerge, Güneydoğu Anadolu bölgesinde sınırimıza dayandı, ölüm korkusu ile sığınan 70.000 Iraklıdan halen 30.000 i Türkiye'nin çeşitli illerinde oluşturulan yerleşim alanlarında barınıyor. çok az bir kısmı (500) Fransa'ya giderken büyük bölümü Irak'a geri döndü.”Milliyet,9 Nisan 1991,s.12

²⁰⁸ Cüneyt Özdemir, Onlarlaydım Ama Onlardan Değildim, İstanbul 2003,s.9

²⁰⁹ Milliyet, 3 Nisan 1991, s.12

1996'da Kuzey Irak'ta çarpışan iki Kürt gurubunu barıştırmak maksadı ile Ankara'da yapılan toplantılara Türkmenlerin katılması Irak yönetimi (Saddam) tarafından olumlu karşılanmamıştır. Oluşturulacak barış izleme gücünün Türkmenler ve Asurilerden oluşmasına Kürdistan Yurtseverler Birliği başkanı Celal Talabani'nin sıcak bakması üzerine, Saddam Hüseyin, Talabani'ye tehdit mektubu göndererek sert biçimde uyarmıştır. Saddam Hüseyin, yaptığı uyarıda Şiiilere de dikkat çekerek Celal Talabani'nin bu iki unsurdan uzak durmasını talep etmiştir. *“Bunlar bizim yasaklarımızdır, yasaklarımızı aşarsanız sonuçlarına katlanırsınız.”* demiştir. Sosyalist ve Arap milliyetçisi olduğunu iddia eden Saddam Hüseyin ve Baas partisi, İngilizlerden devraldıkları bu kötü mirasa sıkı sıkıya bağlı olduklarını her fırsatta ispat etmişlerdir.²¹⁰

İran - Irak arasında 8 yıl devam eden ve binlerce Türkmen'in de zorunlu askerlik yaptığı savaş, Irak ekonomisini kötü yönde etilediği gibi, zaten zor durumda olan Türkmenler için de yıkım olmuştur. Irak, daha İran savaşının etkilerini üzerinden atmadan 2 Ağustos 1990'da Kuveyt'i işgale başlamış ve 17 Ocak 1991'de Körfez savaşı başlamış, 27/28 Şubat 1991'de de son bulmuştur. Körfez savaşı ticari açıdan bakıldığında Türkiye için kazançlar getirmiş gibi görünse de, savaşın yol açtığı güvenlik sorunu yadsınamaz. Irak kuvvetlerinin yoğun biçimde savaşta istihdamı, ülkenin kuzeyini korumasız bırakmış ve bu otoritesiz ortam bölgedeki Kürtler tarafından Türkmenler ve Türkiye aleyhine kullanılmıştır. PKK terör örgütü de bu dönemde bölgede faaliyetlerini genişletmiştir. Savaş yıllarını yaşayan Türkmenler, savaşlarda zorunlu askerliğe tabi tutulmuş, karşılığında da bir kısım mükafatlarla taltif edilmişlerdir. Devrin Türk basını da konuya yer vermiştir.

“Kerkük teki Türkler de 6 yıldır süren savaşın acısını yaşıyor. Kerkük'e gece gündüz giriş çıkışlar sürekli kontrol ediliyor. Irak ordusuna asker veren Kerkük'lü Türkler, ilk iki yıl 50 dinar, üçüncü yıl yüz dinar maaş alıyor. Irak devleti, şehit düşenlerin ailesine, gazi olup dönen askerlerin kendilerine Toyota marka otomobil, aylık olarak da 140 dinar maaş

²¹⁰ Özmen, Türkmen, s.76

armağan ediyor.”²¹¹ Türkiye, 1990’lı yılların başında Irak’taki bölünme tehlikesi karşısında Türkmenler için federal bir özerkliği tavsiye etmiş, gelişmeleri yakından takip etmiştir.

Kuzey Irak Türkmenlerinden 8 kişilik bir heyet, Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal ile görüşmüş, Türkmen heyet görüşmede siyasi görüşlerini, “*demokratik üniter bir Irak devletinde Türkmenlerin asli unsur olarak eşit haklara sahip şartlarda yer alması,*” şeklinde açıklamıştır. Bu görüş Özal tarafından da onaylanmıştır.²¹²

Körfez krizi Özal’ın Ortadoğu’ya yönelik beklentilerinin gerçekleşmesine yol açmadığı gibi uzun vadede olumsuz gelişmelere de neden olmuştur. Her şeyden önce Kürt sorunu, bölgesel düzeyden uluslararası düzeye çıkmış, bölgede meydana gelen güç boşluğu, PKK’nın Kuzey Irak’ta güçlenmesini sağlamıştır. Türkiye, milyarlarca dolar maddi zarara uğradığı gibi Batının giderek bir Kürt devleti kurma politikası izlemeye başlamasıyla, kendi toprak bütünlüğü konusunda endişe duymaya başlamıştır. Gerçekten de 1991 -1993 yılları PKK’nın Türkiye’deki eylemlerini artırdığı dönem olmuştur.²¹³

İran - Irak ve Körfez savaşına ve Irak yönetiminin geçirdiği bütün sıkıntılara rağmen Irak Türkmenlerine uygulanan baskı, asimilasyon, toplu tutuklamalar, yargısız infazlar ve toplu katliamlar devam etmiştir.²¹⁴

Saddam Hüseyin’in tavrı Kürt ve Türkmen politikasını beraber yürütüp, Türkmenleri Kürtlere karşı denge unsuru olarak kullanmak şeklinde olmuştur.²¹⁵

Saddam Hüseyin döneminde bile Türkiye, Irak’ta olan biten ile sadece kendi güvenliği özelinde ilgilenmiş, bu ilgilenme de ağırlıklı olarak Kuzey Irak kaynaklı PKK terörü konusunda olmuştur. Türkmen kimliğinin yok edilmesi girişimlerine karşı,Türkiye

²¹¹ Tunca Bengin, Milliyet, 4 Şubat 1986, s.2

²¹² Taha Akyol, Kuzey Irak, Milliyet, 19 Eylül 1992, s.13

²¹³ Baskın Oran, Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bu Güne Olaylar Belgeler Yorumlar (1980-2001) , Cilt: 2, İstanbul 2002, s.555

²¹⁴ Aydın Beyatlı, “Dünden Bugüne Irak Türklerinin İnsan Hakları Beyannamesi”, Misakı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu, AKDITYK, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1998, s.42

²¹⁵ Orhan Göçer, Birinci Dünya Savaşı Sonrası Irak Türkleri ve Sorunları (1918-2004) , (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Atatürk İlkeler ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul 2004,s.102

tarafından yeterince tepki gösterilmemiş, konu Irak'ın bir iç sorunu olarak görülmüştür. İyi veya kötü Saddam Hüseyin döneminde Irak'ta hâkim olan statükonun korunması, Türkiye'nin savunduğu tez olmuştur. Bu çerçevede ABD'nin bölgedeki dengeleri değiştirme girişimlerine Türkiye, bazen kerhen destek vermiş, bazen de doğrudan olmasa da karşı çıkmıştır. ABD'nin Irak'a doğrudan askeri müdahalede bulunacağını neredeyse kesin olduğu günlerde bile Türkiye'nin savaşı engelleme girişimlerinde bulunması, bu çerçevede Irak'ı çözüme ikna edebilmek için bölge ülkelerini birkaç kez bir araya getirmesi, Türkiye'nin Irak'taki dengelerin bozulmaması konusunda ne denli kaygılı ve duyarlı olduğunu göstermiştir.²¹⁶ Saddam rejiminin baskıları ve basına uyguladığı sansürün de Irak'ta olanların Türk kamuoyuna vaktinde ulaşmasını engellediği vakıdır. Türkmenlerin durumu ve istekleri Türkiye kamuoyunda bile yeterince bilinmemiş, Ankara bu konuda açık bir tavır ortaya koyamamıştır.²¹⁷

Körfez Savaşı sırasında Irak'a gidişi Türk kamuoyunda çok tartışılan Bülent Ecevit'in Bağdat'ta Saddam Hüseyin ile görüşmesinde, Türkler hakkındaki ısrarlı soruları cevapsız kalmıştır. Hatta Saddam, Türklerin mevcudiyetini inkâr yoluna gitmiştir.²¹⁸

Kuzey Irak'ta Mesut Barzani liderliğindeki Irak Kürdistan Demokrat Partisine (KDP) geniş çaplı bir saldırı başlatan PKK, Kuzey Irak'ın Erbil kentinde bulunan Türkmen karargahına da baskın düzenlemiş ve baskında iki Türkmen öldürülmüştür.²¹⁹

Irak'ın zengin petrol bölgelerinde yaşayan Türkmenler, adeta KDP ve KYP baskıları nedeniyle, Kerkük, Musul, Hanekin ve Telafer gibi petrol ve coğrafi açıdan da zengin kentlerden çıkarılmak istenmekte, siyasetten ekonomiye kadar hemen hemen bir çok alanda sindirilmeye çalışılmaktadır.²²⁰

²¹⁶ Çakmak, a.g.m., s.124

²¹⁷ Sami Kohen, Milliyet, 13 Haziran 1991, s.15

²¹⁸ Demirci, a.g.e, s.31

²¹⁹ Milliyet, 30 Ağustos 1995, s.14

²²⁰ Mustafa Sürmeli, 1990 Sonrası Irak Türkmenlerinin Sosyo –Ekonomik Yapısı ve Irak Ekonomisine Katkısı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), M.Ü. Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu İktisadi Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2005, s.132

Saddam zulmünden kaçarak Türkiye'ye yerleşen binlerce Irak Türkmeni, Türkiye'de oturma ve çalışma izni alamayınca çözümü üçüncü ülkeye kaçmakta buldular. Çünkü BMYMK tarafından bir çok Türkmen'e Türkiye'den üçüncü bir ülkeye gitmeleri için müsaade edilmiyordu. Bazı haksız gerekçeler gösterilerek Türkmenler adeta Türkiye'de tutulmaya çalışılıyordu. Bazen “*siz Türkmensiniz neden Türkiye'de kalmıyorsunuz?*” deniliyordu. Bazen de yalan ifadeler ve sahte evraklar düzenledikleri için ilticaları kabul edilmiyordu. Bunlara karşın Türkiye hükümeti, Türkmenlere oturma ve çalışma izni vermiyor idi. Bu nedenle Türkmenler yasa dışı yollara başvurdular. Yunanistan üzerinden Avrupa'ya deniz yoluyla kaçak olarak gitme eyleminde bulundular. Bu yolla Türkmenlerin bir çoğu canını kurtardı başarılı oldu. 9 Mayıs 1997'de 17 Türkmen'in ölümü büyük bir facia idi. Temmuz 1997'de yine aynı şekilde büyük ve acı bir yaşandı. 41 Türkmen'i taşıyan tekne, Çeşme –Karaburun açıklarında battı. 15 saat süren yaşam mücadelesinden sadece 6 Irak Türk'ü sağ kurtulabildi.²²¹ Irak Türklerine, 6 ay için bile olsa Yunanistan'ın oturma izni verirken Türkiye'nin bu imkanı sunmaması Çeşme'deki acı hadiseyi netice vermiş, konu basında da geniş yer bulmuştu. Türk basını bu olayı anlatırken Türkmen dramına kamuoyunun dikkatini çekmiştir.

“Kuzey Irak'taki Saddam ve PKK kışkacından kurtulmak için anayurtlarını terk eden Türkmenler, Türkiye'de oturma izni alamayınca Yunanistan'a geçme umuduyla ölüm yolculuğuna çıkıyor. Onlar anayurtlarından çoluk çocuk demeden sökülüp atıldı. Bir yanda Irak lideri Saddam Hüseyin'in baskıları, diğer tarafta PKK vardı. Kaçırıldılar, öldürüldüler, evleri yakıldı. Kerkük'ten Musul'dan ayrıldılar. Çaresiz yollara düşüp günlerce yürüdüktan sonra Türkiye'ye ulaştılar. Anavatanımıza, öz kardeşlerimize geldik diye sevinirken gördüler ki Türkiye'de onlara yer yoktu. Tek amaçları oturma izni almak, başlarını sokacak bir yer bulmaktı bir ay bile oturma izni alamayacaklarını öğrenince çareyi Yunanistan'a gitmekte buldular. Yunanistan'ın Irak Türklerine 6 aylık oturma izni vermesi, pasaportları olmayan Irak Türkleri için bir fırsat görülmüş, yasadışı yollarla Türkiye'den ayrılma çabasına girmişlerdir. Irak Türklerinin Kuzey Irak'tan guruplar halinde göçleri 1959 yılında başlamış, göçler 1991 yılında yaşanan Körfez krizinden sonra yoğunlaşmıştır. 1920'li yıllardan itibaren Kuzey Irak'ın Musul, Kerkük, Erbil ve Süleymaniye kentlerinde yaşayan Türkmenler,

²²¹ Küzeci, a.g.m., s.28

asimilasyon politikalarının bir sonucu olarak, Türkiye'ye daha çok sınırı kaçak geçerek girmiştir. Türkiye'de barınamayan Türkmenler için hedef Yunanistan olmuştur. Pasaportları olmayan Türkmenler, Yunanistan'da yerleştirildikleri mülteci kampında Avrupa'nın diğer ülkeleri ve ABD'deki yakınlarının yanlarına gidebilmenin yollarını aramıştır.²²²

Günümüzde Avrupa ülkelerinde ve ABD'de mevcut Irak Türklerinin büyük kısmı bu şekilde Irak'ı terk etmiştir. Irak'tan Türkler göç ile ayrılırken, özellikle Irak'ın kuzeyinde meydana gelen gelişmelerde Türkiye devre dışı bırakılmaya çalışılmıştır.

ABD'nin Ortadoğu üzerindeki planları, bölgede otorite boşluğunu doğurmuş, Kuzey Irak'taki Kürt oluşum Türkiye için tehdit oluşturmuş, ABD ve İngiltere ise Türkiye'yi hesaba katmadan bölgede politika belirlemişlerdir.²²³ Irak Türkleri aleyhine gelişen süreç, ABD'nin dışlayıcı tavrı, Göç ile Türkiye'ye sığınan Irak Türklerine uygulanan prosedür, Irak Türk dernekleri tarafından protesto edilmiştir.

ITKYD eski başkanlarından Suphi Saatçi, Türkmenlerin Bağdat yönetiminin baskısı nedeniyle öz yurtlarında garip durumuna düştüklerini, iltica istemiyle Türkiye'ye gelen Türkmenlerin üvey evlat muamelesi gördüklerini ifade etmiştir. Protesto için Taksim'de toplanan bir grup pankart açmış, grup adına Suphi Saatçi "*Irak Türklerinin yurtlarında maruz kaldıkları insanlık dışı uygulamalara karşı sığınılacak yer olarak Türkiye'yi görüyoruz Türkiye'nin sınırdışı uygulamalarını protesto ediyoruz.*"²²⁴ Şeklinde açıklama yapmıştır.

Türkiye, Kuzey Irak konusunda rahatsızlığını her fırsatta dile getirmiştir. Başbakan Mesut Yılmaz, Körfez krizi yüzünden yeni bir göç başlaması durumunda Türk Ordusu'nun Irak'a girerek göçü orada durduracağını açıklamıştır. Yılmaz, "*Kuzey Irak'tan göçü önlemek için Irak topraklarında önlem alacağız*" demiştir.²²⁵ Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit'in "*ABD Irak'ı parçalayıp, kuzeyde uydu bir Kürt devleti kurmak istiyor*" şeklindeki açıklaması, Amerikan diplomatik çevrelerinde belirgin bir rahatsızlığa yol açmıştır. ABD'nin Ankara'daki Büyükelçisi Mark Parris, açıklama yaparak, ülkesinin Irak'ın toprak bütünlüğünden yana

²²² Mücahit Büber, "Türkmenlerin Ölüm Yolculuğu", Milliyet, 13 Temmuz 1997, s.11

²²³ Mümtaz Soysal, "Üçlü Doruk", Milliyet, 18 Şubat 1998

²²⁴ Milliyet, 11 Mart 1996, s.23

²²⁵ Nuray Babacan – Şükrü Küçükşahin, Hürriyet, 5 Şubat 1998

olduğunu ve ABD'nin Irak politikasının temelinde yatan anlayışın, “Irak'ın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünün korunması” olduğunu ifade etmiştir.²²⁶

Türkmenler hem Bağdat, hem de Kuzey Irak yönetimleri tarafından sergilenen düşmanca politikalar yüzünden, büyük bir yalnızlığa ve siyasi bir kısıpaca alınmışlardır. Böylece Türk dünyasının en acıklı topluluğu durumuna düşen ve uzun süredir makus talihini yenemeyen Irak Türkmenlerinin, yakın bir gelecekte de rahat bir nefes alabilmelerinin kolay ve mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. ABD'nin liderliğindeki müttefik ordularının Nisan 2003'te girdiği Irak'ta Saddam yönetimine son verildi. ABD'nin Irak'a girişi önceleri halk tarafından sempati ile karşılanmıştı. Ancak Kürt liderlerini kendine rehber tayin eden ABD nin izlediği yanlış politika işleri tersine döndürdü. ABD, işgali müteakip Irak'ın ulusal ordusunu, güvenlik ve emniyet güçlerini, polis teşkilatını dağıttı. Devlet ve kamu kuruluşlarını dondurdu. Böylece devleti tümüyle çökerterek ülke genelinde asayiş ve güvenliği sağlayan kurumları ortadan kaldırdı. Irak'ın her tarafında anarşi ve terör baş gösterdi. Merkezi hükümetin otoritesi sıfırlanınca kamu binaları milis güçlerince işgal edildi. Kuzeyde Peşmergeler güneyde Şii milisleri ülkedeki otorite boşluğundan yararlanarak birer devletmiş gibi hegemonyalarını sürdürmeğe çalıştılar.²²⁷

Irak coğrafyasını Saddam Hüseyin'den kurtarmak için çalıştığını ifade eden ABD Başkanı Bill Clinton, “*Bu çalışmalarımız, Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, Körfez işbirliği ülkeleri ve Türkiye'nin desteği olmadan başarıya ulaşamazdı, İngiltere, Almanya, İspanya, Portekiz, Danimarka, Polonya, Hollanda, Çek Cumhuriyeti, Arjantin, İzlanda, Avustralya, Finlandiya ve Kanada'nın lojistik desteği olmadan da başarılı olamazdık. Bu liste giderek büyüyor*”.²²⁸ diyerek dünyanın desteğini de aldıklarını belirtmek istemiştir.

Irak Türklerinin anavatana göçleri yıllardan beri tek tek veya aileler halinde olmaktadır. 1980'lere kadar gelenlerin çoğu tahsilli varlıklı kişiler olduğu için Türkiye'nin değişik yörelerinde Türk vatandaşı olarak iskân edilmişler güç sahibi olmuşlardır. Her Türk vatandaşı gibi hayatlarını sürdürmektedirler, eksiklikleri kendi aralarında gerekli bağı yakınlığı sağlayamamış olmalarıdır. Birbirlerinden uzak kalmışlar diğer göçmenler gibi

²²⁶ Hürriyet, 10 Şubat 1998,

²²⁷ Saatçi, Tarihten , s.283

²²⁸ Esen Ünür, “Clinton'dan son uyarı”, Hürriyet, 18 Şubat 1998,

koloni teşkil ettirememişlerdir. Tek yasal kuruluşları olan Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği'ne ilgileri yeteri kadar olamamış, hala da olmamaktadır. Hısım akrabalık bağları da maalesef zamanla azalmıştır.²²⁹

Türkiye ile ABD stratejik ortak olsa da Irak sorununa ABD ve Türkiye açısından bakıldığında iki ülkenin amaçları açısından çatışma noktaları, örtüşme noktalarından çok daha fazla. ABD'nin sorunu Irak'ın iktidarıyla Türkiye'nin sorunu ise Irak'ın muhalefetiyle, ABD Irak muhalefetini yanına alarak iktidarı devirmek istiyor. Türkiye ise Irak muhalefetinin iktidar olmasını engellemeye çalışıyor. ABD'nin hedefi Saddam Hüseyin. Türkiye'nin hedefi ise Barzani. Washington, Bağdat'ı kontrol etmeyi hedefliyor. Ankara ise Kuzey Irak'ı. ABD, Kuzey Irak'ın ve oradaki Kürt gurupların yanında ve arkasında. Türkiye ise karşısında. Durum böyle olunca ABD ile Türkiye arasında amaç çatışması doğuyor. Bu durum ileriye dönük güvensizlik yaratıyor.²³⁰ Bu politik fark iki ülke arasında sorunlara da yol açmıştır. ABD, Kuzey Irak'ta gözaltına aldığı 11 askerimizi Bağdat'ta cezaevine atmış, Kerkük'ün Kürt valisine suikast düzenleyecekleri iddiasıyla gözaltına alınan bir Türk binbaşı iki üsteğmen ve 8 astsubayın serbest bırakılması için Türkiye'nin ilk çabaları sonuçsuz kalmış ABD askerleri bırakmaya yanaşmamıştır.²³¹

Irak'taki Türkmen nüfus siyasi mücadelesini zor şartlar altında devam ettirmekte, büroları saldırıların hedefi olmaktadır. Olaylar Türk basınında da geniş yer bulmuştur.

Özellikle Kerkük bölgesi konumundan dolayı saldırıların hedefinde yer almaktadır. “Kerkük'te Irak Türkmen Cephesi (ITC) bürosuna düzenlenen silahlı saldırıda 1 kişi öldü, 4 kişi yaralandı. Edinilen bilgiye göre, Kerkük'ün Almas bölgesindeki ITC bürosuna, geceleyin kimliği belirsiz kişiler tarafından uzun namlulu silahlarla saldırı düzenlendi. ITC dış ilişkiler sorumlusu Mustafa Ziya, “Saldırı büyük ihtimalle Kürt milisler tarafından düzenlendi. Karanlıktan faydalanıp kaçmışlar. Büroda büyük maddi hasar da var. Seçim sebebiyle bize yönelik saldırılar arttı. Sabah, bir grup ABD askeri geldi. Bize yönelik saldırıları gördük. Gerekli önlemlerin alınması için çaba göstereceklerini söylediler” dedi. Ziya, seçimde

²²⁹ Demirci, a.g.e.,s.32

²³⁰ Fikret Bila, “Amaç Çatışması”, Milliyet,19 Mart 2003, s.16

²³¹ Vatan, 6 Temmuz 2003

yaşanan ihlalleri de seçim komiserliğine ilettiklerini, başvurunun sonucunu beklediklerini kaydetti.²³²

Hep asla yakalanmayacağım diye meydan okuyan Irak'ın eski diktatörü saklandığı sığınakta bir tek kurşun atmadan teslim oldu. Irak'ın devrik lideri Saddam Hüseyin, Tikrit'e 20 km mesafede bir köyde Elhadra bahçesi denen hurmalığın altındaki daracık sığınağında yakalandı. Elhadra, Saddam'ın 1960'ların sonunda iktidar mücadelesini başlattığı yeri.²³³

Türkmenler dertli, kendilerini çıkmazda hissediyorlar. Çözüm anahtarı belki onlardan çok Ankara'nın elinde. Eğer Ankara'da Irak politikası yerli yerine oturursa örneğin Türkmenler ille de Irak Kürtlerine karşı bir koz gibi algılanmazsa bu politika çerçevesinde problemler daha kolay çözülebilir.²³⁴

Türkmenler Irak'ın başkenti Bağdat'ta geçiçi anayasada Irak'taki azınlıklardan biri olarak tanınmaları için gösteri yaptı. Amerikan işgal yönetiminin merkezi önünde yapılan işgal gösterisinde 30 kadar Türkmen kendilerini zincire vurdu. Ve koli bantlarıyla bağladı²³⁵

²³² Sabah,20 Aralık 2005

²³³ Sabah,15 Aralık 2003

²³⁴ Hasan Cemal, "Hasan Cemal'in Bağdat Günlüğü 11", Milliyet, 13 Kasım 2003,s.21

²³⁵ Milliyet, 29 Şubat 2004, s.22

2.BÖLÜM:

IRAK TÜRKLERİNİN IRAK'TA SİYASİ YAPILANMASI SOSYAL – KÜLTÜREL – EĞİTİM VE YAYIN FAALİYETLERİ

(1918-2005)

2.1 IRAK'TA TÜRKMEN SİYASİ YAPILANMASI ve FAALİYETLERİ

2.1.1. İngiliz İşgali Döneminde Türkmenler

İngiliz işgaline, Irak'ta iki unsur karşı çıkmıştı. Birisi Türkmenler, diğeri ise Şiiilerdir. Kral Faysal için yapılan referandumda da Kerkük Vilayeti karşı oy kullanmıştı. Lozan'da çözüme kavuşturulmayan Musul Meselesi, Milletler Cemiyetine havale edildi. Milletler Cemiyeti, 30 Eylül 1924'te, Musul Meselesini incelemek ve çözümlerle ilgili tavsiyede bulunmak üzere bir komisyon oluşturulmasına karar verdi. Komisyon, çalışmalarını 16 Temmuz 1925'te tamamladı. Raporunda Musul Vilayetinin kime bırakılması gerektiğini net ve açık ifadelerle belirlemedi. Nihai karar, Milletler Cemiyeti'ne bırakıldı. Milletler Cemiyeti 16 Aralık 1925'te Musul Vilayeti'nin Irak'a verilmesine karar verdi.

Türkmenler ve Türkiye yanlısı diğer unsurlar büyük bir hayal kırıklığına uğradı. Ancak yapacak başka bir şey yoktu. Okullarda Türkçe okutuluyordu, Türkçe yayın organları vardı, Halkın umudu ise Türkiye'nin bir daha geri geleceği idi.

1932 yılında Türkmen okulları kapatıldı. Buna karşılık Türkmen öğrenciler nümayişler düzenledi. 14 Temmuz 1958 darbesinden sonra etnik milliyetçiliğin inkişafı ve siyasi akımların yayılması ile Türkmenler arasında bilinçlenme süreci başladı. Irak Türklerinin siyasi mücadelesinde kırılma noktası 1959 Kerkük Katliamı olmuştur. Türkiye'de

de bu saldırının telin edilmesi Irak'ı zor durumda bırakmış ve suçluların cezalandırılacağı ilan edilmiştir. Ancak Irak hükümeti suçluları bulmak konusunda lakayt davranmıştır. Bu tavırlar Türkmenler gençlerini etkiledi. 28-30 Ağustos 1960'ta Kerkük'te "Eğitim Kongresi" tertip ettiler. Teşkilatlanma sürecinde bu kongre, Türkmen mücadelesinin geleceğinin planlanmasında mühim bir fonksiyon üstlendi.

2.1.2. Türkmen Kardeşlik Ocağı

Türkmen Kardeşlik Ocağı'nın 7 Mayıs 1960 tarihinde fikir kulübü statüsünde kuruluşuna izin verildi. 23 Ocak 1961 yılında yayınlanmasına izin verilen Kardeşlik Dergisi, Türkmen kültürüne ve fikir hayatına önemli katkılarda bulundu. Türkmen Kardeşlik Ocağı, bir kulüp hüviyetinde faaliyet göstermekle birlikte, Türkmen Toplumunun kültürel ve sosyal ihtiyaçlarının yanı sıra milli ihtiyaçlarını da karşıladı. 1977'de başlayan Baas saldırganlığından nasibini alarak, yöneticileri önce görevden uzaklaştırıldılar, 1979 yılında ise tutuklandılar. 1980'de de idam edildiler. Bu tarihten itibaren idamlar başlayarak günümüze kadar devam etti. Türkmen Kardeşlik Ocağı'nın Erbil ve Musul'da şubeleri açıldı. Kuşkusuz Kardeşlik Ocağı'nın gelişmesinde ve saygın bir yere sahip olmasında idam edilen Ocak Başkanı E. Albay Abdullah Abdurrahman'ın birleştirici ve karizmatik kişiliğinin de önemli bir payı vardır.

2.1.3. Milli Demokratik Türkmen Örgütü

İdamlara tepki olarak 1980 Kasım'ında Irak Milli Demokratik Türkmen Örgütü kuruldu ve Irak Ulusal Demokratik Cephesi'ne üye olarak katıldı. Örgüt, 1981'de Kuzey Irak'ın Sınat Bölgesi'nde, 1982'de ise Navzang Bölgesi'nde Askeri Karargah kurdu. Örgüt, Irak Türklerinin deklere edilmiş ilk siyasi organizasyonu unvanını taşımaktadır. 1983'de bir toplantıda bir araya gelen Irak'ın rejimine muhalif tüm siyasi kuruluşlar, Örgütün ısrarlı tutumu karşısında, ilk defa Türkmen haklarını kabul ederek, sonuç bildirisine yazmıştır. Siyasi konjonktürün değişmesi nedeni ile 1985 yılında Örgüt faaliyetlerini dondurmıştır. Örgütün önemli isimleri ise İzettin Kocava, Hasan Özmen ve Dr.Aydın Beyatlı ve 31 Ağustos

1996'da Irak kuvvetleri tarafından Erbil'de tutuklanan Mehmet Reşit Tuzlu, Enver Hamid ve Bahattin Türkmen'dir.

2.1.4. Irak Milli Türkmen Partisi (IMTP)

IMTP,1988 yılında kurulmuştur. Parti, Bağdat rejiminin baskıcı, acımasız ve saldırgan politikalarını dikkate alarak, kendini ancak Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesinden sonra 1991'de deklere etmiştir. Deneyimli ve idealist yöneticilerinin çabaları neticesinde Dünyayı, Türkmen varlığından haberdar etmiştir. IMTP yöneticileri Riyad, Beyrut, Viyana, Selahaddin, Londra ve ABD'de yapılan toplantılara iştirak ettiler. ABD, İngiltere gibi Irak Sorunu ile yakından alakalı ülkelerin başkentlerini ziyaret ederek görüşmelerde bulundular. Avrupa Parlamentosu gibi önemli mahfillerde Kürtlerle eşit şartlarda temsil edilmeyi başardılar. IMTP Kuzey Irak'ta, Radyo-TV, matbaa, Basın-yayın ve en önemlisi Türkçe eğitim veren okullar açtı. Bunun yanı sıra silahlı kuvvet çekirdeği olacak 350 kişilik bir koruma birliği oluşturdu.

2.1.5. Irak Türkmen Cephesi (ITC)

ITC, kuruluş çalışmaları Ekim 1994'te başlatıldı. 24 Nisan 1995'te ITC'nin kurulduğu resmen ilan edildi. ITC, Irak Türklerinin çatısı hükmündedir. Irak Türklerinin meşru ve yasal temsilcisidir. Irak Milli Türkmen Partisi, Türkmeneli Partisi, Türkmen Bağımsızlar Hareketi, Türkmen Kardeşlik Ocağı, Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı, Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği gibi oluşumlar ITC'ye bağlıdır. ITC'nin 1996 yılından beri Türkiye temsilciliği de mevcuttur. Halen Sadun Köprülü bu görevi yürütmektedir.

19 Aralık 1995'te, taraflar arasında meydana gelen görüş ayrılıkları yüzünden Türkmen Bağımsızlar Hareketi adlı grup dışındaki partiler Cepheden çekilmişlerdir. Türkmenleri yeniden bir araya getirmek, birlik ve beraberliği sağlamak için Türkmen partileri ve kuruluşları arasında Mart 1997 tarihinde "Erbil Protokolü" olarak bilinen bir protokol

imzalanmıştır. Bu protokol, çözülme noktasındaki Türkmenlerin toparlanmasında önemli rol oynamıştır. Aynı zamanda Türkmen Kurultayına giden yolun başlangıcı olmuştur. 5 Temmuz 1997'de İstanbul'da 3. İstişare toplantısı ile Kurultay gerçekleştirilmiş, Kurultayda ITC'nin ana tüzüğü kabul edildi. 30 kişilik Türkmen Şurası seçildi. Türkmen Şurası, Türkmen Cephesi Başkanı'nı ve Yürütme Kurulu üyelerini seçti. Kurultay, Türkmen toplumunun siyasi otoritesinin seçilme kurallarını da belirlemiş oldu.

ITC, 20 - 22 Kasım 2000'de Erbil'de ikinci Türkmen Kurultayını topladı. Türkmen toplumunun hedeflerini ve mücadelesinin çerçevesini çizen “Temel İlkeler Deklarasyonu” kabul edildi.

Temel İlkeler Deklarasyonu, Irak Türklerinin tanımını, öngörülerini, beklentilerini ve genel prensiplerini ilan eden bir bildiri hüviyetindedir. Türkmen kurum ve kuruluşlarının program ve faaliyetlerini bu ilkeler uyarınca organizesi kurala bağlanır. Deklarasyonda Türkmenlerin yazı dilinin İstanbul Türkçesi, alfabesinin Yeni Latin alfabesi olduğu, Türkmen davasının bölge, lehçe, sınıf, din ve mezhep ayrımını reddettiği ilan olunur. Kendini Türkmen hisseden herkes Türkmen sayılır, mensubiyet şuur işidir. Türkmen toplumunun milli amaçlarına ulaşmak için sivil, demokratik ve barışçı bir yol takip edeceği, ancak, vaki bir tehdit karşısında meşru müdafaa hakkı olduğu, varlığını, hak ve menfaatlerini korumak, vaki tehditleri bertaraf etmek için gerekli organizasyon ve örgütlenmeyi oluşturma hakkına sahip olduğu belirtilir. Türkmenlerinin amaçlarının belirtildiği bahiste: Türkmenlerin Irak'ın toprak bütünlüğü, siyasi birliği ve egemenlik hakları içerisinde Türkmenlerin ve diğer milletlerin meşru haklarına kavuşması, Irak'ta demokratik, insan hak ve özgürlükleri ile evrensel hukuka saygılı, çoğulcu, parlamenter bir sistemin kurulması, Irak'ta yaşayan tüm etnik, dini ve mezhebi azınlıklar arasında eşitliğin sağlanması, siyasi ve idari yapının eşit haklar ilkesi esaslarına göre düzenlenmesidir. Türkmen taleplerinin sıralandığı bölümde: Türkmenlerin Irak yönetimlerinin toplum aleyhine aldıkları idari, siyasi, sosyal ve kültürel hakların kısıtlanmasına yönelik, özgür dünyaca kabul edilmiş normların dışında kararların tümünü reddettiği, zorla göç ettirilen veya göç etmek zorunda bırakılan Türkmenlerin ata topraklarına iade edilmesini, uğradıkları mağduriyetlerin telafisini ve zararlarının tazminini talep ettiği, Türkmenlere ait olup şu anda kamulaştırılan ve/veya el konulan tarım arazileri ve gayri

menkullerin sahiplerine iade edilmesini talep etmektedir. Siyasi nedenlerle idam edilen veya çeşitli cezalara mahkûm edilen rejim mağdurlarına veya varislerine itibarlarının iadesini ve tazminat ödenmesini istemektedir. Türkmen mücadelesi hedefine ulaşınca kadar bütün imkânlar seferber edilecek, amacına varmak için görüş ve fikir ayrılıkları bir tarafa bırakılacak ve çekişmelere meydan verilmeyecektir.²³⁶

13 Eylül 2003'te üçüncü, 22-24 Nisan 2005'te dördüncü, 10 Haziran 2008 tarihinde de Kerkük'te beşinci Türkmen Kurultayı gerçekleştirilmiştir.²³⁷ ITC' nin, Türkiye'den başka Washington, Berlin, Şam ve Brüksel'de temsilcilikleri vardır.²³⁸

2.1.5.1. Irak Türkmen Cephesi'ne Bağlı Kuruluşlar ve Faaliyetleri

ITC, Kuzey Irak'ta Türkmenlerin temsilcisidir. ITC, bölgede; Siyasi ve Dış İlişkiler Dairesi , Sağlık Sosyal ve Yardım Kuruluşları Dairesi, Enformasyon Dairesi, Eğitim ve Kültür Dairesi, Araştırma ve Planlama Dairesi ve Güvenlik Dairesi gibi birimlerle faaliyet yürütmektedir.

2.1.5.1.1 Siyasi Faaliyetler

ITC'nin siyasi faaliyetleri Siyasi ve Dış İlişkiler Başkanlığı tarafından sürdürülmektedir. ITC Irak'ta demokratik, insan haklarına saygılı bir yönetim isteyen Irak muhalifi gruplar içinde yer almıştır. ITC adına siyasi temsilciliklerin belirlenmesinde yetkili dairedir. Politika tespitinde, yabancı ülkelerle irtibatın sağlanması dairenin faaliyetleri içindedir.

²³⁶ Irak Türkmen Cephesi, resmi web sitesi, <http://www.iraqiturkman.org.tr/deklarasyon.htm>, erişim tarihi: 13 Ağustos 2009

²³⁷ Irak Türkleri Kültür Yardımlaşma Derneği Konya Şubesi web sitesi; www.Irakturkcleridernegekonya.org, erişim tarihi: 13 Ağustos 2009

²³⁸ Ahmet Muratlı, Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilciliği (<http://www.iraqiturkman.org.tr/deklarasyon.htm>), erişim tarihi: 13 Ağustos 2009

2.1.5.1.2. Eğitim ve Kültür Faaliyetleri

Eğitim ve Kültürel faaliyetler, I.T.C Eğitim ve Kültür Daire Başkanlığı sorumluluğunda yürütülmektedir. Eğitim Kültür dairesi bünyesinde, kurslar, sosyal tesisler, gençlik ve spor müdürlüğü ve birlikler şube müdürlüğü bulunmaktadır.

Erbil'de; Selçuk, Türkmeneli, Kerkük, Yunus Peygamber, Doğuş, Akkoyunlu, Karakoyunlu, Gökbörü, Fuzuli, Kifri'de; Karaoğlan, Duhok'ta; Fuzuli İlkokulu olmak üzere toplam 11 ilköğretim okulu, Garibi ve Atabek Kız Liseleri, Oğuzhan ve İmaddettin Zengi Erkek Liseleri, Kifri'de Doğan Lisesi olmak üzere toplam 5 lise, Erbil'de kız ve erkek Öğretmen Enstitüsü, 3 Türkçe Öğretim Enstitüsü sınıfı, Erbil'de; 2, Zaho'da 1, Kifri'de 1, Süleymaniye'de 1 olmak üzere toplam 5 anaokulu, 11 Gençlik Birliği, 12 Spor Takımı, Erbil'de; Türkmen Evi ve Kültür Merkezi, Zaho ve Süleymaniye'de Kültür Merkezi ITC Eğitim Kültür Dairesi himayesinde faaliyet göstermektedir. Ancak, KDP bölgesindeki okullarda eğitim konusunda problemler yaşanmaktadır.

2.1.5.1.3 Enformasyon Faaliyetleri

Enformasyon Daire Başkanlığı sorumluluğunda; Türkmeneli Haber Ajansı, Basın-Yayın ve Türkmeneli Radyo ve Televizyonu Müdürlükleri, Türkmeneli Posta Şubesi, Erbil matbaası, Erbil'de Türkmeneli Televizyonu, Erbil'de FM ve Orta Dalga, Kifri ve Süleymaniye'de FM radyo Müdürlüğü, faaliyet göstermektedir. Ayrıca Türkmeneli Gazetesi (Haftada 2 gün), Türkmeneli Haber Ajansı Bülteni (Günlük), Türkmeneli Spor Gazetesi (Haftalık), Kardeşlik Bülteni (Haftalık), Türkmeneli Bülteni (Haftalık), Doğuş Bülteni (Haftalık), Fuzuli Bülteni (Haftalık), Bağımsız Bülteni (Haftalık), Yeni Kuşak Dergisi (Aylık), Gökbörü Dergisi (Aylık) ve Birlik Dergisi (Aylık) gibi yayınlar Enformasyon Dairesinin desteğinde basılmaktadır.

2.1.5.1.4 Sağlık ve Sosyal Yardım Faaliyetleri

ITC Sağlık ve Sosyal Yardım Kuruluşları Daire Başkanlığı sorumluluğunda dini, dili, mezhebi ayırt edilmeden yılda 100.000 civarında hastaya muayene, tedavi ve sağlık tarama hizmeti sunuluyor. Erbil'deki Şifa Dispanseri ve Zaho'daki Şehit İhsan Hayrullah Dispanseri ile koordineli yürütülen çalışmalarda Türkmen, göçmen, şehit, yaralı, tutuklu, yaşlı, kimsesiz, dul ve yetim ailelerine ayni ve nakdi yardımlar da yapılmaktadır. Ayrıca, kimsesiz çocukların toplu olarak törenle sünnet ettirilmesi, kimsesiz gençlerin toplu törenle evlendirilmesi de dairenin faaliyet alanındadır.

Türkmen toplumunun birlik ve bütünlüğünü sağlayıcı, Türkmen tarihi ve milli günleri ile sosyal ve kültürel faaliyetleri kapsayan anma günleri, seminer, konferans, panel, sportif faaliyetler, tiyatrolar, müzik ve eğlence vb. faaliyetler, türbe, mezarlık, anıt vb. tesislerin bakım, onarım ve temizliği de diğer hizmetler olarak sayılabilir.

2.1.5.1.5 Araştırma ve Planlama Faaliyetleri

Bu faaliyetler I.T.C Araştırma ve Planlama Daire Başkanlığı tarafından icra edilmektedir. Daire bünyesinde Nüfus ve İstatistik, Tarih ve Coğrafya, Kamuoyu Araştırma ve Planlama Müdürlükleri bulunmaktadır. Bu daire tarafından ekonomik, siyasi, sosyal ve eğitsel alanda ulaşılabilecek hedefler ve bu hedeflere ulaşmak için yöntem ve zaman belirleyecek çalışmalar yapılmakta, her konuda istatistikler yapılarak veriler hazırlanıp ihtiyaçlar belirlenmektedir.²³⁹

2.1.6. Irak'ta Faaliyet Gösteren Diğer Türkmen Siyasi Kuruluşları

Türkmen toplumu Irak'ta bir çok siyasal düşünceyi içinde barındıran bir yapıdadır. Türkmenlerin kültürel mirası; çağa ayak uydurma ve siyasi manevra yeteneği açısından Arap

²³⁹ Irak Türkmen Cephesinin Resmi Sitesi: <http://www.iraqiturkman.org.tr/siyasiyapilanma.htm> erişim tarihi: 13 Kasım 2009

ve Kürtlerden daha modern aynı zamanda daha zengin bir evrimsel tabana sahiptir. Türkmenlerin Irak'ta verdiği mücadele demokratik yöntemlerle donanmıştır. Türkmen toplumu demokratik yöntemlerle hareket ettiği için yirmi parçadır.²⁴⁰ Bu bağlamda farklı isimlerle faaliyetlerinin yürüten kurumlar mevcuttur. Bu kurumlardan;

Irak İnsan Hakları Merkezi, Irak Başbakanlığına bağlı olarak çalışan bir sivil toplum örgütüdür. Genel Merkezi Kerkük'tür. Telafer ve Bağdat'ta da şubeleri bulunmaktadır. Irak İnsan Hakları Merkezi, Irak Sivil toplum kuruluşları içinde Kerkük'teki en aktif kurumlardandır.²⁴¹

Bölgede faaliyet gösteren diğer siyasi kuruluşlar içinde; Irak Türkmenleri Adalet Partisi, Irak Türkmenleri Karar Partisi, Türkmen Bağımsızlar Hareketi, Türkmen İslami Hareketi, Irak Türkmenleri İslam Birliği, Milliyetçi Türkmen Topluluğu, Türkmen Vefa Hareketi, Kerkük Türkmen Kardeşlik Ocağı, Türkmeneli Partisi, Irak Türkmenleri Sağlık Derneği ve Milliyetçi Türkmen Hareketi sayılabilir.

2.1.7 Irak'ta Türkmen Yayın Faaliyetleri

Irak Türklerinin yayın hayatı, 11 Şubat 1911'de Kerkük'te basılan Arapça –Türkçe Havadis gazetesi ile başlar. 1918'de gazetenin İngilizlerce kapatılması üzerine, 15 Aralık 1918 Necme gazetesi, Maarif dergisi, 1913'te, Kevkeb Maarif Dergisi de 1915'te Kerkük'te basılmıştır. 1920'de Teceddüd gazetesi, 12 Ekim 1926 Kerkük gazetesi, 1935 İleri Gazetesi, 23 Eylül 1958 Beşir gazetesi ve 6 Mayıs 1961'de Kardeşlik dergisi yayınlanmıştır.²⁴² 1970 yılında Irak Türkmenlerine tanınan kültürel haklar sonucu “Yurt Gazetesi”, “Kardeşlik ve Birlik Sesi Dergileri” Baas rejiminin açık ve kapalı baskılarına rağmen Türkmen aydınlarının özverileriyle uzun süre Bağdat'ta yayınlanmıştır. 1991 yılından sonra Irak'ın kuzeyinde oluşturulan güvenli bölgede “Doğuş Gazetesi” nin yayınına başlaması, Irak Türkmen basın

²⁴⁰ Çetin Bayatlı, “Türkmenlerin Demokratik Yapısı Bir Kusur mudur?”, Altınköprü Dergisi, Yıl 2, Sayı 10, Şubat 2004, s.6

²⁴¹ <http://www.iraqhr.org/tr/raporlar/27-tazehurmatu-madurlarna-yeni-evler-yapilacak.html> erişim tarihi: 8 Eylül 2009

²⁴² Sadun Köprülü, “Milli Mücadele Yolunda Irak Türklerinin Yayınları”, 9 Mayıs 2006, <http://www.ulkum.com/berka/seh/turkmeneli/a/25.htm>, erişim tarihi: 14 Aralık 2009

tarihinin dönüm noktası olarak adlandırılmıştır. Başlangıçta Doğu daha sonra Türkmeneli, Bağımsız, Türkmen, Gökbörü gibi yayınlarla süreç devam etmiştir. Irak Türkmenleri basın konusunda geniş bir kültüre sahip oldukları için Saddam sonrasında Irak'ın kuzeyinden güneyine kadar çok hızlı bir şekilde çeşitli yayınlar meydana koyabilmişlerdir. Bu yayınlar içinde öne çıkanlar yayın hayatlarına uzun süre devam edebilenler olmuştur.

Kerkük Gazetesi: Irak Türkmen Edebiyatçılar Birliği tarafından yayınlanan Kerkük gazetesi 2003 yılında Kerkük'te ilk sayısı Arapça ve Türkçe olarak basılmıştır. Ağırlıklı edebi konuların yer aldığı Kerkük gazetesi, Nisan 2005 tarihi itibarıyla 15 günde bir 8 sayfa olarak yayınlanmıştır.

Aksu Gazetesi: Tuzhurmatu'nun kültürünü yansıtan bir gazetedir. Arapça ve Türkçe olarak aylık yayınlanan Aksu Gazetesi, Mart 2005 tarihine kadar 8 sayfa olarak 17 sayı yayınlanmıştır. Gazete ITC Tuzhurmatu bürosu tarafından yayınlanmaktadır.

El-Fanar Gazetesi: Irak Türkmen Öğretmenler Birliği tarafından yayınlanan gazete 15 günde bir 8 sayfa, kültür eğitim konuları ağırlıklı çıkmaktadır. Aydın kesimler tarafından benimsenen bir yayın organıdır.

Sadık Gazetesi: Avukat, edebiyatçı ve Kerkük meclis üyesi Hıdır Galip Kahyagil tarafından çıkarılan Sadık gazetesi, Türkçe ve Arapça, 15 günde bir, 8 sayfa yayınlanmaktadır. Siyasi ve kültürel bir gazete olan Sadık, 2005 yılı başından itibaren Nisan ayına kadar 9 sayı yayınlanmıştır.

Altınköprü Gazetesi: 2004 yılında Türkmen kasabası Altınköprü adına Şehit Ali Ekrem Köprülü tarafından çıkarılan gazete, Arapça -Türkçe, 15 günde bir 8 sayfa çıkmaktadır. Gazetenin kurucusu Ali Ekrem Köprülü, bir suikasta kurban gitmiştir. Mayıs 2005 tarihi itibarıyla 15 sayı çıkmıştır.

Telafer Gazetesi: 400.000 Türkmenin yaşadığı tahmin edilen Telaferde, Türk kültürünü, medeniyetini, daha geniş bir kitleye yaymak için çıkarılan Telafer gazetesi 2004 yılından itibaren Arapça - Türkçe 8 sayfa olarak yayınlanmaktadır.

Pınar Dergisi: Gazeteci Yazar Ahmet Mehmet Köprülü tarafından çıkarılan Pınar dergisi, Irak Türklerinin kültürünü yansıtan bir dergidir. 44 sayfadan oluşan, Arapça ve Türkçe basılan dergi, 2003 yılında Nevzat Teymur tarafından yayına başlamıştır.

El –Filke Dergisi: Arapça Türkçe El Filke dergisi bağımsız, kültürel bir dergidir. 2004 yılında aylık olarak, 30 sayfa olarak yayına başlamıştır.

El-Beşir Gazetesi: Haftalık, toplumsal ve siyasi bir gazete olan Elbeşir 2004 yılından beri Bağdat'ta Arapça olarak 8 sayfa yayınlanmaktadır.

Kurtuluş Gazetesi: Irak Türkmen Siyasi tutuklular ve şehit aileleri derneği tarafından çıkarılmaktadır. Gazetenin İlk sayısı 16 Mayıs 2005 tarihinde Arapça, 8 sayfa olarak yayınlanmıştır. Gazete, halen ayda bir yayınlanmaktadır.

Kerkük İncileri Dergisi: Irak Türkmen Kadınlar Birliğinin yayın organı olan Kerkük İncilerinin ilk sayısı 2004 yılında yayınlanmıştır. Arapça ve Türkçe olarak yayınlanan dergi, Kadın hareketinin çalışmalarını gündeme taşımaktadır.

El –Wefa Gazetesi: Irak Türkmenleri Wefa Hareketinin siyasi kültürel gazetesidir. 15 günde bir yayınlanan gazete, Arapça ve Türkçe 8 sayfadan oluşmaktadır.

Babagürgür Gazetesi: Irak Türkleri davasında milli mücadele yolunda Suriye'de uzun bir süre aktif faaliyet gösteren Irak Türkmen İslami Hareketi (ITIH) in bir yayın organıdır. 10 Nisan 2003 tarihinden sonra merkezini Kerkük'e taşıyan Hareket, Babagürgür gazetesini de Kerkük'te çıkarmaktadır. Gazete, Arapça yayınlanmaktadır.

Kardaşlık Dergisi:Türkmen Kardaşlık Ocağının yayın organıdır.Saddam döneminde yayını durdurulan dergi, Saddam sonrası yeni bir kadro ile yayın hayatına başlamıştır.

Sarıkahya Bülteni: Sarıkahya Sanat ve Kültür Merkezinin yayın organıdır.Türkçe ve Arapça olarak Türkmen Dili Yayınevi tarafından basılan bu bültenin başyazarı Fayzullah Sarıkahya'dır.

Son Şiir Dergisi: İmtiyaz Sahibi Şair Yazar Yalçın Bellevo'dur. Dergi, Irak Türkmen edebiyatçılarının şiirlerini Arap alfabesiyle Türkçe olarak aylık yayınlamaktadır.²⁴³

Bunlar dışında Irak'ta Irak Türkleri; Gavur Bağı Gazetesi (Kerkük 1959), Türkmeneli Spor Gazetesi (Erbil), Kardeşlik Gazetesi (Erbil), Biz Kadınlar Bülten Gazetesi(Erbil), Sanat Dünyası Bülteni Gazetesi (Erbil), Tercüman Gazetesi (2005) El Delil Gazetesi (1990), Esin Gazetesi, (Erbil 1996), Taraki Gazetesi (Kerkük 1959) Kale Gazetesi (2006 Kerkük), Filke Gazetesi (2005 Kerkük), Işık (2006 Kerkük),Şura gazetesi (1947) , Sada Şimal (1951 Kerkük), Musul'da Sarsar, Çenebaz, Bağdat'ta Nehrin Arası, Zühür, Yeni Feyiz Tehzip, Basra'da İka, Yeni Kuşak Dergisi (1996 Erbil) , Doğru Düşünce Dergisi(1997 Erbil), Atabek Dergisi (2005 Erbil) Sümer Dergisi (2006 Kerkük), Sabah dergisi (Basra) Hedefe Doğru (Kerkük), Şafak Dergisi (1958 Kerkük) ve Atabey Dergisi (Erbil) gibi yayınlarla entellektüel birikimlerini sergilemişlerdir.²⁴⁴ Irak Türklerinin yayınlarının dışında, internet üzerinden de yapılan yayınlarda etkili olan siteler mevcuttur. Bu siteler;

www. Kerkuk.net - www.turkmeneli.org - www.turkmenelitv.com

www.iraqiturkman.org.tr - www.kerkukturkuleri.arsivi.com

www.kerkuk.dk - www.kerkukname.com - guzelkerkuk.com - www.bizturkmeniz.com

²⁴³ Sami Yusuf Tütüncü, "Saddam Sonrası Irak'ta Türkmen Yayınları", Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:1,Haziran 2005,s.21

²⁴⁴ Sadun Köprülü, a.g.m., 9 Mayıs 2006, <http://www.ulkum.com/berka/seh/turkmeneli/a/25.htm>, erişim tarihi: 14 Aralık 2009

www.kerkukfeneri.com - www.turkmenforum.com - www.irk-turkmen.com
www.alturkmani.com - www.araahurra.com - www.fuzuliuniversity.com
www.geocities.com/iraqiturkmen - www.kirkuk.us - www.turkmen.nl
www.2000fm.com/turkmen - www.kerkuk.se - www.turkmentimes.net
www.iraqiyoon.com - www.irk-turkleri.com - www.turkmensesi.com
www.yanarkent.com - www.iuiturkmen.org - www.shababkirkuk.jeeran.com
www.cankerkuk.diyari.com - www.kerkuk.radyosu.com
www.freewebs.com/kerkuk_takimi - www.angelfire.com/tn/sertturkmen
www.kardaslik.org - www.nihad.diyari.com - www.karanaz.diyari.com
www.karanaz.sayfasi.com - www.nejdetkocak.4t.com www.irk-turkleri.org -
kerkuk.otukenim.net - kerkukluulus.com.tr.tc - www.angelfire.com/tn/halk²⁴⁵

Irak Türklerinin özgürlükleri defalarca kısıtlanmasına rağmen, bu ölçüde geniş, farklı yayın faaliyetlerine girmeleri, ulaştıkları edebi, kültürel bilincin en önemli göstergelerinden biri olmuştur.

²⁴⁵ Sadun Köprülü, a.g.m, 9 Mayıs 2006, <http://www.ulkum.com/berka/seh/turkmeneli/a/25.htm>, erişim tarihi: 14 Aralık 2009

3.BÖLÜM:
IRAK TÜRKLERİNİN TÜRKİYE'YE GÖÇLERİ, SİYASİ
YAPILANMASI, SOSYAL – KÜLTÜREL - EĞİTİM VE YAYIN
FAALİYETLERİ
(1926-2005)

3.1. IRAK TÜRKLERİNİN TÜRKİYE'YE GÖÇLERİ VE TÜRKİYE'DEKİ
ŞARTLARI

3.1.1 Türkiye'ye Yönelik Göç - Sığınma Hareketlerinin Irak Türkleri Açısından
Değerlendirilmesi

Türkiye Cumhuriyeti, gerek bir imparatorluk bakiyesi olması nedeniyle gerekse de bulunduğu konumun çevresinde, büyük sosyal değişimler, savaşlar, devrimler olması yüzünden göç olgusuyla karşı karşıya kalmıştır. Türkiye tarihinin son iki yüzyılında üç buçuk milyon göçmenin Türkiye'ye göç ettiği tahmin ediliyor.²⁴⁶ Türkiye'ye yönelik bu göçlerde en kalabalık kitle Balkanlardan fasılalar halinde gelen Türk soyundan göçmenler olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, kuruluş sürecinde ulus devlet oluşturmak için Türk soyundan olup Türkiye'ye gelenlere kolaylık göstermiştir. Ancak 1980 sonrası dönemde kalabalık kitleler halindeki göç dalgalarında Türkiye, Cenevre Sözleşmesini imzalamış olmasına rağmen iç hukuku gereği içtihatlarla gitmek zorunda kalmıştır. Bu içtihatlarda, istenirse de devre ve şartlara göre sığınmacılara uygulanan prosedürde değişiklik göstermiştir. “Türk sığınma sistemine temel oluşturan düzenlemelerin, idareye, alışılmışın dışında geniş bir takdir yetkisi verdiği ve bu nedenle de uygulamanın büyük ölçüde idarenin kendi iç işleyişini düzenleyen genelgeler ile şekillendiği görülmektedir.”²⁴⁷

²⁴⁶ Filiz Doğanay, “Türkiye'ye Göçmen Olarak gelenlerin Yerleşimi” <http://www.balgoc.org.tr/gocmenyerlesim.html> erişim tarihi: 27 Ocak 2010

Irak Türkleri bu anlamda, Bulgaristan'dan gelen Türklere gösterilen imkânların kendilerine gösterilmediğinden yakınmışlardır.

3.1.1.1 Göçmen, Mülteci ve Sığınmacı Kavramları

Irak Türklerinin Türkiye'ye girişlerini ve bunun yasal prosedürlerini incelemeden önce, kavramlara açıklık getirmek gerekli. Göçmenlik ve mültecilik ile ilgili uluslar arası bağlayıcı anlaşmalar olsa da, uygulamada her devlet kendi iç hukukunu da düşünüp, kısmi uygulama farkları getirebiliyor. “*Yabancıların ülke sınırlarından hangi şartlarla kabul edileceği konusu devletlerin en temel egemenlik yetkileri arasında görülmektedir*”.²⁴⁸ İlk bakışta aynı anlama geliyor gibi görünse de göçmen, sığınmacı, mülteci, yerinde mülteci, misafir, vatansız gibi tabirlerle ifade olunan bu statülerin beynelmilel tariflerini incelemek gerekir. Konu hakkında uzman isimlerden Kemal Kirişçi de bu kavramların biraz iç içe olduğunu ifade eder. “Sığınmacı, mülteci ve göçmen terimlerinin birbirinden ayrıştırılması ve bu kavramların birbirine karıştırılmaması gerekiyor. Günümüzde sığınmacı kavramı, mülteci teriminin zamanımıza uyarlanmış bir kullanımı olarak karşımıza çıkıyor.”²⁴⁹

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme'de yer alan ve uluslararası düzeyde kabul görmüş tanıma göre Mülteci; menşei ülkesi dışında bulunan, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü sebebiyle zulüm görmekten haklı nedenlerle korku duyan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen veya zulüm korkusu

²⁴⁷ Lami Bertan Tokuzlu, Türk sığınma mevzuatında devletin takdir yetkisi sorunu, <http://multeci.ihh.org.tr/genel/turk-siginma-mevzuatinda-devletin-takdir-yetkisi-sorunu.html.erişim> tarihi: 27 Ocak 2010

* Irak'tan Körfez Krizi nedeniyle 1991 yılında 460 bin sığınmacı, 1987-1992 yılları arasında Afganistan'da meydana gelen karışıklık nedeniyle 3128 Afgan ve Çin uyruklu sığınmacı, 1989 yılında Bulgaristan'dan zorunlu göçe tabi tutulan 229548 sığınmacı, 1987-1992 yılları arasında eski Yugoslavya'da meydana gelen iç savaş ve karışıklık nedeniyle 20 bin Bosna-Hersekli sığınmacı, 1999 yılında Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nde (Kosova) meydana gelen iç savaş ve karışıklık nedeniyle 17600 sığınmacı Türkiye'ye gelmiştir. Detaylı bilgi için Bkz. Halim Yılmaz, “Türkiye’de Mülteci Hukuku ve Uygulaması”, http://www.hukukcular.org.tr/haber_detay.php?haber_id=169.erişim tarihi:26 Ocak 2010

²⁴⁸ Tokuzlu, a.g.m., <http://multeci.ihh.org.tr/genel/turk-siginma-mevzuatinda-devletin-takdir-yetkisi-sorunu.html.erişim> tarihi: 26 Ocak 2010

²⁴⁹ Kemal Kirişçi, “Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye’sinde Göç ve Sığınma”, <http://multeci.ihh.org.tr/genel/osmanli-ve-cumhuriyet-turkiyesinde-goc-ve-siginma.html>, erişim tarihi: 26 Ocak 2010

nedeniyle buraya dönmek istemeyen kişidir.²⁵⁰ Mülteci kelimesi ile karıştırılan bir diğer tabir de Sığınmacı tabiridir. Sığınma hakkı verilen kişiye Mülteci deniliyor.

Sığınmacı ise “*Mülteci statüsü almaya yönelik başvurusu henüz karara bağlanmamış, henüz başvuru yapmamış veya başvurusu hakkında cevap bekleyen kişiler* olarak da tanımlanmaktadır. Zulüm veya ciddi tehlike sebebiyle bir devletten kaçan kişilere sığındıkları devlet tarafından sağlanan koruma sığınmadır. Sığınmacı ise muhtemel sığınma ülkesi tarafından sığınma talebi veya başvurusu henüz nihai karara bağlanmamış kişidir.”²⁵¹ Mültecilere göre hukuksal anlamda durumu daha korumasız olanlara da Göçmen denir.

Göçmen; “*Tamamen ekonomik sebeplerle veya hayatlarını maddi yönden iyileştirme amacıyla kendi ülkelerini terk eden kişiye* göçmen denir. Göçmenlerin kabulü için her ülkenin farklı kabul kriterleri bulunmakla beraber, göçmenler mülteciler gibi uluslararası bir koruma alanına da sahip değildir. Göçmenler, vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmaya devam eder, göçmen politikalarına bağlı olarak başvuruları kabul veya reddedilebilir. Bu ülkelerin bu anlamda temel bir insan hakkından kaynaklanan sorumlulukları yoktur.”²⁵².

Bunlar dışında hukuksal anlamda herhangi bir ülkeye aidiyeti olmayanlara vatansız,soy birliği olan ülkelerden yasa dışı gelip hukuk güvencesi almayanlara misafir , yasa dışı yolla girip ,yine yasa dışı yollardan Türkiye’den ayrılanlara da kaçak deniliyor.

3.1.1.2 Uluslararası Sözleşmeler Açısından Türkiye’deki Sığınmacılar ve Irak Türklerinin Durumu

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş sürecinde göç hareketlerinin devletin milli kimliğine uygun biçimde seyri öngörülmüştür.

“1920’li yılların başında ulus-devlet inşa projesinin bir parçası olarak Türk ve Müslüman kimlikli yabancı ülke vatandaşlarının Türkiye’ye göçü bir kenara bırakıldığında, ülkeye yönelen “yabancı”ların uluslararası göçü olarak nitelendirilebilecek bir nüfus hareketinin 1980’li yıllara kadar sınırlı kaldığı görülmektedir.”²⁵³

²⁵⁰ Mülteci kavramının uluslar arası tanımı , <http://multeci.ihh.org.tr/genel/multeci.html>, erişim tarihi 26 Ocak 2010

²⁵¹ Sığınmacı kavramının uluslar arası tanımı, <http://multeci.ihh.org.tr/genel/siginmaci.html>, erişim tarihi 26 Ocak 2010

²⁵² Göçmen kavramının uluslar arası tanımı: <http://multeci.ihh.org.tr/genel/gocmen.html>, erişim tarihi 26 Ocak 2010

²⁵³ Ahmet İçduygu – Deniz Sert - Ayşem Biriz Karçay , “Türkiye’ye Yönelen Göç ve Sığınma Hareketleri ve Politikaları Üzerine Brifing”, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Programı , No:1/ 2009 , <http://www.mirekoc.com/?sid=44>, erişim tarihi: 26 Ocak 2010

Türkiye Cumhuriyeti'nde, mülteci ve sığınmacıları ilgilendiren ilgili ilk genel düzenleyici belge, 14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı İskan Kanunu'dur. Kanun esasen, Türkiye'ye yapılacak sığınma ve göç hareketleri ile ülke içi iskan ve özellikle ulus inşa etme siyaseti bağlamında sosyal ve siyasi nitelik taşıyan, mecburi iskan ile ilgilidir. Yabancıların İkamet Seyahati Hakkında Kanun (Kanun no:5683; Resmi Gazete, 24.07.1950 – 7564) da mültecilerin yabancı olması nedeniyle mültecileri yakından ilgilendirmektedir. 1934 tarihli bu iç hukuk belgesi dışında Türkiye Cumhuriyeti, uluslararası anlamda bir protokolün bizzat hazırlanma aşamasına da katkı sunmuş ve 1951 Cenevre Sözleşmesine imza koymuştur.

Cenevre Sözleşmesindeki coğrafi kısıtlama bölümü önemli *“Bu sözleşme ile sözleşmeye taraf olacak ülkelere, sözleşmenin yükümlülükleri ya sadece Avrupa’da meydana gelen olaylardan dolayı mülteci konumuna düşmüş kişilere karşı ya da mülteci üreten tüm kriz bölgeleri şamil olmak üzere kullanma imkânı tanınarak düzenlenmişti. 1967’de New York’ta imzalanan bir protokol ile taraf ülkelere söz konusu coğrafi kısıtlamayı kaldırma imkânı tanındı ve günümüzde Monako, Kongo ve Türkiye dışında bu maddede öngörülen coğrafi kısıtlamayı uygulayan ülke kalmadı.”*²⁵⁴

Türkiye; Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesini 29 Ağustos 1961 tarihinde 359 sayılı Kanunla, 1951 Sözleşmesine Ek 1967 Protokolünü ise 5 Ağustos 1968 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 6/10266 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylayarak kabul etmiş ve 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne, 1967 tarihli EK Protokol'e coğrafi çekince ile taraf olmuştur. Türkiye'nin bu tercihi bizzat sözleşmeden kaynaklanan bir haktır.²⁵⁵ Böylece Türkiye anlaşmada geçen coğrafi sınırlama uyarınca Avrupa dışından gelen sığınmacılara mülteci statüsü vermeyeceğini resmileştirmiştir.²⁵⁶

Artan bireysel ve toplu sığınma vakaları nedeniyle Bakanlar Kurulu kararıyla, 30 Kasım 1994'te Resmi Gazete'de yayınlanan ve kısaca 1994 Yönetmeliği olarak anılan *‘Türkiye’ye İltica Eden Veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar Ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’*, mevzuattaki boşluğu doldurmak ve idari / yasal çözümler oluşturmak amacıyla

²⁵⁴ Yılmaz,a.g.m.s.1- 6,erişim tarihi,26 Ocak 2010

²⁵⁵ İltica ve Göç İşlemleri, Emniyet Genel Müdürlüğü, <http://www.egm.gov.tr/hizmet.iltica.asp,erişim> tarihi: 27 Ocak 2010

²⁵⁶ Ahmet İçduygu, a.g.m., <http://www.mirekoc.com/?sid=44,erişim> tarihi: 26 Ocak 2010

çıkarılmıştır. 1994 yılında kabul edilen yönetmelik, bireysel sığınma ve sık sık karşılaşılan toplu sığınma olayları karşısında neler yapılması gerektiğini düzenlemektedir. 1994 Yönetmeliği, sırf sığınma olaylarına ilişkin ilk ve şu ana kadar tek genel düzenleyici belge olma özelliğine sahiptir.²⁵⁷ 1994 Yönetmeliği, başvurusu reddedilen mültecilerin sınırdışı edileceğini öngörmektedir. 1994 yönetmeliği sığınma konularında yol gösterici bir belge olsa da toplu göç durumları, özellikle Ortadoğu coğrafyasından gelenlerin aynı prosedürler ile yaşadıkları mağduriyet problemi büyütülmektedir.

“Türkiye’nin 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne koyduğu coğrafi sınırlama, çoğunluğunu Avrupa dışından gelenlerin oluşturduğu sığınmacıların durumunu güçleştirmektedir. Coğrafi sınırlama Türkiye’ye uluslararası kurumlardan ve çeşitli ülkelere ciddi eleştirilerin yöneltmesine neden olmaktadır. Bir ara çözüm olarak, 1994 tarihli Yönetmelik çerçevesinde, Türkiye Avrupa dışından gelen sığınmacılara “geçici sığınma hakkı” vermiş, bu sığınmacılar arasında mülteci statüsü edinenler için üçüncü ülkelere yerleştirme sürecine girmiştir. Mülteci talepleri reddedilen sığınmacıların ülkelere geri dönmeleri beklenirken, bunu yapmayıp Türkiye’de kalmaları, kayıt dışı sektörlerde çalışmaları ya da Türkiye’den yasadışı sınır geçişiyle üçüncü bir ülkeye gitme çabaları düzensiz göçle sığınma hareketlerinin iç içe geçmesine neden olmaktadır.”²⁵⁸ Türkiye’nin coğrafi sınırlama konusundaki tavrının arka planını da hesap etmek gerekir.

“Çevresindeki ülkelerdeki savaşlar ve çatışmalar nedeniyle yoğun insan hareketi yaşanan Türkiye, bu kadar çok kişinin kalıcı ikametini sosyal ve ekonomik olarak kaldıramayacağını düşünüyor olabilir.”²⁵⁹

Irak’a gelince, Körfez Savaşı ile başlayan ve ABD işgaliyle devam eden süreç Irak topraklarını güvensiz kılmış ve bu durum biraz imkân bulanların ülkeyi terk etmesine yol açmıştır. Irak’ta özellikle 2003 sonrası yaşanan intihar saldırıları göçün hızlanmasında etkili olmuştur.

²⁵⁷ Yılmaz,a.g.m., <http://www.mirekoc.com/?sid=44.erişim> tarihi: 26 Ocak 2010

²⁵⁸ Ahmet İçduydu,a.g.m., <http://www.mirekoc.com/?sid=44.erişim> tarihi: 26 Ocak 2010

²⁵⁹ Özlem Dalkıran (Helsinki Yurttaşlar Birliği Sözcüsü), “2012’de Coğrafi Sınırlar Tartışılacak” <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/419543.asp.erişim> tarihi:26 Ocak

Iraklı göçmenlerin gittikleri ülkelere bakıldığında büyük bölümünün komşu ülkelere sığınmış durumda olduğu görülmektedir. Iraklı sığınmacıların önemli kısmı Suriye'ye giderken, ikinci sırada Ürdün ve ardından Körfez'deki Arap ülkeleri gelmektedir. Mısır'a 100.000'i aşkın Iraklı sığınırken, Türkiye ve İran'a da 60.000'i aşkın Iraklı mülteci gitmiştir.²⁶⁰ Suriye ve Ürdün'de günümüzde üç milyona yakın Irak'lı mülteci olduğu tahmin edilmektedir.

Irak'lı kavramından ziyade Türkmen özelinde konuyu değerlendirirsek, siyasi baskı ve silahlı çatışmalar, Türkmenleri de göçe zorlamıştır. Özellikle 1980 sonrasında, Türkmenlerin devlet eliyle Irak'tan yurtdışına göçe zorladığı bir gerçektir. Türkmenler de Irak'a komşu ülkeler olan Türkiye, Suriye ve İran'a yönelmişlerdir. Bugün Türkmen göçmenlerin yarıya yakını yasa dışı göçmen kategorisine girmektedir. Türkmenler başkaca seçenek kalmadığı için yasa dışı yollarla göçü göze almaktadır.²⁶¹ Yasadışı yollarla gelmek, beraberinde bir çok güçlüğü de içermektedir. Türkmen mülteci ve göçmenlerinin hepsi gittikleri yerlerde olumlu şartlar ile karşılaşmıyorlar. Buna rağmen göç durmuyor. Yarınlarından endişe eden çareyi göçte buluyor.

Her gün ortalama 2000 Iraklı ülkesine geri dönüyor. Buna karşın ülkeden yine her gün 1000'e yakın insan da yurt dışına kaçmayı sürdürüyor. Geri dönüşlerde hem yukarıda bahsedilen güvenlikle ilgili faktör rol oynarken hem de göç eden insanların geçinmek için yanlarında götürdükleri paraların bitmesi, gittikleri yerlerde iş bulamamaları ve buldukları ülkelerdeki siyasi baskılar önemli rol oynuyor. Mültecilerin %70'i vize sorunları ve maddi imkânsızlıklar sebebiyle geri dönerken, üçte biri, yaşadığı yerdeki güvenlik durumunun iyileştiğini söylüyor.²⁶²

1951 Cenevre Sözleşmesi şartları dışında tutulan ve Türkiye'de daha çok "misafir" olarak kabul edilen soydaş toplulukların durumu daha da zordur.

"Konukseverlik", "soydaşlık", "tarihi bağlar" gibi kavramlarla temellendirilip açıklanmaya çalışılan bu politika, "misafir"lerin aslında daha güvenliksiz bir yaşam

²⁶⁰ Ahmet Emin Dağ, "Göç Ülkeleri", <http://multeci.ihh.org.tr/ortadoguda-goc-hareketleri.html>, erişim tarihi: 27 Ocak 2010

²⁶¹ Uluslar arası Göç Sempozyumu Bilgileri, <http://www.kerkuk.net/hizmetler/kitaplar/kitap.aspx?kitap=5> erişim tarihi: 26 Ocak 2010

²⁶² Dağ, a.g.m., erişim tarihi: 27 Ocak 2010

sürmelerine yol açmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin de görev ve ilgi alanı dışında kalan bu insanlar, hem uluslararası mülteci hukukunun sağladığı güvencelerden yoksun bırakılarak devletin veya toplumun insafına terk edilmekte, hem de her an için sınır dışı edilme korkusu altında bir yaşam sürmektedirler. Sağlanan imkânlar, gösterilen kolaylıklar, sadece kimlikleri açısından değil, konjonktürel olarak da değişmektedir. Örneğin Bulgaristan'dan gelenlerle Bosna-Hersek'ten gelenlerin ya da Kosova'dan gelenlerle Çeçenistan'dan gelenlerin veya Irak'tan gelen Türkmenlerin aynı muamelelerle karşılaştıklarını söylemek mümkün değildir. Bazı “misafirler” hemen kalıcı konutlara (Bulgaristan) yerleştirilirlerken, bazı “misafirler”, aylarca çok kötü şartlar altında çadır kamplarda yaşamaya mecbur bırakılabilmektedirler.

2002 ve 2003'te Türkiye'nin AB mevzuatına uyum çalışmalarına başladığı dönemde de bazı olumlu gelişmeler oldu. Ancak 2005'ten itibaren mültecilik konusunda bir ilerleme kaydedilemedi. Bunda AB'nin Türkiye'ye karşı aldığı tutumunun yanı sıra, Irak gibi komşu coğrafyalardaki gelişmelerin etkisi vardır.²⁶³

3.1.2. Irak Türklerinin Körfez Savaşı Öncesi Türkiye'ye Göçleri (1926-1991)

Irak Türkleri 1926 yılına kadar Türk vatandaşı iken 1926 yılında, Ankara Anlaşmasıyla Irak vatandaşı oldular. Anlaşma 2 aylık bir sürede karar vermek üzere Türk vatandaşlığı seçme hakkı tanıdı. Bu haklı kullananlar sürenin darlığından az sayıda oldu. 1926 sonrası Türkiye ile Irak arasında bir göç anlaşması olmadı. 9 Ocak 1932'de imzalanan İkamet Mukavelenamesi ile Irak vatandaşlarına Türkiye'de oturma, çalışma, mülk edinme hakkı tanındı. Pek çok Irak Türkü bu haktan yararlanmıştı. 29 Mart 1946'da imzalanan Dostluk ve İyi komşuluk anlaşması ile Irak diplomalarının Türkiye'de denkliği kabul edildi. Eğitim için şartları uygun olan pek çok Irak Türkü, bu imkânı değerlendirdi. Irak Türkleri sayılan anlaşmalar gereği Türkiye'ye gelip yerleşti. Bu protokoller sonrası bir daha günümüze dek buna imkân veren bir düzenleme olmadı. Irak Türkleri, ülkelerinde gördükleri baskı ve imkânsızlıklar yüzünden çeşitli tarihlerde Türkiye sınırını gayri resmi yollardan aşıp ülkeye giriş yapmaya çalıştılar. Türkiye Cumhuriyeti, gerek uluslar arası anlaşmalar gerekse dış politikası gereği bu göçmenlere, prosedürü uyguladı. Vatandaşlık alma işlemi çok güçlükle

²⁶³ Kirişçi,a.g.m.,erişim tarihi:27 Ocak 2010

sınırlı sayıda Türkmene sağlandı. Irak Türklerinin Türkiye'ye göçünde dönüm noktası Körfez Krizi sonrası gelişen toplu göçtür.

3.1.3. Irak Türklerinin Körfez Savaşı Sonrası Türkiye'ye Göçleri (1991-2005)

Irak'tan göç denildiğinde kuşkusuz akla ilk olarak, 1991 Körfez Krizi sonrasında yarım milyon Iraklı'nın Türkiye'ye, bir milyona yakınının da İran'a sığındığı büyük kaçış gelir. Amerika'nın öncülüğündeki müttefik kuvvetler, Kuveyt'i işgal eden Irak'a saldırdıktan kısa bir süre sonra Kuzeyde Kürtler, güneyde Şiiler, Saddam Hüseyin yönetimini düşürmek üzere isyana kalkışmışlardı. Ancak bu muhalif hareketleri el altından teşvik eden müttefikler daha sonra Baas yönetiminin toparlanmasına seyirci kalmayı tercih edince çok şiddetli bir bastırma operasyonu yürütüldü. Irak ordusunun önünde önce Şiiler, sonra Kürtler en yakın komşu ülkelere kitlesel olarak sığınmak için yollara döküldüler.²⁶⁴ Bu gün bölgedeki sıcak savaş ve petrol rezervleri sebebiyle Kerkük ve Musul yeni pazarlıkların yeni hesapların odak noktasını teşkil etmektedir. Türk Milleti burada yaşayan soydaşlarının varlığına dirlik ve düzenliğine müşterek tarihi ve kültür bağlarına sahip çıkmak bu bağları kuvvetlendirmek, sürdürmek hususunda hassasiyet gösterme noktasındadır.²⁶⁵

Soğuk savaş sonrası dönemde dünyanın pek çok bölgesi büyük göç hareketlerine sahne oldu. Bunların arasında hem nicelik hem nitelik açısından en çarpıcı olanlardan biri de Irak'ta yaşandı. İki milyondan fazla kişinin Irak dışına çıkmasına bir o kadarının da ülke içinde yerinden olmasına yol açan bu süreç, Irak'taki savaşın görmezden gelinen sonuçlarından biriydi. 2003 sonrası süreçte her beş kişiden birinin yerinden olduğu, nüfusun onda birinden fazlasının da ülke dışına kaçtığı göz önüne alındığında, Irak'ın insani altyapısında açılan gediğin boyutları daha iyi kavranabilir. Mart-Nisan 1991 de çoğunluğunu Kürtlerin oluşturduğu sığınma hareketi, aslında Türkiye için ilk değildi. İran - Irak savaşının bitmesiyle Mart 1998'de Halepçe'dekine benzer, bir katliama maruz kalmaktan korkan yaklaşık 100.000 kişilik Kürt nüfusu, güneydoğu sınırından giriş yaparak Türkiye'ye sığınmıştı. Nisan 1991'de yarım milyon Iraklı Türkiye sınırına kaçmaya başladığında, 1988

²⁶⁴ Didem Daniş, "Irak'tan Uzağa 1991 Sonrası Dışarı Göç", Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 6, Haziran 2009, s.16

²⁶⁵ Şakir Akça, Irak Türkleri Sempozyumu Tebliğleri, Ankara 1987, s.13

sığınmacılarından 30.000 kadarı halen Türkiye’de bulunmaktaydı. ABD işgali sonrasında ilk yıllarda göç edenler, daha çok yeni şekillenen Irak siyasetinde aradıklarını bulamayan ve bu sebeple sosyo - ekonomik zorluklarla karşılaşan guruplar oldu. Yaşam şartları daha da kötüleşen Türkmenler, Asuri, Keldani ve Hıristiyanlar, on yıllardır devam eden göç sırasında kurulan ilişki ve akraba ağları sayesinde göçe devam ettiler. 1991 Mayıs sonunda muhteşem Kaynak’ın yaptığı araştırmaya göre iki ay gibi bir süre içinde yüz binlerce Iraklı geri dönmüş Türkiye’de sadece 14.000 sığınmacı kalmıştı. Ekim ayına gelindiğinde bu sayı beş bine düşmüştü. BM gıda ve tarım örgütü tarafından gerçekleştirilen bir araştırma, BM ambargolarının Irak’ta 560.000 çocuğun ölümüne yol açtığını ifade eder. 2005 verilerine göre Iraklılar 1.8 milyon kişiyle dünya mültecileri arasında Afgan ve Kolombiyalılardan sonra en önemli üçüncü gurubu temsil ediyordu. 2006’da bu sayı İran’dan gönüllü geri dönüşlerle 1.5 milyona düşmüş olmasına rağmen, Iraklılar genel sıralamada ikinci sıraya yükselmişti. 2003 sonrası Irak’taki iktidar konumlarının değişmesiyle yaşam şartları daha da kötüleşen Türkmenler, Asur, Keldani ve Hıristiyanlar, on yıllardır devam eden göç sırasında kurulan ilişki ve akraba bağları sayesinde Irak dışına göç etmeye devam ettiler. 2005’ten itibaren her şey değişmeye başladı. Güvenlik durumu hayal edilemeyecek derecede kötüleşirken şiddet, kaos, adam kaçıрма, tecavüz, ve nerede ne zaman patlayacağı bilinmeyen bombalar, gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası haline geldi.

1991’deki kitlesel iltica hareketlerinin ardından Iraklıların sığınma başvurularında ciddi bir artış yaşandı. Chatelard 1991 -2003 arası dönemde 1992 yılının iltica başvuruları açısından doruk noktası olduğunu, 1.320.000’den fazla başvuru yapıldığını ifade ediyor. ABD mülteci komitesinin tahminlerine göre 1996’da Irak diasporası 4 milyon civarında bir nüfusa sahipti. BM mülteciler yüksek komiserliğinin 2000 yılında yayınlanan raporlarına göre bu kişiler arasında yaklaşık yarım milyon kişi, mülteci olarak tanınmıştı.1992 -2002 arası Irak’tan kaçan 1.5 milyondan fazla kişi olmasına rağmen 2002 de resmi mülteci statüsü almış Iraklıların sayısı yaklaşık 550.000’dir. Bunların çoğu İran’a sığınmıştır.”²⁶⁶ Irak Türklerinin göç hikâyeleri, benzer özellikler içermekle birlikte gelenlerin statü ve eğitim durumlarına göre farklar da içerir. Türkiye’de yaşayan Irak Türkleri ile yapılan görüşmelerde bu durum fark edilmiştir. Kerkük’lü Edebiyat Öğretmeni Yavuz Kazım Alsayyaf, yaşadığı tüm sıkıntılara

²⁶⁶ Danış,a.g.m.,s.21

rağmen Türkiye'ye sığınmaktan memnun olduğunu ifade etmiştir. Alsayyaf zorlu bir yolculukla Türkiye'ye sığındığını, iş bulmada güçlük çektiğini , fakat zamanla şartların düzeldiğini ifade etmiştir. Çocukları da halen iş hayatının içinde olan Alsayyaf, Irak'a bir daha dönmeyi düşünmediğini ifade etmiştir.²⁶⁷ Görev yaptığı Kerkük Vakfı'nda pek çok Irak Türkü'nün sorunlarına yakından şahit olan Yıldırım Hasanzade,kendi göç sürecini anlatırken,İrak Hükümetlerinin yaklaşımına dair bilgiler de sunmuştur.

“1951 Kerkük doğumluyum. 1971'de lise bitince Türkiye'ye geldim. Fakülteye girdim. O zaman rahat geldim 1970'de problem yoktu. Türkmenlerin Türkiye'ye gelmesine her zaman Irak hükümetlerince enteresan bakılırdı. Neden Mısır değil, Suriye değil diye bakarlardı. Ama biz geldik. Türkiye'de bir sıkıntı çekmedik.”²⁶⁸

Türkiye'ye gelen Irak Türklerinin eğitim durumları, büyük ölçüde sosyal statülerini de belirlemiştir. Özellikle 1990 öncesi gelip Türkiye'de üniversite eğitimi görenlerin çoğunun zorluk çekmeden uyum sağladıkları görüşmelerden ulaşılan bir çıkarım olmuştur. Mimar Bahaattin Salihi kendi şartlarını şöyle aktarmıştır. “Adım Bahaattin Salihi Abdurahman, 1930 Kerkük doğumluyum. 1950 yılında geldim. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık bölümünde Taşkışla'da okudum. Hiç bir zorluk çekmedim. Ben ve Rasim ikimiz ilk olarak geldik. Şimdi 80 yaşındayım. Çoluk çocuk İstanbul'da okudu, buradan mezun oldu ve evlendiler. Büyük oğlum tıp okudu. Küçük oğlum metalurji okudu. Türkiye'de zorluk çekmediler. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı oldular. Benim eşim Türkiyeli. İstanbul'dan evlendim. Evlenirken hiç problem olmadı. Benim de Türk vatandaşlığım kabul edildi.Türkmen dernekleriyle irtibatım var. Geliyorum yeni insanlarla tanışıyorum.”²⁶⁹ Gelenlerin hepsinin beklentileri farklı olsa da temel insani ihtiyaçlar konusunda umutlar ortak; güven, aş, iş. Irak Türkleri Kültür Yardımlaşma Derneği Erbil sorumlusu Murat Koç, Avrupa'ya mülteci olarak gitmeyip burada kalanların önemli olduğunu özellikle vurgulamıştır. Türkiye'ye gelen Irak Türklerinin yasal prosedürleri yerine getirmede gösterdikleri ihmallerin eğitim hakkından vatandaşlık başvurusuna, çalışma koşullarına kadar

²⁶⁷ Yavuz Kazım Alsayyaf, Kişisel Görüşme, İstanbul, 17 Ağustos 2009

²⁶⁸ Yıldırım Hasanzade, Kişisel Görüşme, İstanbul, 4 Eylül 2009

²⁶⁹ Bahattin Salihi Abdurahman, Kişisel Görüşme, İstanbul, 4 Eylül 2009

etkisi olduğu görüşmelerde dile getirilmiştir. Öğrencilik sürecinde güçlük yaşayan Irak Türklerinden Mustafa Kemal, bu konuda bir örnek olarak değerlendirilmiştir.

“Adım Mustafa Kemal, Kerkük 1993 doğumluyum. Ailem 1991’de büyük zorluklarla Türkiye’ye geldi. Ben 1993’te doğdum. Ankara’da büyüdüm. Ankara Batıkent’te İlkokula başladım. Dil problemi çekmedim. Ankara’da 1.sınıfı bitirdiğimde İstanbul’a geldik. İkinci sınıfı Genç Osman’da okudum. Ortaokulu bitirdim. Liseyi Yedikule Lisesi’nde okuyorum. İkametimiz yok zorluk çekiyoruz. Beni okula almıyorlar. Bu yıl elden kaydettiler. Elden kayıt kalktı e-okula geçildi. Türkiye Cumhuriyeti kimliğim yok. Babamın var annemin var ablamla benim yok iptal edilmiş. Bir ara vardı.”²⁷⁰ Gelenlerin maddi beklentileri öncelikli olsa da milli duygularla hareket eden Türkmenler de az değildir. Yaşam koşulları ve maddi refahı yüksek olmasına rağmen Avrupa yerine Türkiye’yi seçenler de olmuştur. Murat Koç bayrak sevgisini öne alıp Türkiye’de kaldığını belirtmiştir.

“Adım Murat Koç, 1969 Erbil doğumluyum. Türkiye’ye 1996’da kaçak olarak geldim. Türkiye’ye gelmek için 3000 dolar ödedim. Gabar Dağı, İran üzerinden geldim. Yalnız oldu gelişim. İstanbul’a geldim. İstanbul’a geldiğimde derneğe uğramadım. Akralarım vardı. Türkiye’de 2005 yılında bir karar çıktı. Türk soylarından olanlara oturma izni verildi. 1998 yılında da böyle bir hak olmuştu. Ben işe girmedim. Çalışma iznim yoktu. Kaçak biçimde kasap olarak çalıştım. Bir çocuğum burada doğdu. Bir çocuğum Ankara’da üniversite bitirdi. Oturma izni, iş izni zorlukla oldu. Türkiye’de bizi yabancı gördüler. Biz yabancı saymadık Türkiye’ye geldik. Almanya’ya çok giden oldu. İsviçre’ye giden oldu. Dinimiz, dilimiz, bayrak diye biz Türkiye’ye geldik. Doğrusu halkın bize tepkisi; seven de var sevmeyen de var. Kucak açan çok oldu. Hep kendimiz çalıştık. Memlekete hiç gitmedim. Irak’ta hakkımda arama emri var. Erbil’e giremem. Türkmen derneğindeyim diye Irak,bizi Türk Milli İstihbaratından sayıyor, halbuki sadece bayrak seviyoruz.”²⁷¹ Türkiye’ye göç eden Irak Türklerinin büyük çoğu Saddam döneminin despot uygulamalarından şikayetçi olmuştur.

²⁷⁰ Mustafa Kemal, Kişisel Görüşme, İstanbul, 4 Eylül 2009

²⁷¹ Murat Koç, Kişisel Görüşme, İstanbul, 12 Eylül 2009

“Adım Yılmaz Köprülü, 1970 Irak doğumluyum. Irak’ta ayaklanma oldu. 1990 yılı sonunda 1991’de Türkiye’ye geldik. Göç ile Güneydoğu’dan geldik. Ayaklanma oldu katliam işlendi. Bombalama oldu. Saddam gaddar olduğu için eşekle araba değişip araçlarımızı Türkiye sınırında bıraktık. Yaşlılar binsin diye araçları bıraktık. Şemdinli’de askeri kamp var. 15 gün kaldık ben yalnızdım. Genç olduğum için kolay oldu. Hep askeriyede kaldık. Bu konuda Türk ordusunun desteği çok önemli. Her zaman arkamızda. Şemdinli’den tanıdığı olan gitti. Benim abim İstanbul Laleli’de tekstilci idi. İstanbul’a geldik nüfus kağıdı, vatandaşlık yok. 1997’de devlet, Türk kökenli olanlara hak verdi. Irak’tan kaçıp buraya gelenler çok oldu. Orada zulüm devam ediyor. Demokrasi gelmedi. Bir zalim gitti 2 zalim geldi hem Amerika hem Kürtler. Altinköprü katliamında ben elimle defin işlemlerine katıldım. Elleri bağlı kurşuna dizildiler. Kerkük’ten Erbil’e giderken bir ilçe var orada öldürülenleri, dereye atıp gizlemeye çalışmışlar. İlla ortaya çıktı bir çoban gördü. Orada 70 yaşında adam bile öldürüldü. Saddam’dan savaş madalyası aldığı halde, adı Türkmen olduğu için öldürüldü. Amaç Türkü yok etmek.”²⁷² Irak’tan ekonomik yönden iyi durumda olduğu halde gelenler de mevcuttur. Fabrikalarına el konan, maddi yönden zayıflatılmak istenen Irak Türklerinden Ömer Köprülü, iş adamı olmanın getirdiği kolaylıkla zorluk çekmeden Türkiye’de yerleştiğini ve işini kurduğunu belirtmiştir.

“Adım Ömer Köprülü, 1949 Kerkük doğumluyum. Türkiye’ye geleli 15 sene oldu. Irak’ta Saddam Hüseyin’in baskıları nedeniyle bazı sıkıntılar vardı, göç ettik, normal yollardan geldik. Bağdat Amman yaptım. Amman’dan Türkiye’ye geldim. Türkiye’de yakın akrabalarım vardı. Onlar da 1. Körfez savaşında 1991 yılında doğal yoldan değil Saddam’ın baskısı nedeniyle dağlardan Şırnak üzerinden göçtüler, İstanbul’da yerleştiler. Eğitimimi Kerkük’te aldım. Şu an ticaret ile uğraşıyorum. İş adamıyım, şirketlerim var. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyım. Vatandaşlık alırken zorluk çekmedim. Süre dolunca hemen verdiler. Çocuklarım zorluk çekmediler. İlk başta geldiklerinde biraz uyum problemi oldu o kadar. Dil problemi değildi çektikleri. Ana dilimiz Türkçe zaten. Çocuklarım o tarihte Irak Kerkük’te Arapça okudular. Türkmen okulları yoktu. Okudukları okul tüm Arapça idi. Büyük kızım orta okulda idi. Bu sene İstanbul Teknik Üniversitesi’ne girdi.”²⁷³ Türkiye’de kalma

²⁷² Yılmaz Köprülü, Kişisel Görüşme, İstanbul, 4 Eylül 2009

²⁷³ Ömer Köprülü, Kişisel Görüşme, İstanbul, 31 Ağustos 2009

sürelerini uzatmak isteyen Irak Türklerinin üniversite eğitimi sonrasında yüksek lisans yaptıkları böylelikle oturumlarını uzattıkları da görüşmelerde aktarılan bir husus olmuştur.

“Adım Kerim Bayraktar, 1954 Kerkük doğumluyum. Makine Mühendisiyim. Kerkük’te liseyi bitirdikten sonra Türkiye’ye geldim. Üniversite okudum. Yüksek lisans yaptım. Ankara’da devlet mühendislik fakültesi makine mühendisliği bölümünde üniversite okudum. O zamandan beri çeşitli sıkıntılar hep olmuştur. Her zaman sıkıntı vardı. Mesela okulu bitirdim. Irak’a dönemiyorduk. Malum sebeplerden dolayı dönemiyorduk. Türk vatandaşı da olmadım. Kerkük’e dönüp milletime hizmet etmek istedim. Ama okul bitince biz Irak’a dönemedik. Türkiye’de kalmak için ikamet gerekiyordu. Hala aynı şeyler devam ediyor. O zamanlar bile mecburen mastır yaptık ki ikamet alalım. O tarafa da geçemedik. Saddam zulmünü biliyorsunuz. Bir de Saddam ele başlarını üniversite okuyanları özellikle takip ettirirdi. Türkiye ise Kerkük’teki insanlar orayı terk etmesin istiyor. Belki de Türkiye bunu düşündü orada kalsınlar istedi.”²⁷⁴ Görüşmelerde göç eden Irak Türklerinin, göçe sebep olarak saydıkları şartlar içinde endişe ve güvensizlik başta yer almıştır. Mühendis olmasına rağmen ailesine huzurlu bir hayat sunamayan Orhan Beyatlı, Irak’taki şartları “yaşamadan bilinemez” cümlesiyle özetlemiştir.

“Adım Orhan Beyatlı, 1936 Musul doğumluyum. İstanbul’da Makine Mühendisliği okudum. Sonra Irak’a döndüm. Yıllarca Irak’ta çalıştım. 6 yıldır Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı için Ankara’ya gidip geliyorum. Çok defa görüşmelerim oldu. Yaşar Okuyan’a yönlendirdiler. Neden Türkiye bize vatandaşlık vermek istemez dedim. Türk devletinin dış politikasını size izah etmek zorunda değilim dedi. Türkiye Irak Türklerinin orada kalmasını istiyor dedi. Ancak söylerken çok kolay olan bu söz gerçekte ne kadar zordur bunu yaşamayan bilmez. Evinize gelip aileden birini sorgu için alıp bir daha haber almamak orada adiyattan işlerdir. Kerkük’te yaşamayalım diye emekliliğim sonrası bana başka yerden ev arsa almam için büyük baskı yapıldı. Bir plan dâhilinde Kerkük teki Türk varlığı yok edilmeye çalışıyor. Kürtlerin Kerkük’e yerleştirilmesi sonrası sokak levhalarından cadde isimlerine kadar pek çok yerde Türkçe isimler değiştirildi.”²⁷⁵ Türkiye’de Irak Türklerinin sembol

²⁷⁴ Kerim Bayraktar, Kişisel Görüşme, İstanbul, 7 Ağustos 2009

²⁷⁵ Orhan Beyatlı, Kişisel Görüşme, İstanbul, 3 Ekim 2009

isimlerinden Nefi Demirci, tıp eğitimi için geldiği Türkiye’de başarılı bir doktor olmuş, ailesi ve çocukları için şartları daha kolay hale getirebilmiştir.

“Adım Nefi Demirci, 1934 Kerkük doğumluyum. İstanbul’da üniversite okudum. Tıbbı 1960 yılında bitirdim. Ertesi yıl Kerkük’e döndüm. Sonra tekrar İstanbul’a 1967’de gelip mesleğimi devam ettirdim. Evliyim 4 çocuk babasıyım. Üçü doktor, biri mühendis. Irak Türklerinin Türkiye’ye gelmesi 1990 sonrası mecburi göç, baskılar ile oldu. İkinci körfez savaşı sonrası Saddam’ın zulmü göçe mecbur etti. Araziler kamulaştırıldı. Kamulaştırılan arazilere Saddam, Arapları getirdi. Böylece yeni Arap mahalleleri kuruldu. Ticaret Araplara kaydı. Sadece ticaret değil, kamu görevlerine de Araplar getirilmeye başlandı. Tüm bu yapılanlar aleni biçimde gerçekleştirildi. Türkiye Cumhuriyetinden hiç çekinmeden yapıldı bunlar. Hatta “kemiklerini bile alsınlar” şeklinde Saddam’ın sert bir sözü var Türkiye Cumhuriyeti’ne. Peşi sıra tutuklamalar idamlar başladı. 1990 sürgün yılı oldu. Binlerce insan yerini yurdunu terk etmek zorunda kaldı.”²⁷⁶ Türkiye’ye gelen Irak Türkleri için vatandaşlık alma süreci evrak takibi gerektiren uzun bir süreç olduğu için pek çoğu başvurmamıştır. Ancak süreci titizlikle takip edenler, süreleri dolduğunda vatandaşlık alma hakkı kazanmışlardır. Irak Türkleri Adalet ve Yardımlaşma Partisinin kurucusu Mithat İbrahim, kendi göç süreci ve sonrasında yaşananları aktardığı görüşmede, Türk halkının vatan sevgisinden çok etkilendiğini ifade etmiştir.

“Adım Mithat İbrahim. 1967 Kerkük doğumluyum. Irak Türkleri Adalet Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği başkanıyım. 1991 senesinde Türkiye’ye geldim. Savaş dönemi idi. Saddam’ın zulmünden kaçarak geldik. Saddam kendi halkına saldırdı ve insanlar memleketini terk etmek zorunda kaldı. Saddam’ın saldırısından korunmak için kaçtık ve kendimizi Irak – Türkiye sınırında bulduk. Çok ağır şartlarda, annem ağabeyim yanımda geldik. Bir çadırımız bile yoktu. Hastalıklar yayıldı. Sınırdaki zor geçti süreç. Türkiye’ye girdikten sonra Şemdinli’ye yerleştirdiler. Çadır kuruldu biraz zordu ama havalar ısındı. Eski hale bakarak şükretmeye başladık. Çadır, yemek, elbise ve istikrar demektir. Kendi memleketimizden biraz daha uzaklaştık. İnsanoğlu memleketine yaklaştıkça sevinir. Biz uzaklaştıkça sevindik. Korku ıstırap oldu. Haziran’a kadar orada kaldık. Kurban bayramının

²⁷⁶ Nefi Demirci, Kişisel Görüşme, İstanbul 4 Ağustos 2009

2. günü biz bir otobüs ile 15 aile 24 saatte Ankara'ya geldik. İlk başta sıkıntı oldu. Yabancıysın, oturma iznin yok, işin yok, topluma alışık değilsin. Ankara'da Yeni Mahalle'de, Demetevler'de yerleştik. Kendi arkadaşlarımız dostlarımız önceden gelenler kucak açtı. Birkaç ay böyle sürdü. Sonra kendimize itimat ettik. Ev kiraladık ve iki yıl sonra ben evlendim bile çok şükür. Hiçbir şeyimiz yok iken iş bulduk. Esnaflık yaptık.”²⁷⁷

3.1.4. Türkiye'ye Göç Eden Irak Türkleri ve Yaşam Şartları

Irak'taki rejimi yıllardan beri kan dökerek ve baskılar uygulayarak elinde tutan Saddam Hüseyin, kendini yaratan Batılı güçlere karşı Kuveyt'te yenilgiye uğratılınca, bu yenilginin bütün acısını masum halkından çıkarmaya başladı. Saddam rejiminin Halepçe'de gerçekleştirdiği toplu katliamı unutmayan Türkmen ve Kürtler, son soykırım hareketi karşısında, çareyi daha önce de binlerce Kürt sığınmacıyı barındıran Türkiye ve İran'a sığınmakta buldular.²⁷⁸ Bu göç olayı, Irak'taki Türk toplumuna çok pahalıya mal olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, 1991 Nisan'ında yaklaşık bir buçuk milyon insana kucak açmıştır. Ancak gelen sığınmacılar içinde en kötü şartlarla karşı karşıya kalan Türkmen soydaşlarımız olmuştur. Olayın üzerinden bir yıl geçmesine rağmen statülerinin belli olmaması bir yana, ilk geldiklerinde verilen 6 aylık oturmudan sonra ikamet izinleri bile uzatılmamıştır. Hiç ikamet alamayanlar da vardır. Bu da yetmiyormuş gibi bir de “şu tarihe kadar pılını pırtını topla git” anlamında Emniyet Teşkilatı mensuplarının kah yazılı, kah da şifahi tebligatları olmuştur. Netice itibarıyla Irak Türkleri, büyük yara almışlar, gerek Irak'ta kalanlar, gerekse Türkiye'de kalanlar hayal kırıklığına uğramışlardır.²⁷⁹

Irak'ta bugüne kadar gelen iktidarların Türkmenlerin etnik kimliklerini tanımadıkları, siyasi baskılarla asimilasyon çabası içine girdikleri görülmektedir. Bu durum Türkmenlerin kendi içine kapalı bir kültürel yapı geliştirmelerine, etnik yapılarını ve geleneklerini koruma çabası içine girmelerine neden olmuştur. Değişime kapalı bu kültürel yapı, uzun zaman içinde muhafaza edilebilmiştir. Türkmenler kendilerini Türkiye Türkleri ile kıyasladıklarında

²⁷⁷ Mithat İbrahim, Kişisel Görüşme, İstanbul 15 Ağustos 2009

²⁷⁸ Cengiz Ketene, “Ders Alınması Gereken Facia”, Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Haziran 1991, s.13

²⁷⁹ Ziyat Köprülü, “Türkmen Mültecilerinin Dramı ve Göçün Getirdiği Yaralar”, Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:8, Nisan 1998, s.16

geleneksel Türk kimliğini ve geleneklerini daha fazla koruyabilmişlerdir. Türkiye’deki hızlı modernleşme süreci buna bağlı olarak gelişen evrensel kültür kodları Türkiye Türklerinin etnik ve geleneksel özelliklerini değiştirmiş ve yeni bir kimlik yapısına sahip olmalarını sağlamıştır. Tüm bunlarla birlikte koşulların da etkisiyle Türkmenler, Türk kimliğini Türkiye Türklerinden daha yoğun hissetmektedirler. Türkmenlerin Türkiye’ye özelde İstanbul’a göç etmeleri benzer bir kültür ortamına göç ederek göç sonrası zorlukları en aza indirme amacını taşımaktadır.²⁸⁰ Irak Türkmenlerinin göçü de çatışma ortamının yoğunlaştığı yani güvensizlik ortamının arttığı dönemlerde artış göstermektedir. Yıllardır süregelen savaş ortamı, Baas rejiminin empoze ettiği Araplaştırma politikaları ve Saddam Hüseyin döneminde gerçekleştirilmiş olan “etnik temizlik” politika ve operasyonları, Irak’ta özellikle Türkmenler için bir güvensizlik ortamı yaratmıştır.²⁸¹ Siyasi istikrarsızlıklardan, insan hakları ihlallerinden ve baskıcı rejimlerden kaçanlar daha iyi bir yaşam umuduyla Batı ülkelerine yöneldiler. İki kutuplu dünyada otoriter yönetimlerin baskıyla kontrol altında tutabildiği etnik çatışmalar, 1990’ların başındaki büyük çözümlenin ardından Bosna, Kosova, Bulgaristan, Irak gibi yerlerde iç savaflara ve etnik temizlik harekâtlarına dönüştü ve bunlar sonucunda da büyük bir nüfus yerinden yurdundan edildi.²⁸² Irak Türklerinin de yüzde onu yurt dışına göçtü. Yarıya yakını yasadışı göçmen kategorisine girmektedir. Seçenek yok. Yasadışı yollardan göçü göze almışlardı. 3 milyon Irak Türk’ünün yüzde onu dış ülkede ve bu yüzde onun yüzde kırkının da Türkiye’de olduğu tahmin edilmektedir.²⁸³

Bireyler göç olayında göç edecekleri yeni bölgede yaşamaları muhtemel zorlukları aynı dili konuştukları bölgelere göç ederek aşma gayretini göstermektedir. İstanbul başka bölgelere geçişte ara bölge olarak yumuşak ve kolay geçiş olanağı sağlamaktadır bir çok Türkmen için metropol olarak İstanbul, Avrupa’ya göç etme arzusu içersinde geçiş özelliği taşımaktadır. Çalışma alanlarında Türkmenlerin Arapça bilmesinden kaynaklanan bir durum söz konusu olmaktadır. Arapça bilen kişiler özellikle ihracat ve tekstil sektöründe iş bulabilmektedir. Fakat gelenlerin tek problemi iş bulmak değildi. Konu sağlık olduğunda işler

²⁸⁰ Tarık Tufan, Irak’da Türkmen Azınlık ve Kerküklü Göçmenler, M. Ü. Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, Sosyoloji ve Antropoloji Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2001, s.38

²⁸¹ İbrahim Sirkeci, “Irak Türkmenlerinin Yurt Dışına Göçü”, Global Strateji Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Nisan –Haziran 2005, s.86

²⁸² Aslı Didem Danış, “Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye”, Birikim Dergisi, No:184-185, Ağustos –Eylül 2004, s.216

²⁸³ Ahmet Muratlı, (ITC Türkiye temsilcisi), Irak’tan Türkiye’ye Türkmen Göçü, Uluslararası Göç Sempozyumu, 8 -11

Aralık 2005, s.129 (Türkiye için verilen Irak Türkü sayısı 1990 sonrası göç ile gelenlerin sayısı olup, Türkiye’de varlığını devam ettiren sayısı değildir. Zira İTKYD yöneticilerinin verdikleri bilgi de Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Şubesi verileri de belirtilen rakamların çok altında (25-30 bin) dir.)

daha da zor ve masraflı halledilmiştir. Çalışılan geçici işlerden elde edilen sınırlı gelirle Türkiye’de sağlık giderlerini karşılamanın güçlüğüne ifade eden Yılmaz Köprülü, akrabalarından sürekli olarak maddi yardım almak zorunda kaldığını, sağlık giderlerinin Türkiye’deki Irak Türkleri için büyük bir sorun olduğunu dile getirmiştir.

“Sağlıkla ilgili problemleri çok yaşadım. Sigorta olmadığı için çalıştıgımızdan ekstra, Irak’tan para geldi. Annem için çok para harcadım. En son ikameti verdiler, ama çalışma izni yok orada lise okumuştum. Burada nerede ne iş olursa çalıştım. Dil var, tercümanlık yaptım. 4-5 dil biliyorum. Her şeyden önce Müslüman bir Türk’üm. Irak’ta bir Türkün varlığını ispat için orada yaşamayı daha önemli görmekteyim. Orada mücadele vermek daha önemli. Soydaşlar ciddi anlamda mağdur durumda. Irak’ta işsizlik özellikle Türkmenler için had safhada. Diploması olsa da olmasa da işsizlik var. Irak’ta her parti kendi gurubunu kolluyor. Irak toprağına girdiğim zaman, kapıda Kürt bölgesi sorumlusu görevli, senin arkanda Türkiye var diye sen Türk ajanı mısın diyor”²⁸⁴ Türkiye’nin Ortadoğu ülkeleri ile ilişkilerinin artması, ticaretin gelişmesi, vize kolaylıkları iş hacmini artırmış beraberinde Arapça bilenlere duyulan ihtiyaç artmıştır. Bu durum iş imkanı arayan Irak Türkleri için gelir kapısı olmuştur.

Arapça konuşan ülkelere yönelik ithalat ihracat yapan firmalar Arapça bilen kişileri istihdam ettiğinden Türkmenlerin yoğunlukta çalıştığı iş alanlarından biri böyle firmalardır.

Irak’ta üniversite mezunu olduğu halde göç sonrasında İstanbul’a geldiğinde üniversiteler arasında denklik sorunları yüzünden pek çok Irak’lı kendi alanlarında çalışmamaktadırlar. Bu yüzden üniversite mezunu olduğu halde tezgâhtarlık yapan çok sayıda Türkmen vardır. Bu durum en çok şikâyet edilen konulardan biridir. Kadınlar ise çoğunlukla ev hanımı olarak hayatlarını devam ettirmektedirler. Herhangi bir alanda yetkinliği olmayan kişilerin iş bulmada yaşadıkları doğal zorlukların yanında yabancı olarak iş bulabilmenin ayrıca zorlukları bulunmaktadır. Yaşanılan ekonomik problemlere rağmen kadınların birçoğu iş bulamamak ve çocuklarının bakımını üstlenmek gibi nedenlerle çalışmamaktadır. Kadınların çalışmama durumunun dini ya da geleneksel bir değer

²⁸⁴ Yılmaz Köprülü, Kişisel Görüşme, 4 Eylül 2009, İstanbul

yargısından kaynaklandığına ilişkin bir vurgu ile karşılaşılmamıştır. Oturma izni olmayan ve bazı bürokratik engeller taşıyan kişiler ancak geçici işler bulabilmektedir. İşçilerin çoğu kol gücüne dayalı işlerde çalışmaktadırlar. İş kolları da eğitim seviyeleri ile orantısızdır. Göç eden kimselerin yeni yaşam alanında, genel olarak önceki yaşam düzeyine oranla bir gerileme olmaktadır. Eğitim düzeyinin altında işlerde çalışmakta, sosyal yaşam alanı önceki duruma göre daralma göstermektedir. Yabancıların mesken edinme haklarındaki kısıtlama, göçmenlerin büyük bir kısmının kiralık evde oturmasına etki etmiştir. Yaşı genç olanlar ve bekâr olanlar birlikte ev kiralarak daha düşük ücretler karşılığında barınma sorununu halletmektedir. Göçmenlerin en çok sıkıntı çektikleri konulardan birinin, ev kiralarnı ödeme güçlüğü olduğu görülmüştür. Kendi evlerinde oturanlar daha önceden İstanbul'a yerleşmiş ve vatandaşlık hakkını elde etmiş olan kişilerdir.²⁸⁵ Gelirken yanlarında diplomaları olmasına rağmen, Türk makamlarınca diploması ve denkliği kabul edilmediğinden güçlük yaşayan Türkmenlerden Murat Köprülü, Nisan 1992'de bir röportaj münasebetiyle konu hakkında şöyle cevap veriyor. "Ben beşinci sınıftaydım (Irak'ta) ve beşe gitmek istiyordum. Bu da olmayınca birinci sınıftan başlamayı bile göze alıp kabul ettim. Sırf Türkçeyi öğrenmek için bunu istedim. Ama kabul etmediler. Benden Emniyet Müdürlüğü'nden tahsil izni çıkartmamı istediler. Emniyet bize o izni vermedi. Şimdi bir fotoğrafçıda çalışmaktayım."²⁸⁶ Savaşın yol açtığı zorluk, Irak'ta kalan Türkmenler için de zor günler yaşatmıştır. Binlerce sivil kaybın yanı sıra geride kalan çocuklar, kadınlar büyük mağduriyetler yaşamıştır.

Irak'ta yıllarca süren şiddet, geriye 1 milyona yakın eşi vefat etmiş kadın bırakmıştır. Şiddet nedeniyle yalnız kalmış ve aile geçimini üstlenmiş kadınlar, Irak'ta hak ihlalleri yaşamışlardır.²⁸⁷ Türkiye'ye göç edenler en çok konum ve durumlarına uygun iş bulamamaktan şikayetçi olmuşlardır. Pazarcılık yapmak zorunda kalan Edebiyat Öğretmeni Alsayyaf tek örnek değildir.

"Irak'ta orta lise okullarında öğretmendim. Arap dili ve edebiyatı öğretmeniydim. Okuldan Milli Eğitim beni ayırmış. Düşüncelerim Baas fikrine uygun olmadığı için. Ben de

²⁸⁵ Tufan,a.g.e.,s.41-43

²⁸⁶ Murat Köprülü ile Röportaj, Kerkük Dergisi,Yıl:2, Sayı:8, Nisan 1992, s.19 (Aynı dönemde evraklarını daha kolay biçimde alıp, Türkiye'de eğitim sürecini kaldığı yerden devam ettiren Irak Türkleri de olduğu görüşmeler sırasında görülmüştür.

²⁸⁷ Bağdat İHA, Türkmen Bohçası Dergisi,Yıl:7, Sayı:10, Mart – Nisan 2009,s.18

şimdi böyle ise sonra daha çok problem olur diye dönmedim. Türkiye’de 3 kardeşim vardı. Bir ay Yalova’da yardım ettiler, kalacak yer gösterdiler. Pazarda çalıştım. Kızımın oğlum restoran işine girdi. Ben 42 yaşındaydım, beni işe almadılar. Nereye gitsem, “biz seni işe alsak ne diyelim (yaşlı görünmemden) utanıyoruz.” Dediler. Üniversite mezunu olsam da Türkiye’ye gelirken yolda diplomam pasaportum tapum hepsi kayboldu. Hatta Saddam gittikten sonra birisi benim üniversite diplomamı bulmuş. Kerkük’ten haber gönderdiler. Gittim aldım. 2003’te işte böyle şartlarda Yalova’da kaldım. İmkânım yok, kira vereyim. İyi insanlar vardı. Daha evvelden Irak’tan gelmiş onların dairelerinde, ücretsiz kaldık. Bir süre sonra kaldığımız evi sattılar. Bana da evden çıkmam söylendi. Orada bir çiftlik sahibi hanım, para yardımı yapamayacağını, işlere yardımcı olmak karşılığı, çiftlikte kalabileceğimizi söyledi. 2 sene de orada kaldım.”²⁸⁸ Mesken bulma, kira ödeyebilme, ekonomik problemler içinde öne çıkan hususlardan olmuştur.

Türkiye’de yaşayan Irak’lı Türklerin maddi durumlarının tespitinde yapılan görüşmelerde elde edilen sonuçlar içerisinde, doğrudan maddi imkânı gösteren ölçütler bilgi verici olabilir. %4 otomobil sahibi olma oranı bilgi verir niteliktedir.

Türkiye’ye göç eden Türkmenlerin kendi kültürünü koruma refleksiyle aynı etnik özellikleri taşıyan ve ortak geleneğin temsilcisi olan kimselerle evlilik tercih ettikleri görülmektedir.²⁸⁹ Irak Türkleri “Türkmen” kavramını bir kimlik ifadesi olarak benimsemişlerdir. Kendisini “Türkmen olarak tanımlayanların oranı % 48’dir. Kendisini Türkmen ve Müslüman olarak tanımlayan %23, kendisini Türk olarak tanımlayanlar %14, %9 luk bir kesim de Müslüman olarak tanımlamıştır. Türklük ve Türkmenlik kavramlarının farklı olmadığı her iki toplumun da aynı etnik gruba mensup olduğu da ifade edilmiştir. Türkmen kavramının özellikle son 40 yıl içinde bölgede yaygın kullanım alanı bulduğunu görmekteyiz. Bundan önce Türkmen kavramı bölge Türklerinin kendilerini tanımlamakta pek kullanmadığı bir kavramdır. Siyasi sürece bağlı olarak Türkmen kavramının da geçerlilik kazandığını söylemek mümkündür.

²⁸⁸ Alsaayaf, Kişisel Görüşme, İstanbul, 17 Ağustos 2009

²⁸⁹ Tufan,a.g.e.,s.44-45

Anavatan olarak Türkiye'yi gösteren göçmenler, Irak'ta Türkmenlerin yaşadıkları bölgelerin aslında Türk toprağı olduğunu, fakat siyasi süreçlerle Türkiye'den ayrılmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Bu yüzden anavatan olarak hala Türkiye'yi gördüklerini ve Türkiye'nin kendilerine yardımcı olması gerektiğini yoğun bir biçimde ifade etmişlerdir. Ortak bir geçmişin ve aynı etnik yapının mensupları olarak karşılıklı yardımın gerekliliği vurgulanmıştır. Bu yüzden göçmenlerin anavatan olarak göstermelerinde bir beklenti vardır.

Türkiye'de yaşayan Türkmenlerin yaş oranları ilerledikçe dini inanışların hayatlarında daha fazla yer aldığı görülmüştür. Yeni kuşak modernleşme sürecini yaşamakta ve önceki kuşaklardan farklı olarak seküler bir kimlik ile kendini tanımlamaktadır.

Türkmenleri göç etmeye zorlayan koşullar değerlendirildiğinde %84 lük bir oranla siyasi koşulların etkili olduğu belirtilmiştir. %25 ekonomik sebepleri neden olarak %21 eş aile göçünü göstermişlerdir.²⁹⁰ Yıllarca savaş, çatışma ve kargaşanın yaşandığı ülkede ekonomik nedenler de Türkmen nüfusunu göçe zorlayan önemli etkenlerden biri olmuştur. Eğitim, sağlık ve ailevi durumlardan dolayı göç etme ise daha gerilerde yer almaktadır.²⁹¹

Siyasi koşulları sebep gösterenler, Irak'ta Türkmenlere karşı uygulanan baskıdan şikâyetçi olup birtakım insan haklarından mahrum kaldıklarını ifade etmişlerdir. Irak yönetimi tarafından Türkçe isimlerin Arapça isimlerle değiştirilmek istendiği, sebep gösterilmeden cezaevine konulan Türkmenlerin burada uzun süre hapsedildikleri ya da Turancılık ve Türk ajanlığı suçlamalarıyla uzun yıllar hapis cezası aldıkları, karşılıklı konuşmalarda dile getirilen problemlerdendir. Bununla birlikte Türkmenlere ait topraklara ve gayrimenkullere devlet tarafından el konulduğu ve Arap vatandaşlarına verildiği yine göç etmeye neden oluşturan siyasi koşullar arasında ifade edilmiştir.

Türkmenlere kamu alanlarında iş imkânı verilmemesi, siyasi sebeplerden kaynaklanan bir durum olmakla birlikte aynı zamanda ekonomik boyutu da vardır. Zira iş

²⁹⁰ Tufan, a.g.e., s.48-51 (Verilen yüzdeler rakamlar, Irak'tan İstanbul'a göç etmiş 100 Kerkük Türkü ile birebir yapılan anket çalışması sonucu hazırlanmış tez çalışmasındaki saptamalardır.)

²⁹¹ Sirkeci, a.g.m., s.88

bulamayan Türkmenler için yaşam şartları zorlaşıp, buldukları yerden göç zarureti de olmuştur. Dolayısıyla mevcut siyasi koşullar aynı zamanda ekonomik zorluklara da neden olmuştur.

Mevcut Irak anayasasında Türkmenler siyasi bir azınlık olarak kabul edilmediği için bazı kültürel haklardan mahrum bırakılmaktadır. Son dönemlerde Türkmenlerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde Türkçe eğitim yapan okullarda Türkçe eğitimin yapılması yasaklanmıştır. Siyasi nedenlerden göç ettiğini söyleyenlerin de bir kısmı askerlik koşullarından şikâyet etmektedir. Uzun yıllar askerlik yapmak zorunda kaldıklarını ve askerlik görevini bitirdikleri halde çeşitli dönemlerde tekrar çağrılarak askerlik yapmak zorunda bırakıldıklarını ifade etmektedirler. Kişileri göç etmeye zorlayan sebepler incelendiğinde siyasi koşulların etkisinin öne çıktığı görülecektir.²⁹² Askerlik konusunda Irak'ta uygulanan yöntem, Türkmenlerin haklı şikâyetlerinde yer tutmaktadır. "13 yıl Irak'ta zorunlu askerlik yaptım. Savaş bitmeden tezkere yoktu."²⁹³

Türkmenler arasında erkeklerin kadınlara oranla daha fazla siyasi koşullar nedeniyle göç ettikleri görülmektedir. Siyasi nedenlerle göç eden erkek oranı: %67.9 iken bu oran kadınlarda: %32.1 civarında olmuştur.

Irak'tan Türkiye'ye gelen Türkmen göçmen sayısında 1991 yılından itibaren bir artış olduğu gözlenmektedir. Bu dönemde Kuveyt'i işgal eden Irak'a karşı Birleşmiş Milletler kararı ile yapılan müdahale ve sonrasında yine Birleşmiş Milletlerin Irak üzerinde uygulamaya koyduğu ambargo kararı, siyasi sorunlar yaşayan Türkmenlerin bunun üzerinde bir de ekonomik sıkıntı içine girmesine ve dolayısıyla daha fazla göç etme durumuna gelmesine neden olmuştur. 1991 yılından sonra ambargonun etkisi ile her geçen yıl kendini göstermiş ve siyasi koşulların da etkisiyle göç hareketleri artmıştır.

²⁹² Tufan,a.g.e., s.53

²⁹³ Hadi Asker,Kişisel Görüşme,İstanbul, 22 Aralık 2009

Irak'tan Türkiye'ye gelen Türkmenlerin en çok tercih ettikleri şehir, iş imkânlarının çokluğu sebebiyle İstanbul (%65)dur. İstanbul'da akrabalarının olması (%58), önceden gelmiş göçmenlerin olması da diğer etkenler olarak sayılabilir. İstanbul'da yeni gelen Irak Türklerine geçiş döneminde, diğer Türkmenler yardım etmektedirler.²⁹⁴

Bu gün Türkiye, Irak'taki Türklerin nüfusu azalmasın diye onlara ikamet, iş izini ve vatandaşlık vermemektedir. Bu karar genel olarak doğru olmakla beraber istisnalarına çok dikkat etmek gerekir. Yoksa bu tedbir, Türkiye'nin aleyhine dönebilir. Şöyle ki siz devlet olarak Türklerin Irak'ta can ve mal güvenliklerini sağlayamıyorsanız Türkiye'ye kaçmalarını normal karşılamamız gerekir. Aksi takdirde kaçan insanlar bir taraftan Avrupa ülkelerine yönelirler diğer taraftan da Türkiye'ye olan sevgi ve sempatileri kaybolur, gider. Aslında Türkiye, bu konuda başından beri yanlış politika izlemiştir. 1980'li yılların başlarına kadar Irak Türklerinin Türkiye'de vatandaş olmaları adeta teşvik edilmiş ve Türkiye'de tahsil gören Kerküklülerin bir kısmı Irak'a dönüp orada mücadele vereceklerine Türkiye'de kalarak kendilerine rahat bir düzen kurmayı tercih etmişlerdir. Irak Türklerinin Irak'ta can ve mal güvenlikleri sağlanamıyorsa Türkiye'ye iltica edenlerin durumları bilirkişiler tarafından incelenmeli siyasi olarak dönmelerinde gerçekten sakınca olanlara iş ve ikamet izni verilmelidir.²⁹⁵

Göçlerinde eğitim olanaklarının genişliğini sebep gösterenler, büyük ölçüde çocukları açısından olaya yaklaşmışlardır. Göçmenlerin İstanbul'da yerleştikleri yerlerin tercihinde kira miktarı belirleyici faktördür. Tercih, uygun ücretli yerlerdir. Fındıkzade, Fatih ve Aksaray, İstanbul'da Irak Türklerinin en yoğun yerleştikleri yerlerdir.²⁹⁶ İstanbul, Irak Türk diasporasının merkezidir.²⁹⁷ İstanbul'un seçilmesinde, İstanbul'un aynı kültürel yapıyı sergilemesi etkindir. Göç eden Türkmenlerin beklentileri huzurlu bir hayat sürme arzusudur. Göç etmeden önce yaşam koşullarında süregelen belirsizlikler ve hükümetin uyguladığı keyfi uygulamalar, bireylerde şimdi acaba ne sorun çıkacak endişesini sürekli hale getirmiştir.

²⁹⁴ Tufan,a.g.e.,s.54-56

²⁹⁵ Nakip, "Türkiye Irak Türkleri Meselesine Nasıl Bakmalı", s.94

²⁹⁶ Tufan,a.g.e.,s.57-58

²⁹⁷ Mehmet Tütüncü, Kişisel Görüşme, İstanbul, 24 Ağustos 2009

Göç sonrası beklentilere bakılınca ekonomik rahatlık beklentisi % 34, kalıcı iş sahibi olma %22, Huzurlu Hayat %45, İstikrar %25, çocuklara iyi bir gelecek%30 oranındadır. Göç sonrası beklentilerde, evli olanların beklentileri çocuklarına iyi bir gelecek bırakma arzusu iken, bekâr olanların beklentisi daha çok kendine dönük olmaktadır. Göç sonrası yaşanan zorluklar sıralanırken en çok ifade edilen zorluk, % 67 ile işsizlik sorunudur. Eğitim seviyeleri normalin üzerinde olduğu halde iş bulmakta önemli zorluklar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Karşılıklı konuşmalarda yabancılara iş verenlerin sayıca çok az olduğu ifade edilmiş ve bu durumun işverenler tarafından suiistimal edilerek ucuz iş gücü olarak kullanılmak istendiğini belirtmişlerdir. İşsizlikten sonra göç sonrası en çok şikâyet edilen konu oturma izninin olmamasıdır.²⁹⁸ Yapılan görüşmelerde korku ve güvensizlik faktörü, göçü tetikleyen en önemli husus olarak görülmüştür. Irak'tan eğitim için gelenler de nispeten güçlükler yaşamışlardır. Irak'ın büyük ailelerinden Neftçi ailesinin üyesi Aras Neftçi bu konuda kendi görüşünü şöyle aktarmıştır. “Türkiye’ye üniversite okumak için geldim. Okulumuz bittiğinde Türkiye’deki yasal mevzuattan dolayı herkes gibi bir kısım güçlüklerle karşılaştım Irak Türkleri, entelektüel birikimlerine rağmen bu gün istenen seviyede değildir. Ancak üniversite okumak için gelip yerleşmiş olanlar, bir ölçüde sosyal statüleriyle Irak Türkmen toplumuna hizmet ediyorlar. İTYKD önemli bir kuruluşumuzdur. Kerkük Vakfının yayın yapma ve dokümantasyon konusunda çalışmaları oldu.”²⁹⁹

Irak'ta üniversite tahsili yapmış olmasına rağmen çok düşük ücretlere çalışan Irak Türkleri göç mecburiyetinde kalmıştır.

“Askerliğimi Irak'ta yaptım İran – Irak savaşını yaşadım. Savaş sırasında çocuklarımın psikolojileri bozuldu. Her gece evimize bomba düşme tehlikesi ile yaşamak zor şey. Maaşlar çok düşük, yıllarca mühendis olarak çalıştım. Emekli maaşım sadece yarım dolardı. Parayı almak için taksiyle bankaya gitmek daha masraflı idi. Bu yüzden imkânı olan Avrupa ülkelerine, çevre Arap ülkelerine göç ederdi. Bu gün Türkiye’de bildiğim Arapça ile tercüme çalışmaları yapıyorum. Yayınevleri için kitap çevirisi yapıyorum. Irak ile

²⁹⁸ Tufan,a.g.e.,s. 60 -62

²⁹⁹ Aras Neftçi, Kişisel Görüşme,İstanbul 23 Ocak 2010

kiyaslanamaz bir rahat içinde yaşıyorum. Geriye dönmek istemiyorum. Çocuklarım da öyle.³⁰⁰

Göçmenlerin bir kısmı geldikleri bölgeden bürokratik gereklilikleri yerine getirerek gelmedikleri için, oturma izni almakta bazı zorluklar yaşamaktadırlar. Bu belgeye sahip olmayanlar bürokratik işlemleri yerine getirmekte sorunlar yaşamaktadırlar. Bu belgenin olmaması iş bulabilmede de önemli zorluk oluşturmaktadır. %21’lik bir kesim de kültürel farklılıkların kendisi açısından zorluk oluşturduğunu belirtmişlerdir. Türkçe konuştukları halde şive farklılığı nedeniyle özellikle ilk geldikleri zamanlarda dil sorunu yaşadıklarını ifade edenlerin oranı %14 dür. % 9’luk bir bölüm, ayrımcılık yapıldığını belirtmiştir. Bu ayrımcılığın özellikle kamu alanlarında ve bürokratik kurumlarda gerçekleştiğini, komşu çevresinde bu sorunu yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.³⁰¹ Irak’taki sosyal statülerinin Türkiye’de geçerli olmaması da bir diğer şikayet konusu. Kerkük Vakfı görevlisi Yıldırım Hasanzade, işsiz Irak Türklerinin beraberinde çeşitli sosyal sıkıntılara da düştüklerini ifade etmiştir.

“Irak Türkleri, genellikle Irak toplumunun en üst seviyede kültürlü insanları olsalar bile, gidin bakın Osmanbey’de tezgâhtarlık yapıyorlar. Nasıl olsa ikamet yok, sigortan yok, hiçbir şeyin yok. Sen bu kadara ister çalış ister git diyor. Başka çare kalmıyor. Pazarcılık yapıyorlar. Bu durum işin sosyal ve psikolojik yönden zararlarıdır. Bunun üzerinde durulmasında çok fayda vardır. İkameti olmayanı okul da kabul etmiyor. Ne oluyor çocuk okumuyor veya okusa bile ismi listelerde olmadan okuyor. Nice Irak Türkü, ister ekonomik ister siyasi sebeplerden Irak’a geri dönememiştir. Onların çocukları, ikameti olmadığı için okula giremiyor, eğitimsizlik beraberinde yeni sorunlar doğuruyor ve çok kötü durumlar meydana geliyor. Kötü yollara sapıyorlar.”³⁰²

³⁰⁰ Orhan Beyatlı, Kişisel Görüşme, İstanbul, 3 Ekim 2009

³⁰¹ Tufan, a.g.e, s.63

³⁰² Hasanzade, Kişisel Görüşme, İstanbul, 4 Eylül 2009

Göçmenlerden eğitim düzeyi düşük olanların kültürel uyumsuzluk sorunu daha yüksek iken, eğitim oranı yüksek olanların kültürel uyumsuzluk sorununun az olduğu, üniversite mezunlarında bu oranın düşük olduğu görülür.

Üniversite mezunları arasında da daha iyi koşullarda iş bulma ihtimali daha yüksek olduğundan bir bölümü bulunduğu yerden ayrılmak istememektedir.³⁰³

Yurt dışına göç eden Türkmen nüfusun %72 gibi büyük bir bölümünde eğitim konusunda herhangi bir ilerleme olmamıştır. Bu oranın düşük olmasını Türkmen nüfusun eğitim kaygısıyla göç etmemesine bağlayabiliriz.³⁰⁴

Eğitim düzeyi düşük olan Türkmenler, dil bilmediklerinden ve eğitim almadıklarından dolayı farklı bir dilin konuşulduğu yerlere gitmek istemediklerini, buralarda zorlanacaklarını dile getirmişlerdir. Türkiye’de kültür ve konuşulan dil kendilerine daha yakın olduğundan buradan ayrılmak istememektedirler.

İmkan bulduğunda gitmek istenen ülkeler içinde Almanya % 16 ile , Danimarka %10 ile ön sıralarda yer alır. Bu ülkelerin tercih edilmesinde, daha önce buralara göç etmiş olan Irak Türkmenleri etkilidir. Irak Türkmenleri adı geçen ülkelerde çeşitli sivil toplum kuruluşları oluşturarak çalışmalar yürütmektedir. Bu ülkelerde Türkmen örgütlenmelerinin varlığı ekonomik ve moral değerler açısından buraların tercih edilmesinde güven düzeyini artırarak öne çıkmıştır.

Türkmenlerden İstanbul’a göç etmiş ve umduğunu bulamamış ve ekonomik durumundaki belirsizlik daha kötüye gitmiş kişiler, bir arayışa girmiştir. Bu durum, daha iyi

³⁰³ Tufan,a.g.e.,s.64-65

³⁰⁴ Sirkeci,a.g.m.,s.89

imkânlar bulabilecekleri yeni yerler aramalarına sebep olmuştur. Ayrıca İstanbul, Avrupa'ya göç etmek isteyenler için yumuşak geçiş olanağı da sağlamaktadır.³⁰⁵

Irak Türklerinin bir bölümünün uzunca bir zamandır, içinde buldukları ağır siyasi, sosyal ve ekonomik şartların bir neticesi olarak kendi öz yurtlarını terk edip Türkiye, Almanya, Fransa, Hollanda ve Danimarka'nın da içinde bulunduğu Avrupa ülkelerine göçü tercih ettikleri ve bu ülkelerde mülteci olarak varlıklarını korumaya çalıştıkları bilinen bir gerçektir. Ne var ki daha iyi bir ortam, daha olumlu bir hayat standardı yakalamak maksadıyla iltica edilen yeni topraklar her zaman umulanı sağlamaz.³⁰⁶ Irak Türkleri, buna rağmen yıllardır Türkiye üzerinden Avrupa'ya özellikle insan hakları konusunda duyarlılığı yüksek ülkeleri tercih ederek kaçak giriş yapmaktadırlar.

“Irak'tan gelenlerin bir kısmı sınırı illegal geçip Türkiye'de bir müddet kaçak kalıp Avrupa'ya gidiyorlar. Daha rahat ikamet aldıkları için, maaşı yerinde mülteci olarak gidiyorlar. Söyledikleri Irak'tan geliyoruz. Saddam'ın zulmünden. Genellikle İskandinav ülkeleri daha çok kabul ediyor. Sonra Almanya. Diğer ülkeler çok rahat değil.”³⁰⁷ Türkiye imzaladığı Cenevre Sözleşmesi gereği, Irak'tan gelen Türkleri mülteci statüsüyle kabul etmemiş, ara formüller bulma yoluna gitmiştir.

1998 yılında alınan bir kararla Türkiye'ye legal yollarla Mart 1997'ye kadar gelen Türkmenler, Ahıska Türkleri, Afganistan Türkleri ile Çin'den gelenlere ikamet verildi. Bu kapsamda ikamet alan Iraklı Türkmenlerin sayısı 5000 civarındadır. Türk vatandaşlığına geçen Türkmenlerin önemli bir bölümü pasaport aldıktan sonra genellikle aileleri ile birlikte üçüncü ülkelere gitmektedirler.³⁰⁸

Türkmenler için göç sonrası bir diğer zorluk da sosyal haklardan faydalanamamaktır.³⁰⁹ Irak Türkleri için milli kimliklerini korumada en önemli araçların

³⁰⁵ Tufan,a.g.e.,s.66-67

³⁰⁶ Mehmet Özdemir, “Mülteci Türkmenler Kimliklerini Nasıl Koruyabilirler”, Kerkük Dergisi, Ocak 2000,s.17

³⁰⁷ Hasanzade,Kişisel Görüşme,İstanbul,4 Eylül 2009

³⁰⁸ Özmen, “Göç ve Göçmen Olayına Genel Bakış”, Kerkük Dergisi, Ocak 2000,s.12

³⁰⁹ Tufan,a.g.e.,s.68

başında dil gelmektedir. Türkmenler, milli kimliklerinin temel vasıtalarından biri olan Türkçenin unutulmaması hususunda hassas olmaları lazımdır. İlk kuşak için böyle bir problem söz konusu değilse de ikinci ve daha sonraki kuşakların en önemli tehlikelerinden biri Türkçenin kullanılmaması dolayısıyla da ana dil olmaktan çıkması durumudur.³¹⁰

Göçmenlerde doğduğu yere geri dönme arzusu %56 oranında. Geri dönme arzusu olsa da Irak'taki şartların değişmesi gerektiği beklentisi ön koşuldur. Geri dönmek için beklenen koşullar da bütünüyle siyasi ortam ile ilgili beklentileri kapsamaktadır.

Göçmenlerin Türkiye'de birbirleriyle ilişkileri değerlendirildiğinde ilişkilerin iyi olduğu görülmüştür. Bu durum göçmenlerin gittikleri yerlerde güven ihtiyacını karşılayabilecek ilk unsurun önceden göç etmiş olan kendi etnik gurubundan insanlar olduğu görüşünü doğrular niteliktedir. Yerleşmesi ve ekonomik rahatlığa ulaşabilmesi sürecini rahatlatacak en önemli güvence daha önce göç edenlerin varlığıdır. Böylece yaşanan olumsuzluklar durumunda birbirilerine sahip çıkılacağı düşüncesi bireylerin biraz daha güvenli olabilmelerini sağlayacaktır. Gurbet psikolojisi insanları birbirine yakınlaştırmaktadır. Göç eden bireyler göç ettikleri yerlerde önce hemşerilerinin/akrabalarının/ailelerinin evine yerleşir, bu arada kendine ait bir ev yeri ve düzenli geliri olan bir iş ararlar. Göç eden kişilerin ilk adımı göç ettikleri yerlerde yerleşmiş olan kendi insanlarına ulaşmaktır. Araştırmaya katılanların %85'lik bir kısmı herhangi bir sivil toplum kuruluşuna dâhil olmadıklarını belirtmişlerdir. Sivil toplum kuruluşları demokratik toplumların özelliklerinden birisidir. Irak'ta bu tarz sivil toplum oluşumlarına sahip olmadıklarından bu kuruluşlara üye olmak ve yaşamı örgütlü düzeyde devam ettirmek alışkanlığı da gelişmemiştir. Bu alışkanlığın gelişmediği topluluklar, göç ortamında da bu tip yapılanmalara üye olmamaktadır. Ancak Türkmenler arasında ideolojik tutumları ağır basanlar sivil toplum kuruluşlarına üye olarak Türkmen davasını duyurmak, Türkmenlerin insan haklarına kavuşmalarını sağlayabilmek gibi nedenlerle İstanbul'daki Türkmenlerin oluşumlarına katılmaktadır. Türkmenlerin kurdukları Irak Türkleri derneği, Kerkük Vakfı gibi yapılanmalara gelip –giden insanların sayısı üye oranlarının ya da resmi düzeyde ilişki içinde olanların çok üzerindedir. İnsanların bu ilişki biçimini resmi düzeye çıkartmakta tereddüt ettikleri gözlemlenmektedir. Büyük bir çoğunluğu

³¹⁰ Özdemir,a.g.m.,s.18

iyasi koşulların zorlamasıyla göç eden Türkmenlerin bu tip kuruluşlara üye olmalarına göç etmeden önce yaşadıkları siyasi koşullar yüzünden pekiştirilmiş bir takım korkuların engel olduğu söylenebilir.

Irak Türklerinin Türkiye'deki Türklerle ilişkileri değerlendirildiğinde genellikle olumlu kanaat bildirilmektedir. Iraklı Türkmenler, Türkiye'yi kendileri için bir sıcak kapı, güvenli ada ve vatan olarak tarif etmişlerdir. Konuşulan dilin ortak olması Türkiye'ye gelen Irak Türklerinin uyumunu kolaylaştıran en önemli faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Türk halkının cömert, misafirperver ve yardımsever oluşu pek çok göçmeni etkilediği gibi Türkmenleri de etkilemiştir. Ancak tüm bu güzel hasletlere rağmen 1990 yılında gelen Irak Türklerinin Türk halkından gördükleri sıcak ilgiyi şimdiyle kıyasladıkları ve geçmişe oranla dışa dönük, ilgili Türk kimliğinin biraz değiştiğini eskiye göre daha çevresiyle az ilgili hale geldiği ifade edilmiştir.

Türkiye'deki Türklerin Türk kimliğinin ve geleneklerinin zayıflamış olduğu, Türkmenlerin daha dindar bir yaşam sürdüğü, Türkiye'dekilerin daha serbest davrandığı, Avrupalılaşıma eğiliminde olduğu ve batıya özenildiği vurguları aynı düşüncenin farklı tarzlarda ifade edilmesidir. Türkiye'deki Türklerle arasının çok iyi ve iyi olduğunu söyleyenlerin oranı %88'dir. Türkiye'de yaşayan Türkmenler arasında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına başvuruda bulunanlar %26 oranında iken başvurmayanlar %74 oranındadır. Başvuru yapma sebeplerinde yerleşme isteği ve sosyal haklardan faydalanma isteği en büyük sebepler olarak görülmektedir.³¹¹

Göçmenler arasında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına başvuru yapmış olanlara başvuru yapma nedenleri sorulduğunda %54'ü Türkiye'de yerleşme arzusunda oldukları için başvuru yaptıkları yanıtını vermişlerdir. %27 lik bir kesim ise sosyal haklardan faydalanma isteği doğrultusunda vatandaşlığa başvuru yaptığını ifade etmiştir.

³¹¹ Tufan,a.g.e.,s.70-79

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına başvuru yapmayanların %74'ü bürokratik işlerin uzunluğunu ve eksik belgelerini sebep göstermişlerdir. Yakınlarından ya da arkadaş çevresinden vatandaşlığa başvuran birinin, uzun zaman işlemleri devam ettiği halde, vatandaşlık hakkı kazanamadıklarını görmeleri de bir etkidir. Ve bu durum başvuruyu azaltmıştır. Altı yedi yıldır vatandaş olmayı bekleyen kişilerin var olduğunu ve kendilerinin de başvuru yapmaları durumunda uzun süre beklemek zorunda kalacaklarını belirtmişlerdir.

Göçmenlerin çoğu da yasadışı yollarla buldukları yeri terk etmek zorunda kalmış ve henüz resmi düzeyde oturma izni alamamıştır. Bu konuda Irak Türkmenleri, Türkiye'nin kendilerine yardımcı olması gereğini de sık sık dile getirmektedir. Daha önce göç etmiş olan Balkan ve Bulgaristan göçmenlerine oldukça kolaylıklar sağlayan Türkiye'nin, kendilerine sahip çıkma konusunda bu göçmenlere yapılan yardım kadar yardım etmediğinden şikâyet etmektedirler.

Irak'tan İstanbul'a gelen Türkmenlerin göçü biçimsel olarak dış göç olarak görünmekle birlikte nitelik olarak bakıldığında daha çok iç göç özellikleri taşımaktadır. Irak Türkleri, başka bir ülkeden Türkiye'ye ve İstanbul'a göç ettikleri halde, göçlerinin genel özellikleri göz önüne alındığında Anadolu'nun bir bölgesinden İstanbul'a gerçekleşen göç hareketinin temel nitelikleri ile benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Bunun başlıca nedenleri iki toplumun etnik ve dini kimliklerinin benzerliği, geleneksel öğelerin benzerliği ve tarihsel süreçteki birliktelik olarak ifade edilebilir. Tüm bu benzerlikler Kerkük'ten İstanbul'a göç etmiş kimseleri örneğin Van'dan İstanbul'a göç etmiş kimselerin durumuyla benzer hale getirmektedir.

Türkmenler, Türkmen kimliğini Türk kimliğinin bir alt kimliği olarak algılamıştır. Türkiye devletinin kendileri üzerindeki hamiliğini de beklenti olarak ifade etmişlerdir.³¹²

³¹² Tufan, a.g.e., s.80-88

Göçe neden olan unsurlar arasında siyasi koşullar etkilidir. Siyasi koşulların da bir sonucu olarak Türkmenlerin bazı haklarının ellerinden alındığı ve ekonomik problemlere neden olduğunu görmekteyiz, mülkiyet hakkına getirilen kısıtlamalar işe almama gibi sorunlar ve siyasi süreçlerin ekonomik sorunlara da neden olduğunu göstermektedir. İstanbul'un seçimi bir çeşit güven duygusudur.³¹³ Türkmen göçlerinin neredeyse tamamı son yirmi yılda (1985-2005) gerçekleşmiş, hanelerin yaklaşık üçte birinde yurtdışına göçün gerçekleştiği ortaya çıkmıştır. Göç etmiş Türkmenlerin ailesel ve kişisel profilleri çoğunun kaçmak durumunda bırakıldığını işaret etmektedir.³¹⁴

3.2. TÜRKİYE'DE IRAK TÜRKLERİNİN KURULUŞLARI

1959 Kerkük Katliamı Irak Türklerinin siyasi tarihinde önemli bir kırılma noktası olmuştur. 1959 Kerkük Katliamı sonrası Türkmenler artık bir arada ve birlikte hareket etme gereğini hissettiler. Bu süreç gelişerek devam etti.

3.2.1. Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği (ITKYD)

ITKYD'nin kuruluş süreci 1950'li yılların başlarına uzanır. Türk halkının Irak Türkleri konusundaki bilgi eksikliğini gören, ve bu durumu dert edinen Orman Fakültesi öğrencisi Rıza Demirci önderliğinde genç bir ekip, Irak Türkleri için bir dernek kurulması hakkında anket düzenler ve toplumun önde gelenlerinden fikir alınır. Ancak ankete bir kişi dışında kimse cevap vermez. Emekli Albay Ali Rıza Alaslan, anketi tek yanıtlıdır fakat o da sağlık gerekçesiyle olumsuz yanıt vermiştir. Naci Akkoyunlu, Rıza Demirci ve İzzettin Kerkük mücadeleden vazgeçmemiş, Irak Türklerinin Türkiye'de tanıtılması için basın

³¹³ Tufan,a.g.e.,s.89

³¹⁴ Sirkeci,a.g.m.,s.92

yoluyla, dergi çıkarma yoluyla çalışmalarına devam etmişlerdir. Kısa zamanda merkezi İstanbul olacak şekilde Irak Türkleri için bir cemiyet kurulması kararlaştırılır.³¹⁵

Genel merkezi İstanbul'da bulunan Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği (ITKYD) 1959 yılında Türkiye'de ikamet eden bir grup idealist Türkmen tarafından kurulmuştur. Dernek, Türkiye'de bulunan ve Türkiye'de ikamet eden Irak Türkleri arasında cemiyetleşme, tanışma ve yardımlaşma imkânını hazırlamak; milli terbiye ve kültürün takviye ve idamesine çalışmak, Irak'ta bulunan soydaşları Türkiye ve Dünya'ya tanıtmak amaçlarını gerçekleştirmek için açılmıştır. Dernek, Türkiye ve Irak arasında kültürel münasebetlerin gelişmesine ve takviyesine hizmet etmek, Türkiye'ye gelen, Türkiye'de tahsilde bulunan Iraklı Türklere yol göstermek, yardım etmek ve Türkiye'nin iş ve müesseselerinden faydalanmaları hususunda gereken kolaylıkları hazırlamak, Irak Türklerinin tahsil ve hayat şartlarının düzenlenmesine ve sosyal durumlarının yükselmesine vasıta olmak amacıyla olmuştur. Soydaş ve aynı amaçlara hizmet eden dernek, vakıf ve benzerleri kuruluşlarla yardımlaşan, konferans, sempozyum, seminer, panel, açık oturum, gezi, kermes, miting, yürüyüş, sergi ve benzer etkinlikler düzenleyen Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği, düzenlediği kurultaylar ile Türkmenlerin sorunlarına çare arama, Türk soydaş dernekler ile federasyon kurma faaliyetlerini de üstlenmiştir.

Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneğinin kurucu kadrolarında Enver Yakupoğlu, İzzettin Kerkük, Remzi Doğuelli, Esat Ketene, Mehmet Erbil, Hasan Nevzat Karagil, Ali Haydar Yeşilyurt gibi değerli mücadele insanları yer almış, İzzettin Kerkük dışındaki kurucular vefat etmiştir. ITKYD'nin İstanbul dışında Ankara, İzmir ve Konya'da şubesi bulunmaktadır: İlk Türkmen sivil toplum örgütü olan ITKYD, Türkiye'de bulunan ve yüksek öğrenim gören öğrencilere, siyasi veya sosyal nedenlerle göç veyahut diğer sebeplerle gelen Türkmenlere sosyal ve kültürel konularda yardımcı olmaktadır. Bu kapsamda çeşitli girişimler, görüşmeler, yazışmalar yapan dernek, maddi-manevi destek, yardım kampanyaları ve diğer sosyal yardımlaşma yöntemlerinde öncülük etmektedir. ITKYD ; Türkçe ve Arapça olmak üzere çok sayıda kitap, dergi ve broşür yayınlamaktadır. Derneğin açtığı kurslardan

³¹⁵ Türkmenlerin Karanlık Dünyasına Doğan Güneş, ITKYD 50.Yıl Belgeseli, 07 Şubat 2010 ITKYD 50.Yıl Kutlama Programı Gösterimi, Akgün Otel, İstanbul.

pek çok Türkmen faydalanmaktadır. Dernek; anma, önemli gün ve haftalar ve diğer münasebetlerle seminer, panel, sempozyumlar düzenlenmekte, böylece Türkmenlerin Türk kamuoyunda da seslerinin duyurulmasını sağlamaktadır. Bu gün ITKYD genel başkanlığını Mehmet Tütüncü yürütmektedir. Yardımcıları; Sancar Akkoyunlu ve Ömer Köprülü'dür.³¹⁶

ITKYD'nin ilk başkanı Avukat Enver Yakuboğlu olmuştur. Derneğin ilk genel sekreteri de İzzetin Kerkük'tür. Dernek, kuruluş aşamasında çalışmalarını Enver Yakuboğlu'nun yazıhanesinde yürütmüş, sonradan Cağaloğlu'nda 2 odalı bir mekan kiralanmış ve 1961'e kadar dernek merkezi olarak kullanılmıştır. İstanbul'dan sonra Ankara, İzmir ve Konya şubeleri açılmıştır. ITKYD, Türkiye'de Irak Türklerinin ilk ve en önemli sivil toplum kuruluşudur. 50 yılı tamamlayan dernekte bu güne kadar 19 başkan görev almıştır. Bu isimler sırasıyla şunlar olmuştur. Avukat Enver Yakuboğlu (1959-1960) , Mehmet Erbil (1960-1961), Remzi Doğuelli (1961-1967), Nefi Demirci (1967-1978), Fuat Akkoyunlu (1978-1979), Süleyman Öcal (1979-1980), Yalman Paşaoğlu (1984), Fuat Türkmen (1984-1985), Necat Özatalay (1985-1986), Cüneyt Mengü (1986-1989, 1991 - 1992), Demir Enver (1989-1990), Kemal Beyatlı (1990) Suphi Saatçi (1990-1993), Müfit Akkoyunlu (1993 -1994), Ümit Beyatlı (1994-1996), Savaş Avcı (1996-1998), Sabah Ketene (1998-2002), Kemal Beyatlı (2002-2008), Mehmet Tütüncü (2008 -) Dernekte başkanlık yaparak hizmet edenler dışında pek çok Irak Türkü de ITKYD bünyesinde mücadeleye destek vermişlerdir. Bu isimler ise şunlardır: Necdet Sevimli, Ömer Öztürkmen, Selahattin Hürmüzlü, Sabriye Kerkük, Müyesser Hürmüzlü, Sait Ketene, Nazım Ömer, Mehmet Gedik, Latif Kevser, Cevdet Kadıoğlu, Cabbar Saatçi, Osman Ahmet Telaferli, Aziz Gafur, İlyas Telaferli, Şit Telaferli, Bahattin Akasya, Tarık Demirci, Sedat Erbil, Murat Erbil, Hicran Karatepe, Enver Zeynelabidin Kifri, Rasim Ömer, Burhan Sıddık Vasfi ve Adnan Beyatlı.³¹⁷

ITKYD Başkanı Mehmet Tütüncü ile yapılan görüşmede, Tütüncü dernekteki başkanlık sürecini şöyle özetlemiştir. "1970 yılında Kerkük'te doğdum. İlk orta ve lise öğrenimimi Kerkük'te bitirdim. 1991 körfez savaşından sonra Türkiye'ye geldim. Türkiye'ye

³¹⁶ Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği resmi web sitesi; <http://www.irakturkleri.org/sayfa.php?oku=dernek-hakkinda.erişim> tarihi, 4 Ağustos 2009

³¹⁷ ITKYD 50.Yıl Belgeseli, 07 Şubat 2010 İstanbul

gelişim zor oldu aynı hengâmeyi yaşadım. Belli süre mülteci kampında kaldıktan sonra İstanbul'a yerleştim Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesini kazandım Gazetecilik okudum. 2001 yılında mezun oldum Türkiye Gazetesi dış haberler servisinde çalıştım sonra ticarete döndüm. Aktif ticaret hayatım devam ediyor. 1991 senesinde 1992'de Kuzey Irak' ta Irak Milli Türkmen Partisi'nde görev aldım. Partinin Türkiye ofisinde çalıştım. 1994'den beri Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Cemiyetinin çeşitli kademelerinde, gençlik kollarında çalıştım. Başkanlık öncesi en son görevim 2002 -2004 yılları arasında Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Gn. Başkan yardımcılığı yaptım. 2008 yılı genel kurulda arkadaşlarımız hüsnü teveccüh gösterdiler. Genel başkan seçildim. İTKYD 1959 yılında kurulmuş Türkmenlerin en eski sivil toplum örgütüdür. İTKYD'nin kurucuları arasında İzzetin Kerkük tek ayakta kalan isimdir. Hareketin ilklerindedir.³¹⁸

Irak Türklerinin Türkiye'de, Irak'ta ve Almanya, Danimarka, İsveç, ABD gibi ülkelerdeki sorunlarına duyarlı derneğin ağırlıklı ilgi alanı Türkiye'deki Türkmenler. Derneğin başkanı Mehmet Tütüncü ve yardımcısı Ömer Köprülü ile yapılan söyleşilerde Irak Türk davasına yürekten bağlı, milliyetçi, öngörüsü yüksek ve mücadeleci bu liderlerin farklı konularda görüşlerini alma fırsatı olmuştur. Derneğin Genel Başkan yardımcısı Ömer Köprülü sorulara verdiği cevaplar ile konu hakkında detay bilgiler elde edilmesine fırsat sunmuştur.

Çocuklarının eğitim durumlarını sorduğum Irak Türkleri, cevaplarında çocuklarının özellikle İstanbul'un önde gelen üniversitelerinin yüksek puanlı bölümlerinde okuduklarını (mimarlık, mühendislik, tıp) ifade ettiler. Irak Türklerinin eğitim konusuna ciddi bir duyarlılıkları var. Eğitim konusundaki bu ilginin arka planını izah eden Köprülü "Irak'ta gerçekten de öyledir. Irak Türkleri orada öyle kötü şeylerle uğraşmıyor. İşimiz ile ticaretimiz ile meşgulüz. Kerkük'te veya Türkmen bölgelerinde ticarete, eğitimde çocuklarımızı iyi yetiştirmekteyiz. O nedenle bizim çocuklarımız Türkiye'ye geldiklerinde hep iyi üniversitelere yerleştiler. Eczacılık, mimarlık, doktorluk tıp alanında çok sayıda Türkmen var". Irak ile irtibatın nitelik ve niceliğine dair soruma "Az gidip geliyorum. Zaten benim tesislerim de var orada. Hiçbir şeyi dağıtmadım. Tapularım da var. Öyle duruyor hepsi.

³¹⁸ İTKYD Genel Başkanı Mehmet Tütüncü ile kişisel görüşme, İstanbul, 24 Ağustos 2009

Benim ailem burada beraber yaşıyoruz. Ama anneler, ağabeylerimiz oradalar. Her hafta bir engel olmadan telefon ile görüşüyoruz.”şeklinde cevap aldım. Köprülü gelecekte Irak’a dönme niyetini sorduğumda “Artık burada benim oturmuş bir yerim var düzen kurdum. Orada da düzenim var. Zor biraz benim dönmem artık. Çünkü büyük kuruluşlarım var burada zor.” Şeklinde cevap vermek suretiyle pek çok Irak Türkü gibi Türkiye’de kendini huzurlu hissettiğini vurgulamıştır.

Türkiye’de Irak Türk Derneklerin Irak’tan gelen Türkmenlere katkıları konusunda görüş bildiren Köprülü, derneğin fonksiyonu hakkında da bilgiler sunmuştur. “Irak Türkleri Yardımlaşma ve Kültür derneğinin fonksiyonu öncelikle manevidir. Bizim derneğimiz her şeyden önce Irak Türklerine manevi bir destek veriyor. Ekonomik sıkıntısı olanlara maddi bir katkımız da oluyor. Bunlar dışında “Türk asıllıdır” belgesi veriyoruz. Hastalarımıza tedavi imkânları teminde yardımcı oluyoruz. Burada verilen belgeler Türkiye Cumhuriyeti nezdinde de geçerli sayılıyor. Oturum kolay verilmiyor zaten oturum alırken buradaki belgeler yeterli değil. Oturumu olan çalışma izni aldı. Ama şu an yeni birisi gelirse oturma izni verilmiyor. Zaten biz, gençlerimizin buraya gelmelerini istemiyoruz. Kesinlikle orası terk edilmemeli. Oysa boşaldı. Her gelen burada oturma izni alırsa olmaz. Gelenlerin çoğunun burada da yaptıkları bir şey yok. Bir gerçek bu. Evet yani bir karın ekmeğine, boğaz tokluğuna çalışıyor çoğu. Bunun yerine memleketlerinde aileleri ile otursalar biz daha doğru görüyoruz. Şu an halen Irak Türklerine baskı ve zulüm devam ediyor Tarih boyunca bölgede baskı devam etti. Bu gün de burada Erbil Türklerine 31 Ağustos 1996 yılında yapılan katliamı anma münasebetiyle bir programı var. Barzani ve Saddam’ın anlaşması sonucu 34 kişi alınıp hepsi Bağdat’ta şehit edilmiştir. Bunların içinde bizim 1970’lerden dava arkadaşlarımız vardı. Aydın Şakir, Mehmet Reşit gibi toplam 34 kişi. Türkmen kuruluşlarından ve Irak Türkmen cephesinden alındı.” Irak’ta Türkmenlere yönelik katliamlar konusunda da bilgi aktaran Köprülü, özellikle Altıncöprü Katliamına dikkat çekmiştir. “1959 katliamından sonra en büyük katliam Altıncöprü katliamıdır. Körfez savaşından sonra Saddam’ın askerleri Altıncöprü kasabasında insanları evlerinden pijamasıyla terlikleriyle aldılar. 100’ün üstünde genç insanı kurşuna dizip gömdüler. Şehit olanların içinde abim Ahmet Köprülü ve 2 oğlu da vardı. Yeğenlerim Atilla 11 yaşında, Turan 12 yaşındaydı şehit edildiğinde. 20 yıl sonra cesetlerine ulaşım Altıncöprü’de mezar yaptırabildik. Altıncöprü Şehitleri Anıtı, katliamı

unutturmamak içindir. Projesinde emeğim vardır. Proje, Irak Türmen Cephesince onaylandı Altınköprü kasabasına yapılıyor.” Irak Türklerinin bundan sonra yapması gerekenler konusunda da gerçekçi bir yaklaşım sunan Köprülü, şartların daha iyi olması için öncelikle Türkmeneli bölgesinde kalınmasını tavsiye etmiştir. “Ben Irak Türklerinin Irak’ta Türkmen bölgelerinde kalmalarını tercih ederim. Göç etmek yerine orada kalmaları gerek. Yapılması gereken ne ise orada yapılmalı. Zaten buraya gelen burada rahat hareket ediyor. Burada yaşayan buraya gelen arkadaşlarımızın bir tek ekonomik sıkıntıları var başka sıkıntıları yok. Hâlbuki orada sıkıntı çok. Maddi de var manevi de var. Baskı da var. Baskı orada çeşitli guruplar tarafından yapılıyor. Farklı farklı guruplar. Belki o baskılar onların Türkmen davasına daha yakın, ilgili kalmasını sağlıyor. Irak Türklerinden Türkiye’ye gelip derneğimizle irtibata geçtikten bir süre sonra ilgisini kesenler oluyor. Türkiye’de Irak Türklerinin sayısı konusunda bilimiz kesin rakamlara dayalı değil. Bir tahmin yürütürsem 3000 aile var ise. Bizde ailelerin nüfusu kalabalık. Mesela benim 4 çocuğum var. Benim ailem 6 kişilik. Ben az çocuk yapan sayılıyım. Bazı ailelerde on çocuk var, bazısında sekiz var. Ortalamayı sekiz olarak alıp 3000 ile çarpsak 25.000 veya 30.000 sayısına ulaşabiliriz. (İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesinde Aralık 2009 itibarıyla alınan bilgide Türkiye’de 10.000 ikametli 60.000 ikametine göz yumulan Irak Türkü mevcut bulunduğu bildirilmiştir.) Daha önceden 1960’larda Türkiye’ye gelip burada üniversiteyi bitirenler var. Arkadaşlarımız ağabeylerimiz de var. Bitirip burada kaldılar. Çok ağabeylerimiz var burada. Yardımcı oluyorlar. Bazıları derneğe gelip müracaat ediyor. Bazıları da derneğe gelmiyorlar. Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği 1959 senesinden beri en eski dernek durumundadır. Merkez budur. Ankara’da, İzmir’de, Konya’da şubesi vardır. Ancak burası derneğin genel merkezidir. Ben iki dönemdir yönetimdeyim. Ama daha önce de her zaman katkısı olan bir insanım. Irak’taki seçimler için Türkiye’deki Irak Türkleri, Türkiye’de oy kullanabiliyor, geçerli sayılıyor fakat geçen seçimde oylarımız geçerli sayılmadı, Irak hükümeti oylarımızı iptal etti. Herhalde yaklaşan seçimlerde oy kullanma hakkımız olacak. Irak Türkmen Cephesinden derneğimize bir mesaj geldi. Bizden adres kayıt bilgilerini sordular. Irak Türkleri meselesine Türkiye’de en çok sahip çıkan, destek veren kurumları 1960 -1970’lerden itibaren değerlendirirsek partilerden Milliyetçi Hareket Partisi sahip çıktı, çıkıyor. Ordumuz destek çıktı, şu anda mevcut iktidar da sahip çıkıyor. Cumhurbaşkanımız her zaman destek çıkıyor.”

Irak'tan gelen Türkmen öğrencilerin Türkiye'deki üniversitelere kabul şartları ve sunulan imkanlar konusunda da bilgi veren Köprülü, Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfının faaliyetlerini övünçle anlatmıştır. “Türkiye’ye okumaya gelen öğrenciler için Irak hükümeti öğrenci başına aylık 100 dolar destek veriyor. Bir de bizim Kerkük’ten gelen Türkmenler için Ankara’da kültür merkezimiz var. Başkanı Sayın Mustafa Ziya Bey. Mustafa Ziya Bey ile geçen bayramdan önce Kerkük’te görüşme fırsatımız oldu. Irak’tan Türkiye’ye gelen Türkmen öğrencilerimize lisans - mastır- doktora konularında destek sağlanıyor. Türkmen merkezimizin de Türkiye’deki üniversitelerin de sağladığı kolaylıklar var. Sonuç olarak Irak Türkleri boğaz tokluğuna Türkiye’de çalışmak yerine Irak’ta kalıp Türkmen davasına destek vermeleri daha doğru bir yoldur. Türkiye’de çok bir sıkıntı çektikleri yok ekonomik sıkıntı dışında. Bir faydaları bir menfaatleri de olmuyor. Ne kendilerine ne ailelerine ne de Türkmen milletine olmuyor. Yani şimdi bir iş sahibi olan bir yere kadar yardım yapabiliyor. Bizler mesela iş sahibiyiz burada. Her taraftan yardımımız geçiyor. İmkânımız var. Ama birisi gelmiş ekonomik sıkıntı içinde, derneğimize gelip haftalık 100 lira alıyor. Haftada 100 lirayla ne yapacak. Kendi ailesine bile bir şey sağlayamaz.” Irak Türklerinin mevcut durumları hakkındaki bilgilerden sonra gelecek adına beklentilerini de aktaran Köprülü, yetişen yeni eğitilmiş nesil ile eninde sonunda Irak Türklerinin hak ettikleri yere geleceğine inancının tam olduğunu dile getirmiştir. “Gelecek adına ümidimiz tamdır. Önümüzdeki 10 yıllık süreçte Irak Türkleri davası daha güçlü bir yere gelecek. Ümidimiz hiç bitmedi hep ümitle yaşadık. Türkmen sorunu Lozan Antlaşmasında başladı. Ondan sonra 1924 yılında Büyükpazar katliamı, 1946’da Gavurbağı katliamı, 1959’da Kerkük katliamı, 1991’de Altınköprü meczeresi, 1996’da Erbil katliamı. Yani durmadan devam etti. Ama bizim ümidimiz hiç tükenmedi. Saddam da çok baskılar yaptı. 35 sene içinde Türkmenleri eritmeye çalıştı. Yapamadı. Saddam’ın niyeti tamamen silmekti. Çok insanlarımızı aldı. Ama başarılı olamadı. Bu gün de bir Türkmen gerçeği, varlığı vardır. Bir gücü vardır. Bizler bu gücümüzü korumaya çalıştık ve başarılı olduk. Bundan sonra gücümüzü kıracaklarını sanmıyorum. İnşallah güzel kuruluşlarımız var partilerimiz var. Hepsi siyasetçi, hedef aynıdır. Türkmen Cephesinin çatısı altında çok güzel bir çalışma olmaktadır. Türkiye’deki Irak Türkleri derneklerinin kendi içinde uyumu vardır. Yakınlık var, beraber değil ama ortak şeyler yapıyoruz. Türkmen İnsan Hakları Derneği, Kerkük Vakfı, bir de Türkmen vakıfları var. Bu dernekler birbirine yakındır. Irak Türklerine uygulanan zulümleri, Avrupa kamuoyuna taşıyan, insan hakları mahkemesinde, uluslar arası platformlarda konuyu dünya gündemine

taşıyan, mücadele yürüten Türkmen hukukçuları çok az oldu. Bu çok büyük bir ihtiyaçtır. Bu gün de diğer milletler (Kürtler) eğer Halepçe katliamından bahsediyorlarsa, Irak Türklerine yapılan katliamlar onlardan on kat fazladır. Ama yeteri kadar duyurulamadı. Halepçe katliamı ile kartpostal ve kataloglar çokça gösterildi, reklamı yapıldı fakat benim düşüncem o kimyasal maddeyi Saddam'ın atmadığı yönündedir. Konuyu dünya gündemine taşımak için kendileri tarafından da yapılmış olabilir. Ne olduğu tam da belli değil. Teşekkür ederim.”³¹⁹

Türkiyede İTKYD Irak Türklerinin en eski sivil toplum kuruluşu olsa da zaman içinde Türkiye'deki Irak Türkleri tarafından pek çok vakıf ve dernek açılmıştır. Türkiye'de farklı adlar altında faaliyet gösteren Irak Türk dernekleri mevcutsa da ortak politikalar belirleme konusunda derneklerin ilişkilerinin, koordinasyonlarının iyi olduğu görülmektedir. İTKYD üyelerinden Kerim Bayraktar dernek merkezindeki görüşmemizde ülkü birlikteliğini vurgulamıştır. “Türkiye'deki Irak Türkmenlerine bakıldığı zaman kendi aralarında bölünmüş gibi görünürler. Aslında öyle değil. Hatta evvelsi gün Irak Türk dernekleri temsilcileri Türkiye Cumhurbaşkanı sayın Abdullah Gül'ün davetlisiydi. Tüm sivil toplum kuruluşları birlik beraberlik içindedir. Ancak tabii ki her Türkmen derneğinin kendi içinde politikası farklıdır. Irak'ta da durum böyledir. Özellikle Türkmenler seçimlere başka partilerden giriyoruz. Ama sonuçta Türkmen milletvekili diye geçiyor o önemli bizim için. Kerkük'ten milletvekili seçilmeniz için 80.000 oy almanız lazım. Ama gelin Dohak'a 18.000 oy ile seçilmek mümkün. Mecburen bir plan dahilinde dağılmışız. İçten tüm Türkmen dernekleri beraberiz.”³²⁰

3.2.1.1. İTKYD Ankara Şubesi

Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Ankara şubesi, 1980 öncesinde faaliyetlerine İsmet Hürmüzlü ile başlamıştır. Dernek ilk dönemlerinde, faaliyetlerini bir çalışma bürosu olmadan yürütmüştür. 1984 yılında kurumsallaşan Ankara Şubesi, 1991 yılı Kasım ayında resmi açılışını ilan etmiştir. Günümüzde Ankara şubesinin 270 üyesi mevcuttur. Üyelerinden aidat almayan şube, faaliyetlerini Mahmut Kasapoğlu önderliğinde

³¹⁹ Ömer Köprülü, Kişisel Görüşme, İstanbul, 31 Ağustos 2009.

³²⁰ Kerim Bayraktar, Kişisel Görüşme, İstanbul, 7 Ağustos 2009

yürütmektedir. Toplantılar, konferanslar şubenin faaliyet çeşitleri içinde yer almaktadır. Kerkük dergisi Ankara baskısı da yayınına Ankara şubesi uhdesinde devam ediyor.³²¹ ITKYD Ankara Şubesinin ilk başkanlığını Necmettin Esin yapmıştır.Necmettin Esin dışında, Ankara şubesinde İzzettin Kaytmaz,Sabiha Kaytmaz,Enver Ali,Necdet Koçak,İbrahim Bayraktar ve Sabah Gedik başkanlık görevi üstlenmiş isimlerdir.³²²

29 Kasım 2004 tarihinde göreve başlayan Mahmut Kasapoğluoğlu, şube yönetim kurulu ile Türkmen kuruluşlarına ziyaretler yapmıştır. Sırasıyla Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı, Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilciliği, Global Strateji Enstitüsü, Türkmeneli Kültür Merkezi ve Türkmeneli Aydınları Kardeşlik Derneği ziyaret edilmiştir. Ziyarete Türkmen davasının dünya kamuoyuna duyurulması, Irak Türklerinin varlığı ve haklarının korunması, Türkmenler arasında yardımlaşma ve dayanışmanın artması konularında işbirliği ve koordinasyon sağlanmıştır.³²³

3.2.1.2. ITKYD Konya Şubesi

Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Konya Şubesinin başkanı Dr.Aydın Beyatlı'dır. İlham Beyatlı 2009'da dernekte bir yıl başkanlık yapmıştır. İlham Beyatlı, halen derneğin başkan yardımcısı.ITKYD Konya şubesinin faaliyetleri İstanbul genel merkezinin bilgisinde, sağlık alanında yardımlar, anma toplantıları, müzik programları şeklinde devam ediyor. Dernek Başkanı Dr.Aydın Beyatlı, Konya şubesinin faaliyetleri hakkında detaylı bilgiler sunmuştur. "ITKYD Konya şubesini 1995 yılında açtım. 1973 yılından beri Türkiye'deyim. Konya Numune Göz Hastanesinde uzman doktor olarak çalışıyorum. Konya'da 11 tane Irak'lı doktor var. Derneğimizin üye sayısı 96'dır. Üyelerden aidat almıyorum. Tüm masrafı kendi imkanlarımla üstleniyorum. Derneğimizin "Türkmeneli'ye Dönüş" adlı bir yayını mevcuttur. Bu dergi 2009'da yayına başladı, iki sayı çıkardık. 3.sayısı da çıkacak. Konya'da yaşayan 491 Iraklı mevcut. Bunların 270 tanesi Irak Türküdür. 2009 yılında derneğin 1 yıl için başkanlığını İlham Beyatlı yürütmüştür. Bu bir yıl dışında sürekli olarak görevde ben

³²¹ ITKYD Ankara Şube Başkanı Mahmut Kasapoğlu ile telefon görüşmesi, 24 Ocak 2010

³²² ITKYD 50.Yıl Kutlama Programı, 07 Şubat 2010

³²³ ITKYD Ankara Şubesinin Faaliyetleri, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:1,Haziran 2005,s.22

bulundum. Aynı zamanda Ankara Türkmeneli Kültür ve İşbirliği Vakfının da kurucusu ve şu an yönetim kurulundayım. İTKYD Konya Şubesi olarak Konya'da lisans ve yüksek lisans eğitimlerini sürdüren 17 Irak'lı öğrenciye destek oluyoruz. 9 tane de doktora öğrencisi gelecek. TİKV ile organize biçimde öğrencilere burs da sağlıyoruz. Dr. İlham Beyatlı derneğimizde başkan yardımcısı olarak görev yapıyor. Dernekçilik konusunda aktif bir yapım var. İTKYD Konya Şube başkanlığı yanında, Türkmeneli Sağlık ve Sosyal Yardım Derneği adı ile bir dernek daha kurdum. Türkmeneli Sağlık ve Sosyal Yardım Derneği'nin merkezi yine Konya, 2004 yılında kurdum. Başkanı benim. Şubeleri; Ankara, İstanbul, Kerkük, Musul. Yakında Bağdat'ta da bir şube açmayı planlıyorum. Sivil Toplum Örgütü olarak çalışıyoruz. Sürekli olarak Irak'a da gidiyorum. Faaliyetlerimizi Irak ile eş güdümlü götürüyoruz. Derneğimizin adı Irak Türkleri olsa da Konya'da Irak'lı olan fakat Türk olmayanlara da yardımcı oluyorum. Selçuk Üniversitesi'nde Arapça Bölümünde Fikret Aslan vardır. O da Irak Türklerindedir.

Irak Türkleri için Kerkük'ün önemi çok büyüktür. Kerkük'süz Türk, Türk'süz Kerkük olmaz. Türkiye Cumhuriyeti'nin Irak Türklerine yardımı vardır. Fakat uluslararası ilişkilerde dengeler değişti. Son 6 yılda büyük olaylar oldu. Türkiye, siyasi mutfakta olmadığından acılar devam ediyor. Türkiye'deki Irak Türkleri olarak son bir yıldır toparlanma içindeyiz. Ankara'da Sayın Cumhurbaşkanımız Abdullah Gül'ün önderliğinde yapılan Türkiye'deki Irak Türk Dernekleri Toplantısı çok faydalı oldu. Toplantı bitiminde İhsan Doğramacı'nın yanında heyet iki gün çalıştay yaptı. Çalıştayın sonunda bir sonuç bildirisi yayınlandı. Yol haritası çıkarıldı.

Kerkük, Türk şehridir. Bu gün şartlar değişmiş görünse de bu gerçeği inkar etmek, yok saymak mümkün değildir. Mümkün olmayacaktır. Bu gün Kerkük'e Kürt yerleşiminin hız kazanmış olması da bunu değiştirmez. ABD bölgede ilanihaye duracak değil, gün gelir dengeler değişir ve Kerkük'ten çıkarılan, sürgün edilen Türkmenler geri gelir, Kerkük'lü olmayanlar çıkarılır. Kerkük kardeş şehir olsun diyorlar bu çok yanlış eğer kardeş şehirler olacaksa tüm Irak'ta 18 vilayet kardeş şehir olsun. Neden sadece Kerkük kardeş şehir de, Kuzey'de üç şehir Kürt şehri, güneyde Arap şehirleri, konu Kerkük olunca Kardeş şehir. Bu gün ABD Kürtleri destekliyor ama bu düzen sonsuza kadar böyle gitmez.

Saddam döneminde turistik vizelerle Irak'ı terk edenler gelip bir şekilde Türkiye'de yerleştiler. 2003 yılından sonra sivil toplum örgütleri ciddi bir vazife üstlendiler. Son iki yıldır

da daha planlı faaliyetler yürütüyoruz. Derneklerin asıl vazifesi ikamet, oturma konularında destek olmak değil.

Bu gün Türkiye’de 221 tane Irak’lı tıp doktoru mevcut. Irak Sağlık Bakanı ile anlaştım. Bu doktorlar ile Irak halkına sağlık hizmeti sunalım istedim. Herkes kendi bölgesinde nasıl hizmet eder diye düşündüm. Fakat maalesef doktorlar gitmiyor Irak’a. Irak’a giren çıkar mı belli değil. Zira can güvenliği yok. Ama can güvenliği yok diye gitmekten vazgeçemeyiz. İşte ben gidiyorum. Yanıbaşında patlama oldu. Yaralandım. Ama yine gidiyorum. Ecel birdir, değişmez. Avrupa’ya gidip oralarda yerleşmiş çok sayıda da Irak Türkü mevcut. Bu kitleye de ulaşmak gerek. Kerkük’e yeniden geri dönmeyi altyapılarını oluşturmak gerek. Kerkük yıkık fakir görünür ama çalışana iş vardır. Kimse aç değil, kurumsal işler, sivil işler mevcuttur. Irak istila edilmiş bir devlettir. Şartlar zordur bu gerçek ama yine de Kerkük’e dönüş olmalı.

Bu gün Türkiye’de Irak Türklerinin mücadelesini sürdürenler olarak parmakla sayılan bir ekip kaldık. Bizden sonraki kuşakların da bu harkete destek olması, üstlenmesi için yeni teknolojiye göre yenilenmek gerek. Üstte topralanma olursa aşağısı gelir.

Türkiye’ye göç eden, sığınan Irak Türklerinin tabii olduğu kanunlarda değişiklik gerekli. Ancak bunun için süreç gerekir. Türkiye, uluslararası sözleşmelere imza koymuş bir devlet. Zira Türkiye’de kaçak olduğu için eğitim sorunu yaşayan nice Irak Türkü var. Bu konu ekmekten yemekten daha önemli. Irak’ta eğitim uzun zamandır çökmüştür. Doktor ünvanı ile buraya gelen nice insan tanıyorum. Tıptan haberi yok, eğitimci tanıyorum, eğitimin tanımını yapamaz. İler acısı. Hayretler içinde kalıyoruz. Ama bunlar da geçecek zamanla hepsi bir süreç, siyasi kültürel mücadelemiz devam ettikçe bunlar da aşılacak.”³²⁴

3.2.1.3 İTKYD İzmir Şubesi

Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği İzmir Şubesinin başında Timur Taş görev yapıyor. İzmir’de İstanbul ve Ankara’daki kadar Türkmen nüfus olmasa da dernek Irak Türkmen davasının şehre, bölgeye, ülkeye duyurulmasında misyon üstleniyor. İzmir Şube başkanı Timur Taş ile yaptığım görüşmede şube hakkında bilgi aktarmıştır. “İzmir Şubesinin resmi açılış tarihi,14 Temmuz 1991’dir. Derneğin kurucusu ve ilk başkanı Habip

³²⁴ İTKYD Konya Şubesi Genel Başkanı Dr.Aydın Beyatlı ile telefon görüşmesi, 28 Ocak 2010

Hürmüzlü'dür. Habip Hürmüzlü dışında, İTKYD İzmir Şubesinde; Turan Türkçü, İsmet Tapu, Sadi Gedik, Adil Beyatlı görev almıştır. Dernek büromuz Alsancak'tadır. Üye sayımız 40'tır. Tüm İzmir'de Irak Türkleri 45 ailedir. Dernek faaliyetlerimiz daha ziyade bu 45 aileye yönelik kültürel faaliyetlerdir. İstanbul merkezi ile eşgüdümlüüz. İzmir'in seçilmesinde ilk yerleşenlerin üniversite okumak niyetiyle İzmir'de kalmaları ve şehrin ikliminin uygun olması etkili olmuştur. İzmir İstanbul'a göre daha sakindir. Ben de üniversite eğitimimi Türkiye'de aldım. Elektronik alanında teknik okul okudum. Teknik Lise'de öğretmenlik yaptım. Şu anda emekliyim. Derneğimizin dergi, gazete yayını bulunmamaktadır. Ankara'da Irak Türkleri ile ilgili yapılan toplantılara katılıyorum.”³²⁵

3.2.2. Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı (TİKV)

Irak Türklerinin kurduğu vakıf ve dernekler içinde yardım faaliyetlerinde öne çıkan Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı, 1996 yılında Ankara'da kurulmuştur. Vakfın Erbil ve Kerkük'te iki bürosu, Ankara'da ise bir kültür merkezi bulunmaktadır. Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfının Yönetim Kurulu başkanı Fatih Türkcan'dır. Vakıf, bölgedeki Türkmenlerin varlığının korunması ve geliştirilmesinin yanı sıra muhtaç durumdaki Iraklılara da yardım yapmaktadır. İnsani yardımlar vakfın birinci önceliğidir. Görevi gereği Irak ile Türkiye arasında mekik dokuyan Fatih Türkcan, Kerkük'teki büro üzerinden de Türkmen toplumuna hizmet ulaştırıyor. Çalışmaları yüzünden Kerkük'te bulunduğunu ifade eden Türkcan, bölgedeki görüşmeleri bittiğinde on beş gün içinde Türkiye'de olabileceğini ifade etmiştir.³²⁶

Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı'nın amaçları:

İnsan hakları alanında; Başta Irak olmak üzere Ortadoğu, Orta Asya ve Balkan ülkelerinde yaşayan Türkmen toplulukların ve diğer azınlıkların kültürel, eğitim ve diğer azınlık hakları için çalışmalarda bulunmak, konuyu uluslar arası platform ve mahfillere taşımak, buralarda destek aramak, bölgede ve dünyada insan hakları ile ilgili uygulamaları

³²⁵ İTKYD İzmir Şubesi Genel Başkanı Timur Taş ile telefon görüşmesi, 28 Ocak 2010

³²⁶ TKİV Genel Başkanı Fatih Türkcan ile telefon görüşmesi, 28 Ocak 2010

araştırmak, saptamak; tutuklu, hükümlü, gözetim altında bulunanların yaşam koşullarını iyileştirmek için çalışmalar yapmak, konu ile ilgili bilimsel araştırma ve inceleme yapmak ve yaptırmak, raporlar hazırlamak, raporları belgelerle tevsik etmek. Rapor ve dokümanları ilgili uluslar arası kurum ve kuruluşlara iletmek, yaymak. Kamuoyu, hükümet ve parlamentoların bu yönde dikkatlerini çekmek. İnsan hakları ihlallerini önlemek için; Bölgede ve dünyada ilgili uluslar arası organizasyon ve hükümetler nezdinde çaba harcamak, yaptırımlar uygulamaya ikna etmek. Gerekli izinler alındıktan sonra konu ile ilgili sempozyum, panel, sergi, konferans, toplantı ve gösteri gibi etkinlikler tertip etmek veya yukarıda sıralanan amaçlara hizmet eden etkinliklere katılmak. Birleşmiş Milletler ve diğer uluslar arası insan hakları kuruluşları adına insan hakları gzlemciliğini yapmak. Mülteci, göçmen ve sığınnmacıların barınmalarını sağlamak amacıyla kamp ve yurtlar kurmak, kurulmuş ve kurulacak olanlara destek olmak; sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarının giderilmesi için çalışmalar yapmak ve bu konuda çalışan kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak. Mültecilik ve sorunları ile ilgili çalışmalar yapmak, bu konuların daha iyi anlaşılabilmesi ve sorunlara çözüm üretilmesi amacıyla kitle iletişim araçlarını kullanarak kamuoyunu aydınlatmak ve desteğini sağlamak, demokrasi kültürünü yaymak, sosyal yaşam seviyesini yükseltmek, sosyal yapıyı geliştirmek. Bu amaçla ilgili araştırmalar yapmak, anketler düzenlemek, geniş kitleleri ve kamuoyunu aydınlatmak gayesi ile kitle iletişim araçlarından yararlanmak veya desteğini sağlamaktır.

İnsani yardım alanında; yasal mevzuat çerçevesinde din, dil, ırk, renk, siyasi görüş, inanç ve mezhep farkı gözetmeksizin dünyanın her yerinde, olası afetlerde, kıtlık ve savaşlarda afetzedelere yardımda bulunmak; gerekli izin alındıktan sonra aynı amaçlarla yurt içinde veya yurt dışında ayni ve nakdi yardım kampanyaları tertip etmek; muhtaçlara sıhhi ve tıbbi yardımlarda bulunmak; sağlık ocağı, poliklinikler, bilimum tedavi kurum ve kuruluşları, kreşler, anaokulları ve bakımevleri açmak ve inşa edip idame, idare etmek; bunların araç gereçlerini ve donatımlarını sağlamak; bu sahalarda amme hizmetinde bulunan resmi ve özel müesseselere yardımda bulunmak; yurt içinde ve yurt dışında, güçsüz, dul, yetim, muhtaç ve fakirlere ayni ve nakdi yardımda bulunmak; bu amaca yönelik faaliyet gösteren kurumlarla işbirliği yapmak; bu gaye ile ilgili gerekli izni aldıktan sonra yurt içinde ve yurt dışında yardım kampanyaları tertip etmek, geri kalmışlıkla mücadele etmek, geri kalmış bölgelerin

insanlarına, yaşamlarını idame ettirebilmeleri için yardımda bulunmak ve bu amaçla ilgili fizibilite raporları ve projeler hazırlamak, uygulamaya koymak, gerekli finansı sağlamak. Bölge insanlarının geçimleri kendilerine itimat ederek sürdürebilmeleri gayesi ile beceri kursları tertip etmek. Terzihane, konfeksiyon ve dokuma atölyeleri açmak veya açılmasına yardımcı olmak, katkı sağlamak ve aracı olmak: Gerekli üretim araç ve gerecini temin etmek. Bölgenin Tarımsal ve Sınai kalkınmasını gerçekleştirmek gayesi ile araç gereç, ham ve mamul madde, gübre, tohum, ilaç v.s. temin etmek veya yardımında bulunmak. Yol, Su, elektrik ve kanalizasyon gibi alt yapı hizmetlerini gerçekleştirmek, bu alanda ihtiyaç duyulacak ekipman ve malzemeyi temin etmek veya temin edilmesi için aracı olmak; Bölgesel kalkınmanın gerçekleşmesi için araştırmalar yapmak. İstatistik ve etüt raporları hazırlamak. Bölgenin yer altı ve yer üstü zenginliklerini araştırmak, keşfetmek, araştırma yapanlara maddi ve manevi destek sağlamak; Tüm yukarıda anlatılan faaliyetlerle ilgili destek sağlanması ve yardımda bulunulması için kişi, kurum veya kuruluşlar nezdinde teşebbüste bulunmak veya aracı olmaktır.

Kültür, sanat ve eğitim alanlarında: Düşünce, kültür, dil ve sanatın idamesi tekâmülü, korunması ve her türlü vasıta ile yaygınlaşması için teşebbüslerde bulunmak, bu yolda yurt içinde ve yurt dışında müesseseler kurmak, kurulmuş olanlara iştirak etmek veya yardımlarda bulunmak; dinlenme, spor, sanat, müzik ve kültürün diğer sahaları ile ilgili ihtiyaçları karşılayacak kültür ve sanat merkezleri, kamp, sosyal tesis, misafirhane, spor, müzik ve konferans salonları ve sair bina ve tesisleri inşa ve idare etmek; aynı amaçlara hizmet eden yurt içinde ve yurt dışında hizmet veren kurum ve kuruluşlara yardım yapmak ve destek olmak; Cami, külliye, kervansaray ve her türlü tarihi yapı, bina, anıt eserlerini onarmak ve donatımını sağlamak; Gençlerin görgü ve bilgilerini artırmaya veya sanatın gelişmesine yönelik yardım ve teşvik tedbirlerini almak; düşünce, kültür ve sanatla ilgili alanlarda yarışmalar düzenlemek, ödüller ihdas etmek, sergiler açmak, paneller, konferanslar ve kongreler tertiplemek, yurt içi ve yurt dışı turlar düzenlemek; Aynı gaye için kitap çıkarmak ve her türlü yayının yapmak; gazete, dergi ve benzeri periyodikleri çıkarmak, bunları basmak, yaymak ve satmak için gerekli her türlü tesis ve şirketi kurmak ve işletmek veya bunlara iştirak etmek; yurt içinde ve yurt dışında aynı gaye ile faaliyette bulunan müesseselere aynı ve nakdi yardımlar yapmak veya yardım yapılması için yurt dışından veya yurt içinden yardım

toplamak, aracı olmak. Tahsilin her derecesindeki ihtiyacı karşılamak için; okul, yurt, öğrenci merkezi, kütüphane ve kurs binaları, dershaneler inşa ve tesis etmek ve bunları idare etmek; Her derecedeki eğitim müessesesinde tahsil, ihtisas, doktora ve ilmi kariyer çalışması yapan; yurt dışına yüksek tahsil (lisans) ve lisansüstü eğitim ve lisan öğrenmek veya görgü ve bilgisini artırmak veya ilmi, fikri ve sanatla ilgili faaliyetlerde bulunmak için veya benzeri sebeplerle giden öğrencilere, her türlü nakdi ve aynı yardımlar yapmak, karşılıklı veya karşılıksız burs vermek; bu kabil öğrencilerin iskan, iâşe ve barınmalarına yardımcı olmak vakfın amaçlarını oluşturmaktadır. Vakıf aracılığı ile binin üzerinde lisans-mastır –doktora öğrencisine burs verilmektedir. Türkmeneli bölgesindeki Türkmen okullarının kütüphanelerine de on bin civarında kitap dergi bağışı yapılmış, Kerkük’te İsmet Hürmüzlü adına tiyatro salonu inşa edilmiştir.

Vakıf; amacına uygun yurt dışı veya yurt içindeki vakıflarla, Vakıflar Genel Müdürlüğünün izni alınmak kaydı ile işbirliği yapmak; Amacını yerine getirmek için ticari işletmeler kurmak ve bu şirketlerin gelirini vakfın amacına uygun olarak kullanmak; Yurt içinden yurt dışına; Yurt dışından yurt içine para havalesi yapmak; şube ve temsilcilikler açmak; yurt içinden yurt dışına, yurt dışından yurt içine yardım eşyaları transfer etmek.

Türkmen vakıf, dernek ve kuruluşlarına maddi ve manevi destekte bulunmak, aynı amaçlara hizmet eden, vakıf, dernek ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, yurt dışında vakıf amaçlarına hizmet eden tesisler kurmak, bu amaçla ilgili menkul ve gayrimenkuller satın almak. Şube, temsilcilik ve irtibat büroları açmak, vakıf amaçlarına hizmet eden yardım kampanyaları düzenlemektir.

Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı; Erbil bürosunu 1998’de faaliyete açmıştır. Vakfın faaliyet çeşitleri göz önüne alındığında insani yardım malzemelerinin Irak’a gönderilmesi konusunun birinci sırayı aldığı görülür. Yiyecek, giyecek, kırtasiye malzemesi, sağlık harcamaları vakfın öncelikli faaliyet alanlarını oluşturmaktadır. Sadece 2009 yılında 509 Irak’lı hastanın Türkiye’de tedavileri vakıf tarafından karşılanmıştır. Bunun dışında ihtiyaç sahibi öğrencilere sağlanan eğitim ödenek ve imkânları da vakfın harcama kalemleri

içinde önemli yer tutar. 300 öğrenciye her ay burs ve eğitim yardımı, yılda iki kez 250'şer milyonluk giyim ve kırtasiye yardımı, üniversiteyi kazanan öğrencilerin üniversiteye müracaat harçları, yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören öğrencilerin harç, mezuniyet, tez giderleri, Yabancı Öğrenci Sınavı (YÖS) için Türkiye'ye gelen Türkmen öğrencilerin kurs ücretleri, eğitim giderleri, yurt ücretleri, ders aletleri, giderler kapsamındadır. Irak'taki Türkmen öğrencilerin kitaplarının yeniden yazım, film çekimi, dizgi, basım, dağıtım giderleri de vakıfça karşılanmaktadır. Yine tıbbi malzeme ihtiyaçlarının temininde Kerkük Şifa Dispanseri, vakıf himayesinde hizmet sunmaktadır. Kerkük ve çevresindeki köylerde sağlık taraması, Türkiye'ye gelen hastaların giderlerinin karşılanması, Türkiye'de tedavi olduktan sonra Irak'a dönerek tedavilerine Irak'ta devam edilen hastaların masrafı, hayatını kaybeden hastaların cenaze masrafları, ayrıca Türkmen hastaların istifadesine sunulan misafirhanelerin aylık zaruri giderleri, derneğin masraf listesinde yer alıyor. Türkmen Sedası, El Mizan, Mezopotamya gibi dergilerin basım giderleri, Irak Türkmenleri siyasi tutuklular ve şehit ailelerine yapılan yardımlar, gazetenin yayın giderleri ile merkezin yurt dışında katıldığı toplantıların giderleri, Türkmeneli Radyo Televizyonu'nun uydu bağlantı ücretleri, sempozyum, panel, konferans program giderlerinin karşılanması, Irak'ta Türkçe eğitim veren okullarda görev yapan öğretmenlerin formasyonlarını geliştirmek amacıyla Kerkük'te 2 aylık formasyon kurslarına Türkiye'den 11 öğretmen ile 6 yardımcı öğretmen gönderilmesi yol, iaşe, ibate ve zaruri ihtiyaçları, Kerkük Ulusal Türkmen Tiyatrosu ile Irak Türkmen Müzik Topluluğu ihtiyaç malzemelerinin temini, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı etkinlikleri çerçevesinde Ankara Gazi Yetiştirme Yurdu'nda kalan çocuklara kıyafet yardımı, Kerkük/Arafa Kültür Merkezi'nin onarım giderleri, Kerkük/Tuzhurmatu'da eğitim kursu masrafı, Kerkük'te bulunan Seyit Hamit Tekkesi'nin onarımı, Irak'ta faaliyet gösteren Milliyetçi Türkmen Topluluğu'nun zaruri giderleri, Kerkük Öğrenci Yurdu'nun demirbaş ihtiyacı, Altunköprü Kadınlar Birliği binasının onarımı, Türkmen Müzik Topluluğu ve Sanatçılar Birliği'nin zaruri ihtiyaçları, Türkmen Hukukçular Birliği'nin zaruri ihtiyaçları, Çanakkale – Gelibolu, Akçay – Ayvalık yörelerine düzenlenen gezi programında 120 öğrenci ve rehber öğretmenlerin ulaşım, iaşe ve ibate giderleri.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen Gençlik Şöleni ve 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı etkinlikleri çerçevesinde Türkiye'ye davet edilen

21 Türkmen gencinin ulaşım, konaklama ve diğer zaruri giderleri vakfın bütçesiyle karşılanmıştır.

Vakıf, stratejik ve bilimsel araştırma ve medya alanlarında da faaliyetlerini sürdürmektedir. Vakıf bünyesinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi kurulmuş, bu merkez aracılığıyla “Ortadoğu Analiz” ve “Ortadoğu Etütleri” isimli dergiler hazırlanmış, yayınlanmış ve dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, merkez tarafından Türkmen hareketi öncelikli olarak, muhtelif konularda konferans, panel, çalıştay, sempozyum gibi etkinlikler düzenlenmektedir.

Türkmeneli İşbirliği Kültür Vakfı bünyesinde ayrıca Avrasya bölgesinde (Balkanlar, Doğu Avrupa, Kafkaslar ve Asya ülkeleri) öncelikle Türkiye’yi ve Türkmenleri ilgilendiren konularda araştırmalarda bulunmak, bunları yazılı olarak veya dijital ortamlarda yayınlamak, bu konularda toplantılar düzenlemek, toplantılara katılmak ve eğitim vermek amacıyla Avrasya İncelemeleri Merkezi “AVİM” kurulmuştur. Henüz kuruluş aşamasında olan merkezin ilk faaliyeti yukarıda değinilen ülkeler hakkında günlük gelişmeleri izleyen ve yorumlara yer veren Türkçe ve İngilizce bir bülten hazırlamak olmuştur bu bülten elektronik posta olarak her gün yaklaşık 4.000 kişiye yollanmaktadır. İleride bu sayı daha da artırılabilecektir.

Doğru, tarafsız, hızlı habercilik yapmak, dünya medyasını sürekli Irak hakkında bilgilendirmek, Türkmen halkının ve siyasi kuruluşların sesini Irak ve dünya kamuoyuna duyurulması, Türkmenleri ilgilendiren gelişmelerin sıcaklığına kamuoyu ile paylaşılması, özellikle Arap basınının güvenilir haber kaynağı haline gelmek, Türk medyasının Irak’a olan uzaklığını giderip, başvuru kaynağı haline gelmek, verilecek kurslarla haberciliğe hâkim genç, dinamik ve en önemlisi cesur kadrolar oluşturmak, sürekli gelişerek bir marka haline gelmek, her türlü habercilik hizmetini doğru, tarafsız ve hızlı biçimde abonelere sunmak amacıyla görsel ve işitsel hizmet veren Kerkük Haber Ajansı, mali yönden desteklenmektedir.

Medya alanında ise Türkmeneli TV'nin ve Türkmeneli Radyo'nun desteklenmesi de vakfın faaliyet alanları içindedir. Türkmeneli Radyo ve Televizyon Kurumu (TERT) Kerkük'te üç, Ankara'da ise iki stüdyo ile yayın hayatına devam etmekte, Irak ve Türkiye'nin yanı sıra Avrupa, Orta Asya, Ortadoğu'da ve internet üzerinden dünyanın her yerinde izlenebilmektedir.

T.İ.K.V' nin üç ana kuruluş amacından birisi insan hakları konusundaki ihlalleri engellemek ve bu alandaki boşluğu doldurmaktır. Kuruluşundan itibaren bu doğrultuda hareket ederek çalışmalar yapmıştır. Yapılan girişimler ve hazırlanan belgelere dayalı raporlar, başta BM olmak üzere uluslararası insan hakları kurum ve kuruluşlarının belgelerine kaynak oluşturmuştur. Irak Türkmenlerinin maruz kaldığı; Asimilasyon, diskriminasyon, zorunlu göç, yargısız idam ve İrade dışı cebri kayıp gibi uygulamalara, BM İnsan Hakları raporunda yer verilmiştir. 31 Ağustos 1996'da Irak kuvvetlerinin Erbil'e düzenledikleri baskın sırasında Türkmen kurum ve kuruluşlarının maruz kaldığı saldırılara, anılan raporda en geniş şekilde yer verilmiştir, saldırılar örtbas edilememiştir. 1997 ve 1998 yıllarında BM İnsan Hakları Komisyonuna bağlı alt komisyonlarında Türkmen davasını ve Türkmen meselesi dünya ülkelerinin temsilcileri önünde anlatılmış, kısa adı UNPO olan, Temsil Edilmeyen Milletler ve Topuluklar Teşkilatı'nın, düzenlediği veya iştirak ettiği birçok uluslararası forum ve toplantıda, Türkmen davasının bir defakto olayının reaksiyonu olmadığı, yüzlerce şehidi, tutuklusu ve sürgünü olan bir asırlık bir dava olduğu TİKV tarafından anlatılmıştır.

Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı 1996-2006 yılları arasında Irak'ta büyük projeler gerçekleştirmiştir. Irak'ın muhtelif köy ve ilçelerinde toplam 16 adet kuyu projesi, bölge insanın en temel ihtiyacı olan suya ulaşmada önemli bir işlev üstlenmiştir.

Su Projeleri: Su projeleri, su kanalları veya devlet su şebekesinden yararlanılarak gerçekleştirilmiş olup, projelerin gerçekleştiği köy ve ilçeler; Kümbetler Köyü, Kerkük - Musalla Mahallesi , Şennif Köyü ve Türkalan Köyü'dür.

Onarım Projeleri: Okul ve sağlık ocağı onarımları ile ilgili olarak, Irak'ın muhtelif köy, ilçe ve illerinde onarımlar yapılmıştır. Musul - Sellamiye ilçesi ilkokulu ve sağlık ocağı, Musul - Karkasha köyü ilkokul ve sağlık ocağı, Musul - Telafer ilçesi Al- Adil ve Al- Resafi - Tebuk -Al- Tezamün İlkokulu, Kerkük - Barış İlkokulu, Muhtaroglu İlkokulu, Kifri Şehit Fatih Şakir Dispanseri, Kerkük Şifa Dispanseri bu kapsamda sayılabilir.

Köprü ve bina inşaatı projeleri: Vakıf, Irak'ın muhtelif bölgelerinde köprü ve bina projeleri gerçekleştirmiştir. Musul İli, Şennif - Sıteyh Köyleri Arası Köprü İnşaat Projesi, 400 Adet Konut İnşaatı Projesi (Irak'ın Kümbetler, Yayçılı, Bulova ve Beşirler Köyleri'nde 400 Adet Köyevi inşası) ile Saddam rejimi döneminde yerlerinden zorla göç ettirilen yardıma muhtaç durumdaki insanlarımızın kullanımına sunulmuştur.

İnsani Yardım Projeleri: Amerika'da faaliyet yürüten "Americares" isimli insani yardım örgütü ile işbirliği yapılarak; Irak'ta hizmet veren hastanelere çeşitli tıbbi ürün ve ilaç dağıtımı, Irak'ta yaşayan yardıma muhtaç insanlarımıza ise çeşitli temizlik malzemeleri ile gıda ve giyim yardımı yapılmıştır. Almanya'da faaliyet yürüten "Maltaser Germany", "Action Meteor" ve "Adra Humanitarian Aid" isimli insani yardım örgütleriyle işbirliği yapılarak; sağlık kitleri, çeşitli laboratuvar malzemeleri, su arıtma cihazları, su tankları, temizlik malzemeleri ile battaniye yardımı vs. gibi malzemeler Irak'a ulaştırılmış ve insanlarımızın kullanımına sunulmuştur. Ayrıca, Türkiye Diyanet Vakfı, Uluslar arası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı, Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Bilkent Üniversitesi, Yükseliş Koleji, İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı ve muhtelif kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği neticesinde; Irak'ta yaşayan yardıma muhtaç insanlarımıza gıda, giyim, sağlık malzemesi, battaniye ve ders aletleri vs. yardımı yapılmıştır. Türkiye Diyanet Vakfı, Türk Ocakları Genel Müdürlüğü, muhtelif kuruluşlar ve hayırsever vatandaşlarımızın katkılarıyla; Kurban Bayramı münasebetiyle her yıl Irak'ta kurban kesimi gerçekleştirilmekte ve yardıma muhtaç insanlarımıza (ortalama her yıl 5.000 - 7.500 aile) et dağıtımı yapılmaktadır.

Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı tüm bu yardım çeşitlerinin yanı sıra eğitim alanında da önemli çalışmalar organize etmektedir. Vakıf, Irak Türkmenlerinin resim, müzik ve tiyatro alanında kurs görmesini temine yönelik bölüm açmış ve öğrencilere eğitim verilmiştir. Meslek edindirme çalışmaları kapsamında terzilik atölyesi kurulup nakış, dikiş ve terzilik eğitimi verilmiş, teknolojiyi kullanma becerisi için bilgisayar eğitim merkezi kurulup , bilgisayar kursları açılmıştır.

3.2.2.1. TİKV Türkmeneli Kültür Merkezi

Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfına bağlı Türkmeneli Kültür Merkezi, Türkmen toplumu için eğitim alanında çalışmalarıyla öne çıkan bir kurumdur. Başkanlığını Mustafa Ziya'nın yaptığı merkez Ankara'dadır. Türkmeneli Kültür Merkezi, Irak'ın dışında üniversite öğrenimi gören Iraklı Türkmen öğrencilerin işlerini takip etmek, seçimlerini yapmak ve destek olmak amacıyla kurulmuş bir merkezdir. Şubat 2002'de kurulan merkezin üstlendiği işlerin bir kısmı önceden Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilciliği bünyesindeki Öğrenci İşleri birimi tarafından yürütülmekteydi. Merkez kurulduktan sonra öğrenci ve kültür işleri gibi konular temsilcilikten devralınmıştır. Merkez, Irak'tan Türkiye'ye eğitim için getirilecek öğrencilerin seçimini yapmakta, Türkiye'ye getirilmelerini sağlayarak burada gerekli kontenjanları talep etmektedir. Öğrencilerin kurs süreçlerini takip eden, fakültelere dağılımlarını temin eden merkez, öğrenim süreleri boyunca Türkmen öğrencilerin ihtiyaç duydukları tüm işlemleri takip edip destek veren bir kurumdur.

Irak'taki resmi Türkçe eğitim veren Türkmen okullarının Türkçe öğretim müfredatını, okul kitaplarını hazırlamak, bu kitapların tercümesini, denetimini ve incelemesini yaparak baskıya hazır şekilde bölgeye gönderilmesini sağlamak da de merkezin görev tanımı içinde ve 1997 yılından beri bu yönde çalışmalar devam etmektedir.

Türkmen öğrencilerin sosyal yaşamlarını arzu ettikleri şekilde yönlendirebilmeleri için merkezin birinci katında bir öğrenci lokali mevcut, Ankara'daki Türkmen öğrenciler boş zamanlarını bu lokalde geçirmekte, lokalin kütüphanesi ve internet kafesinden

yararlanabilmekteler. Öğrenciler tarafından kurulan Türkmeneli Öğrenci Birliği, bir teşkilat yapısı çerçevesinde faaliyetlerini merkez bünyesinde sürdürmektedir. Türkmeneli Kültür Merkezi, Türkiye’de tertiplenen Türk Dünyası aktivitelerine katılmak isteyen öğrencilere de gerekli hazırlıkları yapabilmeleri için destek vermektedir.

Irak genelinde 2003’e kadar Latin alfabesiyle Türkçe eğitim ve öğretime izin verilmemiştir. Okullarda öğretmen sıkıntısı halen devam etmektedir. Merkezin en büyük katkılarından biri bölgede öğretmen yetiştirmektir. Çocuklara Türkçe okutabilmek için Türkçe eğitim veren öğretmenler yetiştirmek gerekmektedir. Bu konuda 1992’den itibaren, önce güvenli bölgede yani Irak’ın kuzeyinde okullar açıldı. 2003’ten sonra, Irak’ın genelinde Türkçe eğitim veren okullar açıldı. Bunların öğretim elemanlarını yetiştirmek merkezin misyonu oldu ve bugüne kadar yüzlerce eğitim görevlisi yetiştirildi. Pek tabii bölgede Türkçe eğitim tecrübesi yoktu; daha önce hiç böyle bir şey olmamıştı. O okulları ayakta tutmak, bilimsel ve teknik destek vermek, buradan öğretmenler gönderip oradaki öğretmenlere eğitim vermelerini sağlamak, Türkçe kurslar açmalarını sağlamak merkezinin başlıca uğraşları arasında. Bu hizmetlerin hayati önemi haizdir. Çünkü bir toplumun varlığını yeniden ortaya koyabilmesinin yolu eğitimden geçmektedir. 1992’den itibaren güvenli bölgede yani Irak’ın kuzeyinde, Türkçe eğitim veren 13 okulla işe başlandı. Orada lise mezunları verildi. Mezunlar şu anda öğrenimlerini fakültede devam ettirmektedirler. 2003’ten sonra da Irak’ın diğer bölgelerinde bu okulların bütün müfredatları, programları ve malzemeleri Kültür Merkezi tarafından sağlanmaya başlamıştır. Oradaki eğitimi bu şekilde ayakta tutarak hedef gelecekte kendi imkânlarıyla Türkçe eğitim verebilecek kadrolar yetiştirmektedir. Bu hususlar incelendiğinde, Kültür Merkezinin bölge için öneminin ne derece büyük olduğunu görülebilmektedir.

Merkezin geleceğe dönük faaliyetleri içinde Türkiye’deki eğitim süreçlerini tamamlayan Irak Türklerinin bölgeye dönüşünü ve iş sahibi olmasını sağlamak ilk hedef olarak belirlenmiştir. Merkez, bölgedeki eğitimi daha akademik ve daha bilimsel temellere oturtmak için bir vizyon belirlemeyi planlıyor. Amaç kurumlardaki eğitim süreçlerini, Irak’ın milli eğitim süreciyle bütünleştirmek. Şu an Irak’ta okula giden bir çocuk okuma-yazma kitabını okuyor ama bunun dışında okuyabileceği Türkçe bir hikâye kitabı yok. Merkez, bu

ihtiyacı gidermek için, yardımcı kitaplar, farklı araç gereçler göndermeyi planlıyor. Her aşamada okuma hevesini artıracak araçlar, anaokulları için özel malzemeler temin edilmesi kültür merkezinin planında. Gerekli hazırlıkları yapan merkez, uzaktan eğitim sistemi uygulamayı, okul kitaplarını görsel hale getirmeyi ve eğitim alanında büyük bir dönüşüm gerçekleştirmeyi projelendiriyor. Bunların yanında, bölgede bir öğretmen enstitüsü açmak suretiyle öğretmenleri daha hızlı bir şekilde yetiştirebilmek de düşünülen uygulamalar içinde. Enstitü, kurs değil, 2'şer yıllık eğitimler verecek. Daha kurumsal biçimde öğretmen yetiştirilecek. Yine, belli Türkmen bölgelerindeki kültür merkezlerine destek olunacak. Yeni kültür merkezleri açılacak. Şimdiden Kerkük'te bir milli kütüphane açmak için girişimde bulunulmuş. Merkez, kütüphane için de gerekli desteği verecek. Bu kütüphane için büyük miktarda kitap alımı yapılmış. Musul'a bağlı Reşidiye kasabasındaki kültür merkezi için kitap ve internet desteği sağlamak da sıraya konulmuş çalışmalar içinde. Türkmeneli Kültür Merkezi, 2009 yılından itibaren öğrenci seçiminde uygulanan yöntemlerde bazı yenilikler yapmış, bölgeden getirilecek, öğrenciler belli bir süre gözlemlendikten sonra tespit ediliyor. Başarı düzeyleri ve toplumlarına hizmet etme arzusu yüksek olan gençlere öncelik veriliyor.³²⁷

3.2.3 İzzettin Kerkük Kültür ve Araştırma Vakfı / Kerkük Vakfı

Türkiye'de faaliyet gösteren Irak Türk dernekleri içinde belge ve dokümantasyon konusundaki çalışmaları ile büyük bir boşluğu dolduran, konu hakkındaki yayınları ile Irak Türklerinin mücadelesinin Türk kamuoyunda bilinip anlaşılmasında emek veren Kerkük Vakfı, 1997 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Kerkük Vakfı; Irak Türklerinin davasının dayandığı tarihî gerçekleri araştırmak, kamuoyuna anlatmak, bu dava etrafında kenetlenen ve samimî biçimde buna hizmet edenlere destek olmak ve yardım etmek amacıyla hizmet üretmektedir. Irak Türklerinin uygarlık tarihine bıraktıkları birikimleri ortaya koymak konusunda çalışmalarını yoğunlaştıran vakıf, Irak Türklerinin tarihini, kültürünü, edebiyatını, sanatını, mimarisini ve folklorunu araştırarak, yayımlayarak kamuoyuna tanıtmaktadır. Vakıf, kendi öz kaynaklarına dayanarak faaliyet yürütmektedir. Kerkük Vakfı, Türkmenlerin millî iradesini ortaya koymak için, meşru zeminlerde, özgür ve seviyeli tartışmaların

³²⁷ Mustafa Ziya ile röportaj, <http://www.orsam.org.tr/tr/etkinlikgoster.aspx?ID=81> erişim tarihi: 14 Aralık 2009

açılmasına aydınların, kültür, sanat, siyaset ve devlet adamlarının konu hakkında platformlar oluşturmasına destek olmuştur. Vakıf, Türkmen davasına hizmeti ilke edinmiş ve bu yolda mücadele eden herkesi kucaklamış bir kurumdur.

İzzettin Kerkük Kültür ve Araştırma Vakfı veya kısa adı ile Kerkük Vakfı'nın merkezi İstanbul Eminönü'dedir. Fatih Haseki'de de belge ve dokümantasyon faaliyetlerinin yürütüldüğü bir büro da vardır. Kerkük Vakfının faaliyetlerinde zengin bir çeşitlilik göze çarpmaktadır. Vakıf faaliyetlerini aşağıdaki maddeler ile sıralamıştır.

a. Yurt içinde veya yurt dışında Türkçe ve yabancı dillerde süreli, süresiz, bedelli, bedelsiz kitap, dergi, gazete, bülten, poster, harita basar ve yayımlar.

b. Seminer, konferans, sempozyum, panel, basın toplantısı, açık oturum, kurultay, sohbet toplantıları, anma törenleri düzenler veya bunlara katılır.

c. Tiyatro, müzik, folklor, sanat ve kültür etkinlikleri cümlesinden olarak; konser, gece, temsil, gösteri, geleneksel yemek şöleni, kermes, tanışma çayı, müsamere ve festivaller düzenler; müze daimi veya geçici sergi, kütüphane, kültür merkezleri, okuma salonu, lokal ve sahne açar.

d. Kardeş Türk topluluklarındaki benzer kuruluşlarla tanışmak ve işbirliği yapmak üzere yurt içindeki ve dışında karşılıklı ziyaretler, geziler ve turlar düzenler.

e. Yurt içinde veya yurt dışındaki ilmi kuruluşlar, üniversiteler, akademiler ve enstitüler ile işbirliği yapar, bilimsel araştırma ve incelemeler yapar veya yaptırır, bunları teşvik eder, ödüllü yarışmalar düzenler, inceleme ve araştırmaların sonuçlarını, yazılacak eser, makale, tez, rapor ve bilimsel tebliğleri vakfın süreli veya süresiz dergilerinde veya kitap ve broşür halinde yayımlar.

f. Irak Türklerinin tarih, kültür, sanat, dil ve edebiyatını incelemek, araştırmak ve tanıtmak için temel altyapı kuruluşlarının en önemlisi sayılan milli arşiv ve dokümantasyon merkezleri kurar, kurulmuş olanları destekler.

g. Yetenekli ve muhtaç Türkmen çocuklarının ve özellikle şehit olan kimselerin çocuklarının, Türkiye'nin her derecedeki eğitim kuruluşlarında öğrenim görmelerini sağlamak üzere, her türlü maddi ve manevi yardımda bulunur, onlara karşılıklı veya karşılıksız burs temin eder. Öğrenci yurtları kurar, üstün yetenekli olanlarının yurt içinde veya yurt dışında ihtisas, doktora ve kariyer yapmalarına yardımcı olur.

h. Milli düşünce, kültür, dil ve sanatın yaşatılması, geliştirilmesi, korunması ve yaygınlaşması için teşebbüste bulunur, bu yolda müesseseler ve şirketler kurar veya kurulmuş olanlara ortak olur.

i. Türkiye'ye göç eden ve muhtaç olan Türkmen ailelerinin sosyal, ekonomik, hukuki, eğitim ve sağlık sorunlarının çözümlenmesine yardımcı olur, bunların yararlanabilmeleri için hastane, dispanser, aş ocağı ve gıda yardımı dağıtım merkezleri kurar, bu aile fertlerinin Türkiye koşullarına uyum sağlayabilmeleri ve bir meslek sahibi olmaları için Türkçe okuma-yazma, yabancı dil, daktilo, bilgisayar, muhasebe, dikiş-nakış, şoförlük kursları açar ve işsiz olanlara iş temininde yardımcı olur; gerekli gördüğünde ayni ve nakdi yardım toplama kampanyaları düzenler.

Vakfın Genel Sekreterliğini yürüten Prof. Dr. Suphi Saatçi, 1946 Kerkük doğumlu, yüksek mimar. Irak Türklerinin kültür tarihi ve folkloru üzerine yaptığı çalışmaları ile tanınan Suphi Saatçi'nin bu alanda inceleme araştırma bildiri ve makaleleri yanında, basılmış pek çok kitabı vardır. Kerkük vakfınca 11 yıldır yayımlanan kültür sanat edebiyat ve folklor dergisi olan "Kardaşlık" Suphi Saatçi'nin koordinatörlüğünde üç ayda bir hakemli bir dergi olarak üç dilde (Türkçe,İngilizce,Arapça) yayımlanmaktadır.

Kerkük Vakfı tarafından yayınlanan, sayısı 30’u aşkın kitaplardan bâzıları: 1- Irak Türkmen Folkloru: Prof. Dr. Gazanfer Paşayev (1998, 320 sayfa) 2- Kerküklü Mehmet Râsîh Öztürkmen: Yayına Hazırlayan Suphi Saatçi. (2001, 212 sayfa) 3- Irak Türklerinde Deyimler ve Atasözleri: İhsan S. Vasfî. (2001, 264 sayfa) 4- Kerkük Türkçesi Sözlüğü: Habib Hürmüzlü (2003, 383 sayfa) 5- Kerkük’te Bulduklarım: Nermin Neftçi. (2003, 146 sayfa, 6- Haşim Nahit Erbil ve Irak Türkleri: İzzettin Kerkük. (Kasım 2004, 160 sayfa) 7- Irak’ta Türkmen Gerçeği: Erşat Hürmüzlü (Mart 2006, 296 sayfa) 8- Türk Dünyası: Acar Okan (2006, 158 sayfa) 9- Erbil Şairleri: Atâ Terzibaşı (Ekim 2007, 318 sayfa) 10- Yesevî Torunlarına Mektuplar: Acar Okan (Şubat 2008, 555 sayfa) 11- Irak Siyaseti ve Etnik Kimlikler: Emin Salihi (Şubat 2008, 96 sayfa) 12- Ömer Seyfettin’den Seçmeler: Hazırlayan Aydil Erol (Şubat 2008, 126 sayfa.) Irak Türkmen Boyları Oymakları ve Yerleşme Bölgeleri: Suphi Saatçi (İstanbul 2009,179 sayfa) ³²⁸

3.2.4. Türkmeneli İnsan Hakları Derneği

Türkmeneli İnsan Hakları derneğinin kurucusu Dr.Nefi Demirci, uzun yıllar İTKYD Başkanlığı yapmıştır. Irak Türklerinin bu gün daha bilinir olmasında büyük emek vermiş insanlardan olan Demirci, Türkiye’ye ilk geldiği devir için; “1953 yılında Türkiye’ye ilk geldiğimde Türkçeyi nerede öğrendiniz diye sorarlardı. Türküm dediğimde şaşırıp, Kerkük’te de Türk var mı derlerdi. Ne basın ne siyasi iktidar bilirdi, adeta unutulmuştu. 1990 yılından sonra sesimiz duyulmaya başladı. Hâlbuki Kerkük, Konya gibi İstanbul gibi Türkiye’nin bir parçasıdır. 1959 yılında kurulan İTKYD ilkti. 1967 yılından 1978’e kadar başkanlığını yaptım. Milliyetçi camialar bile Kerkük’ü yeterince bilmiyordu. Gençtim,kadromuz yoktu. Bülten, kitapçık,broşür takvim derken bu günlere geldik. Kerkük’ün çilesini anlatmakla geçti ömrüm”³²⁹.

Türkmeneli İnsan Hakları Derneği, 2003 yılında Nefi Demirci tarafından kurulmuştur. Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği yönetiminde de yıllarca görev alan Nefi Demirci, Türkiye’de Irak Türkleri mücadelesinin önde gelen, fikir öncülerinden.

³²⁸ İzzettin Kerkük Kültür Vakfı resmi web sitesi: www.kerkukvakfi.org.erisim tarihi 16 Ağustos 2009

³²⁹ Melek Ünal, “Dr. Nefi Demirci ile Röpörtaj”Türkeli Dergisi, Yıl:8,Sayı:108, Kasım 2004,s.75

Türkmeneli İnsan Hakları Derneği'nin halen başkanı Nefi Demirci'dir. Saddam sonrası İstanbul'da Dr. Nefi Demirci'nin kurduğu dernek, Irak Türkmenlerinin İnsan Haklarının savunuculuğunu yapmaktadır. Derneğe ait süreli bir yayın olmamakla birlikte dernek adına Dr. Nefi Demirci'nin çeşitli yıllarda yayınlanmış gazete yazıları ve konuşmalarının derlenmesinden oluşan "Sönmeyen Ateş Dinmeyen Hasret Kerkük" adlı kitap önemlidir. Dernek Türkiye'deki diğer Irak Türk dernekleri gibi, çeşitli panel ve toplantılarda Irak Türklerinin uğradığı haksızlıkları Türk ve Dünya kamuoyuna duyurma konusunda çalışmalarını sürdürmekte, bu bağlamda davet edildikleri platformlara katılmaktadır.

Ankara'da ORSAM tarafından 14 Kasım 2009'da gerçekleştirilen Türkmen Aydınları Toplantıları dizisinin beşincisine Dr.Nefi Demirci de katılıp bildiri sunmuştur. "Türkiye'deki Türkmen Derneklerinin Türkmen Davasındaki Rolü ve Güncel Sorunları" konulu toplantıda İlk sözü Türkmen davasında önemli bir yeri olan Türkmeneli İnsan Hakları Derneği Başkanı Nefi Demirci almıştır. Demirci, Türkmen sivil toplum kuruluşlarının ilki olan Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği'nin kuruluşu hakkında bilgi verip, dönemin sıkıntılarını dile getirmiştir. Konuşmasının sonunda Türkmen gençliğine mesaj veren Demirci, artık Türkmen gençliğinin bu davayı eline alması, sahiplenmesi gerektiğini ifade ederek, Türkmen gençliğinin bunu ısrarla talep etmelerini istemiştir. Derneğin başkanı olan Nefi Demirci, Irak Türklerine uygulanan insan hakları ihlallerini duyurmada meşru her türlü aracı kullanan, korkusuzca tarihi gerçekleri ilan eden bir Türkmen eri. Dr. Nefi Demirci ile dernek merkezinde yapılan görüşmede, Irak Türkleri meselesinin dönüm noktalarını dile getirmiştir.

"1980 yılında Saddam ile Türkiye Cumhuriyeti sürtüşme yaşayınca, Irak'taki Türklere yönelik baskılar arttı. Türkmen Kardeşlik Ocağı yönetici lider kadrosundan üçü asıldı. Abdullah Abdurrahman, Adil Şerif ve Necdet Koçak. Rıza Demirci ise 4 gün sonra yok edildi. Türkçe konuşanlar yakalandı. Evleri basıldı. Devlet terörü halinde Türklere yönelik sistemli baskı devam etti. Körfez Savaşı sonrası 400.000 Kürt, Türkiye Cumhuriyeti'ne sığındı. Bu Özal'ın kötülüğü idi. 1991'de Körfez Savaşı nasıl başladı, 8 yıl İran - Irak savaşı. 1990'da Saddam Kuveyt'i işgal etti. Amerika müdahalesi ile I.Körfez Savaşı oldu. Amerika Saddam'ı çıkardı. Irak, hiç kurşun atmadan kaçtı. ABD kovaladı. Bu

Bağdat'ın 40 km yakınına kadar devam etti. 3 ay sonra yine saldırdı. Bağdat yakınında ateşkes ilan etti. Swardnadze istifa etti. ABD, Saddam'ın daha fazla üzerine gitmedi. Amaç ateşkes ile Kürtleri Kerkük'e sokmaktı. Kerkük'te tapu dairesi yakıldı. Taşkınıklar oldu. Güneydeki Şii guruplar ayrıldı. Aynı dinden olsa da Türkmenler Türklüklerini vurgularlar. Mesela “ elhamdülillah men Türkmenem” tabiri vardır. Nüfus dairesi yok edildi, arşivi ihtiva eden kütüphane yakıldı. Fırsattan ABD de kütüphaneleri yağmaladı. El yazma eserler çalındı. Bu süreçte Turgut Özal'ın teklifi ile nasıl yardımcı oluruz derken güvenli bölge ilan edildi. Kerkük'te Kürtler kovalandı. Suni bir göç başladı. Irak ordusu Kürtleri kovdu. Kuzeye kovaladı. Altinköprü'ye geldiler. Altinköprü'de 101 kişi (Türkmen) kurşunlandı. Öldürdüklerini dereye attılar. Süleymaniye'de de kaçtı. ABD' nin yarattığı suni kaçırma ile Erbil'e kadar geldiler. Sonra Türkiye'ye sığındılar. 400.000 kişi. BM müdahale etti. 36. Bölge paraleli belirlendi. Kerkük bunun dışında tutuldu. Amaç, Kuzey Irak Kürt bölgesinin sınırlarını çizmektir. Bölgeye Saddam giremez denildi. İncirlikten kalkan ABD –Fransa ve İngiliz uçakları bölgeyi korudu. Türkiye de yardım etti. Kızılay yardım etti.

1991 – 2003 yılları arasında bölgeye Türkiye'den işadamları gittiler. Kuzey Irak'ta bütün altyapı tamamlandı. Türkmenlerin bir kısmı da döndü. 1991-2003 yılı arasında Kürtler koruma altında yaşadı. “Çekiç Güç” 2003 yılında kalktı. 1991- 2003 arası Türkmen bölgeleri Saddam'ın insafına bırakıldı. Erbil şehri hariç, akla hayale gelmeyen zulümler oldu. Türkmenleri öldürdüler bir de ailesinden kullanılan kurşunun parasını istediler. Erbil, güvenli bölge içine alındı. Mevcut Türkler de Kürtleştirildi. 2003'te ABD yapay bir devlet olarak Kürt ve Arap diye federe bir yapı ilan etti.

Mondros ateşkesi ilan edildiğinde Osmanlı Devletinin 17.000 subayı vardı. Bunların yarısı firar etti. (Firar etmeyip kalanlar Türk subaylarıydı, Kürt ve Arap kökenliler ayrıldı.) Bu yüzden İstiklal harbini kazanan Türklerdir. Türkiye Cumhuriyeti'ni kuranlar da Türklerdir. 1920 Koçgiri İsyanı önemli bir örnektir. 1920'de Ermeniler Adana'ya girdi. Molla Mustafa

Barzani 200 Kürt ile Ermenilere katılıp Türk öldürdü. Sonradan Şeyh Sait İsyanı çıktı. 1959 katliamını Molla Barzani, Kerkük'te yaptı.³³⁰

Dr.Nefi Demirci, Türkiye'de Irak Türklerinin mücadelesinde önemli hizmetlerde bulunmuş bir isim. Demirci önderliğinde Türkmeneli İnsan Hakları Derneği'nin çeşitli yayınları olmuştur. Bu yayınlar: 1. Ağababa Hıdır Lütfü 2. Sönmeyen Ateş Dinmeyen Hasret: Kerkük. Kitapta, Demirci'nin 1971– 2006 yılları arasındaki çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan biri diğerinden kıymetli ilmi, siyasi, edebi, tanıtım türünden 127 yazıya yer verilmektedir. Demirci'ye ait en eski yazı "Irak Türklüğüne Bir Bakış" başlıklı olup 11 Ocak 1971 tarihinde Devlet Dergisinde, en yenisi ise "Siyası İktidarların Benzerlikleri" Ocak 2006 Orkun Dergisi Sayı:95'te yayımlanan yazıdır.³³¹ Dr.Nefi Demirci'nin Musul tarihi üzerine çalışmaları mevcut olup, yakında "Musul Siyasi Tarihi" adlı kitabı yayınlanacaktır.³³²

3.2.5. Irak Türkleri Kardeşlik ve Kültür Derneği (ITKKD)

İstanbul Osmanbey merkezli dernek, 2002 yılında kurulmuştur. Derneğin kurucusu Nizam İzzettin'dir. Sırasıyla Yaşar Şerif, Muhammed Avcı dernek yönetiminde görev almıştır. 2003 yılında derneğin Kerkük şubesi açılmıştır. Aynı yıl derneğin İstanbul Osmanbey'deki merkezinin başkanlığını Salman Nalbantoğlu üstlenmiştir. Halen başkanlığı devam etmektedir. Kerkük şubesinin açılmasıyla faaliyet yoğunluğu Kerkük'e kaymıştır. Halen masrafını derneğin üstlendiği 2 lise Kerkük'te eğitim öğretime devam etmektedir. İstanbul'da aktif 120 üyesi bulunan dernek, kültürel etkinlikler, konferanslar düzenlemektedir. Ayrıca eğitim masrafları karşılanan 10 Türkmen genci, İstanbul'da lisans ve yüksek lisans seviyesinde öğrenim görmektedir.³³³ Irak Türkleri Kardeşlik ve Kültür Derneği Başkanı Salman Nalbantoğlu; amaçlarının Türkmenler arasındaki bağları güçlendirmek ve Türkmenlerin sıkıntılarını dünyaya duyurmak olduğunu söylemiştir. Derneğin genellikle halkın eğitimi üzerinde durduğunu dile getiren Nalbantoğlu, derneğin sosyal ve kültürel

³³⁰ Nefi Demirci, Kişisel görüşme, İstanbul, 4 Ağustos 2009

³³¹ http://www.otukenim.net/modules.php?name=AvantGo&file=print&sid=4161_erisim tarihi:10 Ocak 2010

³³² Nefi Demirci, telefon görüşmesi, 24 Ocak 2010

³³³ ITKKD başkanı Salman Nalbant ile telefon görüşmesi, 24 Ocak 2010

alanlarda da başta Kerkük olmak üzere Türkmenlerin yaşadığı her bölgede faaliyet gösterdiğini belirtmiştir.³³⁴

3.2.6. Irak Türkleri Adalet Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği

Irak Türkleri Adalet Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğinin başkanlığını Mithat İbrahim yürütmektedir. Irak Türkleri Adalet Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Irak Türklerinin haklarının korunması, yardımlaşma ve dayanışmanın sağlanması, ulusal ve uluslar arası platformlarda Irak Türklerinin yaşadıkları sıkıntı ve haksızlıkların dile getirilmesi için çaba gösteren bir kurum. Dernek, Irak Türklerinin sıkıntılarının ve haksızlıkların giderilmesine yönelik her türlü çalışmanın yapılmasında aktif rol üstlenmektedir. Derneğin faaliyet alanlarına bakıldığında; kurs, seminer, sempozyum, konferans ve panel gibi çalışmalar yapma, sosyal ve kültürel tesisler kurma, toplantılar, konserler, balo, tiyatro, sergi, spor, gezi ve eğlenceli etkinlikler düzenleme sıralanan çalışmalar içinde yer alıyor. Dernek, doğal felaketler, ölüm, hastalık ve benzer durumlarda, üyeleri arasında sosyal dayanışmayı temin etmek için aktif rol üstleniyor.

Derneğin Başkanı Mithat İbrahim faaliyetleri ve Türkiye'ye geliş sürecini şöyle aktardı. "Türkiye'deki hayatımız 1991'de başladı. Dernek 2007 yılı Mart ayında açıldı. Bu güne kadar devam ediyor. 6 yıl Ankara'da kaldık. Türkiye Cumhuriyeti anayasasına göre ülkede 5 yıl doldurunca evrak takdim hakkınız var. 1997'de ben Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçtim. Bürokrasi işleri biraz zor oldu. Türkiye, denge için Türkmeneli boş kalmasın diye vatandaşlık verme konularında biraz dikkatli. Iraklılarda genelde vatan nefreti vardır. Vatan nefreti yerleşmiştir. Vatan hasreti-vatan sevgisi nedir memleketi kaybedince fark ettik. Bu konuda Türkiye'deki halktan çok şey öğrendik. Vatan sevgisini, vatan kıymeti bilmeyi Türkiye'den öğrendik. Türk insanının bambaşka bir vefası var. Meğer bizden değil yönetenlerden kaynaklanıyormuş bizdeki durum. Derneğimizin faaliyetleri 2 yönlü: Türkiye'deki Irak Türkleri ve Iraktaki Türkler için. Baktık ki Irak Türklerinin ana sıkıntısı, en önemli ihtiyaçları geçim ve sağlık. Geçim için biz hayır kurumları ile irtibata geçtik. İHH, Cansuyu, Denizfeneri gibi derneklerle irtibata geçtik. Vesile olduk. Şu an derneğimize kayıtlı

³³⁴ <http://www.orsam.org.tr/tr/etkinlikgoster.aspx?ID=81>, erişim tarihi: 14 Aralık 2009

200 aile var. Yüzde doksanı Türk. Az da olsa Kürt ve 2 de Hıristiyan aile var. İnsani yardım dine mahsus değildir. Sağlık konularında ise dernek başkan yardımcımız ayda bir gün derneğe gelip ücretsiz hizmet sunuyor. Her ayın ilk Cumartesi günü gelir reçete yazar. İlaçların da yüzde doksanı İHH ile temin ediyoruz. Ramazan, kurban gelince ihtiyaç sahibi Irak Türklerine gıda et dağıtıyoruz. Şimdi biz bunlara iş te arıyoruz. İşe koyuyoruz. Sonra öğrenciyse yardım ediyoruz. Burs bulur kitap alırsınız. Türkiye'deki üniversitelerdeki hocalarla tanıştırırız. Piknik, spor, gezi oluyor. Gelen öğrencilere Türkiye'nin tarihi desteği var özellikle senede 80 öğrenci gelir. Kaç yıldır yurt, yiyecek, paso, sağlık gibi alanlarda destek veriyoruz. Bunlar Iraklı Türkler için büyük destek. Irak'tan Türkiye'ye Irak Türklerinin gelişleri yılda 50 – 60 kişi devam ediyor.³³⁵

3.2.7. Irak Türkleri Birliği ve Dayanışma Derneği

Irak Türkleri Birliği ve Dayanışma Derneği, Antalya'da 2001'de Fuat Türkmen tarafından kurulmuştur. 25 aile ile irtibatlı, üyesi sınırlı dernek, kültürel faaliyetlere ağırlık veriyor. Bayramlaşma merasimleri yılda iki defa, piknikler, aile toplantıları faaliyetleri oluşturuyor. Derneğin yayını yok. Antalya'da Kerkük Ormanı projesi derneğin çabası. Dış Hekimi Fuat Türkmen'in kurduğu derneğin başkanlığını günümüzde Kürşat Çavuşoğlu yürütmektedir.³³⁶ Yeni bir dernek olmakla birlikte Irak Türkleri için Türkiye'de yapılan toplantılara katılım gösteren dernek ORSAM'ın düzenlediği 14 Kasım 2009 toplantısına katılmıştır. Dernek adına “Türkiye'deki Türkmen Derneklerinin Türkmen Davasındaki Rolü ve Güncel Sorunları” konulu toplantıya katılan Çavuşoğlu, Türkmen kuruluşları arasında kopukluğa vurgu yaparak, sivil toplum kuruluşlarının etkinleştirilerek, Türkmen davasının tanıtılması gerektiğini ifade etmiştir.³³⁷ İTKYD 50.yılı münasebetiyle İstanbul Akgün Otel'de 7 Şubat 2010 tarihinde gerçekleştirilen programda Kürşat Çavuşoğlu ile de görüşülmüştür.

Antalya merkezli olarak faaliyetlerini sürdüren Irak Türkleri Birliği ve Dayanışma Derneği, başkan Kürşat Çavuşoğlu ile her platformu değerlendirmektedir. Dernek Başkanı

³³⁵ Mithat İbrahim, Kişisel Görüşme, İstanbul, 13 Kasım 2009

³³⁶ Irak Türkleri Birliği ve Dayanışma Derneği Kurucusu Fuat Türkmen ile telefon görüşmesi, 24 Ocak 2010

³³⁷ <http://www.orsam.org.tr/tr/etkinlikgoster.aspx?ID=81> erişim tarihi: 12 Aralık 2009

Kürsat Çavuşoğlu, Tanrı Dağında, Kerkük Katliamının 50. yıl dönümünde yaptığı konuşmada Türkmeneli coğrafyasının acı sayfalarını dile getirmiştir. “Eli kanlı caniler, 50 sene önce Irak Türkmenlerinin varlığına son vermek istiyorlardı. Tarih ,insanlığın en büyük vahşet ve cinayetlerinden birine tanıklık ediyordu. Üç gece insanlarımızı vahşice katlettiler. Kaderin cilvesine bakın iki değişik ülkede yaşasak da, gök mavisi bayraklarımız bir, soyumuz bir, ne yazık ki kaderimizde bir. İki toplulukta yok edilmek isteniyor.” Ayrıca Irak Türkmen Birliği ve Dayanışma Derneği ve Toros Türkmenleri Derneği mensupları da son günlerde devam etmekte olan Doğu Türkistan-Uygur Özerk Bölgesindeki Çin katliamları üzerinde durdular. Müştereken şehitlerin ruhuna dualar okundu. Daha sonra Eğri Göl’e inilip öğle yemeği yenildi. Başkan Çavuşoğlu Türkmen dayanışmasının önemini vurgulayarak bu buluşmanın gelecek yıllarda da devamını umduğunu ifade etti.³³⁸

3.2.8. Erbil Vakfı

“*Hocabey*” lakaplı İhsan Doğramacı’nın başkanı olduğu derneğin genel sekreteri Nesrin Erbil. Vakfın toplantıları önceleri İhsan Doğramacı’nın evinde yapılmış, sağlık durumu elvermeyince, faaliyetler için toplanmalar Bilkent’e taşınmış. Vakfın Erbil’de bir kültür merkezi bir de İhsan Doğramacı Erbil Kliniği adıyla bir sağlık merkezi var. Ağır hasta olan Türkmenlerin durumlarının tespiti yapıp, Türkiye’ye de vakıf aracılığı ile getiriliyor. Hacettepe Hastanesinde tedavi ediliyor. Vakfın Ankara ofisi, daha ziyade kültürel sohbet ve toplantılara ev sahipliği yapan bir konumda. Vakfın resmi kuruluşu 2006 olarak görülse de İhsan Doğramacı’nın Irak Türkleri için yıllardır verdiği destek aşikar. 2010 Nisan ayında da Vakfa ait Erbil’de lise açılacak. Vakıf Türkmen Folklor ekiplerine her yıl yaz aylarında Ankara’da iki ay kurs verilmesini de temin ediyor. Vakfın Erbil merkezinde Türkmenlere Türkçe, İngilizce ve Bilgisayar alanında kurs da veriliyor.³³⁹ Eğitim alanındaki çalışmalar ile öne çıkan vakıf, “Uluslararası Bilkent Erbil Koleji” projesiyle bölge insanına dünya standartlarında bir eğitim sunma peşindedir. Erbil’de yapımı süren kolej, İhsan Doğramacı Erbil Vakfı tarafından finanse ediliyor. Erbil vakfı bu okulla eğitilmiş Türkmen bireyler yetiştirmeyi hedefliyor. Okulun ihtiyacı olan nitelikli öğretmenleri seçmede ciddi kriterler

³³⁸ <http://www.turkmensani.com/haberler/haber.aspx?dil=1055&metin=2009071912>, erişim tarihi: 9 Kasım 2009

³³⁹ Erbil Vakfı Genel Sekreteri Nesrin Erbil ile telefon görüşmesi, 24 Ocak 2010

titizlikle uygulanılıyor.Kuzey Irak'ta açılacak kolejin (UBEK) hedefi, Irak'ın kuzeyinden dış dünyaya açılan bir eğitim kapısı yaratmak. Okulun öğretim programı Türkçe ve İngilizce. UBEK Vakfının da başkanı İhsan Doğramacı'dır. ³⁴⁰ 25 Şubat 2010 Perşembe günü vefat eden İhsan Doğramacı'nın ardından Ankara'da geniş katılımlı devlet töreni yapılmıştır.

3.2.9. Türkmen Aydınlar Derneği

Türkmen Aydınlar Derneği adına faaliyetleri Fuat Tiğın yürütmektedir. Kendisiyle görüştüğümüz Fuat Tiğın dernek hakkında şu bilgileri aktardı: Derneğimiz 1997 yılında kuruldu. 66 üyemiz var. Çalışmalarımız kültürel ağırlıklı, Halep ve Laskiye Türkmenleri de ilgi alanımızdadır. İTKYD ile dirsek teması içerisindeyiz. Faaliyetlerimiz kamuya açık, konferanslar, kültürel toplantılar düzenliyoruz, aidat almıyoruz. Hâlen devlet memuruyum. Mühendis olarak çalışıyorum. Türkmeneli bölgesi çileli bir bölge, sıkıntılı bir toplum, yenik takımı tutuyor gibiyiz. Ülkemizin dış politikasıyla ters düşmeden, ölçülü bir yaklaşım izliyoruz. Dünyaya terör ihraç eden bir bölge Irak toprakları. Bu durum başta oradaki insanlara zarar veriyor. Dünyadaki algılamayı etkiliyor. Yılda 3 defa Türkmeneli topraklarına giderim. Kerkük'ten yükselen feryat Türkçedir. Türkmeneli TV'nin yayınları bir ölçüde bilinirliği arttırdı. Bizim tezimiz her zaman "Diyarbakır giderse Kerkük gider" yaklaşımıdır. Amacımız barış ve esenlik içerisinde Müslüman ülkeler içerisindeki en medeni toplum olan Türklerin refah ve aydınlığıdır. Kerkük'te can, mal güvenliği olmadığından asimilasyon devam ediyor. Ailesini, çocuklarını koruma duygusuyla insanlar kimliklerini gizliyor. Çok şehit verildi. Fakat acı bir durum zengin şehitler bayraklaştırıldı, fakirler unutuldu. Şehitlerin ardından maalesef çocuklarına sahip çıkılamadı.³⁴¹

Derneğin kuruluş amacı; "Türkmen davasının ulusal platformdan uluslar arası platforma taşınması" olarak ilan edilmiştir. Dernek Türkmeneli bölgesinin sesi olmayı hedeflemiştir. Türkiye ile bölge arasında köprü vazifesi gördüğünü dile getiren Türkmen Aydınlar Derneği, Irak Türklerine yönelik her türlü saldırıya demokratik tepki göstermiştir. Irak Türkmen Cephesi başkanlığına ve Türkmen kuruluşlarına gerçekleştirilen terör eylemleri ve saldırılar, dernek tarafından şiddetle kınanmıştır. ORSAM toplantısına da katılan Fuat Tiğın "Bu olayların meydana gelmesinde Irak ve Amerikan güçleri sorumludur. Zamanında

³⁴⁰ <http://bilkenterbil.com/>, erişim tarihi: 10 Kasım 2009

³⁴¹ Fuat Tiğın (Türkmen Aydınlar Derneği Genel Başkanı), Telefon Görüşmesi, 27 Ocak 2010

gereken önlemleri almamışlardır. Provokasyoncuların arkasında duranların cezalandırılmasını ve ileride böyle bir olayın tekrarlanmaması için merkezi hükümetten her türlü önlemleri almasını istiyoruz.³⁴² Demek suretiyle tepkisini iletmiştir.

3.2.10. Irak Türkmenleri Basın Konseyi

Irak Türkmenleri Basın Konseyi 2006 yılında kurulmuştur. Başkanlığını Kemal Beyatlı yürütmektedir. Kemal Beyatlı, Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneğinde başkanlık da yapmıştır. Konsey, faaliyetlerini İTKYD ile koordineli olarak yürütmektedir. Konsey, Irak Türkmen mücadelesinin daha etkili duyurulmasında misyon üstlenmiştir. Konsey, Irak Türklerinin Türkmeneli içinde ve dışında yazılı, görsel ve elektronik imkanlarla haklarını savunmayı misyon edinmiştir. Irak Türklerinin milli iradesine ve yüce İslam dini prensiplerine, Irak Türkleri Basın Kuralları Deklarasyonu 1. 2. ve 3. maddelerinde dile getirilen kurallara bağlılık konseyin temel kurallarını oluşturmaktadır.³⁴³

3.2.11. Bilkent Üniversitesi Bölge Ülkeleri Kurs Programları Direktörlüğü ve Türkmenlere Yönelik Çalışmaları

Irak Türklerinin önde gelen isimlerinden Türklük sevdalısı, Türklük ve Türkmenlik ile övünen, dürüst, ileriye gören bir insan İhsan Doğramacı. “Hocabey” diye de anılan Doğramacı, şüphesiz eğitim alanında önderlik ettiği çalışmalar ile sadece Türkiye’nin ve Irak Türklerinin değil tüm Türk Dünyasının övünç duyacağı müstesna bir bilim adamı. Irak Türklerinden Erbil doğumlu İhsan Doğramacı’nın başta kendisi ve ardından yakınlarının, sevenlerinin yönlendirme ve katkılarıyla ortaya çıkan pek çok kurum Türk insanına, Türkiye’ye, Türk dünyasına ve bilime hizmet ediyor. Bilkent Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren “Bölge Ülkeleri Kurs Direktörlüğü” 1996 yılında kuruldu. Kuruluşunda o dönem Hacettepe Üniversitesi Rektörü olan Ali Doğramacı rol aldı. Dış Türklerin eğitim ve öğretimi. Kurum, Türkiye’nin çevresindeki Türk devlet ve topluluklarına eğitim – öğretim alanında katkı sağlamaya yönelik bir çok program üstlendi. Kurum bünyesinde Türk dünyasından pek çok öğretmen, öğrenci, akademisyen, yazar, çizer ve gazeteci eğitime alındı.

³⁴² <http://www.orsam.org.tr/tr/etkinlikgoster.aspx?ID=81> erişim tarihi: 12. Aralık 2009

³⁴³ <http://turkmenbasin.com/index.php> erişim tarihi: 16 Aralık 2009

Bilkent Üniversitesi Bölge Ülkeleri Kurs Programları Direktörlüğünde Irak Türklerine Türkiye Türkçesini öğretmeye yönelik kurslar yapıldı. Direktörlüğün Türk dünyasının çeşitli bölgelerinde çalışmaları devam ediyor. Birimin özellikle Irak'ta Türkmenler ile beraber yaptığı çalışmalar, dünya çapında eğitim alanında örnek gösterilen bir model oluşturuyor.

Kurumun Irak Türkmenlerine yönelik faaliyetleri 1995 yılında başladı. Ali Doğramacı'nın teşvikiyle Irak'tan 40 Türkmen öğretmen Türkiye'ye 3 ay Türkiye Türkçesi eğitimi almak üzere getirildi. Olumlu sonuçlar alınması üzerine kurs senede iki kez yapıldı. İlk kurs Ocak-Şubat-Mart aylarında, ikinci kurs ise Temmuz ayında gerçekleştirildi. Türk Dünyasından gelen ve kurslardan faydalanan sayısı 2250 kişiyi buldu. Bu sayı içinde Irak Türkleri 1750 kişi. İlkokul, anaokulu, ortaokul, lise ve tüm branş öğretmenleri bu kurslardan istifade etti. Gazeteciler, spikerler, program yöneticileri meslek eğitimine yönelik kurslar aldılar. Öğretmenlere yönelik kurs çalışmalarında Türkiye Türkçesi öğretildi. Direktörlük bünyesinde hala, Irak'tan her sene gelen, (bu sene de 50 kişilik) öğretmen gruplarına eğitim verilmekte. Kurum Türkiye'de bu eğitimleri vereceği öğretmenleri sınavla, Irak'ta seçiyor. Irak Erbil'den her sene 40-50 kişi bu amaçla geliyor.

Irak Türklerine yönelik hizmetler içinde Erbil'de İhsan Doğramacı Erbil Vakfı'nın, İhsan Doğramacı Vakfı Erbil Okulları projesi ayrı bir öneme sahip. İlkokul, ortaokul ve lise'den oluşan eğitim kompleksi hızla tamamlanıyor. Vakıf; dil-din-ırk ayrımı gözetmeksizin herkese hizmet etme anlayışında. Türkmenler haricindeki gruplara da destek veren onları da Türkiye'ye getiren vakıf, Selahaddin Üniversitesi ve Köysancak Üniversitesi ile iyi ilişkiler içinde. Selahaddin ve Köysancak Üniversitelerinden her sene Türkiye'ye (üniversiteye) öğrenci geliyor. Her sene açılan Türkçe kursları neticesinde Köysancak Üniversitesi'nde de Türkçe bölümü açıldı. Bölümde Türkçe öğretiminde görev alacak eğitimcileri yetiştirmek için vakıf, Türkiye'de Türkiye Türkçesi ile eğitim veriyor. Dört sene zarfında muhtelif zamanlarda kurs gören eğitimciler diğerleri gibi seçilerek belirlenmiş. Bilkent Üniversitesi bünyesinde eğitim gören Irak Türklerine ülkelerine döndüklerinde Türkmenlerin ihtiyacına cevap verebilecek özel bir eğitim programı uygulanıyor. Vakıf, bölge okullarındaki müdürleri de Türkiye'ye davet edip Bilkent Üniversitesi bünyesinde eğitim aldırıyor. Hizmet içi eğitimler ile yeni metotlar öğretiliyor. Eğitim teknolojilerini kullanma, uyarlama becerisi

kazandırılıyor. Vakıf, yeniliklere açık zeki Türkmen toplumunun Türkiye’den aldığı eğitim ve kültür desteği ile yeniden inşa edilen Irak’ta prestijli bir statüye sahip olmasına destek sağlıyor. 222 milyon Türk’ün konuştuğu Türk Dilini bilim dili haline getirmek vakfın geleceğe dair projesi ve bu amaçla kurultaylar tertip ediliyor.³⁴⁴

3.2.12. Türkmen Aydınları Kardeşlik Derneği

Ankara merkezli derneğin kurucusu Prof. Dr. Ümit Akkoyunlu. Aynı zamanda Türkmen Danışma Meclisi başkanı da olan Akkoyunlu, ITC yapılanmasına eleştiriler getiren bir isim. 1980 yılında kurulan Türkmen Aydınlar Kardeşlik Derneği, uluslar arası platformlarda Türkmen davasının hukuk boyutunda faaliyetlerini yoğunlaştırmış. Yurt dışında katıldığı 350 konferansta akademik ve bilimsel anlamda Türkmenlerin sesini duyuran dernek, ABD’nin Büyük Ortadoğu Projesi ve bunun Irak Türkleri üzerindeki etkileri konusunda bilgilendirici panel ve seminerler de organize ediyor.³⁴⁵

3.3. TÜRKİYE’DE IRAK TÜRKLERİNİN YAYIN FAALİYETLERİ

3.3.1. Fuzuli Dergisi

Türkiye’de bu gün için Irak Türkleri adına pek çok dernek kurulmuş olması muhakkak sevindirici ancak şu husus bilinmelidir ki Türkiye’de Irak Türkleri adına ilk faaliyetler, Sönmez Ateş unvanlı İzzettin Kerkük ile başlamış, kurulan Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği de çatı kurum olarak faaliyetlerin çekirdeğini oluşturmuştur.³⁴⁶ Türkiye’de Irak Türklerinin ilk süreli yayını Şubat 1957 de üç ayda bir çıkar Fuzuli Fikir ve Edebiyat Dergisi olmuştur.³⁴⁷ Mecmuamız, Irak Türklerinin tarihin umumi seyri içinde ve bu gün mevcut kültür faaliyetlerini tanıtmanın Irak ve Türk milletlerine zaruri bir hizmet olacağı

³⁴⁴ 1 Nisan 2009 tarihli röportaj, Burak Bilgehan Özpek -Rasim Özyürek
<http://www.orsam.org.tr/orsamkonukgoster.aspx?ID=40>, erişim tarihi: 11 Ekim 2009

³⁴⁵ Türkmen Aydınları Kardeşlik Derneği Başkanı Prof. Dr. Ümit Akkoyunlu ile telefon görüşmesi, 24 Ocak 2010

³⁴⁶ Suphi Saatçi, Kişisel Görüşme, İstanbul, 9 Ocak 2010

³⁴⁷ İzzettin Kerkük, Kişisel Görüşme, İstanbul, 9 Ocak 2010

kanaatindedir. Fuzuli Dergisinin 1.sayısında Halide Dolu, Fahir İz, Fahri Fındıkoğlu, Nevzat Karagil, Behçet Kemal Çağlar, Nermin Neftçi, Enver Yakuboğlu, Süleyman Nazif, Bahattin Salihi yazılarıyla yer aldı.³⁴⁸ Derginin 2. sayısı Mayıs 1957’de “Fuzuli bayrağımızdır” sloganıyla çıktı. 2. sayıda; Fahri Fındıkoğlu, Mükrimin Halil Yınanç, Behçet Kemal Çağlar, Ali Yaver Altay, İsmet Tümtürk, Nermin Neftçi, Mualla Anıl, Kadircan Kafli, Enver Yakuboğlu, Mehmet Erbil, Hıdır Lütfü, Necmettin Esin, Nesrin Erbil yer aldı.³⁴⁹ Şubat 1958’de 3 ve 4. sayı birlikte çıkan dergide; Şevket Rado, Enver Yakuboğlu, Kadircan Kafli, Ata Terzibaşı, Neriman Neftçi, İzzettin Kerkük, Nihat Sami Banarlı, Cevat Neciboğlu, Ahmet Kabaklı, Mehmet Hatiboğlu, Rauf Gürkem derginin yazarları içinde oldu.³⁵⁰ 5.sayı 1 Temmuz 1958’de çıktı. 5.sayıda; İsmet Tümtürk, Mehmet Kaplan, İzzet S.Sedes, Mehmet Erbil, Mahmut Erhan, Nihat Sami Banarlı, Cevat Neciboğlu, Mehmet Hatipoğlu, Azmi Güleç, Ayhan İnal, Hıdır Lütfü yazar kadrosunda yer alan isimlerdi.³⁵¹ İzzettin Kerkük, Fuzuli dergisini çıkararak yeni bir ilke imza atmıştı. Ancak henüz Türk vatandaşlığına geçmediği için, eşi Sabriye Hanım, ilk iki sayısında derginin sahipliğini üstlenmişti.³⁵²

3.3.2. Kerkük Bülteni

Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Cemiyeti başkanı Dr.Nefi Demirci tarafından 1971 tarihinde İstanbul’da “Kerkük Bülteni” adıyla bir dergi yayınlanmıştır. Ancak 7 sayı çıkabilen Kerkük Bülteni’nin yayını, siyasi nedenlerden dolayı durdurulmuştur.

Bültende; Nihal Atsız, Dr. M. Necmettin Hacı Emin oğlu, Dr. Yusuf Dönmez, Ahmet Kabaklı, Enver Esen Kova, Acar Okan, Dr. Hakkı Dursun Yıldız, Av. Enver Yakup oğlu, Mustafa Kayabek, Dr. Gülçin Çandarlı gibi tanınmış büyük yazarlar yer almıştır. Bülten, Türkçülük, Kerkük, Irak Türkleri konularını işlemiş, Irak Türklerine yönelik insan hakları ihlallerini, uygulanan katliamları, işkenceleri sayfalarına taşımış, Irak Türklerinin çilesini doğrudan aktaran ilk bülten olma özelliği kazanmıştır. Irak yönetimi bültenin bir an önce kapatılmasına çalışmış, Nuri Ravi adlı Irak elçisi, Türk yetkilileri ile görüşerek bu

³⁴⁸ Fuzuli Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Şubat 1957, s.1

³⁴⁹ Fuzuli Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, Mayıs 1957, s.1

³⁵⁰ Fuzuli Dergisi, Yıl:2, Sayı:3-4, Şubat 1958, s.1

³⁵¹ Fuzuli Dergisi, Yıl:1, Sayı:5, Temmuz 1958, s.1

³⁵² Kerkük’ün Sönmez Ateşi İzzettin Kerkük Armağanı, İstanbul 2006, s.15

bültenin Irak'ın iç ilişkilerine karıştığını, kapatılması gerektiğini bildirmiştir. İstanbul'da yayınlanan Kerkük Bülteni, cesur bir üslupla, siyasi konuları işlemiş, Irak Türklerinin milli davasını, tarihini, beklentilerini dile getirmiştir. Irak Türkleri arasında elden ele gezen bülten, siyasi boyutu yüzünden, Irak'ta bir suç unsuru gibi algılanmıştır. Irak hükümeti doğrudan Nefi Demirci'nin adını bildirerek resmi dilde şikâyetlerini ve bültenin kapatılması taleplerini, bültenin Türkiye –Irak ilişkilerine zarar verdiğini, yasal olmadığını Türk Dışişlerine defalarca bildirdikten sonra bülten 7. Sayıda son bulmuştur. Bültenin yayınında ısrarcı olan Dr.Nefi Demirci de isim değişikliği ile Kerkük Bülteni adını Kerkük Dergisi olarak değiştirmiştir.

Kerkük'te Saddam rejimi görevlilerince yapılan ev baskınlarında, Kerkük Bülteni evinde bulunan Irak Türklerinden birkaç kişi 7 yıl Abu Garib hapisanesine atılmışlardır. Yakalananlardan Hadi Berber, Mehmet Terzi, Ekran Demirci, Hadi Vudut, Şehit Fatih Şakır Kifirli, Şehit Enver Neftçi, sorgulama sonrası serbest bırakılmıştır. Kerkük Bültenini ve baskınlar sırasında evinde yakalanan kitap ve dergileri bulundurmamak yüzünden işkence gören Sadun Köprülü somut bir örnek.

“Bültenle ilgili 1979 yılında evim arandı. Bültenin birkaç sayısını, ayrıca Atatürk'ün, Türkeş'in, Ziya Gökalp'ın, Hüseyin Nihal Atsız'ın, Niyazi Yıldırım Genç Osmanoğlu'nun, Emine Işinsu'nun kitaplarını gördüler. Bozkurt, Devlet, Türk Edebiyatı, Gülpınar gibi dergi, gazetelere el koydular. Türklükten, Türkiye'den, Turancılıktan, Kerkük, Musul davasıyla ilgili Irak Muhaberatı Emniyetin emriyle Berzan El Tikriti tarafından soruşturmaya alındım. 14 ay, günde dört defa işkence gördüm. Sonradan tırnaklarım sökülerek, önce idam sonra hayat boyu hükümlü olarak Abu Garip özel siyasi mahpushanesine atıldım. 17 sene hapisanede kaldıktan sonra BM, İnsan hakları, sivil, siyasi örgütlerin baskısıyla 1996 yılında özgürlüğe kavuştum.”³⁵³

³⁵³ Sadun Köprülü, Irak Türklerinin Milli Davasında Kerkük Bülteni, http://www.iraqiyooun.com/SiirEdeb/makale/SadunK_Kerkuk_bulteni.html erişim tarihi: 21 Ocak 2010

3.3.3. Kerkük Dergisi

Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği'nin yayın organı olan ve 10 Mayıs 1990 tarihinden beri yayınlanmakta olan “Bülten” 1 Ekim 1990'da Kerkük adıyla isim değişikliğine uğramış ve İTKYD Ankara Şubesi Kerkük adını dergiye vermiştir. Irak Türklerinin yegane ve ebedi simgesi olduğu için Kerkük adı tercih edilmiştir.³⁵⁴

Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneğinin 1.sayısını 1 Ekim 1990 yılında çıkardığı Kerkük dergisi, Ankara'da Ekrem Pamukçu'nun idaresinde yayınlanmıştır. 2 ayda bir çıkarak Ankara baskısı ile yayın hayatına devam eden Kerkük dergisi bu anlamda Türkiye'deki Irak Türkleri'nin ilk derneği olan Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği'nin, kısa süreli “Bülten” hariç tutulursa ilk süreli yayınıdır. Derginin Ankara sayıları, 1 Ekim 1990 tarihinde başlayıp, Nisan – Mayıs 1995 tarihinde 17.sayısına ulaşmıştır. Derginin Ankara merkezli yayını burada kesilip, 2 yıllık bir aradan sonra İTKYD İstanbul Genel Merkezi, 18.sayı niyetine Yıl:1 Sayı:1 Ağustos 1997 kapağıyla, Kerkük dergisi İstanbul baskısını başlatmış ve 1997 Kasım ayında 2.sayı, 1998 Şubat ayında 3.sayı,1998 Mayıs ayında 4.sayı,1998 Temmuz ayında 5.sayı,1998 yılı Kasım ayında 6.sayı,1999 Mart ayında 7.sayıyı çıkarmak suretiyle ilk sayıdan itibaren değerlendirildiğinde 24 sayı tamamlanmış sayılarak, 25. sayı: Şehitler Haftası Özel Sayı olarak Temmuz 1999'da yine Ankara baskısıyla yayınlanmıştır. Ağustos 1999'da 26. Sayısı, Ocak 2000 tarihinde 27.sayı, Temmuz 2000 tarihinde 28.sayı ve Şubat 2001 tarihinde de yine Ankara basımıyla 29.sayı basılmıştır. Ankara İTKYD nin basımıyla Kerkük dergisi yıl:10,sayı: 29, ile sona erdirilmiştir.4 yıllık aradan sonra, Temmuz 2005 tarihinde Kerkük dergisi “özel sayı” logosuyla, 30.sayı niyetine yeniden yeni bir kadro ile bir başlangıç yaparak, Yıl:1,Sayı:1, Haziran 2005 başlığıyla yayın hayatına kaldığı yerden Ankara merkezli olarak devam etmiştir. 2. Sayısı da Temmuz 2005'te çıkan Kerkük dergisi aylık periyotta Irak Türklerinin sesi soluğu olmaya devam etmektedir. İstanbul İTKYD Genel Merkezi de Yıl:1,Sayı:1,Ocak 1999 tarihli Kardeşlik dergisi ilk sayısıylar,İrak Türklerinin sesi soluğu olma yolunda yine bir başlangıç yapmıştır.Türkçe,İngilizce ve Arapça olmak üzere üç ayda bir yayınlanan Kardeşlik dergisi bu gün için Türkiye'deki Irak Türklerinin en önemli,ciddi ve süreklilik arz eden yayını olmuştur.

³⁵⁴ Ekrem Pamukçu, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:1,Ekim 1990,s.3

Dergi Ocak 1999'da 1.sayısı ile yaptığı başlangıcı, Ekim – Aralık 2009'da 44.sayısı ile aynı çizgide Kerkük Vakfı bünyesinde, Suphi Saatçi'nin editörlüğünde sürdürmektedir.*

3.3.4 Kardeşlik Dergisi

Irak Türklüğünün kültür tarihinde önemli yeri olan Kardeşlik dergisi 1961 yılının Mayıs ayında Türkmen Kardeşlik Ocağı tarafından Bağdat'ta yayın hayatına başlamıştır. Bu dergi Irak'ta Telafer'den Mendeli'ye kadar uzanan ve geniş bir bölge üzerinde yaşayan Türkmenlerin dilini, dünya görüşünü, edebiyatını, kültürünü sanat ve folklorunu bütün zenginliği ile yansıtan bir muhtevaya sahiptir. Dergi Irak'ta günümüze kadar yayınlanmış Türkçe süreli yayınların en olgunu kabul edilmiştir. Irak Türkmenlerinin adeta kimliği olan Kardeşlik, aynı zamanda edebiyatımıza büyük isimler kazandıran bir okul niteliğinde olmuştur. Uzun süren yayın hayatı neticesinde Irak'taki Türk varlığının en kıymetli koleksiyonu sayılmıştır.³⁵⁵

80 sayfalık Kardeşlik dergisindeki önemli yazıların Latin harfleriyle, İngilizce ve Arap harfleriyle yazılmış Arapça metinlerine de yer verilmiştir.

Birinci sayıda derginin künyesi : Kerkük Vakfı adına İmtiyaz Sâhibi ve Yazı İşleri Müdürü: İzzettin Kerkük. Editör ve Genel Koordinatör: Suphi Saatçi. Yazı Kurulu: Kemal Çapraz, Aydil Erol, Erşat Hürmüzlü, Habib Hürmüzlü, İzzettin Kerkük, Rabia Kocaman, Mâhir Nakip, Salah Nevres, Acar Okan, Ömer Öztürkmen, Suphi Saatçi, İhsan S. Vasfi ve Rifat Yolcu. Suphi Saatçi derginin çıkmasını bir vefa olarak yorumlamıştı. *“Yıllarca Irak Türkmen toplumunun okulu sayılan bu kültür varlığı, Irak İhtilal Komuta Konseyi'nin 6 Şubat 1977 tarihli kararı ile ve zorla elimizden alındı; haklı ve demokratik olmayan bir yöntemle gasp edildi. Bu düşüncelerle, vakfımız tarafından yayınlanan dergiye Kardeşlik adını vererek, bizden zorla alınan bu okulun hatırasını gurur ve şerefle yaşatmak istedik. Ona karşı duyduğumuz saygıyı, bu şekilde göstermeğe çalıştık.”*

* Kerkük Dergisinin tüm sayılarından oluşan ve sınırlı miktarda bulunan koleksiyon, Kerkük Vakfı bünyesinde mevcut olup, dergilerden vakıf başkanı İzzettin Kerkük'ün izniyle yararlanmak mümkündür.

³⁵⁵ Suphi Saatçi, “Kardeşlik veya Çalınan Okulumuz”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Ocak 1999, s.2

Birinci sayıdaki diğer yazılardan bazılarının başlıkları ve yazarları şöyle idi: İnsan Hakları Açısından Irak Türklerinin Durumu: İzzettin Kerkük. Irak Türkleri: İsmet Binark, Bağdat'a İmdat: Mahir Nakip. Kerkük (Şiir): Fahri Ersavaş. Necdet Koçak'ın Aziz Hatırasına.. : Ömer Öztürkmen. Dirim Tomurcuğu (Şiir) : Salah Nevres. Altunköprü Folkloru Üzerine Derlemeler: Rabia Kocaman. Kerkük Benim Kimliğim (Şiir): Nusret Merdan. Yarasa(Bir Perdelik Piyes): Salah Nevres. Bir Yaş Günü: Aydil Erol. Bir Batı Trakya Türküsü'nün Kerkük, Rumeli Ve Anadolu Varyantları Üzerine: Feyyaz Sağlam. Kerkük Halk Müziği Üzerine Bir Radyo Konuşması: Süleyman Şenel. Dışişleri Bakanlığının Dikkatine.. : İzzettin Kerkük. Kerkük Vakfı: M. Necati Özfatura. Türkmenler Unutulmayacaklardır: Yılmaz Altuğ.

Derginin diğer sayfalarında Türkmen Albümünden başlığı altında 4 adet fotoğraf, Kardeşlik'tan Haberler, Kerkük Vakfı'na ait Vakıf Senedi, İzzettin Kerkük'ün; Misak-ı Millî ve Türk Dış Politikası isimli kitap hakkında tanıtma yazısı, Suphi Saatçi imzalı; Darağacında Sallanan Bayraklar, Türkmen Dağarcığı, Kerkük Vakfı'nın Amblemi Hakkında başlıklı makaleleri ve Koçaklama isimli şiiri, son bölümde ise bâzı makalelerin Latin harfleriyle yazılmış İngilizce, Arap harfleriyle yazılmış Türkçe metinleri yer alıyordu.

Birinci sayı; 56'sı Türkçe, 9'u İngilizce, 15'i Arap harfleriyle düzenlenmiş 80 sayfadan, ikinci sayı; 74'ü Türkçe, 9'u İngilizce, 13'ü Arap harfleriyle düzenlenmiş 96 sayfadan, üçüncü sayısı; 77'si Türkçe, 8'i İngilizce, 11'i Arap harfleriyle 96 sayfadan, Dördüncü sayı; 41'i Türkçe, 5'i İngilizce, 18'i Arap harfleriyle düzenlenmiş 64 sayfadan oluşuyordu. Derginin sonraki sayılarında sayfa adedi 48 ile 80 arasında değişmekle birlikte, genel olarak 64 sayfa olarak, fakat hepsi, estetik zevki son derece yüksek, düzgün ve disiplinli bir mizanpajla yayınlandı.

Kardeşlik Dergisinin 10. Sayısı, Nisan Mayıs Haziran 2002 dönemine ait olarak çıktı. Kapağında, 23 Mart 2001 tarihinde, 79 yaşında iken ebedî âleme intikal eden Büyük Türkmen Şairi İzzettin Abdi Beyatlı'nın değişik yaşlardaki fotoğrafları, arka kapağında ise Erbil'den manzara vardı. Derginin en önemli ve değişmeyen özelliği de bu idi: Türkmenlerin

önemli şahsiyetlerini; Rıza Demirci, Âdil Şerif, Necdet Koçak ve Abdullah Abdurrahman gibi şehitlerini kalplerde yaşatmak, uzun yıllar vatan hasretini çeken hemşehrilerine; Kerkük'ten, Erbil'den, Musul'dan manzaralar sunmak, Türkmen edebiyatının eski ve yeni yazarlarını, eserlerini tanıtmak.

15. sayının kapağında Mustafa Kemal Paşa'nın kalpaklı bir fotoğrafına; O'nun: 1 Mayıs 1920 tarihinde söylediği "Millî sınırimız İskenderun'un güneyinden geçer, Musul ve Kerkük'ü içine alır." Sözüne yer verilmişti.

Eylül 2004'de 23. sayısı çıkan dergide, 5 adetten fazla şiir ve yazısı yayınlanan yazarlar: Prof. Dr. Suphi Saatçi, İzzettin Kerkük, Acar Okan, Erşat Hürmüzlü, Prof. Dr. Mâhir Nâkip, Salâh Nevres, Cengiz Bayraktar, Sönmez Ateş, Sâdun Köprülü, Nusret Merdan, Ahmet Çetin Cengiz olmuştur. Dergide az sayıda yazısı yayınlanan ve fakat dikkat çeken tanınmış isimler: Şükrü Elekdağ, Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilâsun, İsmet Binark, Ömer Öztürkmen, Halil Soyuer, Necdet Sevinç, Derya Sazak ve Prof. Dr. Ümit Özdağ olmuştur.

Kardaşlık Dergisi, 8. yaşını idrak ederken yayınlanan 30. sayının kapağını, Erbil'de bulunan Muzafferiddin Gökbörü'nün inşa ettirdiği caminin muhteşem minaresi süslüyordu. Arka kapaktaki Kerkük'ün Kale Hanı'ndan görüntüler, Türkmeneli ile Anadolu beraberliğinin hiçbir itiraza mahâl bırakmayan ispatı idi.

Ocak 1999'dan Aralık 2008'e kadar 10 yıl boyunca çıkan 39 adet Kardaşlık Dergisi'nde, Irak Türkmenlerinin kültür tarihi, sanatı, edebiyatı ve folkloru ile ilgili 104'ü iktibas olmak üzere 576 makale, 295 şiir yayınlanmıştır. Makaleler 209 ayrı yazarın, şiirler ise 168 değişik şairin kalem ürünüydü. Aynı dönemde makalelerin 70'inin İngilizcesi, 179'unun da Arap harfleriyle Arapça'sı verildi.

Kardaşlık Dergisi; 3.500 adet basılıyor ve abonelerle Irak Türkmenleri davasına hizmet eden, bu dava ile ilgilenen yazarlara, devlet, vakıf ve dernek yöneticilerine, basın mensuplarına gönderiliyor. Dergi İstanbul merkezli yayınına halen devam ediyor.³⁵⁶

3.3.5. Altinköprü Dergisi

Altinköprü, Irak Türklüğünün kültür merkezi sayılan Kerkük'ü başta Erbil olmak üzere Musul ve Telafer gibi Irak'ın kuzeyindeki diğer Türk şehirlerinde yaşayan Türkmenlerin kalplerini birbirine bağlayan gerçek manada bir köprüdür. Kerkük Vakfının ikinci yayını olan Altinköprü, Irak Türkleri arasında kardeşlik ve sevgi bağlarını pekiştirmek gayesiyle yayın hayatına başlamıştır.³⁵⁷ Nisan 2002'de ilk sayısı çıkan dergide; İzzettin Kerkük "Neden Altinköprü", Suphi Saatçi "Gençlerle Başbaşa", Mustafa Kayabek "Mahpushane Hoyratları", Fazıl Ahmet Bahadır "Adı Batsın Ayrılığın" ve "Gurbette Eriyen Türkmen Gençleri" Reşit M. Bostancı "Açık Mektup", Yılmaz Gürbüz "Kerkük İçin Hoyratlar", Habip Hürmüzlü "Bir Demet Folklor" Kemal Beyatlı "Su", Yılmaz Tahir "Türkmenin Yalnızlığı" Cavit Hasan Müftüoğlu "Hoyratlar" İlkan San "Bayrağım" Sadun Köprülü de "Dönmek İstiyorum" başlıklarında kaleme aldıkları bölümler ile dergiyi zengin kıldılar.³⁵⁸

2. Sayısı Mayıs 2002 de çıkan Altinköprü Dergisi; Salah Nevres "Hoyratlar" İzzettin Kerkük "Altinköprü Katliamının Düşündürdükleri" Mehmet İzzet Hattat "Hoyratlar", Erşat Hürmüzlü "Ömer Ali de şehittir İsmet Sabir de" Nusret Merdan "Kimlik", Osman Oğuz, "İnayet Refik Koçak" R. Mithat Yılmaz, Edip Kerküklü, Reşit Bostancı, Reşit Ali Dakuklu, Nihat Bayraktar, Cengiz Bayraktar "Hoyratlar" adıyla, Yahya Sıddıkoğlu "Ağlama Yavrum" Sadun Köprülü "Türkmen Erbil", Fevziye Hasasu da "Altinköprü Destanı adlı bölümü kaleme almıştır.³⁵⁹

³⁵⁶ Kardaşlık dergisi resmi web adresi: www.kardaslik.org, www.kerkukvakfi.com, erişim tarihi: 4 Aralık 2009

³⁵⁷ İzzettin Kerkük, "Neden Altinköprü", Altinköprü Dergisi, Yıl:1, Sayı:1 Nisan 2002, s.1

³⁵⁸ Suphi Saatçi, "İçindekiler", Altinköprü Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Nisan 2002, s.1 (Derginin editörlüğünü Suphi Saatçi üstlenmiştir.)

³⁵⁹ Altinköprü Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, Mayıs 2002, s.1

3.sayısı vakıf merkezinde de kalmayan Altınköprü Dergisinin 4-5.sayısı Temmuz – Ağustos 2002 başlığı ile çıktı. Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun tam sayfa kapak resmi ile çıkan dergi, Kıvrıkoğlu'nun “Ben de Türkmenim” hitabını kapakta kullanmış. Suphi Saatçi “Gençlerle Başbaşa”, Erşat Hürmüzlü “Aralık Ocak vermese Mart’la Nisan neylesin?”, İzzettin Kerkük “Bir Hoyrat” ve “Irak’lı Türkmen Kendi Yurdunda Garip”, Çetin Tuncer “Leyle Balam” Tuncel Altınköprü “Hoyratça”, Osman Oğuz “Şair Kemal Ömer Beg” Haydar Çakmak “Kerkük Kimin” N.Ş.Tezele “Türkmen Diyarı” İbrahim Rauf “Erbilim” , Edip Gedik “Mülteci Soydaşlarımızda Milli Birliğin Korunması” ,Sinan Köprülü “Hoyratlar”, Hamit Kevser “ Kesseler de” S.Semih Aslı “36.Paralel ve Biz Türkmenler”, Necmettin Kara “Dörtlükler” , İbrahim Rauf “ Altınköprü ve Hasret Şarkısı” yer alan bölümler. Altınköprü Dergisinin arka kapağında ise İran – Irak savaşına zorla götürülen, şehit düşen Şair Kemal Ömer Beg(1966-1988) in fotoğrafı kullanılmış.³⁶⁰

Altınköprü Dergisinin Eylül –Aralık 2002’de 6-7.sayısı yayınlanmıştır. Kapakta Kerkük Kalesi’nde Danyal Peygamber Camii minaresi fotoğrafına yer verilmiştir. Suphi Saatçi “Gençlerle Başbaşa” , Hamit Kevser “Sorun” Diler Kasap “Hoyratlar”, Alaaddin Kerküklü “Kerkük”, Gazi Kasapoğlu “Hoyratlar” İzzettin Kerkük “Saddam Irak’ından Ürpertici İşkence Manzaraları” , Osman Oğuz “ Telaar’in sesi Felekoğlu” , Sinan Köprülü “Bir Hoyrat” , Cengiz Bayraktar “Türkmeneli’nden Yükselen Feryatlar” , Settar Köprülü “Altınköprü”, Aydoğdu Ersin “Akkaplan’a Kerkük’ten Altınhızma” , Hüseyin Avni Tayfur “Büyük Göç” , Ahmet Çetin Çengiz “ Türkmen Marşı”, Hasan Celal Güzel “Irak’ta Türk Varlığı” , Sadun Köprülü “Biziz Kardeş”, Nusret Merdan “Sağır Mani” adlı bölümleri kaleme aldılar.³⁶¹

Altınköprü dergisi 8. sayısı, Kerkük Nakışlı Minare’de Gün Batımı kapağıyla Temmuz 2003’de çıkmıştır. M.Halistin Kukul “Kerkük Hicran İçinde” , Reşit Bostancı “Taş Değene Yol Gidene Bellidir” , Ali Yağmuroğlu “Esir Kerkük”, Muhammed Aziz “Bu Nasıl Özgürlük” , İbrahim Rauf “Arkadaş Biz Türkmanığ” , Osman Oğuz “Fevzi Ekrem Terzioğlu” , Nusret Merdan “Ne güzel büyümüşük birlikte” , Fazıl Ahmet Bahadır “Can Evimde Yangın

³⁶⁰ Altınköprü Dergisi, Yıl:1,Sayı:4-5, Temmuz -Ağustos 2002,s.1

³⁶¹ Altınköprü Dergisi, Yıl:1,Sayı:6-7,Eylül –Aralık 2002,s.1

Var” , Edip Hikmet Kerküklü “Hala Umut Türkiye Hoyratlar”, Kerküklü Adnan Mehmet “Hoyratlar ve Dörtlükler” Sadık Albayrak “Son Devir Osmanlı Uleması”,Mustafa Balacan “Kerkük’e Gidelim”, Kemal Bayatlı ise “Ben Oyuncağımı İstiyorum” adlı şiirle dergide yer almıştır. ³⁶²

Altınköprü Dergisi 9.sayısı kapakta Telafer’in Tarihi Kalesinin fotoğrafı ile Kasım 2003’de çıktı. Suphi Saatçi “Gençlerle Başbaşa”, F.Ahmet Bahadır “Kerkük Türküleri”, İzzettin Kerkük “Bir Türkmen Gencinin Diri Diri Gömülüğü”, Ali Yağmuroğlu “Altınköprü”, Mehmet Tütüncü “Türkmen Gençliğinin Önemi” , Settar Köprülü “Altınköprü”, Osman Oğuz “Rıza Çolakoğlu”, Yılmaz Tahir “Büyük Suç”, Yahya Sıddıkoğlu “Kerkük’ü Yadlamak”, Tekin Sevimli “Kerkük’te Ne Var”, Nihat Akkoyunlu “İki Hoyrat” Reşit Bostancı “Oyun Bitti mi Yoksa Yeni mi Başlıyor”, Nesrin Erbil Uğruna ,Hüseyin Şahbaz “ İmamzeynelabidin Köyü” , İsmet Sarıkahya “Bolava Köyü” Edip Kerküklü “İki Hoyrat” ve Sabir Demirci “Allahım” adlı şiiriyle dolduruyordu derginin sayfalarını. ³⁶³

Altınköprü Dergisinin 10.sayısı Şubat 2004’te yayınlanmıştır. Kapakta Tuzhurmatu’nun sesi Ali Marufoğlu’nun fotoğrafı var. 10. sayıda Suphi Saatçi “Gençlerle Başbaşa” İzzettin Kerkük “Saddam ile Barzani ve Talabani Arasındaki Benzerlikler”, Semin Karanazlı “Tuzhurmatu’da Zaman”, Cengiz Bayraktar “Türkmeneli Marşı”, Çetin Bayatlı “Türkmenlerin Demokratik Yapısı Bir Kusur mudur?” Yılmaz Öztuna “Kerkük”, Osman Oğuz “Tuzhurmatu’nun Sesi Ali Marufoğlu”, İlhan Esen “Kerkük Türkmendir Dünya”,Reşit Bostancı “Hoyratlar”, Sabir Demirci “Kerkük Havası”, Rüzgar Köprülü “Altınköprü”, Semiramis Çavuşoğlu “Kerkük’ün Yolunu Gözlerim”, Rıza Çolakoğlu “Şehrim Telafer”, Hüseyin Şahbaz “Türkmen Masalı” ve Zeynep Sütçüoğlu “Kahraman Tuzhurmatu” başlıkları ile dergide yer aldı. ³⁶⁴

Derginin 2004 yılı Mayıs ayında 11.sayısı Türkmen Yazar Abdulhekim Mustafa Rejioğlu fotoğrafı ile çıktı. Suphi Saatçi “Örnek Alınacak Kişi” adlı yazısında davasını ve

³⁶² Altınköprü Dergisi, Yıl:1, Sayı:8, Temmuz 2003, s.1

³⁶³ Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:9, Kasım 2003, s.16

³⁶⁴ Altınköprü Dergisi, Yıl:2, Sayı:10, Şubat 2004, s.1

idealini yaşarken çile çeken Türkmen büyüğünü anlatıyordu. Cengiz Bayraktar “Dinliyorum” ,Reşit Bostancı “Affet Beni Güzel Annem”, Ziyat Köprülü “İnsan Hakları İhlalinde Altinköprü-1” , Necmettin Kara “Kerkük”, Osman Oğuz “Abdulhekim Mustafa Rejioğlu”, Fazıl Abbas Allavoğlu “Türkmen Milletine”, Hamit Kevser “Aman Doktor Acı Bana” ,Mehmet Tütüncü “Gençlik ve Güven” , Saygın Küzeci “İkinci Bir Darbe Gelmeden”,Baki Dökme “Kıbrıs ve Kerkük”,Hüseyin Şahbaz “Eski Günler”, Mediha Saatçi “ Üç Qardaş Matalı” kaleme alınan eserlerdi.³⁶⁵

3.yılında Altinköprü Dergisi, Mart 2005’te 12. Sayı ile okuyucularına merhaba dedi. 12. Sayıda Mehmet Tütüncü “Türkmenler ve Yanlış Seçim Stratejisi”, Suphi Saatçi “Şahsiyet Sahibi Olmak”, Ziyat Köprülü “İnsan hakları İhlallerinde Altinköprü -2 ”, Hicran Kazancı “Türkiye 1 Mart Tezkeresine Takılıp Kalmamalı”, Osman Oğuz “Salah Nevres” ,Ümit Özdağ “Türkmen Politikası Hala Mümkün mü?” , Reşit Bostancı “İşgal ve Bağımsızlık / Ayrılık” , Zühtü Mehdi Köprülü “Altinköprü’ye Layık Olmak”, Sadun Köprülü “Saddam Rejiminin Altinköprü Türklerine Soykırımı” yazıları ile, Cengiz Bayraktar “Felek”, Settar Köprülü “Gurbetlik Acı”, Nusret Merdan “Erbil Menim Evimdir”,İnayet Refik Koçak “Türkçe’ye”, Aydın Kerkük “Ne Zaman”, Necmettin Bayraktar “Kargaşa” şiirleriyle yer aldı.³⁶⁶

3.3.6. Türkmen Bohçası Dergisi

Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği’nin yayımlarından biri olan ve iki ayda bir yayınlanan kadınlara yönelik Türkmen Bohçası, Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı’nın da katkı sağladığı bir yayıdır.1.sayısı 2003 yılında çıkan Türkmen Bohçası, daha ziyade Türkmen Kadını için çıkarılan bir dergi. Türkmen kadının günceli takibinde mühim bir rol üstlenen derginin imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü: Mehmet Tütüncü. Derginin danışma kurulunda, Irak Türklerinin Türkiye’deki önde gelen isimleri var. İzzettin Kerkük, Kemal Beyatlı, Nefi Demirci, Nemir Enver, Suphi Saatçi.³⁶⁷ Her sayısında Türkmen kadın şairlerin şiirlerine de sayfalarını açan dergi, hukuk köşesi, sağlık bölümü ile okuyucusuna renklilik sunuyor.

³⁶⁵ Altinköprü Dergisi, Yıl:2,Sayı:11,Mayıs 2004,s.1

³⁶⁶ Altinköprü Dergisi, Yıl:3,Sayı:12,Mart 2005,s.1

³⁶⁷ Türkmen Bohçası Dergisi, Yıl:5,Sayı:8, Kasım – Aralık 2005,s.1

Editörlüğünü Deniz Musa Tütüncü'nün yaptığı Türkmen Bohçası Dergisini değerlendiren Prof.Dr.İsa Kayacan; görüşünü şöyle dile getiriyordu “Türkmeneli Kadınının Sesi olan “Türkmen Bohçası” dergisinin Mayıs-Haziran 2009 aylarına ait 11 nci sayısı masamda. 24 sayfalık dergi içinden satır başları:Haydi Türkmen bacıları sandık başına, Tuzhurmatulu Milletvekili Fevzi Ekrem Terzi, Telafer’de kadın giysileri ve süs eşyaları, III. Irak Türkmen basın konseyi kurultayı, Bağdat Dünya Gazetecilerine ev sahipliği yaptı, Kerkük-Bağdat hattı, Çocuklarımız 15. Türk Dünyası çocuk şöleninde, Altunköprü katliamı anma günü, Bağdat gibi diyar olmaz ama, Türkmen aydınları toplantısı, Türkmen mutfağından-Sulu kebab. Türkmen bohçası dergisinin 11.sayısında sunulan yazılar ise; Hülağu Han’ın meşhur seferini gölgede bırakan ABD, Irak genelinde ve özellikle Bağdat’ta tamir edilemez hasarlara yol açtı (Editör), Demokratik rejime henüz intibak edemeyen ve buna yabancı olan Türkmenler, kısacası geçen seçim fırsatlarını değerlendirememişlerdir. (Suphi Saatçi) Göynek: Vücuda giyilen ince ve kalın çeşitli kumaşlardan yapılan kollu, kolu renkli (yeni) veya renksiz yakalı bir giysi (Mutasım Efendi) Grip virüsü genellikle ılımlı iklimlerde kendini gösterir (Dr. Leyla Çarşafçı) Tüm hanımların elbirliğiyle ilerlemesiyle sahalarımızda üstünlük sağlayarak adım adım çizilen hedefe yakınlık sağlanır (Meysune Mustafa), Gençlerimizin iyi bir şekilde yetişmesi için birçok bölgede bilimsel ve kültürel çalışmalar müdürlükleri açtık (Fevzi Ekrem Terzi)³⁶⁸

Türkmen Bohçası dergisinin editörü Deniz Musa Tütüncü ile yapılan görüşmede, derginin büyük bir ihtiyacı karşıladığı, ağırlıklı olarak Irak Türk kadınlarına hitap ettiği, sosyal kültürel anlamda Türkmen kadınının gelişimini hedef aldığı vurgulanmıştır. Dergiye gösterilen ilginin de memnuniyet verici düzeyde olduğu ifade edilmiştir.³⁶⁹

Türkmen Bohçası dergisinin birinci sayısı Şubat – Mart 2003’de, ikinci sayısı Nisan-Haziran 2003’de, üçüncü sayısı Temmuz –Ağustos 2003’de çıkmıştır. Dergi Türkmen Kadının sesi sloganıyla yayınına kültürel katkısına devam etmektedir. Derginin editörlüğünü yürüten Deniz Musa Tütüncü, ITKYD başkanı Mehmet Tütüncü’nün eşidir.

³⁶⁸ İsa Kayacan, “Türkmen Bohçası”, <http://isakayacan.blogspot.com/erisim> tarihi: 18.Aralık 2009

³⁶⁹ Türkmen Bohçası Dergisi editörü Deniz Musa Tütüncü ile kişisel görüşme, İstanbul 7 Şubat 2010

3.3.7 Global Strateji

Global Strateji Enstitüsünün çıkardığı Global Strateji dergisi 1.sayısını Nisan – Haziran 2005 tarihinde (İlkbahar Sayısı) Kerkük Özel sayısı adıyla yayınlanmıştır. Habip Hürmüzlü'nün kaleme aldığı, “Neden Kerkük Özel” yazısı ile başlamıştır. 2.sayısı Temmuz –Eylül 2005'te çıkan dergi, 3 ve 4. sayısını birlikte Ekim 2005 - Mart 2006 (Kış Sayısı) adıyla yayınlamıştır.³⁷⁰1990'ların başında Türkiye'de eksikliği her zamankinden daha fazla hissedilmeye başlanan Ortadoğu Araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla 30 Mayıs 2002'de Irak Araştırmaları Enstitüsü kurulmuştur.19 Mart 2004'te enstitünün çalışma sahası genişletilerek adı Global Strateji Enstitüsü olarak değiştirmiştir.³⁷¹ Global Strateji Enstitüsü, kurulduğu günden (Mart 2004) beri çalışmalarını akademik bazda stratejik araştırmalar üzerine yoğunlaştırmıştır. Enstitünün ilgi odağı, Ortadoğu, Balkanlar ve Orta Asya bölgeleri olmuştur. Özellikle Ortadoğu'daki sıcak gelişmeleri titizlikle inceleyen ve analiz eden enstitü, bölgenin en sıcak ülkesi olan Irak üzerine bir dizi yayın, toplantı, sempozyum, beyin fırtınası ve rapor düzenlemiştir.³⁷² 1 Kasım 2008'de Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) adını alarak kapsamlı bir yeniden yapılanma süreci geçiren kurumun çalışmaları Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı tarafından desteklenmektedir.³⁷³ Global Strateji dergisi, İlk sayısını yayınladığı Nisan 2005'ten sonra üç aylık hakemli bir dergi olarak yayın hayatına devam etmiş, Irak Türkleri'nin problemlerine çözüm üretmede bir başvuru kaynağı haline gelmiştir. Dergi 2009'da isim değişikliği ile Ortadoğu Analiz adını almıştır.Bu isimle yayınına devam etmektedir.

3.4. TÜRKİYE'DE IRAK TÜRKLERİNİN SİYASİ –SOSYAL –KÜLTÜREL- EĞİTİM FAALİYETLERİ (1990 -2005)

Irak Türklerinin Türkiye'deki faaliyet alanlarına bakıldığında zengin bir çeşitlilik göze çarpar. Dernek kurma, anma günleri tertip etme, ödül törenleri, kurultaylar, panel,

³⁷⁰ Dergimizin 1.yılında yayınlanan makaleler, Global Strateji, Yıl:2,Sayı:6, Temmuz –Eylül 2006,s.153

³⁷¹ Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, Tarihçe, Ortadoğu Analiz, Cilt.1,Sayı:6,Haziran 2009, s.1

³⁷² Habip Hürmüzlü, Neden Kerkük Özel?, Global Strateji, Yıl:1,Sayı:1, Nisan – Haziran 2005,s.1

³⁷³ Ortadoğu Analiz,Cilt:1,Sayı:6, Haziran 2009, s.1

konferans, toplantı, basın açıklaması, bildiri sunma, devlet büyüklerine Türkmenlerin meselesini aktaran mektuplar yazma, gece tertip etme, protesto gösterileri yapma, mitingler düzenleme, tiyatro gösterisi yapma, kurs faaliyetleri, açılışlar organize etme, kültür merkezi oluşturma, lokal açma, akademi ve enstitülerle işbirliği yapma, hastane, sağlık ocağı kurma, müzik şöleni düzenleme, mevlit okutma, kitap dergi çıkarılması, sempozyumlar, araştırma faaliyetleri, folklor gösterileri, üniversitelere Türkmen öğrenci kontenjanı sağlama çalışmaları, Türkiye’de okuyan Irak Türklerine yönelik yardım faaliyetleri, bilgilendirme toplantıları, Irak sınırlarındaki Türkmenlerin her türlü gıda, sağlık, eğitim, yayın konularında ihtiyaçlarının giderilmesine çalışmak, öğrenci, öğretmen eğitim programları, insan hakları ihlallerinin tespiti, duyurulması, gibi faaliyetlerdir.*

Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği, Ekim 1990 tarihinde Kerkük adıyla bir dergi çıkarmıştır. Derneğin yayın organı olan Kerkük dergisi Ankara merkezli olarak Ekrem Pamukçu idaresinde çıkarılmıştır. Dergi, Irak Türkleri ile ilgili, ilmi nitelikte her türlü yazı, inceleme ve araştırmaya açık olduğunu ilan etmiştir.³⁷⁴

Irak Türklerinin meşhur tiyatro yönetmeni İsmet Hürmüzlü başarısıyla Türkiye’de önemli bir yer edinmiştir. “Pervaneler” adlı Cahit Atay’ın yazdığı oyun, Devlet Tiyatroları Genel Müdür Yardımcısı Irak Türkü İsmet Hürmüzlü’nün yönetmenliğinde 30 Ekim 1990 gününden itibaren Ankara Yeni Sahne’de sahneye konmaya başlanmıştır.³⁷⁵

Irak Türklerinin toplantı ve anma programlarında müzik önemli bir yer tutmuştur. “Müzik Dünyamızdan IV/Kerkük Türküleri” adlı konser, 22 Aralık 1990 tarihinde Ankara Türk Ocağı tarafından düzenlenmiştir. Resim Heykel ve Etnografya Müzesi’nde düzenlenen

* Türkiye’deki Irak Türklerinin faaliyetlerinin kronolojik olarak takibinde 1990 yılından günümüze farklı adlarla gelen Irak Türklerinin süreli yayınları temel başvuru kaynağı olarak kullanılmıştır. İlgili tarih aralığındaki gazetelerin Irak Türkleri hakkında verdikleri haberler de kullanılmış, ancak gazete haberlerinin, Irak Türklerinin faaliyetlerini yansıtmada süreli yayınlara göre daha sınırlı olduğu görülmüştür.

³⁷⁴ Ekrem Pamukçu, Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Ekim 1990, s.3

³⁷⁵ Pervaneler, Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Ekim 1990, s.28 (Yönetmen İsmet Hürmüzlü’nün bir diğer tiyatro eseri olan “Yabancı” adlı piyes, 1976 yılında Ankara’da sahnelenmiş, büyük ilgi toplamıştır. Eser ayrıca Kültür Bakanlığı eserleri içinde de yayımlanmıştır.)

konsere Kerkük'lü sanatçı Abdurrahman Kızılay ve Kerkük'lülerin fahri hemşehrisi Salih Turhan katılmıştır.³⁷⁶

Irak Türk dernekleri, düzenledikleri faaliyetlerde tarihsel boyutu özellikle vurgulamışlardır. “Irak Türkleri Tarihine Kısa Bir Bakış” konulu seminer ve slayt gösterisi, 10 Ocak 1991 günü, Anadolu Eğitim Kültür Bilim Vakfı binasında, ITKYD Yönetim Kurulu üyesi Ziyat Köprülü tarafından gerçekleştirilmiştir.³⁷⁷

Irak'ta meydana gelen gelişmeler paralelinde Türkiye'deki Irak Türk dernekleri programlar düzenlemiştir. “Körfez Krizinin Irak Türklerine Etkileri” konusu, ITKYD lokalinde Ocak 1991 tarihinde tartışılmıştır. Doç. Dr. Fazıl Demirci'nin konuşmacı olarak katıldığı seminerde Tahsin Banguoğlu Yurdu öğrencileri de hazır bulunmuştur.³⁷⁸

Çok şehit vermiş bir toplum olan Irak Türkleri, kayıplarının hatırasını yeni nesillere aktarmak amacıyla her yıl şehitlerini anma toplantıları, programları düzenlemiştir. Kocatepe Camiinde Mevlidi Şerif, 27 Ocak 1991 günü, Irak rejimi tarafından 16 Ocak 1980'de şehit edilen Necdet Koçak, Abdullah Abdurrahman, Adil Şerif ve dava arkadaşları ile Kerkük katliamında şehit edilenlerin ruhuna okunmuştur.³⁷⁹

Irak'taki Türkmen siyasi kuruluşları ile Türkiye'deki Irak Türk kuruluşları koordine içinde olmuştur. Irak Milli Türkmen Partisi Genel Sekreteri Dr. Muzaffer Arslan ile Kerkük Dergisi adına Ziyat Köprülü bir röportaj gerçekleştirmiştir.³⁸⁰

Türkiye'de üniversitelerin Irak Türkleri konusunda destekleri, bünyelerinde Irak Türkü akademisyenlerin varlığı ile orantılı olmuştur. “Ortadoğu, Musul-Kerkük Türkleri” konulu konferans, Birlik Vakfı Edirne Şubesi tarafından 2 Mart 1991 tarihinde Birlik

³⁷⁶ Kerkük Gecesi, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:1,Ekim 1990,s.28

³⁷⁷ Seminer, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:1, Ekim 1990, s.28

³⁷⁸ “Körfez Krizinin Irak Türklerine Etkileri”, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:1, Ekim 1990, s.28

³⁷⁹ Mevlit, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:1, Ekim 1990, s.29

³⁸⁰ Dr. Muzaffer Arslan ile Kerkük Dergisinin Sohbeti, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:3, Mart 1991, s.16

Salonunda Trakya Üniversitesi Öğretim görevlisi Doç. Dr. Kemal Beyatlı tarafından gerçekleştirilmiştir.³⁸¹

Türkiye’de milliyetçi çizgide yayın yapan dergiler Irak Türkleri ile ilgili aktivitelere destek vermişlerdir. Bizim Ocak Dergisi İzmir temsilciliği “Irak’ta Türk Varlığının Dünü, Bugünü ve Yarını” konulu bir konferans düzenlemiştir.³⁸²

Kardaşlık ve Kerkük dergileri gibi süreli yayınlar Türkiye’de bir anlamda Irak Türklerinin sözcüsü olmuştur. Irak-Türkiye sınırında görev yapan Türk Silahlı Kuvvetlerine, Emniyet mensuplarına, Hakkari, Şırnak ve Şemdinli halkına Türkiye’ye iltica eden Irak halkına gösterdikleri ilgi ve yardımdan dolayı Kerkük Dergisince teşekkür edilmiştir.³⁸³

Türkiye’deki Irak Türk dernekleri, davalarına olan ilgiyi canlı tutmak için Türk devlet büyüklerine mektuplar yollamışlardır. Kerkük Dergisi tarafından devlet büyüklerine gönderilmek üzere hazırlanan soru metnine, DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit, MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş, Dİ Başkanı Mustafa Said Yazıcıoğlu, Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümünden Bahaeddin Yediyıldız, Gazi Üniversitesi Tarih Bölüm Başkanı Kazım Yaşar Koprıman, Azerbaycan Üniversitesi Öğretim Üyelerinden Zümrüt Kuluzade görüş bildirmiştir.³⁸⁴

Irak Türklerinin ilk sivil toplum kuruluşu olan İTKYD, 14 Temmuz 1991 tarihinde İzmir Şubesinin resmi açılışını gerçekleştirmiştir.

Irak Türklerinin faaliyetlerinde Ankara’nın önde olmasında Hocabey lakaplı İhsan Doğramacı’nın destek ve yönlendirmeleri etkili olmuştur. 14 Haziran 1991 tarihinde Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Farabi Salonu’nda ünlü ses sanatçısı Abdurrahman Kızılay “Kerkük Türküleri” konseri icra etmiştir.

³⁸¹ Kemal, Beyatlı, Ortadoğu, Musul-Kerkük, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:3, Mart 1991,s.31

³⁸² Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:3, Mart 1991,s.31

³⁸³ Teşekkür, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:4, Haziran 1991,s.31

³⁸⁴ Kerkük Dergisine Ne Dediler, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:4, Haziran 1991,s.4

Türkiye’de özellikle tarih biliminde akademik çalışma yapanlar Irak Türkleri konusuna daha duyarlı olmuşlardır.18 Haziran 1991 tarihinde Tarih ve İslam Araştırma Vakfı’nda Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu başkanlığında “Irak Türklerinin Dünü Bugünü ve Yarını” konulu açık oturum düzenlenmiştir.³⁸⁵

Körfez Savaşı sonrası, Irak Türklerinin Türkiye’de de mağduriyetleri olmuştur. Irak Milli Türkmen Partisi Genel Sekreteri Muzaffer Arslan, Irak Türklerinin sıkıntılarını aktarmak üzere Başbakan Süleyman Demirel’e başvurmuş, Demirel ve İçişleri Bakanı İsmet Sezgin’in güvence vermelerine rağmen katliamdan kaçan Türkmenlere “şu tarihe kadar Türkiye’yi terk edin” tebligatı yapılmıştır.³⁸⁶

ITKYD’ nin merkezi İstanbul olmakla birlikte Ankara’daki Irak Türkleri için 1991 yılı Kasım ayında ITKYD Ankara Şubesi açılmıştır.³⁸⁷

19 Ocak 1992’de ITKYD Ankara Şubesi tarafından 16 Ocak 1980 şehitleri anılmış, Ankara Hacı Bayram Camii’nde şehitler için mevlit okutulmuştur.

Mahir Nakip gibi Türkiye’deki Irak Türkü pek çok bilim adamı, Irak Türklerinin folklorunu, sanatını tanıtmada bir kültür elçisi rolü üstlenmiştir. 7-9 Mayıs 1992 tarihinde Erciyes Üniversitesi’nin düzenlediği “Erciyes Yöresi İl Folklor Halk Edebiyatı ve Etnografya Sempozyumu” na “Kerkük’te Söylenen Bir Kayseri Türküsü” isimli tebliğ, Yard. Doç. Dr. Mahir Nakip tarafından sunulmuştur.³⁸⁸

Türkiye’deki Irak Türk kuruluşları, gerek Avrupa’da gerekse ABD’de yapılan programlara aktif katılım göstermişlerdir. 6-7 Haziran 1992 tarihinde Türk - Amerikan

³⁸⁵ Haberler, Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:5, Temmuz 1991, s.27

³⁸⁶ Türkiye Gazetesi, 25.12.1991, Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:7, Ocak 1992, s.24

³⁸⁷ Şubelerimiz Çoğalıyor, Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:7, Ocak 1992, s.31

³⁸⁸ Haberler, Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:7, Ocak 1992, s.25-30

Dernekleri Birliği tarafından New York Őehirinde “İkinci Dũnya Tũrkleri” konferansına Irak Tũrklerini temsilen Suphi Saatçi katılmıştır.³⁸⁹

ITKYD İzmir Şubesinin etkinlikleri, daha çok İzmir’de sayıları az olan Irak Tũrk toplumu için gerçekleştirilmiştir. 4 Eylũl 1992 gũnũ ITKYD İzmir Şubesi, İzmir’de ikamet eden Kerkũk’lũ aileler için tanışma toplantısı tertip etmiştir.³⁹⁰

Tũrkiye’deki Irak Tũrk dernek ve vakıfları dũnyanın dŔrt bir yanında zulme uğrayan Tũrk ve Mũslũman halkların davalarına destek vermiştir. Bosna Hersek’teki Olaylar, ITKYD genel merkezi tarafından İstanbul’da dũzenlenen bir yũrũyũŐ ve miting ile 13 Eylũl 1992 tarihinde protesto edilmiştir.³⁹¹

6 Şubat 1993 tarihinde ITKYD Genel Merkezi’nde Av. Nevzat Karagil tarafından “Kıbrıs’tan Kerkũk’e” konulu konferans verilmiştir.

23 Ocak 1993 gũnũ “Tũrkmen Basınından Yapraklar, Fuzuli Dergisi ve Derneğimizin Kuruluşu” konulu kũltũr toplantısı yapılmıştır.³⁹²

20 Haziran 1993 tarihinde ITKYD Ankara Şubesi tarafından “Geleneksel Kerkũk Kır Gezisi” Ankara Belediyesi Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı’nın katkılarıyla Ankara Beynam Orman tesislerinde 400 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.³⁹³

Tũrkiye’deki Irak Tũrk dernekleri, yardım kampanyaları ile Kuzey Irak’ta açlık ve sefaletle peneleŐen Irak Tũrklerine destek olmaya çalışmıştır. BŔlgeye ulaŐtırılmak ũzere

³⁸⁹ Irak Tũrklerinin Dũnũ Bugũnũ ve Geleceği, Kerkũk Dergisi, Yıl:2,Sayı:9, Temmuz 1992, s.24

³⁹⁰ İzmir Őubemiz Atağa Geçti, Kerkũk Dergisi, Yıl:2, Sayı:10, Ekim 1992, s.30

³⁹¹ Bosna Hersek’teki Olayları Protesto, Kerkũk Dergisi, Yıl:2, Sayı:10, Ekim 1992, s.30

³⁹² Dernek Faaliyetleri, Kerkũk Dergisi, Yıl:3, Sayı:11, Ocak 1993, s.27

³⁹³ Kerkũk Kır Gezisi, Kerkũk Dergisi, Yıl:3, Sayı:12, Temmuz 1993, s.28

ITKYD Genel Merkezi tarafından başlatılan yardım kampanyası ile sıkıntılar giderilmeye çalışılmıştır.³⁹⁴

Irak Türk kuruluşlarının mutad programları içinde anma faaliyetleri ilk sırayı almıştır. 16 Ocak 1994 tarihinde Ankara Kocatepe Camii'nde 16 Ocak 1980 şehitlerini anmak için ITKYD Ankara Şubesi tarafından mevlit okunmuş, MHP milletvekili Seyfi Şahin'in de katılımıyla mevlidin ardından anma töreni düzenlenmiştir.³⁹⁵

Irak Türklerinin tanışma ve kaynaşmasını temin etmede dernek bünyesinde verilen yemekler büyük rol oynamıştır. ITKYD Genel Merkezi ve İzmir, Ankara gibi şubelerinde Ramazan boyunca bekar mültecilere iftar yemeği verilmiştir.³⁹⁶

Türkmeneli bölgesindeki eğitim sorunlarına Türkiye'li Irak Türkleri çözümler üretmeye çalışmıştır. ITKYD Ankara Şubesi ve IMTP nin ortaklaşa yürüttüğü çalışmalar sonucu Kuzey Irak'ın Erbil ili ve Kifri kazasında Türkçe eğitim veren iki okul açılmış ve tedrisata başlamıştır.³⁹⁷

Türkiye'de Irak Türk kuruluşlarından birisi de Irak Türkleri Kadınlar Derneği'dir. 6 Mayıs 1994 tarihinde "Irak Türkleri Kadınlar Derneği" Nezahat Koçak'ın çaba ve girişimleri sonucu, Ankara'da kurulmuştur. Türkmen kadınına Türk kamuoyuna tanıtmak amacıyla kurulan dernek, Türkmen toplumunun ananelerinin yaşatılması ve muhtaç durumda olan ailelere yardımcı olmayı amaçlamıştır.³⁹⁸

Irak'ta maddi zorluk içindeki Irak Türklerine, Türkiye'deki Irak Türk kuruluşlarınca kurban yardımları ile destek olunmuştur. Türkmeneli'nde Kurban kesimi faaliyeti ITKYD tarafından başlatılmıştır. IMTP'nin desteği ve Ankara Türk Ocakları Genel Merkezi'nin

³⁹⁴ Bağış Kampanyası, Kerkük Dergisi, Yıl:3,Sayı:13,Eylül 1993,s.28

³⁹⁵ Haberler, Şehitlerimizi Andık, Kerkük Dergisi, Yıl:3,Sayı:14,Ocak 1994,s.30

³⁹⁶ Ramazan Faaliyetleri, Kerkük Dergisi, Yıl:3,Sayı:14,Ocak 1994,s.30

³⁹⁷ Erbil'de Türkçe Eğitim, Kerkük Dergisi, Yıl:3,Sayı:14,Ocak 1994,s.31

³⁹⁸ Irak Türkleri Kadınlar Derneği Kuruldu, Yıl:4,Sayı: 15-16, Nisan – Temmuz 1994,s.39

katkılarıyla Zaho, Duhok, Erbil, Kifri bölgelerinde Türkmeneli Fakir ve Yoksullar Yardım Kurulu (TFYYK) ile kesim ve dağıtım yapılmıştır.³⁹⁹

Irak Türklerinin Türkiye'deki faaliyetlerine bakıldığında kardeş topluluklara destek amaçlı programlara da katkı sağladıkları görülmüştür. Ankara'da Çeçenlere destek vermek üzere yapılan mitinge Irak Türkleri de katılmıştır. Aralık 1994'te yapılan mitingte Irak Türkleri Çeçen kardeşlerine verdikleri desteği dile getirmiştir.⁴⁰⁰

Kerkük sofrasının zengin ürünleri programlarda ikram olunmuştur. Irak Türkleri, Hoca Ahmet Yesevi Vakfı'nda "Kerkük Günü" düzenlemiş, Küçük Ayasofya'daki Hüseyin Ağa Medresesi'nde düzenlenen Kerkük Günü'nde misafirlere Kerkük yemekleri ikram edilmiştir.⁴⁰¹

Irak Türk mücadelesinin Türk devlet yetkilileri nezdinde ilgi uyandırması ve gündem oluşturması için çaba gösterilmiştir. 24 Haziran 1996'da Başbakan Mesut Yılmaz, Türk Dünyasına mensup 30 derneğin yöneticileri ile buluşmuş, Irak Türklerini temsilen İTKYD Başkanı Savaş Avcı, Türkmenler adına başbakana plaket vermiştir.⁴⁰²

Türkiye'de Irak Türklerinin en etkili kuruluşu İTKYD olmuştur. Dernek 3. İstişari Toplantısını, 5 Temmuz 1997'de Emperyal Oteli'nde gerçekleştirmiş, Irak Türklerinin meselelerinin tartışıldığı toplantının açılış konuşması İTKYD Başkanı Savaş Avcı tarafından yapılmıştır.

³⁹⁹ Derneğimiz Türkmeneli'nde Kurban Kesti, Kerkük Dergisi, Yıl:4,Sayı: 15-16, Nisan – Temmuz 1994,s.40

⁴⁰⁰ Cemiyet Haberleri, Kerkük Dergisi, Yıl:5, Sayı:17, Nisan – Mayıs 1995, s.31

⁴⁰¹ Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:1,Ağustos 1997,s.18 (Kerkük Dergisinin 18.sayısı olarak da sayılan, İstanbul baskısının 1.sayısı.)

⁴⁰² Kerkük Dergisi, Yıl:2,Sayı:5, Temmuz 1998, s.31

Kerkük Katliamı, Irak Türklerince her yıl anılmıştır. 13 Temmuz 1997'de İTKYD tarafından, Laleli Camii'nde 14 Temmuz 1959 Kerkük Katliamı'nın 38.yıldönümü münasebetiyle mevlit okutulmuştur.⁴⁰³

Bülent Ecevit'in Irak Türklerinin sorunlarına duyarlı tavrı, Türkiye'deki Irak Türkleri tarafından takdirle karşılanmıştır. 23 Temmuz 1998'de Başbakan yardımcısı Bülent Ecevit, İTKYD adına başkan yardımcısı Dr.Nefi Demirci'yi, makamına kabul etmiştir.⁴⁰⁴

Türkiye'de Dış Türkler konusunda ilgili şair ve yazarlar Irak Türklerinin mücadelesine destek vermiştir. İTKYD Genel Başkanı Savaş Avcı, Türk Edebiyatı Vakfı salonunda 13 Temmuz 1997'de basın bildirisi okumuştur. Programa Dr.Nefi Demirci, Yavuz Bülent Bakiler, Suphi Saatçi ve Ayhan İnal katılmıştır.

İTKYD'nin Ankara ve İzmir gibi Konya şubesi de faaliyetleriyle Türk toplumunun Irak Türkleri konusunda bilgisini çoğaltmaya çalışmıştır. İTKYD Konya Şubesi Başkanı Dr.Aydın Beyatlı, düzenlediği basın toplantısında Türkmenlerin soykırım tehdidi altında olduğunu ifade etmiştir.⁴⁰⁵

Yunanistan üzerinden Avrupa'ya kaçak yollardan giriş yapmak isteyen Irak Türkleri için bu yolculuk bazen ölümlerle sonuçlanabilmiştir. Irak Türklerinden Necdet Kerküklü, Fatih Balipaşa'daki dernek merkezinde Ege'deki ölüm yolculuğunun perde arkasını anlatmıştır.⁴⁰⁶

Türk Dünyası programlarına Irak Türkleri de katılım göstermiştir. Kastamonu Türk Dünyası günleri, 23-25 Ağustos 1997'de Kastamonu Belediyesi tarafından düzenlenmiştir.

⁴⁰³ Türkmen Camiasından Haberler, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:1,Ağustos 1997, s.23- 25

⁴⁰⁴ Haberler,Kerkük Dergisi, Yıl:2,Sayı:6,Kasım 1998,s.31

⁴⁰⁵ Türkmen Camiasından Haberler, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:1,Ağustos 1997,s.25-28

⁴⁰⁶ İstanbul'daki Irak Türkleri Derneği'nde Gözyaşı ve Ağıt, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:1,Ağustos 1997,s.30

Turan Kültür Vakfı ve Avrasya Bir Vakfı'nın katkılarıyla gerçekleştirilen Türk Dünyası Günlerine Irak Türklerini temsilen Doç. Dr. Suphi Saatçi katılmıştır.⁴⁰⁷

Türkiye'deki Irak Türkleri, Irak'taki toplantılara da katılım göstermiştir. I.Türkmen Kurultayı, 4-7 Ekim 1997 tarihleri arasında Erbil'de yapılmış, kurultaya ITKYD de katılmıştır.⁴⁰⁸

Türk Ocağı Kocaeli Şubesi'nde "Irak Türklerinin Dünü ve Bugünü" toplantısı yapılmıştır. 7 Aralık 1997'de yapılan toplantıya Irak Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Genel Başkanı Savaş Avcı, Dr.Nefi Demirci, Doç. Dr. Suphi Saatçi katılmıştır.

Turan Kültür Vakfı, Türkmenistan mücadelesinin önde gelen ismi Dr. Baymirza Hayıt adına Dr. Baymirza Hayıt'ın 80. doğum yılı münasebeti ile 17 Ocak 1998'de İstanbul Fırat Kültür Merkezi'nde program düzenlemiştir. Programda Irak Türkleri Kültür ve Dayanışma derneği genel başkanı Savaş Avcı da bir bildiri metni okumuştur. Savaş Avcı, programda 2.500.000 Türkmen adına Türk Dünyasına hizmetlerinden dolayı Dr.Baymirza Hayıt'a hatıra plaketi sunmuştur.

Türk Edebiyatı Vakfı bünyesinde Irak Türkleri adına pek çok program yapılmasında konuya duyarlı Ahmet Kabaklı'nın rolü olmuştur. 18 Ocak 1998 günü, 16 Ocak 1980 şehitleri anısına Beyazıt Camii'nde mevlit okunmuş, aynı gün Türk Edebiyatı Vakfı Konferans Salonu'nda Irak Türk şehitleri için anma toplantısı düzenlenmiştir.⁴⁰⁹

9 Mayıs 1998 Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde "Irak'ta Türk Varlığı" adlı toplantı yapılmıştır. Osman Özsoy'un düzenlediği toplantıyı Dr. Nefi Demirci yönetmiştir.⁴¹⁰

⁴⁰⁷ Kemal Çapraz, Türk Dünyası Kastamonu'da buluştu, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:2,Kasım 1997,s.22

⁴⁰⁸ I.Türkmen Kurultayı Sonuç Bildirisi, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:2,Kasım 1997,s.31

⁴⁰⁹ Haberler, Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:3,Şubat 1998,s.30- 31

⁴¹⁰ Kerkük Görmezden Geliniyor, Kerkük Dergisi, Yıl:2,Sayı:5, Temmuz 1998,s.27

Irak Türkleri yasal her platformda mücadelelerini duyurmak için faaliyet göstermiştir. Hoca Ahmet Yesevi Vakfı tarafından 31 Mayıs 1998’de düzenlenen “Fatih’ten Atatürk’e Türk Kültür Etkinlikleri” adlı programın son bölümü çileli iki Türk yurduna Kırım ve Kerkük’e ayrılmıştır. Programda Irak Türklerinin mücadelesi anlatılmıştır.⁴¹¹

23-25 Ağustos 1998 tarihleri arasında Turan Kültür ve Hoca Ahmet Yesevi vakfının katkılarıyla Kastamonu Belediyesi tarafından tertiplenen 2.Türk Dünyası günlerine Irak Türkleri Derneği, müzik folklor ekipleri ve resim sergisi ile katılmıştır.⁴¹²

Fotoğraf sergileri yoluyla da Irak Türkleri hakkında bilinç oluşturmaya çalışılmıştır.17 Ekim 1998’de İTKYD genel merkezinin katılımı ile Tekirdağ Türk Ocağı’nda “Irak’ta Türk Varlığı Sergisi” paneli ve konseri yapılmıştır. Programda Tekirdağ valisi de yer almıştır. Soykırımı belgeleyen fotoğraf sergisi Namık Kemal Evi’nde açılmış, ayrıca Tekirdağ Belediyesi toplantı salonunda bir panel ve konser gerçekleştirilmiştir. Tekirdağ Türk Ocağı şubesi başkanı Fikret Yıkılmaz’ın açılış konuşması yaptığı panelde Türkiye’nin Türkmen politikası ele alınmıştır. Programda Savaş Avcı, Suphi Saatçi ve Dr.Nefi Demirci de davetlilere hitap etmiştir. Toplantı, İTKYD müzik ekibinin gösterisi ile sona ermiştir.

26 - 31 Ekim 1998 tarihlerinde Karşıyaka Belediyesi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezinin işbirliği ile İzmir’de uluslar arası Türk Dünyası bilim sanat haftası yapılmıştır. Programda Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunun 75.yıldönümü uluslar arası sempozyumu, II. Uluslar arası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu, Uluslar arası Türk Dünyası Şiir Şöleni ve Uluslar arası Türk Dünyası Kitap Sergisi etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Irak Türkleri adına haftaya katılan Doç Dr. Suphi Saatçi “Kerkük ile Kıbrıs ve Balkanların Türk Edebiyatları Arasındaki Benzerlikler” başlıklı bir bildiri sunmuştur. Türkmen şiirinin güçlü temsilcisi Salah Nevres’in de katıldığı haftada iki kez şiir seansı yapılmış, Türk dünyası kitap sergisinde de Irak Türkleri hakkında yayınlanmış kitaplar sergilenmiştir.

⁴¹¹ Kemal Çapraz – Ali Tatlı, “Hoyrattan Yükselen Feryat”, Kerkük Dergisi, Yıl:2,Sayı:5, Temmuz 1998,s.29

⁴¹² Haberler, Kerkük Dergisi, Yıl:2,Sayı:6,Kasım 1998,s.31

Türkiye dışında da Irak Türklerinin dernek ve vakıf kurduğu ülkeler olmuştur. Bu ülkeler içinde Almanya, Hollanda, Finlandiya, Danimarka ve ABD önde gelmiştir. Hollanda Türk Federasyonu tarafından 21 Kasım 1998 tarihinde Amsterdam’da Irak Türkleri Kültür ve Dayanışma Şöleni düzenlenmiş, programa katılan Kerkük’lü müzisyen Abdurrahman Kızılay, dinleyicilere Kerkük hoyrat ve türküleri, İbrahim Rauf Terzi de geceye Danimarka’dan katılmış Kerkük havaları okumuştur.

Irak Türklerinin müzik kültürü çok gelişmiştir. Kerkük Tenzile Havaları Konseri, Cemal Reşit Rey Konser Salonu’nda 19 Ocak 1999’da düzenlenmiştir. Kerkük Tenzile Havaları Konseri, İstanbul’da Kerkük müziklerinin tanıtılmasında rol oynamıştır. İstanbul Teknik Üniversitesi Konservatuvarı öğretim üyelerinden Süleyman Şenel tarafından koordine edilen konserin açılış konuşmasını Kerkük Vakfı Genel Sekreteri Doç.Dr. Suphi Saatçi yapmıştır.⁴¹³

Türk Ocakları Genel Merkezi, 20 Şubat 1999 Cumartesi günü,Türk Dil Kurumu Salonu’nda “Irak Türklüğünün Dünü Bugünü Yarını başlığı altında bir panel düzenlemiştir. Panel, ölümünün 19. yılı münasebetiyle Şehit Necdet Koçak hatırasına izafe edilmiştir. Programda Türk Ocakları genel başkanı Nuri Gürgür ve Ayten Koçak konuşma yapmıştır. Dört saat süren panele milletvekilleri ve öğretim üyeleri katılmıştır. Programda Gazi Üniversitesinden Ümit Özdağ, Mimar Sinan Üniversitesinden Suphi Saatçi, İhsan Doğramacı daha pek çok bilim insanı yer almıştır. Programa’nın da katılıp konuşma yapması yararlı olmuştur. Panel, bugüne kadar Irak Türkleri konusunda yapılmış en kapsamlı, özellikle siyasi parti temsilcilerinin de katıldığı bir toplantı olması yönüyle önemli görülmüştür.⁴¹⁴

Kerkük Katliamından sonra Irak Türklerinin hafızasından silinmeyen bir diğer saldırı da Altinköprü’de meydana gelen menfur olaydır. Her yıl olduğu gibi 1999’da da Altinköprü Şehitleri İTKYD tarafından anılmıştır. 28 Mart 1991’de vuku bulan soykırımda yüze yakın Türkmen Altinköprü Bucağında kurşuna dizilerek şehit edilmişlerdi. Türkmen toplumunun

⁴¹³ Kardeşlikten Haberler,Kardeşlik Dergisi, Yıl:1,Sayı:1,Ocak 1992,s.52-54

⁴¹⁴ Mahir Nakip, “Bir Panelin Ardından”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1,Sayı:2, Nisan – Haziran 1999,s.17

hafızasında nesiller boyu unutulmayacak olan bu vahşette şehit düşen soydaşlar İTKYD’nde anılmıştır.⁴¹⁵

Kerkük Vakfı, kuruluşunu, düzenlediği görkemli bir toplantı ile duyurmuştur. Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi’nde düzenlenen “Kerkük Vakfı ve Irak Türkmenleri” konulu toplantıda Irak Türklerinin çektiği sıkıntılar dile getirilerek, kurulan yeni vakfın Türkmenleri Türkiye ve Dünya kamuoyunda tanıtmada önemli bir görev icra edeceği vurgulanmıştır. Açış konuşması Kerkük Vakfı Genel Sekreteri Suphi Saatçi tarafından yapılan programda Kerkük Vakfı genel başkanı İzzetin Kerkük de bir konuşma yapmış ve programda Kerkük vakfının yayınladığı ilk kitap “ Irak Türkmen Folkloru Gazanfer Paşayev” da tanıtılmıştır. Ardından gerçekleştirilen müzik ziyafetinde Adile Kurt Karatepe, Bünyamin Aksungur, Kırgız Aksungur ezgileriyle Kerkük türkü ve hoyratlarını seslendirmişlerdir.⁴¹⁶

5 Mart 1999 tarihinde Avrasya Türk Dernekleri Federasyonu ve Büyükşehir Belediyesi Kültür Daire Başkanlığı tarafından “İpekyolunda Müzik Gezintisi” adlı program Süleymaniye Kültür Merkezinde yapılmıştır. Toplantıya Irak Türkleri müzik gurubu da katılmıştır.⁴¹⁷ 14 Temmuz 1999, 40. Yıldönümünde Kerkük katliamı Türkmen şehitleri Kerkük Vakfında yapılan anma toplantısı ile hatırlanmıştır.⁴¹⁸

Türkiye’deki Irak Türk kuruluşları, programlarına Türk Dünyasından da konuklar çağmıştır. Şubat 1999 tarihinde Kerkük Vakfının daveti üzerine İstanbul’a gelen Azerbaycan heyeti, Kerkük Vakfının etkinliklerine katılmıştır. 17 Haziran 1999 tarihinde de Bakü’deki programa, Kerkük Vakfı temsilcisi Suphi Saatçi ve Mahir Nakip katılmıştır. Azerbaycan İlimler Akademisi desteğinde Edebiyat Enstitüsünün Kerkük Vakfı ile birlikte Nizami adına düzenlediği “Irak Türkmen Folkloru Çağımızda Toplama Araştırma Neşir vaziyeti” konulu uluslar arası seminere bir çok bilim adamı katılmıştır.

⁴¹⁵ Suphi Saatçi, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, Nisan – Haziran 1999, s.21

⁴¹⁶ Kemal Çapraz, , “Kerkük Vakfından Görkemli Başlangıç”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, Nisan – Haziran 1999, s.23

⁴¹⁷ Kemal Çapraz, “Kerkük’e Düştü Yolum”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, Nisan – Haziran 1999, s.40

⁴¹⁸ Kerkük Katliamı’nın 40.Yıldönümünde Türkmen Şehitlerini Anıyoruz, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1, Sayı:3, Temmuz –Eylül 1999, s.14

Irak Türklerinin gördüğü mezalim, pek çok toplantıda en yetkili ağızlardan kınanmıştır. 7.Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı 2-4 Temmuz 1999 tarihinde Denizli’de gerçekleşmiş, program Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in konuşması ile başlamıştır. KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, Başbakan yardımcısı ve MHP genel başkanı Devlet Bahçeli’nin de katıldığı kurultayda Saddam’ın Irak Türklerine uyguladığı soykırım lanetlenmiştir.⁴¹⁹

14 Temmuz 1999 tarihinde Kerkük Katliamının 40. yılı münasebetiyle, İTKYD İzmir şubesi basın bildirisini yayınlamış, merkezi Almanya olan Avrupa Türkmen Dernekleri Federasyonu da üç dilde Almanca-İngilizce-Türkçe broşür bastırmıştır.⁴²⁰ Almanya Irak Türkmen Federasyonu, Kerkük katliamının 40.yıldönümü münasebetiyle hazırladığı basın bildirisinde katliamın Türkmen toplumunu sindirme ve yok etmeye yönelik yapıldığını ifade etmiştir.

Irak Türkmen Cephesi Türkiye temsilciliği ile Avrupa Irak Türkmen Federasyonu Kerkük katliamı 40. yıl münasebetiyle ortak broşür yayımlamışlardır.⁴²¹

Kerkük katliamının 40. Yılı münasebetiyle, İTKYD İzmir şubesi tarafından basın toplantısı yapılmıştır. 1999 yılı Temmuz ayında yapılan toplantıyı müteakip, Alsancak camiiinde şehit Türkmenler için mevlit okunmuştur.⁴²²

Kerkük Katliamını anma programlarından biri de İTKYD Ankara Şubesinde gerçekleştirilmiştir. İTKYD, Ankara şube başkanı Ekrem Pamukçu, 14 Temmuz 1999 günü Anıtkabir’i ziyaret edip çelenk bırakmıştır. Ulu Önder Atatürk’ün huzurunda saygı duruşunda

⁴¹⁹ Kardeşlik’tan Haberler, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1,Sayı:3, Temmuz –Eylül 1999, s.63-73

⁴²⁰ İzzettin Kerkük, Kerkük Katliamının 40. Yıldönümü Etkinlikleri, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1, Sayı:3, Temmuz –Eylül 1999, s.71

⁴²¹ Bahattin Kevser, Almanya Irak Türkmen Federasyonu Başkanının Kerkük Katliamı’nın 40. Yıldönümü, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1,Sayı:3, Temmuz –Eylül 1999, s.71-73

⁴²² İzmir Şubesinin Basın Bildirisini, 40. Yıldönümü, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1,Sayı:3, Temmuz –Eylül 1999, s.74

bulunulduktan sonra Pamukçu, şeref defterini imzalamıştır.⁴²³ Ayrıca şehitler için 16 Temmuz 1999 günü Kocatepe Camii'nde de mevlit okutulmuştur.⁴²⁴

ITKYD Ankara şubesi, Kerkük katliamı münasebetiyle anma toplantısı düzenlemiştir. 16 Temmuz 1999'da Odalar ve Borsalar Birliği Konferans salonunda yapılan toplantı Ankara Şube Başkanı Ekrem Pamukçu'nun açılış konuşması ile başlamıştır.⁴²⁵

ITKYD genel merkezince 18 Temmuz 1999 Pazar günü Süleymaniye Camiinde, Kerkük katliamı şehitleri için mevlid okutulmuştur. Mevlit sonrası, Süleymaniye Daruzziyafe Konferans salonunda anma toplantısı yapılmış, toplantı dernek başkanı Sabah Ketene'nin açılış konuşması ile başlamıştır.

Avrupa'daki Irak Türkleri de Kerkük katliamını anma programları düzenlemiştir. Güney İsveç'teki Irak Türkleri 14 Temmuz 1999 Kerkük katliamı 40.yıldönümünde, Malmö kentinde şehitlerini 10 Temmuz 1999'da anmıştır.

25 Temmuz 1999'da İstanbul Eresin Otel'de ITKYD Genel Merkezi tarafından Sabah Ketene başkanlığında istişare toplantısı düzenlenmiştir.⁴²⁶

Türk Ocakları Genel merkezi ve ITKYD Konya şubesi tarafından 30 Mayıs 1999 da Konya'da "Gençlik Şöleni" düzenlenmiştir. Türkmeneli öğrenci birliğinin de davet edildiği programda Türkmen öğrenciler halk oyunu gösterisi sunmuştur. Törende ITKYD Konya şube başkanı Aydın Beyatlı, ITC eğitim kültür daire başkanı ve Irak Milli Türkmen partisi genel başkan yardımcısı Selahattin İlhanlı yer almıştır.

24 Haziran 1999 tarihinde Ankara Gazi Üniversitesi'ne bağlı TÖMER'de çeşitli ülkelerden gelen öğrencilerin mezuniyet töreni yapılmış, törende Irak Türkmeneli Öğrenci

⁴²³ Kerkük Katliamının 40. Yıldönümü etkinlikleri, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1,Sayı:3, Temmuz –Eylül 1999,s.75

⁴²⁴ Haberler, Kerkük Dergisi, Yıl:9,Sayı:26,Ağustos 1999,s.33

⁴²⁵ Kerkük Katliamının 40. Yıldönümü Etkinlikleri, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1,Sayı:3, Temmuz –Eylül 1999,s.7

⁴²⁶ İstanbul İstişare Toplantısı Yapıldı, Kerkük Dergisi, Yıl:9, Sayı :26, s.35

Birliğinden Türkmen öğrenciler, Irak Türkmenlerinin kültürünü yansıtan gösteriler yapmışlardır.

Hazar Şiir Akşamları programının yedincisi Elazığ valiliğinin himayesinde 25-27 Haziran 1999'da “Harput, Urfa Kerkük Vadisinden Hoyrat Esintileri” adıyla Elazığ'da yapılmıştır. Şanlıurfa Kültür Sanat Eğitim ve Araştırma Vakfı ile Elazığ Musiki Konservatuvarı Derneğince hazırlanan programda Kazancı Bedih, Mehmet Özbek ve Abdurrahman Kızılay gibi müzisyenler hoyrat ve türküler okumuşlardır. Konser büyük ilgi toplamıştır. Irak Türkleri kardeş Türk toplulukları ile de irtibat içinde olmuştur.

Kardaşlık Dergisi editörü Suphi Saatçi, Kırım Tatar Milli Meclis Başkanı ve Ukrayna Milletvekili Mustafa Cemil Kırımlıoğlu ile 13 Haziran 1999'da Çatalca'da Kırım Türklerinin geleneksel “Tepreş Şenliği” kutlamalarında görüşmüştür. Irak Türkleri hakkında Saatçi'den bilgi alan Kırımlıoğlu, yayınların Kırım'a ve Türk Dünyasının diğer bölgelerine ulaştırılmasının büyük önem taşıdığını vurgulamıştır. Musul ve Kerkük hakkında yeterince bilgi sahibi olamadıklarını, bu yöredeki Türklerle ilgili yayınlardan mahrum olduklarını, Şehit Necdet Koçak gibi milli mücadele veren kahramanları bütün Türk dünyasında her yaştan ve her cinsten insanların tanınması gerektiğini ifade eden Kırımlıoğlu, Kardaşlık dergisinin de Irak Türkmen davasını tanıtmak yolunda büyük hizmetler vereceğine inandığını dolayısıyla bu dergi ve diğer yayınların Kırım'a ulaştırılmasını istediklerini dile getirmiştir.⁴²⁷

Irak Türklerinin yaşadığı insan hakları ihlallerini uluslar arası platformlarda dile getiren Türkmen hukukçular yok denecek kadar azdır. Bu alanda Irak Türk vakıfları imkan el verdiği ölçüde faaliyetler yürütmüştür. Kerkük Vakfı, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) nın toplanması münasebetiyle Irak Türkmenlerinin karşılaştığı insan hakları ihlallerini aktaran bir basın bildirisi yayınlamıştır.⁴²⁸

⁴²⁷ Kerkük Katliamının 40. Yıldönümü Etkinlikleri, Kardaşlık Dergisi, Yıl:1,Sayı:3, Temmuz –Eylül 1999,s.75 - 77

⁴²⁸ Suphi Saatçi, Kerkük Vakfı Basın Bildirisi, Kardaşlık Dergisi, Yıl:1,Sayı:4, Ekim –Aralık 1999, s.41

ITKYD, Irak Türklerinin bir sivil toplum kuruluşu olmakla beraber Türkiye'deki genel afetlerde Türk halkının yanında olmuştur. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi münasebetiyle 18 Ağustos 1999'da bir mesaj yayınlayan ITKYD yetkilileri duydukları üzüntüyü ve başsağlığı dileklerini iletmişlerdir.⁴²⁹

Türk devlet büyüklerinin Irak Türklerine ilgisini çekmek için de çalışmalar yapılmıştır. Bülent Ecevit'e ITKYD başkanı tarafından gönderilen soru üzerine Ecevit, 21 Mayıs 1991 tarihli mektubunda cevap sunmuştur. Ecevit cevabında "Kerkük" dergisi için Irak Türklerinin durumu hakkında görüşlerimi isteyen mektubunuz dolayısıyla teşekkür ederim. Bence yaşamsal önem taşıyan bu konuda üzerime düşen görevi yerine getirmeye devam edeceğim. Demiştir. Bülent Ecevit, konu hakkında uzunca bir demeç verdiği Milliyet gazetesi kupürünü ITKYD yetkililerine ekte göndermiştir.⁴³⁰

Türkiye'de Irak Türkleri konusunda az da olsa yapılmış akademik çalışmalar mevcuttur. Ancak ABD ve Avrupa'da bu alanda çalışmalar çok azdır. Türkmenler üzerine Fransa'da yapılan ilk tez çalışması, Mazhar Evren Çubukçu tarafından yapılmıştır. Çubukçu tez hakkında bilgileri Kardeşlik dergisi ile paylaşmıştır.⁴³¹

Irak Türkleri Türkiye dışında Avrupa'nın önemli şehirlerinde de temsilcilikler açmak suretiyle lobi faaliyetlerine girmiştir. Irak Türkmen Cephesi 22 Aralık 1999'da Londra'da da bir temsilcilik açmıştır.⁴³²

Avrupa Türkmen Dernekleri Federasyonu, Münih'te Aralık 1999'da 7. Türkmen Derneğini açmıştır. Federasyon Başkanlığını yürüten Bahattin Kevser, Avrupalı Türkmenler olarak eğitim – öğretim faaliyetlerine daha fazla ağırlık vereceklerini ilan etmiştir.⁴³³

⁴²⁹ Kerkük Dergisi, Yıl:9, Sayı:26, Ağustos 1999, s.39

⁴³⁰ Irak Türklerini Anlamak, Kardeşlik Dergisi, Yıl:2, Sayı:5, Ocak-Mart 2000, s.15

⁴³¹ Mazhar Evren Çubukçu, "Musul Meselesinden Günümüze Irak Türkleri", Kardeşlik Dergisi, Yıl:2, Sayı:5, Ocak-Mart 2000, s.46

⁴³² Türkmenlerin Londra Çıkarması, Kerkük Dergisi, Ocak 2000, s.3

⁴³³ Mehmet Yılmaz, "Türkmenler'de Eğitim Dedi", Kardeşlik Dergisi, Yıl:2, Sayı:5, Ocak-Mart 2000, s.47

Irak Türkleri için birer önder konumunda olan şehitler her yıl çeşitli programlar ile hatırlanmıştır. İTKYD İstanbul Genel Merkezinde, 16 Ocak 1980’de şehit edilen Abdullah Abdurrahman, Nejdet Koçak, Rıza Demirci ve Adil Şerif 16 Ocak 2000 tarihinde anılmıştır.⁴³⁴

Kıbrıs – Balkanlar – Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu (KIBATEK)’nun Makedonya’nın Struga kentinde düzenlediği uluslar arası sempozyumun 9 Mayıs 2000 tarihinde gerçekleştirilen dördüncü programına Kerkük Vakfı adına Genel Sekreter Suphi Saatçi katılmıştır.⁴³⁵

Kerkük Vakfı, Türkiye’de Irak Türkleri yararına yapılmış her türlü çabayı desteklemeyi ilke edinmiştir. Ankara’da görevli iken Irak Türklerinden olan öğrencilerin fakültelere yerleştirilmesinde yardımcı olmuş ve onların Türkiye Cumhuriyeti tarafından himaye edilmeleri, anavatanda ikamet etmeleri, maddi manevi her tür desteğin sağlanması için en üst düzeyde çaba göstermiş, birçok değerli şahsiyetin yetişmesine vesile olmuş gerçek bir Türk milliyetçisi olan Türkiye’nin Caracas Büyükelçisi Osman Derinsu’ya da bu bağlamda Kerküklü gençlerden bir grup öğrenci Necdet Koçak’ın önderliğinde Ankara’da teşekkür plaketi sunmuştur. Büyükelçi Osman Derinsu’nun plaket vesilesiyle İzzettin Kerkük’e postaladığı 16.01.1964 tarihli mektup Kardeşlik dergisinde yayınlanmıştır.⁴³⁶

Türkiye’de Irak Türklerinin başarılı isimlerinden biri olan usta yönetmen İsmet Hürmüzlü, tiyatro alanındaki çalışmaları ile şöhret edinmiştir. Hürmüzlü, “Mağaradakiler ve Yedi Uyurlar” adlı tiyatro oyununu Mısırlı Yazar Tevfik al-Hakim’den çevirip sahnelenmesini sağlamıştır.⁴³⁷

Kerkük Vakfı başkanı İzzettin Kerkük, Türkiye’de Irak Türklerinin bilinip tanınmasında emek vermiştir. “Irak Türkleri ve Kerkük için bir satır yazı yazanın veya bir

⁴³⁴ Kerkük Dergisi, Ocak 2000, s.36

⁴³⁵ Suphi Saatçi, Türkmen Dağarcığı, Kardeşlik Dergisi, Yıl:2,Sayı:6,Nisan-Haziran 2000, s.13

⁴³⁶ Suphi Saatçi, Büyükelçi Derinsu ve Mektubunun Hatırlattıkları, Kardeşlik Dergisi, Yıl:2,Sayı:6,Nisan-Haziran 2000, s.14

⁴³⁷ Kardeşlik Dergisi, Yıl:2, Sayı:6, Nisan-Haziran 2000, s.19

mısra şiir yahut bir hoyrat söyleyenin kırk yıl kölesi olurum” sözü İzzettin Kerkük’ün konuya yaklaşımını göstermesi bakımından önemli görülmüştür.⁴³⁸

Eylül 1999’da Londra’da gerçekleştirilen “2020’de Irak” konulu sempozyum Avrupa’nın bir çok bölgesinden gelen Iraklıların buluşmasını sağlamıştır. Sempozyuma Türkiye’deki Irak Türklerini temsilen Kerkük Vakfı adına Suphi Saatçi katılmış, bir bildiri sunmuştur.⁴³⁹

İstanbul’da 5 Nisan 1991 tarihinde Irak konsoloslüğundan açılan ateş sonucu hayatlarını kaybeden Necdet Bakkaloğlu ile Yılmaz Hacıoğlu, 10.yıl dönümünde Irak Türklerince 5 Nisan 2001’de anılmıştır. Türkmen gençleri adına hazırlanan metin Dr.Ümit Beyatlı tarafından okunmuştur.

Kerkük Vakfının katkıları ve İhsan Doğramacı’nın himayesinde Türkmen Ressam Abbas Erenay, Bilkent Üniversitesi’nde 16-21 Nisan 2001 tarihleri arasında resim sergisi açmıştır. Sergide Kerkük, Erbil görüntüleri, Türkmen şehitleri, bilim sanat siyaset ve kültür adamlarına dair portreler yer almış, sergi Ankara’da yaşayan Türkmen toplumunun bir araya gelmesine vesile olmuştur.

Kerkük şehitlerinin hatırasını yaşatmak isteyen Antalya’daki Irak Türkleri, 26 Nisan 2001’de Kerkük adını verdikleri ormana fidan dikmiştir. Antalya Irak Türkleri tarafından yapılan faaliyette Dr. Fuat Türkmen, bir konuşma yapmış ve fidanlara gelecekte Türkmen şehirlerinin ve şehitlerinin adlarını vereceklerini ifade etmiştir.

Avrupa’da yaşayan Irak Türkleri birlik ve beraberliği temin için 12 Mayıs 2001 tarihinde Danimarka’nın Arhus kentinde bir toplantı yapmıştır. Toplantıya Türkiye’den ve

⁴³⁸ Sönmez Ateş, “Irak Türkleri ile İlgili Yeni Yayınlar ve Türkmen Milli Arşivi Hakkında Düşünceler”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:2, Sayı:8, Ekim – Aralık 2000, s.26

⁴³⁹ Suphi Saatçi, “Bu Kafayla Gidilirse”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:3, Sayı:9, Ocak – Mart 2001, s.18

Dünya'dan pek çok konuk katılmış, Irak Türklerinin birlik ve beraberliğine vurgu yapılmıştır.⁴⁴⁰

Türk Dünyası Çocuk Şölenlerine Irak Türkleri de rağbet göstermiştir. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından 28 Mayıs -10 Haziran 2001 de düzenlenen 7.ci Türk Dünyası Çocuk Şöleni'ne Irak Türkmenleri Çocuk Folklor ekibi de katılmıştır.⁴⁴¹

Türkiye'de Irak Türklerinin mücadelesini duyurmada en önemli yazarlardan biri de Ömer Öztürkmen olmuştur. Kerkük'ün yetiştirdiği değerlerden Ömer Öztürkmen Kerkük Vakfı Başkanı İzzettin Kerkük tarafından evinde ziyaret edilip, kendisine Kerkük toprağı hediye edilmiştir.⁴⁴²

Irak Türklerinin etkinlikleri içinde Kerkük Geceleri özel bir yer tutmuştur. ITKYD Ankara şubesi tarafından 7 Eylül 2002'de Ankara Türk Ocağı tiyatro salonunda Kerkük Gecesi programı gerçekleştirilmiştir.⁴⁴³

Türk Ocakları, Irak Türklerinin programlarına destek veren kurumlar içinde olmuştur. Kerkük şehitlerinden, Irak Türkmenlerinin yetiştirdiği büyük değer Necdet Koçak, 6 Nisan 2002'de Türk Ocakları Genel Merkezi Galip Erdem Salonunda anılmıştır. Türk Ocakları Ankara Şubesinin düzenlediği toplantı ve panelde, açılış konuşmasını Şube Başkanı Türkan Hacaloğlu yapmıştır.⁴⁴⁴

⁴⁴⁰ Kardeşlik'tan Haberler, Kardeşlik Dergisi, Yıl:3,Sayı:10,Nisan-Haziran 2001,s.33- 34

⁴⁴¹ Türkmen Albümünden, Kardeşlik Dergisi, Yıl:3,Sayı:12, Ekim – Aralık 2001,s.44

⁴⁴² Türkmen Dağarcığı, Kardeşlik Dergisi, Yıl:4, Sayı:13, Ocak –Mart 2002, s.13

⁴⁴³ Galip Erdem, “Kerkük Gecesi”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:4,Sayı:14, Nisan –Haziran 2002, s.20

⁴⁴⁴ Kerkük Şehitlerinden Necdet Koçak, Kardeşlik Dergisi, Yıl:4,Sayı:14, Nisan –Haziran 2002, s.14

18-20 Mayıs 2002 tarihlerinde Ankara Milli Kütüphane Konferans Salonunda “Yörük ve Türkmenlerde Günlük Hayat” konulu sempozyumda “Irak Türkmenlerinde Günlük Hayat” adlı bildiri Suphi Saatçi tarafından sunulmuştur.⁴⁴⁵

Antalya’da bulunan Irak Türkmenleri bir araya gelerek Türkmen Birliği ve Dayanışma Kongresi adında bir dernek kurmuşlardır. Derneğin ilk genel kurulu da 10 Şubat 2002 tarihinde yapılmıştır.⁴⁴⁶

Altınköprü şehitlerinin hatırasını yaşatmak için Altınköprü adı Ankara Mamak Belediyesi tarafından bir parka verilmiştir. Altınpark’ın açılışı 22 Haziran 2002 tarihinde Mamak Belediye Başkanı Gazi Şahin ve ITC Türkiye temsilcisi Mustafa Ziya tarafından resmi törenle yapılmıştır.⁴⁴⁷

Türkiye’de eğitim alanındaki katkılarıyla toplumun tüm kesimlerinin övgüsünü kazanmış bir sima olan İhsan Doğramacı için Bilkent Üniversitesi’nde adına yapılmış heykelin açılışı yapılmıştır. Irak Türklerinin yetiştirdiği büyük değerlerden biri olan İhsan Doğramacı’ya Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev’in hediyesi olan “İhsan Doğramacı heykeli”⁴⁴⁸ 26 Haziran 2002 günü açılmıştır.

24 Ağustos 2002’de Azerbaycan Halk Cephesi başkanı ve özgürlükten sonraki ilk Cumhurbaşkanı olan Ebulfez Elçibey’in vefatının yıldönümünde Ankara Azerbaycan Kültür Derneği’nde yapılan anma törenine Irak Türklerini temsilen Erşat Hürmüzlü de katılmıştır.⁴⁴⁹

19 Mart 2003 tarihinde Türkiye, Ankara’da, Irak’lı muhalifler ve ABD ile 5’li toplantı yapmış ve toplantının ardından önemli bir nihai bildiri yayımlamıştır. Toplantıya Irak Türkmen Cephesi (ITC) başkanı Sanan Ahmet Ağa, IKYB Başkanı Celal Talabani, IKDP nin

⁴⁴⁵ Suphi Saatçi, “Irak Türkmenlerinde Günlük Hayat”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:4, Sayı:14, Nisan –Haziran 2002, s.25

⁴⁴⁶ Antalya’da Kurulan İlk Türkmen Birliği ve Dayanışma Derneği İlk Kongresini Yaptı, Kardeşlik Dergisi, Yıl:4,Sayı:14, Nisan –Haziran 2002, s.52

⁴⁴⁷ Altınköprü Parkı Ankara’da Açıldı., Kardeşlik Dergisi, Yıl:4, Sayı:14, Nisan –Haziran 2002, s.53

⁴⁴⁸ Suphi Saatçi, “Gururumuz Doğramacı”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:4, Sayı:15, Temmuz –Eylül 2002,s.24

⁴⁴⁹ Ebulfez Elçibey Anıldı, Kardeşlik Dergisi, Yıl:4,Sayı:15, Temmuz –Eylül 2002,s.38

ikinci adamı Neçirvan Barzani, ABD adına başkanın Irak danışmanı Zalmay Halilzad ve Korgeneral Colby Broadwater, Türkiye adına da Dışişleri Bakanlığı Ortadoğu'dan sorumlu Müsteşar yardımcısı Ali Tuygan, Genel Müdür Tahsin Burcuoğlu ve bazı askeri yetkililer katılmıştır.⁴⁵⁰

4 Haziran 2003'te Türk Dünyası Araştırma Vakfı tarafından dokuzuncusu düzenlenen Türk Dünyası Çocuk Şöleni, İstanbul'da İnönü Stadı'nda halkoyunları ile başlamış, şölene Irak Türk çocukları da katılmıştır.

Türkmenlere karşı 14 Temmuz 1959'da Kerkük'te yapılan katliamın 44. Yıldönümü nedeniyle 14 Temmuz 2003'te Irak Türkmen Şehitleri Haftası etkinlikleri İstanbul'da yapılmıştır.

13 Ağustos 2003'te Irak Türkmen Cephesi Yürütme Konseyi üyesi Dr. Aydın Beyatlı, Irak'ta kargaşayı sona erdirecek tek gücün Türk askeri olduğunu söylemiştir. Kerkük'te Türkmenlerin tek çatı altında toplanması konusundaki çalışmalara katıldıktan sonra Türkiye'ye dönen Beyatlı, Irak'ta güvenlik konusunda yaşanan kaosun bir an önce giderilmesinin önem taşıdığını belirtmiştir.⁴⁵¹

Kastamonu Belediyesi tarafından düzenlenen Türk Dünyası Günleri'nin yedincisi 22-25 Ağustos 2003 tarihlerinde kutlanmış, programda Irak Türkleri Halk oyunları ekipleri de gösteri yapmıştır. Programda Kerkük Vakfı Genel Sekreteri Suphi Saatçi, "Kuzey Irak Meselesi ve Kerkük Türkleri" konulu konferans, Ufuk Ötesi gazetesi sahibi Kemal Çapraz da "Atatürk ve Türk Dünyası" konulu bir slayt gösterisi gerçekleştirmiştir.⁴⁵²

17 Kasım 2003'de Marmara Üniversitesi Türk Kültürünü Araştırma İnceleme ve Tanıtım Kulübü ve İTKYD'nin ortaklaşa düzenlediği "Irak ve Türkmenlerin Geleceği"

⁴⁵⁰ Şimşir,a.g.e.,s.592

⁴⁵¹ Şimşir,a.g.e.,s.601- 604

⁴⁵² Kastamonu'da Anımlı Buluşma, Kardeşlik Dergisi, Yıl:5, Sayı:19, Temmuz –Eylül 2003, s.50

konulu panel, Marmara Üniversitesi İbrahim Üzümcü Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilmiştir. Panelde Kerkük Vakfı Genel Sekreteri Suphi Saatçi ve Şair Yavuz Bülent Bakiler konuşma yapmıştır.⁴⁵³

17 Kasım 2003'te Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Irak Türkmen Cephesinin yeni lideri Faruk Abdullah Abdurrahman başkanlığındaki Türkmen heyetini başbakanlıkta kabul etmiştir.⁴⁵⁴

6 Aralık 2003 tarihinde Cemal Reşit Rey Konser Salonunda düzenlenen 8. Uluslararası Mistik Müzik Festivali'nde "Irak Türkmen Dini Havaları" konseri gerçekleştirilmiştir. Konserde emeği geçenlere ITKYD Genel Başkanı Kemal Beyatlı tarafından plaket verilmiştir.⁴⁵⁵

17 Ocak 2004 tarihinde Süleymaniye Kültür Merkezi'nde, 16 Ocak 1980'de Saddam Hüseyin rejimi tarafından idam edilen Türkmen lideri Necdet Koçak, Abdullah Abdurrahman, Rıza Demirci, Adil Şerif şehadetlerinin 24. yıldönümü dolayısıyla anılmıştır.⁴⁵⁶

28 Ocak 2004'de Cemal Reşit Rey Konser Salonunda "Kerkük Yadıma Düştü" adlı konser düzenlenmiş, konserde Türkmen folklorunun en zengin yanı olan hoyratlar ile Kerkük'ün en otantik kişileri sanatlarını icra etmiştir.⁴⁵⁷

Türk Ocakları 35. Olağan Kurultayı'nda "Nihal Atsız Türk Dünyası'na Hizmet Armağanı'na Kerkük Vakfı Genel Sekreteri Suphi Saatçi layık görülmüştür. 17 Nisan 2004 tarihinde Türk Ocağı binasında yapılan törende beş dalda ödül dağıtılmıştır.⁴⁵⁸

⁴⁵³ Mehmet Tütüncü, Marmara Üniversitesi'nde Türkmen Paneli, Kardeşlik Dergisi, Yıl:5, Sayı:20, Ekim- Aralık 2003, s.44

⁴⁵⁴ Şimşir, a.g.e., s.610

⁴⁵⁵ Kardeşlikten Haberler, Türkmenler Uluslararası Mistik Müzik Festivalinde, Kardeşlik Dergisi, Yıl:5, Sayı:20, Ekim-Aralık 2003, s.44

⁴⁵⁶ Mehmet Tütüncü, Şehit Türkmen Liderler Paneli Anıldı, Kardeşlik Dergisi, Yıl:6, Sayı:21, Ocak – Mart 2004, s.47

⁴⁵⁷ Mehmet Tütüncü, Kerkük Yadıma Düştü Konseri, Kardeşlik Dergisi, Yıl:6, Sayı:21, Ocak – Mart 2004, s.46

24 Nisan 2004'te Irak Türkmen Cephesi (ITC) nin 9. kuruluş yıldönümü dolayısıyla Ankara Hilton otelinde resepsiyon verilmiştir. Resepsiyona hükümetten katılan olmamıştır. Sivil toplum örgütlerinin ilgi gösterdiği resepsiyonda ITC Türkiye temsilcisi Ahmet Muratlı, Türk hükümetinden davetlere ilgi gösterilmemesini “Kıbrıs yoğunluğu nedeniyle gelememişlerdir.” Şeklinde açıklamıştır.

14 Mayıs 2004'te Irak Türkmen Cephesi (ITC) liderlerinden Kemal Yayçılı, aracına düzenlenen hain bir saldırı sonucu şehit edilmiştir. ITC Ankara Temsilciliği, Yayçılı'nın ABD askerleri tarafından açılan yaylım ateşi sonucu hayatını kaybettiğini açıklamıştır.

Türkiye'deki Irak Türkleri de pek çok sivil toplum kuruluşu gibi demokratik tepkilerini çeşitli şekillerde göstermiştir. 16 Mayıs 2004'te İstanbul'da Iraklı bir gurup Türkmen, üzerinde “Mustafa Kemal Yayçılı'yı unutmayacağız” yazılı bir çelengi Taksim Cumhuriyet anıtına bırakmıştır.

ITC Temsilcileri Türkiye ile devamlı surette irtibat halinde olmuşlardır.²¹ Haziran 2004'te Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Ankara'da ITC Başkanı Faruk Abdurrahman ile görüşmüştür.⁴⁵⁹

Ankara'da kurulan Irak Ulusal Türkmen Tiyatrosu, 16 Temmuz 2004 de “Tufan” adlı bir oyunla Küçük Tiyatro'da sanatseverlerin karşısına çıkmıştır. Oyunu yazan ve yöneten rejisör İsmet Hürmüzlü, düzenlediği basın toplantısında oyunun Saddam rejiminin Irak Türkmenleri üzerinde kurduğu baskıyı anlattığını ifade etmiştir. Hürmüzlü Irak Türkmen Tiyatrosunu 1956 yılında kurduklarını ancak dikta rejiminin baskısı yüzünden 36 yıl ara verdiklerini, Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfının katkılarıyla tiyatroyu yeniden canlandırdıklarını anlatmıştır.⁴⁶⁰

⁴⁵⁸ Mehmet Tütüncü, Suphi Saatçi “Türk Dünyasına Hizmet Armağanı Aldı”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:6,Sayı:22, Nisan – Haziran 2004, s.46

⁴⁵⁹ Şimşir, a.g.e., s.625- 640

⁴⁶⁰ Ortadoğu Gazetesi, 16 Temmuz 2004 sayısından alıntı Kardeşlik Dergisi, Yıl:6,Sayı:23, Temmuz –Eylül 2004, s.55

Irak'taki gelişmelerin Türk kamuoyuna aktarılmasında ITC önemli bir misyon üstlenmiştir. 17 Temmuz 2004'te Irak Türkmen Cephesi Türkiye temsilciliği yazılı bir açıklama yaparak Irak geçici anayasa taslağında Türkmenlerin yok sayıldığını ve ezilmek istendiğini bildirmiştir.⁴⁶¹

11-15 Ekim 2004 tarihinde “Avrasya Ülkelerinin Eğitim Alanında Ortak Çıkarları” konulu sempozyum Alanya’da yapılmıştır. Irak Türkmen Eğitimcileri, Uluslararası Eğitimciler Sempozyumu, Uluslararası Eğitimciler Derneği tarafından düzenlenmiştir. Sempozyuma Irak Türkmenlerini temsilen, İTKYD Ankara Şubesi adına Halil İmamoğlu, Şahin Vahap ve Şemsettin Küzeci’den oluşan bir heyet katılım sağlamıştır.12 ülkeden 50 delegasyonun katılımıyla gerçekleşen kurultayda Irak Türkmen eğitimi ile ilgili iki tebliğ sunulmuştur.⁴⁶²

26 Ocak 2005 tarihinde Global Strateji Enstitüsü Ortadoğu Araştırma Birimi “Irak'taki Yeni Oluşumun Türkiye'ye ve Bölgeye Etkileri, Bu Konuda Takip Edilmesi Gereken Stratejiler” konulu bir beyin fırtınası düzenlemiştir. Beyin Fırtınasına, Anıl Çeçen, Hasan Onat, Mahir Nakip,Recep Boztemur,Suphi Saatçi,Ümit Özdağ gibi akademisyenlerin yanında Nejat Eslen,Orhan Aka, Vural Savaş,Ahmet Muratlı gibi toplumun önde gelen aydın akademisyen ve devlet adamları konuşmacı olarak katılmışlardır.⁴⁶³

28 Şubat 2005 Perşembe günü Global Strateji Enstitüsü Ortadoğu Araştırma Birimi “Kerkük’ün Türkmenler, Irak Türkiye İçin Önemi, Tarihi ve Demografik Yapısı, Bunları Değiştirme Çabaları ve Çözüm Önerileri” konulu bir sempozyum düzenlemiştir. Sempozyuma Erciyes Üniversitesi’nden Prof.Dr. Mahir Nakip, (E) Büyükelçi, CHP İstanbul Milletvekili Onur Öymen, ASAM yönetim kurulu üyesi Prof. Dr. Ümit Özdağ, Marmara

⁴⁶¹ Şimşir,a.g.e.,s.618

⁴⁶² Irak Türkmen Eğitimcileri Uluslararası Eğitimciler Sempozyumuna Katıldılar, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:1,Haziran 2005, s.29

⁴⁶³ Kısa Haberler, Beyin Fırtınası, Global Strateji, Yıl:1, Sayı:1,Nisan-Haziran 2005,s.128

Üniversitesi Fen –Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Prof.Dr. Zekeriya Kurşun konuşmacı olarak katılmıştır.⁴⁶⁴

28 Mart 1991 Altınköprü Katliamının 14.yılında, İTKYD Genel Merkezi tarafından 27 Mart 2005 Pazar günü İstanbul Color Hotel’de “ Katliamlar Gölgesinde Irak’ta Türkmen Varlığı” adlı bir panel düzenlenmiştir. İTKYD Genel Başkanı Kemal Beyatlı’nın açılış konuşmasını yaptığı panelde, Gazeteci Yazar Kemal Çapraz, Türkmen meselesinin Türk basını tarafından yeterince yansıtılmadığını ifade etmiştir.⁴⁶⁵

19 Nisan 2005’te Ankara Gazi Üniversitesi konser salonunda “Irak’ın Geleceği ve Türkmenler” konulu bir konferans yapılmıştır. Programda Irak Türkmen şiirinin önde gelen isimlerinden Nesrin Erbil, şiirlerinden örnekler okumuştur.⁴⁶⁶

Merkezi Azerbaycan’da bulunan Dünya Genç Türk Yazarlar Birliği (DGTYB) ile Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği (İLESAM) nin düzenlediği 2.Uluslararası Fuzuli Şiir Yarışması ve Türk Dünyası Şiir şöleni, Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, KKTC, Irak (Türkmeneli) ve Azerbaycan şairlerinin katılımıyla TİKA, Bilkent, Türkmeneli Vakfı, Ankara Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Eğitim Dairesi Etkinlikler Şubesi ve Keçiören Belediye başkanlığının katkılarıyla Ankara’da gerçekleştirilmiştir. Etkinlikler 4 gün sürmüştür.⁴⁶⁷

Ankara’daki Irak Türkleri, Türkiye’ye resmi bir ziyaret için gelen Irak Devlet Başkan Yardımcısı İbrahim Caferi ile daveti üzerine Ankara Stat otelinde ile bir araya gelmişlerdir.

İTKYD Ankara Şubesi yönetimi, Bilkent Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı İhsan Doğramacı’yı makamında ziyaret etmiştir.

⁴⁶⁴ Kısa Haberler, Sempozyum, Global Strateji, Yıl:1,Sayı:1, Nisan-Haziran 2005, s.129

⁴⁶⁵ Katliamların Gölgesinde Irak’ta Türkmen Varlığı, Kerkük Dergisi, Yıl:1,Sayı:1,Haziran 2005, s.27

⁴⁶⁶ Meltem Demirci Katırcı, Irak’ın Geleceği ve Türkmenler, Kardeşlik Dergisi, Yıl:7, Sayı:26, Nisan –Haziran 2005, s.46

⁴⁶⁷ Irak Türkmen Edebiyatçıları Fuzuli Şiir Şöleninde, Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Haziran 2005, s.29

ITKYD yaptığı toplantılar ile Ankara, İzmir ve Konya şube başkanlarını bir araya getirmiştir. Global Strateji Enstitüsü'nün düzenlediği “Kerkük’ün Türkmenler Irak ve Türkiye için önemi, tarihi ve demografik yapısı, bunları değiştirme çabaları, ve çözüm önerileri” konulu sempozyum da tüm şube başkanlarının iştirakleriyle gerçekleştirilmiştir.

ITKYD Ankara şubesinin düzenlediği seminerler ve konferanslarda Gazeteci yazar Mustafa Balbay, Fikret Akfırat, Feruh Sezgin, Ahmet Dinç ve birçok tanınmış gazeteci ve araştırmacı yer almıştır.

ITKYD Ankara şubesi tarafından organize edilen “Kerkük’te Buluşalım” mitingi, Ankara Abdi İpekçi Parkı’nda gerçekleştirilmiştir. Ankara Şube Başkanı Mahmut Kasapoğluoğlu, program münasebetiyle yaptığı konuşmada Kerkük’ün Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde olmasının Atatürk’ün vasiyeti olduğunu hatırlatmıştır.

ITKYD Ankara şubesi, yazar Emine Işınso’yu ziyaret etmiş, ITKYD Ankara şubesi başkanı Mahmut Kasapoğluoğlu, ziyarette Tutsak romanı yazarı Emine Işınso’nun Kerküklü yazar Halide Nusret Zorlutuna’nın kızı olduğunu belirtmiştir.⁴⁶⁸

Türkiye’de Ortadoğu konusunda düşünce üreten kuruluşlardan biri olan Global Strateji Enstitüsü, düzenlediği toplantılar ile Irak’taki gelişmeleri analiz etmeye çalışmıştır. 28 Nisan 2005 Perşembe günü, Global Strateji Enstitüsü Ortadoğu Araştırma Birimi, “Nasıl Bir Irak, Nasıl Bir Anayasa” konulu bir beyin fırtınası düzenlemiştir.⁴⁶⁹

ITKYD İstanbul Genel Merkezi, İstanbul’da 30 Nisan 2005 Cuma günü “Türkmenelinden bir seda konseri” adlı müzik programı düzenlemiştir.⁴⁷⁰

⁴⁶⁸ ITKYD Ankara Şubesinin Faaliyetleri, Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Haziran 2005, s.22-30

⁴⁶⁹ Kısa Haberler, Beyin Fırtınası, Global Strateji Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Nisan –Haziran 2005, s.129

⁴⁷⁰ ITKYD Ankara Şubesinin Faaliyetleri, Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Haziran 2005, s.30

SONUÇ

Günümüzde Irak'taki Türk toplumu ve sorunları, doğrudan Türkiye'nin ilgi alanında bir konudur. Irak Türklerine yıllar boyunca uygulanan asimilasyon politikalarına rağmen sayıları kesin olmamakla birlikte 2.5 milyonu bulan Irak Türkleri, bölge üzerine yapılacak planlamalarda göz ardı edilemeyecek bir konumdadır.

Türkiye'deki Irak Türklerinin 1990 - 2005 yılları arasındaki faaliyetleri tezin konusunu oluşturmaktadır. Türkiye Irak Türkleri için vazgeçilmez bir konumdadır. Yıllar boyu Irak Türklerine uygulanan baskının ardında Irak hükümetlerinin korkuları olmuştur. Korkuları büyüdükçe baskıları artmıştır. Türkiye'de Irak Türkleri'nin en yoğun bulunduğu şehir İstanbul'dur. İstanbul'dan sonra Ankara, İzmir, Konya, Adapazarı, Bursa sayılabilir. Irak Türklerinin Türkiye'ye geliş nedenleri, şartları, zamanları, bu günkü durumları üzerinde doğrudan belirleyici olmuştur. Siyasi baskı gördüğü için, milliyetçi yaklaşım sergilediği için, yayın yaptığı, gazete çıkardığı için Irak'ı terk edenler ile, ekonomik durumu müsait olup, daha kaliteli bir eğitim, daha müreffeh bir hayat için Türkiye'ye gelen Irak Türklerinin sosyal ve ekonomik durumları, statüleri, hayata bakışları, derneklerle irtibatları, destekleri aynı değildir. Hayat şartlarının geçmişe kıyasla daha zor olduğu ülkemizde geçim telaşının herkes gibi Irak Türkü soydaşlarımızı da mağdur ettiği bir hakikattir. Türkiye sınırını kaçak geçerek giriş yapan, diplomaları geçersiz olduğundan hak ettikleri işleri yapamayan, okullara kabul edilmeyen ve sağlık sorunları yaşayan Irak Türkü çoktur. Irak ile Türkiye arasında imzalanan üç anlaşma/protokol, Irak Türklerinin Türkiye'ye göçleri açısından önemlidir. İlki 1926 Türkiye –Irak Sınırı ve İyi Komşuluk anlaşmasıdır. Bu anlaşma ile 2 ay içinde karar veren Türkmenler Türk vatandaşlığına geçebilmişlerdir. 1932 Türkiye – Irak İkamet Mukavelenamesi ve 1946 Dostluk ve İyi Komşuluk Anlaşması da içerdiği maddeler ile pek çok Irak Türk'üne Türkiye'de çalışma, iş kurma, oturma ve öğrenim hakkı sunmuştur. Fırsatı değerlendiren nice Irak Türkü, Türkiye'ye gelip yerleşmiştir. Türkiye'de Irak Türklerinin faaliyetlerinin yürütüldüğü merkezler Irak Türk yardımlaşma dernekleri ve vakıfları olmuştur. Türkiye'de Irak Türklerine ait kuruluşların sayılarının çoğalması ve bu kuruluşların adlarının kamuoyunda duyulması daha çok son yirmi yıl içinde olmuştur. Türkiye'de bu gün Irak Türklerine ait vakıf, dernek, temsilcilik gibi kuruluşların sayısı yirmiye yaklaşmaktadır.

Türk dış politikası, yıllarca “Dış Türkler” meselesine mesafeli bir çizgide yaklaşmış, bundan Irak Türkleri de payını almıştır. Türkiye’ye yakın olmak onların çilesini artırmış, beklentilerini, umutlarını çoğaltmıştır. Bu yakınlık Irak Türklerinin ülkelerinde Türk ajanlığıyla ithamlarına, her an olabilecek bir Türk müdahalesinin öncü birlikleri muamelesine tabi tutulmalarına yol açmıştır. Irak Hükümetlerinin bu yaklaşımı sonucu 1926’dan bu güne kadar Irak Türklerine yönelik katliam teşebbüsleri, işkenceler, soykırım çabaları, cinayetler, suikastler, sindirme ve asimilasyon politikaları, anlamsız yasaklar, yok etme çabaları görülmüştür. Temmuz 1959’da Kerkük’te Irak Türklerine yönelik gerçekleştirilen katliam, Irak Türklerinin uyanışında, davalarını Türk ve dünya kamuoyunda duyurmalarında bir dönüm noktası olmuştur. 1958’de Irak’ta krallık rejiminin yıkılıp Cumhuriyet idaresinin gelmesini sevinçle karşılayan Türkler, bu sevinçlerinin bedelini Kerkük’te uğradıkları saldırı ile ağır biçimde ödemiştir. 3 gün 3 gece süren saldırılarda önde gelen pek çok Irak Türkü öldürülürken, Türkiye’nin tavrı Irak Türklerinin beklentisi ölçüsünde sert olmamıştır. Kerkük’teki saldırılar sonrası Türkiye’nin Irak Hükümetine uyarısı, olaylara karışan 260 kişinin tutuklanmasını netice vermiştir. Her baskı ve şiddet Irak’ı Türkler için güvensiz kılmış ve pek çoğu çeşitli bahaneler ile Türkiye ve Avrupa ülkelerine göçe yeltenmiştir. Bu göç hareketlerinin büyük bir bölümü son yirmi yılda, ağır bedeller ödenerek gerçekleştirilmiştir. Ölümü göze alıp Irak’ı terk eden Türkleri vardıkları ülkelerde yeni zahmetler karşılamıştır. Türkiye’ye gelenleri başta ekonomik sorunlar, Avrupa’ya gidenleri ise kültürel uyum ve asimilasyon problemleri zorlamıştır.

Irak hükümetleri kağıt üstünde yıllar boyu Türklere hukuki haklar verse de iş icraata geldiğinde hakların adım adım daraltıldığı ve nihayetinde tamamen iptal edildiği görülmüştür. Irak yönetimleri Türkiye’ye gidenlere, gitmek isteyenlere engel koymuş, Irak’taki eğitimli, önder, toplumu yönlendirebilecek Irak Türkü bilge kişileri çeşitli bahanelerle tecrit edip zulmetmiş, Ata Hayrullah, Necdet Koçak, Abdullah Abdurrahman gibi aydınlar şehit edilmiş fakat her biri ölümleriyle bir bayrak gibi Irak Türklerinin uyanışını ateşlemiştir. Irak Türklerinin Türkiye’de planlı, örgütlü faaliyetleri büyük ölçüde 1950 yılında İstanbul’a üniversite okumaya gelen İzzettin Kerkük’ün çabalarıyla başlamıştır. Üniversite eğitimi sonrasında Türkiye Hariciyesinde çalışan İzzettin Kerkük, görevli olmasına rağmen, “Sönmez Ateş” takma adıyla Irak Türklerinin davasının sesini duyurmak için yıllar boyu vazgeçmeden mücadele vermiştir. Daha öğrencilik yıllarında neşrettiği Fuzuli Dergisi,

yazdığı pek çok kitap, hareketin çekirdeğini oluşturmuştur. Yine 1953'de Türkiye'ye gelip mücadeleye destek veren bir diğer isim de Dr.Nefi Demirci olmuştur. Günümüzde Türkiye'deki sayıları 25.000 ila 30.000 civarında olduğu tahmin edilen Irak Türkleri, başta Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği çatısı olmak üzere benzer kuruluşlar temel ilkelerde birlik beraberlik ve ülkü birlikteliği içinde Irak Türklerinin Türkiye ve Türkmenelinde şartlarının iyileştirilmesi için faaliyet yürütmektedir.

Türkiye'deki Irak Türklerinin faaliyet alanlarına bakıldığında zengin bir çeşitlilik göze çarpar, geçmiş dönemlere kıyasla, Ortadoğu'da dengelerin değişmesi, Saddam sonrası gelişmeler, ABD'nin Irak politikaları, Irak Türklerini daha bilinir kılmıştır. Buna paralel olarak artan ilgi, bilgilenme isteğini çoğaltmış ve bu doğrultuda seminer, sempozyum, panel sayıları artmıştır. Irak Türklerinin zengin müzik kültürü de programların cazibe unsuru olmuştur. Türkmen müzisyenleri köklü hoyrat geleneğinin numunelerini sunmuştur. Tiyatro gösterileri, basın açıklamaları, gazete haberleri, afişler, miting tertibi, yemek davetleri, devlet büyüklerine mektuplar, kitap dergi yayınları, öğrencilere yönelik programlar,burs desteği, şöenlere katılım, ilmi araştırmalara destek, yardım kampanyaları, Irak gezileri, resmi ziyaretler, hizmet ödülü sunma törenleri,sergi açılışları gibi çalışmalar yapılmaktadır. Dernek sayısının artması da faaliyetleri de çoğaltmıştır. Türkiye'deki Irak Türkleri, Türk dış politikasının zaman içinde şartlara ve durumlara göre değişen siyasi yaklaşımlarına aldırış etmeksizin planlı biçimde çalışmış, Türkiye kamuoyunu bilgilendirmişlerdir. 1950 sonrasında Irak Türk aydınları aktif faaliyet göstermeye başlamış, mücadelenin Türk kamuoyunun gündemine getirilmesi için çaba sarfetmişlerdir. Gazete haberleri, protesto mitingleri yapılmış, Kerkük ve Kardeşlik gibi uzun soluklu dergilerle ve uzman isimlerin yazdığı kitaplar, verdikleri konferanslar ile bilinç oluşturulmaya gayret edilmiştir. 1959 tarihli ilk dernek, Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma derneğidir. Kurucuları içinde halen sağ olan tek isim İzzettin Kerkük'tür. İzzettin Kerkük önderliğinde kurulan bir diğer kurum da Kerkük Vakfı'dır.Vakıf bir dökümantasyon merkezi olarak çalışmış, çıkardığı kitaplar ve dergiler ile Türk ilim camiasında Irak Türklerine dair bilgi eksikliğini gidermede büyük bir boşluğu doldurmuştur. 1957 yılında Fuzuli dergisi ile başlayan Irak Türklerinin süreli yayın hayatı, Kerkük Bülteni ve Kerkük Dergisi ile 1999'lara gelmiş sonrasında Ocak 1999 tarihinden itibaren Kardeşlik dergisi bayrağı devralıp günümüze taşımıştır. Altınköprü, Türkmenbohçası gibi yine Irak Türkleri Kültür Yardımlaşma derneğinin yayınları, Global Strateji gibi

Türkmeneli vakfı yayınları bu alanda önemli bir misyon üstlenmiştir. Irak'ta tarihi süreç boyunca barıştan dostluktan yana olmuş ve silahlı mücadeleye başvurmamış Irak Türk toplumu, Körfez Savaşı sonrası bölgede hâsıl olan otorite boşluğundan en çok mağdur olan topluluk olmuştur. 1991 Körfez krizi sonrasında Türkiye'ye sığınan mültecilerin binlercesi de Irak Türkü idi. Geride kalanlar için de durum parlak olmadı. Irak Türklerinin yoğunlukta olduğu Irak'ın kuzeyinin Kürt guruplarının kontrolüne geçmesi ile gelişen Kürt devleti süreci Irak Türkleri açısından endişeyi çoğaltmıştır. Irak topraklarında Irak Türkleri için en önemli merkez olan Kerkük şehrinin uzun süredir planlı biçimde göçmenler eliyle zorla Kürtleştirilmeye çalışılması, istikbal adına ciddi tehlikelerin sinyallerini vermektedir. Kerkük'te uydurma bahanelerle Türkmen mülklerinin, evlerinin, dükkanlarının boşaltılması, arazi satın almak isteyen Türkmenlere izin verilmemesi, işleyişin ne amaca yönelik olduğu konusunda fikir vermektedir.

Türkiye'deki Irak Türklerinin büyük bir kısmı Irak'taki sıkıntılar yüzünden göç etmiştir. Türkiye'nin Irak Türklerine yönelik politikası zaman içinde farklılıklar gösterse de kendi içinde bir çizgisi mevcuttur. Türkiye, barıştan yana bir devlet olarak 1926 Ankara Anlaşması sonrası bir iyi niyet gösterisiyle Irak Hükümetlerinin Irak Türklerini eşit, özgür Irak vatandaşı olarak kabul etmesini beklemiş ve öyle görmek istemiştir. Ancak Türkiye'nin bu iyi niyetli yaklaşımı, tavsiyeleri, Irak'ta Türklere yapılan zulmü durdurmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Irak Türklerine Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verme konusunda, “*zamana yayma*” “*Irak'a dönmeye ikna*” şeklinde bir yaklaşım izlemiştir. Türkmeneli'nin boş bırakılmasını istemeyen Türkiye, politikalarını da bu yönde belirlemiştir. Türkiye'nin, bu politik yaklaşımının yanında bir de imzaladığı uluslararası anlaşmalar kararlarında bağlayıcı olmuştur. 1951 Cenevre Sözleşmesine imza koyan Türkiye, “*Avrupa dışından mülteci kabul etmeyeceğini*” ilan etmiştir. Türkiye, Irak'tan her yıl Lisans ve Lisansüstü seviyede eğitim maksatlı öğrenciler getirmekte ve masraflarını karşılamaktadır. Irak'tan YÖK kontenjanı ile her yıl 80 öğrenci gelmekte ve bu 80 sayısı içindeki Türkmen oranı geçmiş yıllara oranla artış göstermektedir. Bunun dışında Erbil Vakfı başkanı İhsan Doğramacı da yüksek öğretim için Türkmeneli'den düzenli olarak öğrenci getirmektedir. Fakat bir husus da bilinmelidir ki, Irak'ta Saddam Rejiminin uygulamaları, eğitim kalitesini düşürmüştür. Irak'tan gelen öğrencilerin yeterlilik durumları test edildiğinde bu gerçeğin açığa çıktığı görülmüştür.

Türkiye, gerek Irak'taki mağdur Türk halkına yaptığı, gıda,sağlık, onarım,eğitim yatırımları ile gerekse Türkiye'deki Irak Türklerine sunduğu eğitim, sağlık imkanları ile büyük bir misyon üstlenmektedir. Ancak yapılan görüşmelerde Türkiye'nin bu yardımsever politikası minnetle anılsa da bu yardımların genele yayılmadığı, halen çok mağdur durumda Irak Türkü olduğu görülmüştür. Irak'tan Türkiye'ye gelen öğrencilerin seçimi ve yönlendirilmesi konusu da çok önemlidir. Bu öğrencilerin takibinde planlı hareket edilmediği, görülen sıkıntılar üzerine yeni yeni bir sistem kurulmaya çalışıldığı bir vaka olarak dile getirilmektedir. Türk halkının Irak Türklerini tanıyıp öğrenmesinde yazılı ve görsel medyaya büyük bir görev düşmektedir. Irak Türkleri hakkında araştırma yapanların sayısının artması, yayınların çoğalması, öğrenci değişimlerinin sürdürülmesi öncelikli işler olarak sayılabilir. Türkiye'deki Irak Türkleri Irak Türk toplumunun küçük bir bölümüdür. Türkiye Irak Türklerine yönelik politikalarında eksenini Irak toprakları üzerinden belirlemeli ve bir uzantısı olarak Türkiye'deki Irak Türklerini de bu politikaya uyarlamalı, sivil toplum kuruluşlarına, örgütlü mücadeleye katılım sağlamalarında aktif destek vermelidir. Bu gün şartlar Türkiye'yi bölgede aktif rol üstlenmeye mecbur bırakmaktadır. Irak Türkleri gerçeği bölgenin yadsınamaz bir realitesi olarak varlığını bunca yıl tüm baskı ve soykırım çabalarına rağmen sürdürmektedir. Irak'ın üç ana unsurundan biri olan Türkmenler bu gün için geçici anayasada bile göz ardı edilmiştir. Ekonomik değerinden dolayı Irak'ta tüm kesimlerin gözünü diktiği Türk nüfus yoğunluklu Kerkük, patlamaya hazır bir bomba gibi beklemektedir. Irak'ta siyaset yapan Türk partilerinin tüm kurultay, kongre ve işbirliği çağrılarına rağmen aralarında birliktelik temin edemeyişi, ayrışmanın mezhepsel ve gurup konumları üzerinden yapılması kısa vadede Irak'ta Türkmen varlığının konumunu güçlendirmesi için ümitleri azaltmaktadır. Türkiye, yanlış anlaşılma korkularını bir yana itip, hiçbir tarihsel bağı olmayan ülkelerin strateji yürüttükleri Irak coğrafyasında varlığını daha belirgin hissettirmelidir. Türkiye'deki Irak Türkleri de Irak'taki gelişmeleri endişe ile izlerken, ekonomik şartların her geçen gün zorlaştığı günümüzde Türkiye'de yaşayan Irak Türklerinin geçim telaşıyla günlük hayatın çarkları içinde erimesinden endişe edilmektedir.

Türkiye'deki Irak Türklerinin faaliyetlerini analiz etmeye çalışan bu çalışmada, Türkiye'deki Irak Türklerinin ilgili tarihler arasında süreli yayın arşivleri taranıp, Irak Türk kuruluşlarının siyasi, sosyal, kültürel, eğitim ve sağlık gibi alanlardaki etkinlikleri kronolojik biçimde kayıt altına alınmıştır. Irak Türklerinin kuruluşlarına ulaşip işleyişleri, çalışma

alanları görüşmeler ile tespit edilmiş, geleceğe dair beklentileri, öngörü ve tavsiyeleri aktarılmıştır. Tezde Irak Türklerinin yayınladıkları dergi, kitap, bülten ve bibliyografyalara da yer verilmiştir. Ancak bir sosyal vaka olarak Türkiye'deki Irak Türklerinin, istatistiksel verilerle, çok denekli anketlerle, saha araştırmalarıyla, sosyal politika, sosyoloji, psikoloji, istatistik gibi disiplinlerin yardımıyla üzerinde detaylı çalışılması gereken, henüz tam açıklığa kavuşmamış bir konu olduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

AL-JUMAILY Qassam Kh ÖZTOPRAK, İzzet, “Irak ve Kemalizm Hareketi”, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1999

ASLIYÜCE, Erdoğan, “Türk’ün Çile Çemberi”, Yesevi Yayıncılık, İstanbul 2004

DEMİRBAŞ Bülent, “Musul Kerkük Olayı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kuveyt Meselesi”, Arba Yayınları, İstanbul 1991

DEMİRCİ, Nefi, “Sönmeyen Ateş Dinmeyen Hasret Kerkük”, Türkmeneli İnsan Hakları Derneği Yayınları, İstanbul 2006

ERTUĞRUL, Ümit, “Irak Türkleri ve Türkiye”, Kerkük Vakfı Yayınları, İstanbul 2006

GÜNAY, Bekir, “Avrupa’dan Asya’ya Sorunlu Türk Bölgeleri”, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2005

GRESH, Alain– VIDAL, Dominique, Ortadoğu Mezopotamya’dan Körfez Savaşına, Alan Yayıncılık, İstanbul 1991, s.139

HÜRMÜZLÜ, Erşat “Irak’ta Türkmen Gerçeği”, Kerkük Vakfı Yayınları, İstanbul 2006

----- “Irak Türkleri”, Kerkük Vakfı Yayınları, İstanbul 1991

İMAMZADE, Meryem, “Irak Dosyası”, Akabe Yayınları, İstanbul 1986

KAFESOĞLU, İbrahim, “Türk Milli Kültürü”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1996

KERKÜK, İzzettin, “Haşim Nahit Erbil ve Irak Türkleri”, Kerkük Vakfı Yayınları, İstanbul 2004

KOÇSOY, Şevket, “Irak Türkleri”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1991

KÖPRÜLÜ, Ziyat, “Irak’ta Türk Varlığı”, Örnek Yayınları, Ankara 1996

LEWİS, Bernard, “Ortadoğu”, Sabah Kitapları, İstanbul 1996

MARUFOĞLU, Sinan, “Osmanlı Döneminde Kuzey Irak”, Eren Yayıncılık, İstanbul 1998

MAZİN, Hasan, “Irak’ın Gizlenen Gerçeği: Türkmenler, Irak Krizi 2002-2003”, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, Ankara 2003

NAKİP, Mahir, “Kerkük’ün Kimliği”, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2007

ORAN, Baskın, “Türk Dış Politikası, 1918-1980” Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul 2001

----- “Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bu Güne Olaylar Belgeler Yorumlar (1980-2001)”, Cilt: 2, İletişim Yayınları, İstanbul 2002

ÖKE, Mim Kemal, “Musul Meselesi Kronolojisi (1918-1926)”, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1987

ÖZCAN, Mesut, “Sorunlu Miras Irak”, Küre Yayınları, İstanbul 2003

ÖZDEMİR, Cüneyt, “Onlarlaydım Ama Onlardan Değildim”, Doğan Kitap, İstanbul 2003

ÖZEY, Ramazan, “Dünya Denkleminde Ortadoğu”, Öz eğitim Yayınları, İstanbul 1997

ÖZFATURA, Mustafa Necati, “Kurtlar Sofrasında Ortadoğu”, Adım Yayıncılık, İstanbul 1991

ÖZKAN, Nevzat, “Türk Dünyası Nüfus Sosyal Yapı Dil Edebiyat”, Geçit Yayınları, Kayseri 1997

RASONYI, Laszlo, “Tarihte Türklük”, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1993

SAATÇI, Suphi, “Irak Türkmen Boyları Oymakları ve Yerleşme Bölgeleri”, Kerkük Vakfı Yayınları, İstanbul 2009

----- “Tarihten Günümüze Irak Türkmenleri”, Ötüken Yayınları, İstanbul 2007

----- “Tarihi Gelişim İçinde Irak’ta Türk Varlığı”, Tarihi Araştırmalar ve Dökümantasyon Merkezi Kurma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, İstanbul 1996

SAATÇİ, Suphi – TÜTÜNCÜ, Mehmet, “Kerkük’ün Sönmez Ateşi İzzettin Kerkük Armağanı”, Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları, İstanbul 2006

ŞENTÜRK, Doğan, “Ortadoğu’da Arap Birliği Rüyası Saddam’ın Baası”, Alfa Yayınları, İstanbul 2003

ŞİMŞİR, Bilal N., “Türk –Irak İlişkilerinde Türkmenler”, Bilgi Yayınevi, Ankara 2004

TURAN, Osman, “Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi”, Enderun Kitabevi, İstanbul 1997

----- “Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993

UÇAROL, Rifat “Siyasi Tarih”, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995

YAKUBOĞLU Enver, “Irak Türklerinin Tarihi”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1976

YENERER, Vedat, “Düşman Kardeşler ABD İşgalindeki Irak’ta Arap Kürt Türkmen Çatışması”, Bulut Yayınları, İstanbul 2004

YERASİMOS, Stefanos “Milliyetler ve Sınırlar Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu”, İletişim Yayınları, İstanbul 1995

YEŞİLBURSA, Behçet Kemal, “Ortadoğu’da Soğuk Savaş ve Emperyalizm”, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007

YILMAZ, Durmuş, “Misak-ı Milliye Göre Musul”, Alagöz Yayınları, Konya 1995

YÜCEL, Celalettin “Dış Türkler”, Hun Yayınları, İstanbul 1976

ANSİKLOPEDİLER

Türk Ansiklopedisi, Cilt 19, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1971

Büyük Osmanlı Tarihi, (Yılmaz Öztuna), Cilt 10, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1994

Diyanet İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 19, İstanbul 1999

Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları, Cilt 13, İstanbul, 1989

İhtilaller ve Darbeler Tarihi Ansiklopedisi, Sabiha Bozbağlı (çev), Güneş Yayınları, İstanbul, t.y.

MAKALELER

AKÇA Şakir, “Irak Türkleri” Irak Türkleri Sempozyumu Tebliğleri, Ankara 1987

BAYATLI, Çetin, “Türkmenlerin Demokratik Yapısı Bir Kusur mudur?”, Altinköprü Dergisi, Yıl 2, Sayı 10, Şubat 2004

BEYATLI, Kemal, “Ortadoğu, Musul-Kerkük,” Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:3, Mart

BEYATLI, Aydın “Dünden Bugüne Irak Türklerinin İnsan Hakları Beyannamesi”, Misakı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu, AKDTKY, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1998

BEYATLI, Hidayet Kemal, “Misakı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu”, Irak Türklerinin Tarih Dil ve Kültürleri, AKDTKY, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1998

BİLGİ, Mustafa Sıtkı “Türk –Irak İlişkilerinin Tarihsel Boyutu (1534-2002)”, Asam Yayınları, Ankara 2003

BİNARK, İsmet, “Irak Türkleri”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Ocak 1999

BOSTAN, Hanefi, “Irak Türkleri Soykırımı Karşı Karşıya”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:6, Sayı: 24, Ekim – Aralık 2004

COŞAR, Nevin, “Musul Petrollerinden Türkiye Bütçesine Gelen Paralar”, Toplumsal Tarih, Sayı 38, Şubat 1997

ÇAKMAK, Cenap, “Türkiye’nin Irak Politikası, Türkiye – Irak İlişkilerinin Geleceği ve ABD Faktörü”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl:2, Sayı:6, İstanbul 2005

ÇAPRAZ, Kemal– TATLI, Ali, “Hoyrattan Yükselen Feryat”, Yıl:2, Sayı:5, Temmuz 1998

ÇAY, Abdulhaluk, “Irak Türklerinin Tarihine Genel Bir Bakış”, Gazi Üniversitesi Irak Türkleri Sempozyumu Tebliğleri, Ankara 1987

ÇETİNSAYA, Gökhan “Irak” Maddesi, DİA, İstanbul 1999, Cilt 19

ÇUBUKÇU, Mazhar Evren, “Musul Meselesinden Günümüze Irak Türkleri,” Kardeşlik Dergisi, Yıl:2, Sayı:5, Ocak-Mart 2000

DAĞ, Ahmet Emin, “Göç Ülkeleri” , <http://multeci.ihh.org.tr/ortadoguda-goc-hareketleri.html>,erişim tarihi. 27 Ocak 2010

DALKIRAN , Özlem (Helsinki Yurttaşlar Birliği Sözcüsü), “ 2012’de Coğrafi Sınırlar Tartışılacak” <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/419543.asp>,erişim tarihi:26 Ocak 2010

DANIŞ, Didem “Irak’tan Uzağa 1991 Sonrası Dışarı Göç”, Ortadoğu Analiz,Cilt 1,Sayı 6, Haziran 2009

-----, “Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye”, Birikim Dergisi, No:184-185, Ağustos –Eylül 2004

DOĞANAY, Filiz, “Türkiye’ye Göçmen Olarak gelenlerin Yerleşimi”, <http://www.balgoc.org.tr/gocmenyerlesim.html>,erişim tarihi: 27 Ocak 2010

EROĞLU, Cengiz, “Irak Türklerinin Kökeni”, Kardeşlik Dergisi,Yıl:11, Sayı: 43, Temmuz-Eylül 2009

FAROUK Marion– SLUGLETT, Peter “Irak” Maddesi, DİA, İstanbul 1999, Cilt 19

HÜRMEZLÜ , Habip, “Türkmenlere Destek”, Global Strateji, Yıl:4, Sayı:13, İlkbahar 2008

-----, “Neden Kerkük Özel?,” Global Strateji, Yıl:1,Sayı:1, Nisan – Haziran 2005

İÇDUYGU ,Ahmet – SERT , Deniz - KARÇAY, Ayşem Biriz , “Türkiye’ye Yönelen Göç ve Sığınma Hareketleri ve Politikaları Üzerine Brifing”, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Programı , No:1/ 2009 , <http://www.mirekoc.com/?sid=44>,erişim tarihi: 26 Ocak 2010

KAFALI, Mustafa, “Irak Türkleri” Irak Türkleri Sempozyumu, Gazi Üniversitesi, Ankara 1987

KASALAK, Kadir, “Atatürk Dönemi Türkiye – Irak İlişkileri” <http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar>,erişim tarihi: 28 Ocak 2010

KATIRANCI, Meltem Demirci, “Irak’ın Geleceği ve Türkmenler”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:7, Sayı:26, Nisan –Haziran 2005

KERKÜK, İzzettin, “Celal Talabani Katliama Katılmış mı idi?” , Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:5, Temmuz 1998

-----, “Irak Türkleri Hakkında”, Kerkük’ün Sönmez Ateşi İzzettin Kerkük Armağanı, ITKYD, İstanbul 2005

----- “Neden Altinköprü”, Altinköprü Dergisi, Yıl:1, Sayı:1 Nisan 2002

----- “Altinköprü Katliamının Düşündürdükleri”, Altinköprü Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, Mayıs 2002

KEVSER, Bahattin, Almanya Irak Türkmen Federasyonu Başkanının Kerkük Katliamının 40 .Yıldönümü Basın Bildirisi, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1, Sayı:3, Temmuz –Eylül 1999

KETENE, Cengiz, “Ders Alınması Gereken Facia”, Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Haziran 1991

KİBAROĞLU, Mustafa, Türkiye’nin Ortadoğu Dogması Yıkıldı, Ortadoğu Analiz, Cilt :1, Sayı:6, Haziran 2009

KİRİŞÇİ, Kemal “Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye’sinde Göç ve Sığınma” , <http://multeci.ihh.org.tr/genel/osmanli-ve-cumhuriyet-turkiyesinde-goc-ve-siginma.html>, erişim tarihi: 26 Ocak 2010

KÖNİ, Hasan, “Uluslararası İnsan Hakları ve Irak Türkleri”, Irak Türkleri Sempozyumu, Ankara 1987

KÖPRÜLÜ, Ziyat, Türkmen Mültecilerinin Dramı ve Göçün Getirdiği Yaralar, Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:8, Nisan 1998

KÖPRÜLÜ, Ümit – YAVUZARSLAN, Güngör, Orada Irak’ta Türkmenler de var, Kerkük’ün Sesi Gazetesi, Yıl:1, Sayı:7, 2009

KÖPRÜLÜ, Sadun, “Milli Mücadele Yolunda Irak Türklerinin Yayınları”, 9 Mayıs 2006, <http://www.ulkum.com/berka/seh/turkmeneli/a/25.htm>, erişim tarihi: 14. Aralık 2009

KÖPRÜLÜ , Murat , “ Röportaj”, Kerkük Dergisi,Yıl:2, Sayı:8, Nisan 1992

KURAN, Ercüment, “Musul Meselesi (1515-1926)”, Irak Türkleri Sempozyumu Tebliğleri, Ankara 1987

KURŞUN, Zekeriya - HUT, Davut “Kerkük’ün Sosyal ve Demografik Yapısı”, Kardeşlik,Yıl:9,Sayı:34, Nisan –Haziran 2007

KURŞUN, Zekeriya, “Irak’ta Kim Savaşıyor”, Global Strateji, Yıl:2, Sayı:7, Ekim – Aralık 2006

KUTLU, Abdurrahman “Misakı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu”, AKDTKY Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1998

KÜÇÜKAŞCI, Mustafa,“Irak” Maddesi, DİA, C.19

KÜZECİ, Şemsettin, “Irak Türklerinin Uğradıkları Katliamlar”, Kerkük Dergisi,Yıl:1, Sayı: 2, Temmuz 2005

MANTRAN, Robert, “Irak” Maddesi, DİA,İstanbul 1999, Cilt 19

MURATLI Ahmet, (ITC Türkiye temsilcisi), “Irak’tan Türkiye’ye Türkmen Göçü”,Uluslararası Göç Sempozyumu, Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, 8 -11 Aralık 2005

NAKİP, Mahir, Kendimizi Türkmen Yazalım Kardeşlik,Yıl:6, Sayı:23, Temmuz – Eylül 2004

----- “Türkiye Irak Türkleri Meselesine Nasıl Bakmalı?”, Türk Dış Politikasında Musul, Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu, AKDTKY, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1998

-----, “Türkmeneli’nden Türk’ün Dilinden, Siyaset Dışı 1”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:11, Sayı:44, Ekim –Aralık 2009

OĞUZLU, Tarık, “Trans – Atlantik İlişkilerinde Irak”, Global Strateji,Yıl:4, Sayı:13, İlkbahar 2008

ÖZMEN, Hasan “Türkmen Hakları ve Türkmenlerin Statüsü”, Türk Dış Politikasında Musul, Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu, AKDTKY, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1998

ÖZDEMİR Mehmet, ”Mülteci Türkmenler Kimliklerini Nasıl Koruyabilirler”, Kerkük Dergisi, Ocak 2000

ÖZMEN Hasan, “Göç ve Göçmen Olayına Genel Bakış”, Kerkük Dergisi, Yıl:10,Sayı:27, Ocak 2000

PAMUKÇU, Ekrem, “Kerkük Dergisi”, Kerkük Dergisi ,Yıl:1,Sayı:1,Ekim 1990

SAATÇI, Suphi, “Gururumuz Doğramacı”, Kardeşlik Dergisi,Yıl:4, Sayı:15, Temmuz –Eylül 2002

-----, “Irak Türkmenlerinde Günlük Hayat”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:4, Sayı:14, Nisan –Haziran 2002

-----, “Kardeşlik veya Çalınan Okulumuz”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:1,Sayı:1, Ocak 1999

-----, “Türkmen Dağarcığı”, Kardeşlik Dergisi,Yıl:2,Sayı:6, Nisan-Haziran 2000

-----, “Büyükelçi Derinsu ve Mektubunun Hatırlattıkları”, Kardeşlik Dergisi,Yıl:2,Sayı:6, Nisan-Haziran 2000

SİRKECİ, İbrahim, “Irak Türkmenlerinin Yurt Dışına Göçü”, Global Strateji Dergisi,Yıl:1,Sayı:1, Nisan –Haziran 2005

TURAN, Refik “Misakı Milli ve Atatürk ün Lozan Sonrası Hedefleri” , Misakı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu, AKDTKY, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1998

TÜTÜNCÜ, Mehmet, “Şehit Türkmen Liderler Paneli Anıldı”, Kardeşlik Dergisi,Yıl:6, Sayı:21,Ocak – Mart 2004

-----, “Marmara Üniversitesi’nde Türkmen Paneli”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:5, Sayı:20, Ekim- Aralık 2003

TOKUZLU , Lami Bertan, “Türk sığınma mevzuatında devletin takdir yetkisi sorunu”,
<http://multeci.ihh.org.tr/genel/turk-siginma-mevzuatinda-devletin-takdir-yetkisi-sorunu.html>, erişim tarihi. 27 Ocak 2010

ÜNAL, Melek, “Dr. Nefi Demirci ile Röportaj” Türkeli Dergisi, Yıl:8, Sayı:108, Kasım 2004, s.75

YALÇIN, E.Semih “Misakı Milli ve Lozan Belgelerinde Musul Meselesi” Misakı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu, AKDTKY, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1998

YILMAZ Mehmet, “Türkmenler de Eğitim Dedi”, Kardeşlik Dergisi, Yıl:2, Sayı:5, Ocak-Mart 2000

YILMAZ, Halim, “Türkiye’de Mülteci Hukuku ve Uygulaması” ,
http://www.hukukcular.org.tr/haber_detay.php?haber_id=169, erişim tarihi:26 Ocak 2010

SÜRELİ YAYINLAR

Fuzuli Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Şubat 1957

Fuzuli Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, Mayıs 1957

Fuzuli Dergisi, Yıl:1, Sayı:5, Temmuz 1958

Fuzuli Dergisi, Yıl:2, Sayı:3-4, Şubat 1958

Altinköprü Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Nisan 2002

Altinköprü Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, Mayıs 2002

Altinköprü Dergisi, Yıl:1, Sayı:4-5, Temmuz -Ağustos 2002

Altinköprü Dergisi, Yıl:1, Sayı:6-7, Eylül –Aralık 2002

Altinköprü Dergisi, Yıl:1, Sayı:8, Temmuz 2003

Altinköprü Dergisi, Yıl:2, Sayı:10, Şubat 2004

Altinköprü Dergisi, Yıl:2, Sayı:11, Mayıs 2004

Altinköprü Dergisi, Yıl:3, Sayı:12, Mart 2005

Global Strateji, Yıl:1, Sayı:1, Nisan-Haziran 2005

Global Strateji, Yıl:2, Sayı:6, Temmuz –Eylül 2006

Kardaşlık Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Ocak 1992

Kardaşlık Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Ocak 1999

Kardaşlık Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, Nisan – Haziran 1999

Kardaşlık Dergisi, Yıl:1, Sayı:3, Temmuz –Eylül 1999

Kardaşlık Dergisi, Yıl:1, Sayı:4, Ekim –Aralık 1999

Kardaşlık Dergisi, Yıl:2, Sayı:5, Ocak-Mart 2000

Kardaşlık Dergisi, Yıl:2, Sayı:6, Nisan-Haziran 2000

Kardaşlık Dergisi, Yıl:2, Sayı:8, Ekim – Aralık 2000

Kardaşlık Dergisi, Yıl:3, Sayı:9, Ocak – Mart 2001

Kardaşlık Dergisi, Yıl:3, Sayı:10, Nisan-Haziran 2001

Kardaşlık Dergisi, Yıl:3, Sayı:12, Ekim – Aralık 2001

Kardaşlık Dergisi, Yıl:4, Sayı:13, Ocak –Mart 2002

Kardaşlık Dergisi, Yıl:4, Sayı:14, Nisan –Haziran 2002

Kardaşlık Dergisi, Yıl:4, Sayı:15, Temmuz –Eylül 2002

Kardaşlık Dergisi, Yıl:5, Sayı:19, Temmuz –Eylül 2003

Kardaşlık Dergisi, Yıl:5, Sayı:20, Ekim- Aralık 2003

Kardaşlık Dergisi, Yıl:6, Sayı:21, Ocak – Mart 2004

Kardaşlık Dergisi, Yıl:6, Sayı:22, Nisan – Haziran 2004

Kardaşlık Dergisi, Yıl:6, Sayı:23, Temmuz –Eylül 2004

Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Ekim 1990

Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Ağustos 1997

Kerkük Dergisi, Ocak 2000

Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, Kasım 1997
Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:3, Mart 1991
Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:4, Haziran 1991
Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:10, Ekim 1992
Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:3, Şubat 1998
Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:5, Temmuz 1991
Kerkük Dergisi, Yıl:4, Sayı: 15-16, Nisan – Temmuz 1994
Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Haziran 2005
Kerkük Dergisi, Yıl:1, Sayı:9, Kasım 2003
Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:5, Temmuz 1998
Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:6, Kasım 1998
Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:7, Ocak 1992
Kerkük Dergisi, Yıl:2, Sayı:9, Temmuz 1992
Kerkük Dergisi, Yıl:3, Sayı:12, Temmuz 1993
Kerkük Dergisi, Yıl:3, Sayı:11, Ocak 1993
Kerkük Dergisi, Yıl:3, Sayı:13, Eylül 1993
Kerkük Dergisi, Yıl:3, Sayı:14, Ocak 1994
Kerkük Dergisi, Yıl:5, Sayı:17, Nisan – Mayıs 1995
Kerkük Dergisi, Yıl:9, Sayı:26, Ağustos 1999
Ortadoğu Analiz, Cilt:1, Sayı:6, Haziran 2009
Türkmen Bohçası Dergisi, Yıl:5, Sayı:8, Kasım – Aralık 2005
Toplumsal Tarih Dergisi, Cilt:7, Sayı:38, Şubat 1997

YAYINLANMAMIŞ TEZLER

AYDIN, Sinan, “Türkiye’nin Irak Politikası ve Bu Sürecin Türkmenlere Etkileri”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), M.Ü. Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü , İstanbul 2003

GÖÇER, Orhan, “Birinci Dünya Savaşı Sonrası Irak Türkleri ve Sorunları (1918-2004)” , (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Atatürk İlkeler ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul 2004

SİLLELİ ,Turan, 1958’den Günümüze Türkiye –Irak İlişkileri, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Süleyman Demirel Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü,Tarih Anabilim Dalı,Isparta 2005

SÜRMEİ, Mustafa, 1990 Sonrası Irak Türkmenlerinin Sosyo –Ekonomik Yapısı ve Irak Ekonomisine Katkısı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), M.Ü. Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu İktisadi Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2005

TUFAN, Tarık “Irak’ta Türkmen Azınlık ve Kerküklü Göçmenler” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) M.Ü. Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, Sosyoloji ve Antropoloji Anabilim Dalı , İstanbul 2001

KİŞİSEL GÖRÜŞMELER

ABDURRAHMAN, Bahattin Salih, Kişisel Görüşme, İstanbul, 4 Eylül 2009

AKKOYUNLU, Ümit, (Türkmen Aydınları Kardeşlik Derneği Başkanı), Telefon Görüşmesi, 24 Ocak 2010

ALSAYYAF, Yavuz Kazım (Arap Dili ve Edebiyatı Öğretmeni), Kişisel Görüşme, İstanbul, 17 Ağustos 2009

ASKER, Hadi (Irak Türklerinin Önde Gelen Müzisyeni), Kişisel Görüşme, İstanbul 22 Aralık 2009

AVCI, Savaş (Türkmeneli İnsan Hakları Derneği Başkan Yardımcısı),Kişisel Görüşme, İstanbul, 07 Şubat 2010

BAYRAKTAR, Kerim, (Makine Mühendisi), Kişisel Görüşme, İstanbul, 7 Ağustos 2009

BAKİLER, Yavuz Bülent, (Şair,Yazar) Telefon Görüşmesi, 7 Ocak - 9 Ocak 2010

BEYATLI, Kemal, (Irak Türkleri Basın Konseyi Başkanı), Kişisel Görüşme, İstanbul, 7 Ocak 2010

BEYATLI, Orhan, (Makine Mühendisi), Kişisel Görüşme, İstanbul, 3 Ekim 2009

ÇAVUŞOĞLU, Kürşat (Irak Türkleri Birliği ve Dayanışma Derneği Başkanı),Kişisel Görüşme, İstanbul, 07 Şubat 2010

DEMİRCİ, Nefi, (Irak Türkleri İnsan Hakları Vakfı Genel Başkanı), Kişisel Görüşme, İstanbul, 4 Ağustos 2009

ERBİL, Nesrin, (Erbil Vakfı Genel Sekreteri), Telefon Görüşmesi, 24 Ocak 2010

HASANZADE, Yıldırım, (Kerkük Vakfı Görevlisi), Kişisel Görüşme, İstanbul, 4 Eylül 2009

İBRAHİM, Mithat, (Irak Türkleri Adalet ve Yardımlaşma Derneği Genel Başkanı), Kişisel Görüşme, İstanbul 15 Ağustos 2009

KASAPOĞLU, Mahmut, (Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Ankara Şubesi Başkanı), Telefon Görüşmesi 24 Ocak 2010

KEMAL, Mustafa, (Öğrenci), Kişisel Görüşme, İstanbul, 4 Eylül 2009

KERKÜK, İzzettin, (İzzettin Kerkük Kültür Vakfı Başkanı), Kişisel Görüşme, İstanbul, 22 Aralık 2009 ve 9 Ocak 2010

KOÇ, Murat, (ITKYD Erbil Sorumlusu), Kişisel Görüşme, İstanbul, 12 Eylül 2009

KÖPRÜLÜ, Ömer, (Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Genel Başkan Yardımcısı), Kişisel Görüşme, İstanbul, 5 Ağustos 2009

KÖPRÜLÜ, Yılmaz, (Esnaf), Kişisel Görüşme, İstanbul, 4 Eylül 2009

KÖPRÜLÜ,Sadun,(Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi), Kişisel Görüşme, İstanbul, 07 Şubat 2010

NALBANTOĞLU, Salman, (Irak Türkleri Kardeşlik ve Kültür Derneği Başkanı), Telefon Görüşmesi, 24 Ocak 2010

NEFTÇİ,Aras, (Mimar,Fotoğraf Sanatçısı),Kişisel Görüşme,İstanbul,07 Şubat 2010

SAATÇİ, Suphi, (Kerkük Vakfı Genel Sekreteri) Kişisel Görüşme, İstanbul, 16 Eylül 2009, 9 Ocak 2010, 11 Ocak 2010

TÜRKMEN, Fuat, (Irak Türkleri Birliği ve Dayanışma Derneği Kurucusu), Telefon Görüşmesi, 24 Ocak 2010

TÜTÜNCÜ, Mehmet (Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Genel Başkanı), Kişisel Görüşme, İstanbul, 24 Ağustos 2009 -7 Şubat 2010

TÜTÜNCÜ, Deniz Musa (Türkmen Bohçası Dergisi Editörü), Kişisel Görüşme, İstanbul, 07 Şubat 2010

GAZETELER

AKYOL, Taha, “Kuzey Irak”, Milliyet, 19 Eylül 1992

BABACAN, Nuray– KÜÇÜKŞAHİN, Şükrü, Hürriyet, 5 Şubat 1998

BAKİLER, Yavuz Bülent, H.O.Tercüman Gazetesi, 9 Mart 2003

BALLI, Rafet, “Kürtlerin Ölümünden Kaçışı”, Milliyet 3 Nisan 1991

BENGİN, Tunca, “Savaşın Gölgesinde Türkler”, Milliyet 4 Şubat 1986

BİLA, Fikret, “Amaç Çatışması”, Milliyet,19 Mart 2003

BÜBER, Mücahit, Türkmenlerin Ölüm Yolculuğu, Milliyet, 13 Temmuz 1997

CEMAL, Hasan, Hasan Cemal’in Bağdat Günlüğü 11, Milliyet, 13 Kasım 2003

DOĞRU, Necati, “Kerkük’ün Bizim İçin Önemi”, Milliyet,15 Ekim 1986

KOHEN,Sami, Milliyet,13 Haziran 1991

SOYSAL, Mümtaz, “Kesin Çözüm” Cumhuriyet Gazetesi,17 Ağustos 2009

SOYSAL, Mümtaz, “Üçlü Doruk” Hürriyet Gazetesi , 18 Şubat 1998

ÜNÜR, Esen, “Clinton’ dan son uyarı”, Hürriyet, 18 Şubat 1998

Hürriyet,10 Şubat 1998

Vatan, 6 Temmuz 2003

Sabah,15 Aralık 2003

Ortadoğu,16 Temmuz 2004

Milliyet, 2 Nisan 1988

Milliyet, 2 Temmuz 1963

Milliyet, 29 Şubat 2004

Milliyet,11 Eylül 1980

Milliyet,19 Temmuz 1959

Milliyet,20 Haziran 1992

Milliyet 29 Mart 1991

Milliyet, 9 Nisan 1991

Milliyet, 30 Ağustos 1995

Milliyet, 11 Mart 1996

İNTERNET

<http://bilkenterbil.com/>, erişim tarihi: 10 Kasım 2009

<http://turkmenbasin.com/index.php>, erişim tarihi: 16 Aralık 2009

<http://www.iraqhrc.org/tr/raporlar/27-tazehurmatu-madurlarna-yeni-evler-yapilacak.html>, erişim tarihi: 8 Eylül 2009

http://www.iraqiyoona.com/SiirEdeb/makale/SadunK_Kerkuk_bulteni.html, erişim tarihi: 21 Ocak 2010

<http://www.orsam.org.tr/tr/etkinligoster.aspx?ID=81>, erişim tarihi: 14 Aralık 2009

<http://www.orsam.org.tr/tr/etkinlikgoster.aspx?ID=81>, erişim tarihi: 12. Aralık 2009

<http://www.orsam.org.tr/tr/orsamkonukgoster.aspx?ID=40>, erişim tarihi: 11 Ekim

2009

<http://www.otukenim.net/modules.php?name=AvantGo&file=print&sid=4161>, erişim

tarihi:10 Ocak 2010

<http://www.turkmensani.com/haberler/haber.aspx?dil=1055&metin=2009071912>,

erişim tarihi: 9 Kasım 2009

Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Konya Şubesi (Irak Türkleri

<http://www.irakturkleri.org/sayfa.php?oku=dernek-hakkinda>

Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği resmi web sitesi;

<http://www.irakturkleri.org/sayfa.php?oku=dernek-hakkinda>, erişim tarihi, 4 Ağustos 2009

Irak Türkmen Cephesi (<http://www.iraqiturkman.org.tr/deklerasyon.htm>)

İsa Kayacan, “Türkmen Bohçası”, <http://isakayacan.blogspot.com/>, erişim tarihi:

18.Aralık 2009

İzzettin Kerkük Kültür Vakfı (www.kerkuk.net)

Sadun Köprülü, Milli Mücadele Yolunda Irak Türklerinin Yayınları, 9 Mayıs 2006,

<http://www.ulkum.com/berka/seh/turkmeneli/a/25.htm>, erişim tarihi: 14 Ekim 2009

www.kardaslik.org, www.kerkukvakfi.com, erişim tarihi: 4 Aralık 2009

<http://multeci.ihh.org.tr/genel/multeci.html>, ERİŞİM 26 OCAK 2010

<http://multeci.ihh.org.tr/genel/siginmaci.html>, ERİŞİM 26 OCAK 2010

<http://multeci.ihh.org.tr/genel/gocmen.html>, ERİŞİM 26 OCAK 2010-

Emniyet Genel Müdürlüğü, <http://www.egm.gov.tr/hizmet.iltica.asp>, erişim tarihi 27

Ocak 2010

Uluslar arası Göç Sempozyumu Bilgileri,

<http://www.kerkuk.net/hizmetler/kitaplar/kitap.aspx?kitap=5> erişim tarihi: 26 Ocak 2010

<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/6804.htm>

EKLER

EK-I

KARDAŞLIK DERGİSİ BİBLİYOGRAFYASI (OCAK 1999 – ARALIK 2008)

Siyasi İçerikli Yazılar

ACAR, Özgen, Askerî Darbeyle Devrilecek, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 14-16.

AĞÇAY, Nihayet, Kamp, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 38

AKASYA, Bahattin, Kerkük, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 58.

AKPINAR, Yavuz, Türkiye-Azerbaycan-İran İlişkilerinin Geleceği Hakkında Bazı Düşünceler, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 26-31

AKTOLGA, Osman Baha, Sereraj'daki Gözyaşları-1, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 22-25

AKTOLGA, Osman Baha, Sereraj'daki Gözyaşları-2, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 47-49

ALEMDAR, Yamtar, Türkmeneli Liderinin Ölüm Yürüyüşü, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 9

ALPAY, Adnan, Kerkük Hakkında Arşiv Belgeleri, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 45-48

ALTUG, Yılmaz, Türkmenler Unutulmayacaktır, S. 1, Ocak 1999, s. 49.

ALTUĞ, Yılmaz, Lozan Barış Görüşmeleri Esnasında Musul Meselesinin Türkiye'ye Yansıması, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 7-9.

ANONİM (Nurettin MUSULLU), 7300 Gün Hapis Yatan Mehmet Zühtü, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 15-16

ANONİM, Basında Emirli Katliamı, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 18

ARGUNŞAH, Mustafa, Bin Yıllık Türk Yurdu Kerkük, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 28-29

ATA, Murat, 14 Temmuz Dün-Bugün, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 18

ATEŞ, Sönmez, Kerkük Katliamının Kitabı Mutlaka Yazılmalı, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 30-31

ATEŞ, Sönmez, Kerkük Mebusu Mirimiran Neftçizade Salih Paşa (1848-1914), S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 16-17

ATEŞ, Sönmez, Kerkük Mebusu, Nazım Neftçi (Neftçizade) (D. 1887 – Ö. 1951), S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 26-28

ATEŞ, Sönmez, Kerkük Üzerine Oynanan Büyük Oyunun Boyutları!... Amerika Resmen Kürtlerden Yana Tavır Koyuyor, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 16-17

ATEŞ, Sönmez, Saddam'dan Ne Farkları Var?, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 63

- ATEŞ**, Sönmez, Türkmenlerin Nüfusunu Düşük Gösteren Irak Büyükelçisi Dışişlerinde azarlanmıştı, S. 22 Nisan-Haziran 2004, s. 25
- ATEŞ**, Sönmez, Washington Yönetiminin Dikkatine: Amerikan Parasıyla Kürt Propagandası mı?, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 24
- ATSIZ**, Kıbrıs'tan Sonra Kerkük, S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 12-13.
- AVCI**, Savaş, Türkiye ve Irak Türkmenleri, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 26-27
- AYDIN**, Süleyman, Kerkük'ün Kimliği, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 38-40
- AZAK**, Gürbüz, Şu Sahipsiz Irak Türkleri, S. 1, Ocak 1999, s. 48.
- BAYATLI**, Çetin, Türkmen Deklarasyonu'nun Yorumu, S. 27, Temmuz-Eylül 2005, s. 13-15
- BAYATLI**, Nilüfer, IV. Murat'ın Bağdat'taki Ebul-Hizme Topu, S 37, Ocak-Mart 2008, s. 24-27
- BAYATLI**, Nilüfer, Bir Türkmen Şehri Erbil'in Tarihçesi, S. 27, Temmuz-Eylül 2005, s. 28-30
- BAYATLI**, Nilüfer, İrade-i Seniyye İle Adı Değiştirilen Şehir: Kifri, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 22-27
- BAYATLI**, Nilüfer, Osmanlı Döneminde Kerkük Şehri'nin Siyasi Durumu ve Önemi, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 26-29
- BAYATLI**, Nilüfer, Türkmen Şehri Olan Gazi Telafer'in Tarihçesi, S. 31, Temmuz-Eylül 2006, s. 25-29
- BAYRAKTAR**, Ayhan, Türkmenler'in Geleceği ve Eğitim Sorunları, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 62.
- BAYRAKTAR**, Cengiz, Dr. Merdan Ali, S. 39, Eylül-Aralık 2008, s. 10
- BAYRAKTAR**, Cengiz, Dr. Rıza Demirci, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 9
- BAYRAKTAR**, Cengiz, İzzettin Kerkük'e "Saygı Günü", S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 34-37
- BAYRAKTAR**, Cengiz, Nestrin Erbil, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 26-27
- BAYRAKTAR**, Cengiz, Niçin Telafer?, S. 27, Temmuz-Eylül 2005, s. 20-21
- BAYRAKTAR**, Cengiz, Sevgili Genç Kalemler, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 40-41
- BAYRAKTAR**, Cengiz, Tarihten Bir Yaprak: E. Albay Abdullah Abdurrahman'ın Bağdat Sarayındaki Tarihi Konuşması, S 37, Ocak-Mart 2008, s. 13-14
- BAYRAKTAR**, Cengiz, Türk Dünyasının Sesi Kulağı Kemal Çapraz, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 18-20.
- BAYRAKTAR**, Türkmen, Seçimlerden Geliyorum, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 22-23
- BEZİRGÂN**, Aydın, Sami Reşit Hancı, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 56
- BİNARK**, İsmet, Irak Türkleri, S. 1, Ocak 1999, s. 11-12.
- BİNARK**, İsmet, Musul-Kerkük Bölgesi Hakkında, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 16-17

- BİRİNCİ**, Ali, Türk Ocağı'ndan Simalar: Erbil'li Haşim Nahid'in Hikâyesi, S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 6-11.
- BOSTAN**, M. Hanefi, Irak Türkleri Soykırımıyla Karşı Karşıya! (Bildiri), S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 50-51
- BOSTANCI**, Reşit, İlk Kez Gün Işığına Çıkarılan Bir Gerçek, İslanmayan Yüzemez, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 31
- BULUT**, Arslan, Irak'ta Huzur Ancak Türkmenlerle Sağlanır, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 48-49.
- CENGİZ**, Ahmet Çetin, Türkmen Gençliği'ne, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 28
- ÇAĞATAY**, Ahmet, Sözü'nün Özü: Irak Türklerini Anlamak, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 14-15.
- ÇAĞATAY**, Mehmet, Irak'ta Türk Varlığı, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 24-25.
- ÇAPRAZ**, Kemal, Yaralı Ceylan Azerbaycan, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 36-40.
- ÇAPRAZ**, Kemal, Türk Dünyasının Büyük Önderi Elçibey'i Kaybettik, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 16-21.
- ÇETİNOĞLU**, Oğuz, O Milletini Sevmiş Olmanın Bedelini Ödedi, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 11-12.
- ÇUBUKÇU**, Mazhar Evren, Türkmenler
Üzerine Fransa'da Yapılan İlk Tez, , S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 46.
- DOĞAN**, Süleyman, Irak'ta Petrol Savaşı ve Türkmenler, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 15-19
- DOĞAN**, Süleyman, Türkmenlerin Durumu, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 32-33
- EKİCİ**, Necdet, Kerkük ve Musul Sorunu, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 38-39
- EL-ŞAVİ**, Hişam, Bir Mektup – Hişam El-Şavi'nin Erşat Hürmüzlü'ye Mektubu, Türkçesi: Habib Hürmüzlü, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 11-17
- ERGEN**, Aziz, Sınır Ötesi ve Kerkük, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 16-17
- ERKAL**, Mustafa, Irak Türkmenleri, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 19
- EROĞLU**, Cengiz, Kerkük'ten 84 Yıldır Alıcısına Ulaşmayan Mektup, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 41-45
- EROĞLU**, Cengiz, Türkiye, Kerkük, Musul, Çanakkale ve Şehitler Günü, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 10-13
- EROL**, Aydil, Mum Kimin Yanar Kerkük, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 10-13.
- EROL**, Aydil, Mum Kimin Yanar Kerkük, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 19-22.
- EROL**, Aydil, Mektuplar... Mektuplar..., S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 46-47
- GEÇER**, Genç Osman. Hasretin Adı Kerkük, S. 27, Temmuz-Eylül 2005, s. 35
- GÖKDEMİR**, Ayvaz, Bağdat'taki Şehit, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 22
- GÖMEÇ**, Sadettin, Nejdet Koçak, S 37, Ocak-Mart 2008, s. 10-12

- GÜRGÜR**, Nuri, Ebulfez Elçibey Ülkücü Bir Politikacının Portresi, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 12-13.
- HAMAMCIOĞLU**, Hamza, Karantina, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 40-42
- HASANZADE**, Yıldırım, Biz Yazarımızı İstiyoruz, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 50-51
- HASANZADE**, Yıldırım, Davâdan Nasibini Almayanlar, S. 27, Temmuz-Eylül 2005, s. 16-17
- HASANZADE**, Yıldırım, Lider Kimdir, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 16.
- HASASU**, Fevziye, Ölümünün 15. Yıldönümünde Mehmet Kalayı, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 35-36
- HAZAR**, Hasan Mesut, Kerkük Şehitlerini Rahmetle Anarken, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 36.
- HÜRMÜZLÜ**, Afşin, Türkmen Kardeşlik Ocağı'nın Milli Çizgisi ve Acar Okan, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 64-65
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Niçin Vakıf Kurduk, S. 1, Ocak 1999, s. 3.
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Bize Göre: Fudül Pakı, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 5-6.
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Bize Göre: Kara Hasan Borcu, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 5.
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Bize Göre: Çatıdaki Leylek, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 6-7.
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Bize Göre: Sevgi Üzerine, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 6-7.
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Bize Göre: Amatörlük-Profesyonellik, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 5-6.
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Bize Göre: Teslimiyet mi İnanç mı?, S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 3.
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Kerkük'ün Etnik Yapısı, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 5-11.
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Abdülvahit Küzecioglu İle Son Görüşmemiz, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 4-7.
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Adı İcabî, S 37, Ocak-Mart 2008, s. 4-5
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Angola ve Irak, S. 31, Temmuz-Eylül, s. 7-8
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Ayaklanmak, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 4-6
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Azerbaycan İle Kucaklaşmak, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 4-6
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Bir Devlet Aranıyor, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 6
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Bir Vakıf Kurun, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 8-9
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Farklı Bir Eleştiri, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 17-18
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Hayır... Kerkük Boşalmamıştır, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 6-7
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Irak Türkmenlerinin Dünya Görüşü, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 4-6
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Irak Türkmenlerinin Dünya Görüşü ve Geleceği, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 6-10
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Irak Türkmenlerinin Lider İhtiyacı, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 4-7
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Irak'ta Yeniden Yapılanma ve Daimi Anayasa, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 7-9

HÜRMÜZLÜ, Erşat, İhsan Vasfi... Büyük Kaybımız, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 17-18

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Kerkük ve Türkmeneli Bölgesinin Etnik Yapısı, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 6-9

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Kerkük'le Kucaklaşmak, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 4-5

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Kıbrıs İle Kucaklaşmak, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 4-6

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Kullanmadığımız Şifre: Hayır!, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 4-5

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Mavi Uralılar, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 5-7

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Meslek Deformasyonu, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 10-11

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Mum Yatsıyı da Aştı, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 4-6

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Mustafa Kemal Yayıncılığı... Kalbimizde Yaşıyorsun, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 14-15

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Ne Olacak Bu Memleketin Hâli?, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 6-8

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Onu Hâlâ Tanımadınız mı?, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 7-8

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Onu Siz de Tanırsınız, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 5-6

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Sarı Oğlan Tutuklandı, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 6-7

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Sınıfta Kalmayalım, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 4-5

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Tehlike Çanları, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 6-7

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Telafer İle Kucaklaşmak, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 8-10

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Türkmenler... Dikkat!, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 4-5

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Türkmenler... Irak Vatandaşlığı.. Ve Federal Çözüm, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 4-7

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Üç Açık Mektup... Bir İtiraf, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 8-9

HÜRMÜZLÜ, Erşat, Üstat Ata Terzibaşı.. Zili İki Kere Çalsanız!, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 17-18

HÜRMÜZLÜ, Habib, Bir Türkmen Eri: Mehmet Hacı İzzet, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 32-35

HÜRMÜZLÜ, Habib, 1959 Kerkük Katliamı Neler Doğurdu, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 18-21.

HÜRMÜZLÜ, Habib, Irak Türklerinin Demokrasi Denemeleri, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 39-42

HÜRMÜZLÜ, Habib, Irak Türkmen Ağzı ve Yazılı Metinlerde İmlâ Sorununa Toplu Bakış, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 26-33

HÜRMÜZLÜ, İsmet, Kardeşlik'tan Kardeşlik'a, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 36

HÜRMÜZLÜ, Müyesser, Dertli Kerkük, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 34-39

HÜRMÜZLÜ, Müyesser, Türkmenlerin Feryadı, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 24

HÜRMÜZLÜ, Özdemir, Ceviz Kabuğu ve Türkmenler, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 45

HÜRMÜZLÜ, Özdemir, Türkiye'de Ne Oldu?, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 21

İLK TÜRKMEN Öğretmenler Kongresinde Alınan Kararlar (28-30 Ağustos 1960), (Çeviren: İzzettin KERKÜK), S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 8-9.

İNTERNETTE Irak Türkmenleri, S. 1, Ocak-Mart 1999, s. 17-19.

İPEKÇİ, Abdi, Unutulmayan Yazarların Unutulan Yazıları: Abdi İpekçi'den Irak Türkleri İle İlgili İki Yazı, Unutulan Soydaşlarımız-Kerkük Türkleri İle İlgilenmek Gerek, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 38-39

İZZETTİN Kerkük Kültür ve Araştırma Vakfı (Kerkük Vakfı)-Vakıf Senedi, S. 1, Ocak 1999, s. 54-55.

KABAKLI, Ahmet, Gün Işığında: Vatanın Felâketi, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 22-23.

KAFA, Güçer, Mum Kimin Yanar Kerkük, S. 27, Temmuz-Eylül 2005, s. 34

KARDAŞLIK'a Gelen Haberler ve Mektuplar:

Türk Ocakları Genel Başkanı Nuri Gürgür'ün Mektubu/Refet Körüklü'nün Mektubu/
Prof. Dr. Ali Haydar Bayat'ın Mektubu/Nusret Ersöz'ün Tebrik Kartı/Kanada'dan Gelen Buruk Mektup ve Acı Haber/Arslan Küçükyıldız'ın Mektubu/Feyyaz Sağlam'ın Dostluğuna Teşekkürler/
Avusturya'da Yaşayan Bir Türkmen'in Sesi/Hikmet Özdemirel'in Yazdıkları/Bir Mektup
da Amerika Birleşik Devletleri'nden/Hollanda'dan Seslenen Türkmenler/Finlandiya'da Irak Türkmenleri Kültür Derneği Kuruldu, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 70-74.

KARDAŞLIK, 1 Mart Tezkeresinin Bedeli Türkmenlere Ödetildi, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 30

KARDAŞLIK, Antalya'da Kurulan Türkmen Birliği ve Dayanışma Derneği İlk Kongresini Yaptı, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 52

KARDAŞLIK, Ebulfeyz Elçibey Anıldı, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 38

KARDAŞLIK, İstiklal Madalyası Alan Kerküklüler: Apdullah Zeki Bayraktar, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 31-32

KARDAŞLIK, Kerkük Şehitlerinden Doç. Dr. Necdet Koçak Anıldı, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 14

KARDAŞLIK, Latif Kevser, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 97.

KARDAŞLIK, Mustafa Kemal Yayçılı'nın Ölüm Haberi Dünya Ajansları Tarafından da Duyurulmuştu, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 23

KARDAŞLIK, Ömer Öztürkmen'e Saygı Günü, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 10-13

KARDAŞLIK'tan Haberler: Azerbaycan-Kerkük Arasında Kurulan Kültür Köprüsü/VII. Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı'nda Önemli Sonuçlara Varıldı/Türkmeneli Partisi

Genel Başkanı (Riyaz Sarıkâhya)'nın Kurultay'da Yaptığı Konuşma/İrak Milli Türkmen Partisi Başkanı (Mustafa Kemal Yayçılı)'nın Yaptığı Konuşma/Kerkük Vakfı Genel Sekreteri (Suphi Saatçi)'nin Türk Dünyası Kurultayı Kültür Komisyonunda Yaptığı Konuşma/İrak Milli Türkmen

Partisi Başkanı (Mustafa Kemal Yayçılı)'nın Türk Dünyası Kurultayı Eğitim Komisyonu'nda Yaptığı Konuşma/İrak Milli Türkmen Partisi Başkanı (Mustafa Kemal Yayçılı)'nın Türk Dünyası Kurultayı Hukuk Komisyonu'nda Yaptığı Konuşma/Kerkük Katliâmı'nın 40. Yıldönümü Etkinlikleri/ Kerkük Katliâmı'nın 40. Yıldönümü İçin Kerkük Vakfı Başkanı İzzettin Kerkük'ün Basın Bildirisi/Almanya Irak Türkmen Federasyonu

Başkanı (Bahattin Kevser)'in Kerkük Katliâmı'nın 40. Yıldönümü Basın Bildirisi/İzmir Şubesinin Basın Bildirisi/Kırım Türkleri'nde Tepreş Kutlaması/KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş'tan Cumalioğlu'na Onurluk, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 63-77.

KATIRANCI, Meltem Demirci, Irak'ın Geleceği ve Türkmenler, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 46-47.

KAYACAN, İsa, Irak'ta Türkmen Gerçeği, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 26.

KAYACAN, İsa, Kerkük'ün Sönmez Ateşi: İzzettin Kerkük Armağanı, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 28

KELEŞTİMUR, Bedrettin, Değişmeyen Gündem, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 29.

KERKÜK, Aydın, Ölünün 42. Yıldönümünde Nazım Refik Koçak, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 36-37

KERKÜK, İzzettin, İnsan Hakları Açısından Irak Türklerinin Durumu, S. 1, Ocak 1999, s. 6-10.

KERKÜK, İzzettin, Yayınlar Arasında: Misâk-ı Millî ve Türk Dış Politikasında Musul, S. 1, Ocak 1999, s. 56.

KERKÜK, İzzettin, Irak Hapishanelerinde İnsan Hakları İhlalleri, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 10-13.

KERKÜK, İzzettin, İlk Türkmen Öğretmenler Kongresi, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 6-7.

KERKÜK, İzzettin, Bir Mücahidin Ardından-Hasan Nevzat Karagil'in Irak Türklüğüne Hizmetleri, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 12-13.

KERKÜK, İzzettin, Haşim Nahit Erbil'in Irak Türküleri Yazısı Hakkında, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 42.

KERKÜK, İzzettin, Kerkük Katliâmı: 12 Yaşındaki Emel'i Bile Şehit Etiler, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 22.

KERKÜK, İzzettin, Türkmenler Dört Cephede Birden Savaş Veriyor, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 34-36.

KERKÜK, Katliâmı'nın 40. Yıldönümünde Türkmen Şehitlerini Anıyoruz, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 14-15.

KERKÜK, İzzettin, ABD'nin Irak'ta Türkmenleri Dışlayan Politikası Adaletsiz ve Yanlıştır, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 8-9

KERKÜK, İzzettin, ABD'nin Türkmen Politikası,

S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 12-16

KERKÜK, İzzettin, Barzani Kerkük İçin Kiminle Savaşacakmış!, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 6-7

KERKÜK, İzzettin, Elçibey, Saddam'ın Davetini

Neden Reddetti?, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 8-9

KERKÜK, İzzettin, Irak Türklerinin Medar-ı İftiharı Değerli Bilim Adamı Ata Terzibaşı, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 14-16

KERKÜK, İzzettin, Kerkük Musul Yağmalanırken, Başkan Bush Yeni Müttefiki Çapulcu Peşmergelerle Gurur Duyacak mı?!..., S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 7-8

KERKÜK, İzzettin, Kerkük Üzerine Oynanan Oyunlar, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 14-15

KERKÜK, İzzettin, Kerkük Üzerine Oynanan Oyunlar-2: Avrupa'daki Peşmerge Uzantılarının Kerkük ve Türkmenler Hakkındaki Mesnetsiz ve Gülünç İddiaları!..., S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 7-10

KERKÜK, İzzettin, Kerkük Üzerine Oynanan Oyunlar-3: Güneş Balçıkla Sıvanmaz, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 12-15

KERKÜK, İzzettin, Kerkük Üzerine Oynanan Oyunlar-4: Mesut Barzani de Babası Gibi Gözünü Kerkük'e Dikmiş, S. 12, Ekim-Aralık 2002, s. 11-12

KERKÜK, İzzettin, Kerkük Üzerine Oynanan Oyunlar-5: Kerkük Kalesi'ne Dökülen Timsah Gözyaşları, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 10-11

KERKÜK, İzzettin, Kerkük Üzerine Oynanan Oyunlar-6: Rahmetli Özal'ın Kerkük-Musul Plânı Neden Başarılı Olamadı?, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 11-13

KERKÜK, İzzettin, Kerkük Üzerine Oynanan Oyunlar-7: ABD, Yeni Türeyen Makyavelistlerin Yalanlarına Kanmamalı, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 8-9

KERKÜK, İzzettin (Aktaran), Musul Türk İdaresine Kavuşacaktır, S. 9 Ocak-Mart 2001, s. 28-31

KERKÜK, İzzettin, Nermin Neftçi'nin Ardından, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 12-13

KERKÜK, İzzettin, Terzibaşı Bibliyografyası, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 24-28

KERKÜK, İzzettin, Türkmenlerin Çilesi, Bir Kalemşorun Hezeyanı ve Amerika'nın Tutumu, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 12-13

KIRDAR, Sami, Lozan Konferansından Kerkük Katliamına, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 10-11.

KIRKATLI, Ahmet, Zülfü Yâre Dokunmak, S. 1, Ocak 1999, s. 15/16.

KOCAMAN, Rabia, Basında 14 Temmuz Katliamı ve Kerkük, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 30-35

KOÇAK, Nejdet, Kerkük Katliâmı, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 24-25..

KÖPRÜLÜ, Ziyat, Irak Seçimleri Hakkında Düşünceler, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 10-11

KÖPRÜLÜ, Ziyat, Sayın Gazi Ajail Al-Yaver'e Açık Mektup, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 36

KÖPRÜLÜ, Ziyat, Türkmenler Yine Görmezlikten Gelindi, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 54

- KÖPRÜLÜ**, Ziyat, Tartışılan Irak Geleceği, Türkiye ve Türkmenler, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 34
- KÖPRÜLÜ**, Ziyat, Telafer Neden İl Olmasın, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 21.
- KÖPRÜLÜ**, Ziyat, Yeni Irak Rejiminde Türkmen Hakları, S. 18, Nisna-Haziran 2003, s. 14
- KÖYLÜOĞLU**, Mehmet, Horoz Ali ve Kıbrıs, S. 37, Ocak-Mart 2008, s. 15-16.
- KURŞUN**, Zekeriya-HUT, Davut, Irak'ın Bağımsızlığı Sonrası Dönem, S 37, Ocak-Mart 2008, s. 35-41.
- KURŞUN**, Zekeriya-HUT, Davut, Kerkük'ün Sosyal ve Demografik Yapısı, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 30-33.
- LAÇİNER**, Sedat, Irak Seçimleri, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 28-30.
- MENGÜ**, Cüneyt, "Türkmenler ve Irak" Kitabı Üzerine Eleştiriler, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 28-31
- MERDAN**, Nusret (Görüşme), Iraklı Yazar Selim Matar: Türkmenlerin Yeni Irak'ın Oluşumundaki Rolü, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 56-57.
- METİN**, İbrahim, Türk'ün (Anadolu'nun) Ayrılmaz Uzantısı Kerkük, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 13-18
- NAKİP**, Mahir, 2007 Yılında Türkmenler ve Kerkük, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 9-11
- NAKİP**, Mahir, Azabhâne-i Irak, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 26-27.
- NAKİP**, Mahir, Bağdad'a İmdâd, S. 1, Ocak 1999, s. 13-14.
- NAKİP**, Mahir, Başarmaya Başladık, S 37, Ocak-Mart 2008, s. 6-7
- NAKİP**, Mahir, Bir Başbuğu Daha Yitirdik, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 14-15.
- NAKİP**, Mahir, Bir Lider Aranıyor!, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 10-11
- NAKİP**, Mahir, Bir Panelin Ardından, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 17-19.
- NAKİP**, Mahir, Bir Tutam Çocukluk Hatırası, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 22-23
- NAKİP**, Mahir, Bir Yılın Muhasebesi, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 11-12
- NAKİP**, Mahir, Bu Filmi Önceden Görmüştük, S. 39, Eylül-Aralık 2008, s. 7
- NAKİP**, Mahir, Çuvaldız, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 7-11
- NAKİP**, Mahir, De Mistura'nın Raporu ve Türkmeneli, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 7
- NAKİP**, Mahir, Dört Yiğit, S. 40 Ekim-Aralık 2009, s. 16-17
- NAKİP**, Mahir, Eğilmez Bir Kahramanın Ardından, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 16-17
- NAKİP**, Mahir, Farklı Bir Eser, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 25-27
- NAKİP**, Mahir, Galiyev İdealizmi, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 9
- NAKİP**, Mahir, Gündemimiz Artık, Kerkük, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 6-9
- NAKİP**, Mahir, Irak Bölünecek mi? S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 8-9
- NAKİP**, Mahir, Irak Cumhurbaşkanı Talabani'nin Türkmen Heyetini Kabulünde Yaptığı Konuşma, S. 39, Eylül-Aralık 2008, s. 16-17.

- NAKİP**, Mahir, Irak Seçimleri ve Türkmenler, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 8-9.
- NAKİP**, Mahir, Iraklı Bir Yetkilinin Gözüyle Meselelerimiz, S. 26, Nisan-Haziran 2005, S. 26 Nisan-Haziran 2005, s. 10-13.
- NAKİP**, Mahir, Kardeşlik Azerbaycan Devlet Başkanı Haydar Aliyev'le Özel Görüştü, S. 7, Ekim-Aralık 2000, s. 4-5.
- NAKİP**, Mahir, Kardeşlik Hatıraları, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 18-19.
- NAKİP**, Mahir, Kendimizi Türkmen Yazalım, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 6-8.
- NAKİP**, Mahir, Kerkük Referandumu ve Türkiye'nin Yeni Irak Politikası, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 10-13
- NAKİP**, Mahir, Küzecioğlu ve Türkmen Davası, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 12
- NAKİP**, Mahir, Neden Türkmenler Üçüncü Topluluk Sayılmalı, S. 27, Temmuz-Eylül 2005, s. 10-12
- NAKİP**, Mahir, Tam Zamanı, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 8
- NAKİP**, Mahir, Türkiyesiz Türkmenler, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 7-9
- NAKİP**, Mahir, Türkmen Kültürünün Mihenk Taşı Üstat Ata Terzibaşı, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 19-21
- NAKİP**, Mahir, Türkmenlerle Kürtler Uzlaşır mı?, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 8-9
- NEBİZADE**, Hamdi, Türk Musul'a Selâm (Yayına Hazırlayan: İzzettin KERKÜK), S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 24-25.
- OĞUZ**, Osman, Cennet Kapısına Konan Kuş (Mustafa Kemal Yayçılı), S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 10-13
- OĞUZ**, Osman, Erbil'de Türkmenlere Yapılan Baskılar, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 12-14
- OĞUZ**, Osman, Irak Türkmenlerinin Yalnızlığı, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 20
- OĞUZ**, Osman, Kerkük'ün Kimliğine Giriş, S. 39, Eylül-Aralık 2008, s. 27-29
- OĞUZ**, Osman, Mehmet Rauf Görkem, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 32-33
- OĞUZ**, Osman, Musul Salnâmesi'ne Göre Telafer, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 14
- OĞUZ**, Osman, Şehitler Kervanı Rüştü Reşat Muhtar, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 42-43
- OĞUZ**, Osman, Türkiye Diken Üstünde, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 13
- OĞUZ**, Osman, Türkmençe Bakış: Amerikan Raporu mu? Günaydın Beyler!, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 8-10.
- OĞUZ**, Osman, Türkmençe Bakış: Yanlış Hesap Hep Bağdat'tan Dönmüştür, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 7-8.
- OĞUZ**, Osman, Türkmenler Kurbanlık Kuzu mu?, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 18-20.
- OKAN**, Acar, Dünyaya Yeni Bir Yön Vermek, S. 31, Temmuz-Eylül, s. 4-6.
- OKAN**, Acar, İlimli İslâm(?), S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 4.

- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-1: S. 2, Nisan- Haziran 1999, s. 3-4.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-2: S. 3, Temmuz- Eylül 1999, s. 3-4.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-3: Durum Tesbiti, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 3-5.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-4: Kadro-Kahramanlar, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 3-5.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-5: Şef Çok Kızılderili Yok, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 3-4.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-6: Dil Yaşarsa Millet de Yaşar, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 3-4.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-7, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 3-4.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-8, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 2.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-9, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 4-6.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-10, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 4-5.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektupları-11: Amerika, Türkiye ve Türkmenler, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 4-7.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-12: Hazırlıksız Yakalanmak, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 4-5.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-13, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 4-5.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-14, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 4-6.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-15, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 4-6.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-16, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 4-6.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmeni Gençlere Mektuplar-17, S. 27, Temmuz-Eylül 2005, s. 4-6.
- OKAN**, Acar, Irak Türkmenleri Yeni Dünya Eşiğinde, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 4
- OKAN**, Acar, Yeni Kuzey Irak, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 4-5.
- OKAN**, Acar, Yesevi Torunlarına Mektuplar: Genelkurmay Başkanı'nın Konferansı, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 4-5.
- OKAN**, Acar, Yesevi Torunlarına Mektuplar: Kerkük Ne Olacak?, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 4-5.
- ÖZFATURA**, M. Necati, Kerkük Vakfı, S. 1, Ocak 1999, s. 47-48.
- ÖZFATURA**, M. Necati, Iraklı Türkmenler Sahipsiz, S. 2, Nisan-Haziran, 1999, s. 61.
- ÖZFATURA**, M. Necati, Iraklı Türkmenlere Sahip Çıkalım, S. 2, Nisan-Haziran, 1999, s. 62.
- ÖZTAŞKIN**, Turgut, Unutamadığımız Şehit: Nejdet Koçak, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 31
- ÖZTOP**, Şener, "Göz Yaşlarını Gizlilikle Akıtan" Hasretin Adı Kerkük, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 33-36
- ÖZTÜRKMEN**, Ömer, 36. Paralel Bir Anglo-Amerikan Kazığıdır, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 8-9

- ÖZTÜRKMEN**, Ömer, Iraklı Türkmenlerin Kaderi, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 7
- ÖZTÜRKMEN**, Ömer, Necdet Koçak'ın Aziz Hatırasına, S. 1, Ocak 1999, s. 22-23.
- PAMUKÇU**, Ekrem, Güçlünün En Büyük Zaafı Gücüdür, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 43-44
- PAMUKÇU**, Volkan, Kuzey Irak ve Türkiye'nin Güvenlik Politikası, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 22-24.
- PAMUKÇU**, Volkan, Ulusal Duruş, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 33.
- POLATOĞLU**, Ozan Yusuf, Kerkük Duyguları, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 46.
- REJİOĞLU**, Abdulhekim, Başımın Tacı Kerkük (Aktaran: Prof. Dr. Hidayet Kemal BAYATLI), S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 20-22.
- SAATÇİ**, Önder, 32 Yıl Sonra, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 38.
- SAATÇİ**, Suphi, Ata Terzibaşı'nın Hayatından Çizgiler, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 22-23.
- SAATÇİ**, Suphi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilâtı (AGİT)'nin Toplanması Münasebetiyle Irak Türkmenlerinin Karşılaştığı İnsan Hakları İhlalleri Sebebiyle Kerkük Vakfı Genel Sekreterinin Yayınladığı Basın Bildirisinin Metni, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 41.
- SAATÇİ**, Suphi, Bu Kafayla Gidilirse, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 18-22.
- SAATÇİ**, Suphi, Darağacında Sallanan Bayraklar, S. 1, Ocak 1999, s. 24-25.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: 1 Mart Tezkeresi Hâlâ Tartışılıyorsa, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Açlık ve Sefaletten Talana, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Akıl ve Mantık Olmazsa..., S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Ata Terzibaşı 80 Yaşında, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 10.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Atatürk Yaşasaydı, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Barzani'nin Türk ve Türkmen Düşmanlığı Nereye Kadar, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Demokrasinin Güvencesi Zorbalık Değildir, Yasadır..., S. 39, Eylül-Aralık 2008, s. 2-3
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Dilde Birliğin Yolu..., S 37, Ocak-Mart 2008, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Geçici Yasa mı, Zorbalık mı, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Hep Dedin Malım Mülküm Emlâkim, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Irak Bayrağı Ülkenin Güneyine Asılmadıkça, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Irak Dramı Nereye Kadar, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Irak'ta Yapılan Temel Yanlışlık, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Irak'taki Seçimler Neyi Değiştirecek?, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 2-3
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Irak'ın Çıkış Yolu Seçim midir?, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 2-3.

- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Irak'ın Eski Olan Yeni(!) Sorunu, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: İnsan Yetiştirmeyen Toplumun Geleceği, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Kerkük Sahibini Arıyor, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Kerkük'ün Türkmenliği Tarihî Bir Gerçektir, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Misak-ı Milli ve Petrol, S. 16 Ekim-Aralık 2002, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Nüfus Sayımı ve Seçimler Yaklaşırken, S. 22 Nisan-Haziran 2004, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Özür ve Açıklama, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 15-16.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Saddam'ı Amerika, Barzani'yi Kim..., S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Telafer İçinden Vurdular Beni, S. 27, Temmuz-Eylül 2005, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Türkmenler Atakta, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Türkmenler ve Tarık Aziz, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Türkmenlerin Aziz Dostu Sabri Tarabya'yı Kaybettik, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Türkmenlerin Kızılılması Kerkük, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Ümitsiz Olmayalım, S. 31, Temmuz-Eylül 2006, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Yanlış Hesap Bağdat'tan..., S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Zalim, Korkak ve Cahil, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Zorbaların Seçimi..., S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Bir Yılı Tamamlarken, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Elçibey'in Ardından, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Kerkük Vakfı'nın Amblemi Hakkında, S. 1, Ocak 1999, s. 35.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Türkmenler Topun Ağzında mı?, S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Yeni Yüzyılda Yeni Beklentiler, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Güle Güle Nevzat Ağabey, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 11.
- SAATÇİ**, Suphi, Irak Türkmenlerinin İki Ateş Arasındaki Kaderi Değişmeyecek mi?, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 8-10.
- SAATÇİ**, Suphi, İngiliz Diplomatın İtirafı: Musul Türkiye'nindir, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 20-24.
- SAATÇİ**, Suphi, Kerkük Dâvâsı Bir Hâmîsini Daha Kaybetti, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 10-11.
- SAATÇİ**, Suphi, Kerkük'te Uzlaşma Savaşı, S. 39, Eylül-Aralık 2008, s. 4-5.
- SAATÇİ**, Suphi, Konumuz Siyasi Hoyratlar, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 30-32.
- SAATÇİ**, Suphi, Meçhul Askerin Sessiz Vedası, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 19-20.

- SAATÇİ**, Suphi, Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Musul, S. 31, Temmuz-Eylül 2006, s. 30-34.
- SAATÇİ**, Suphi, Ölümünün 4. Yıldönümünde Türkmen Kızı Zehra, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 14-16.
- SAATÇİ**, Suphi, Prof. Dr. Şükrü Elçin, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 22-25.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı: Bağrımızda Kanayan Musul/ Musul Halkına Yapılan Baskılar/ Berlin’de Musul İçin Yürüyüş/Bir Karşılaştırma: Mehmet Akif ile Reşit Akif/Bir Portre: Kerküklü Ahmet Ziyaeddin/Haşim Nahit Hakkında Bir Not/Bir Kitap: Orta Asya’da Türk Mimarisi, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 28-32.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı: Çanakkale’de Kerküklü Hüseyin Ahmet’ten Kıbrıs’ta Makedonyalı Adnan Sipahi’ye/Büyükelçi Derinsu ve Mektubunun Hatırlattıkları/ Galatasaray Heyecanı ve Öz Fenerbahçe Kerkük’te/ Adlarımızın Ustası Azat’ta/Kırım’a Kıyan Eller Kırım Kırım Kırılısın/Usta Yönetmen ve Mağaradakiler, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 13-19.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı: Eski Harmanları Savurmak-Urfa ile Kerkük Arasında Dayı-Yeğen Tartışması/Hatırladıklarımız: Kaybettiğimiz Değerler/Bir Şair: Tevfik Celâl Orhan/Bir Şiir: Ay (Tevfik C. Orhan/Bir Yemek Tarifi/ Bir Dilek/Hikmetli Beyitler, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 40-45.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı: Unutulmayanlar: Ölümünün 25. Yılında Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu/Bir Horyat/Bir Şair: Hicri Dede/Bir Şiir: Kerkük Kalesi, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 31-35.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı’ndan: Begteginliler: Erbil’de Bir Türk Beyliği (526–630/1132–1253) (Kitap Tanıtımı), S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 29-30.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı’ndan: Bir CD: Mum Kimin Yanan Kerkük Türküleri, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 39-41.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı’ndan: Bir Kitap Daha: Misâk-ı Millî’den Lozan’a, S. 17 Ocak-Mart 2003, s. 42
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı’ndan: Bir Kitap: Türkmenler ve Irak, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 38-39
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı’ndan: Fuzûlî’nin İcmâl-i Aşk’ı, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 28-29.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı’ndan: Hoyratımızın Gür Sesi: Hasan Naccar, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 32-34.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı’ndan: Lütfi Kırdar’ı Anarken, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 32-38.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı’ndan: Oyun İçinde Oyun Kerkük (Kitap Tanıtımı), S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 31-32.

- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı'ndan: Şanlıurfa'nın Erbilli Şairi: Safvet Yetkin, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 32-36.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı'ndan: Terzibaşı'nın Yeni Eseri, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 40-44.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı'ndan: Türkmen Divan Edebiyatının Parlak Yıldızı Kerküklü Fâiz, Ali Ağaoğlu Hakka Yürüdü, S. 39, Eylül-Aralık 2008, s. 13-14.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı'ndan: Türkman Keşkülü; Unutulmayan Seslerden: Faik Naccar; Türkmen Edebiyatını Aydınlatan Bir Dergi: Işık, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 22-25.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Davasına Işık Tutan Bir Eser, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 21-25.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Kitaplığının Yeni Konukları, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 18-27.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmenler Çapraz'ı Unutmayacak, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 14-15.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkülerin Dilinden, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 40-42.
- SAATÇİ**, Suphi, Ülkücülerin Ağabeyi, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 26-30.
- SAATÇİ**, Suphi, Yaşayan Şehit Nihat Akkoyunlu, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 20-21
- SAATÇİ**, Suphi, Yeni Yayınlar: Kuzey Irak, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 63-64.
- SAATÇİ**, Tahsin, Erbil Baskılı Birkaç Sikke, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 24-25.
- SAĞLAM**, Feyyaz, Bir Batı Trakya Türküsü'nün Kerkük, Rumeli ve Anadolu Varyantları Üzerine, S. 1, Ocak 1999, s. 38-41.
- SALT**, Suphi, Irak Senaryoları ve Gereken Adım, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 10-11.
- SANCAK**, Londra'da Bulduğum Kerkük, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 40.
- SANCAK**, Okul Görmemiş Bir Şair, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 38-39.
- SOMUNCUOĞLU**, Sadi, 20 Yıl Sonra Nejdete Koçak, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 9-10.
- SÖKMEN**, İsmail, Bismil'de Kerkük Ağzının Varlığı, S. 39, Eylül-Aralık 2008, s. 19.
- SÜTÇÜOĞLU**, Zeynep, Şehit Yaşar Tuzlu, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 41.
- ŞAHİN**, Musa, Türkmenler de İnsanca Yaşamalı, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 54.
- ŞAMİL**, Ali Hüseyin, Milli Şuur Uyandıran İnsanlar, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 28-30.
- ŞENEL**, Süleyman, Irak Türkmen Dini Havaları, S. 20 Ekim-Aralık 2003, s. 40-41.
- ŞENEL**, Süleyman, Kerkük Halk Müziği Üzerine Bir Radyo Konuşması, S. 1, Ocak 1999, s. 42-44.
- TAYFUR**, Hüseyin Avni, Kerkük'ün Türkmen Şehri Oluşunun Kanıtları ve Ötesi, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 20-21.
- TELAFERLİ**, Dr. Ahmet, Türkmen Beldesi Telafer, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 12-13.
- TEPEDELENLİOĞLU**, Nizamettin Nazif, Kerkükname, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 23-24.
- TERZİBAŞI**, Ata, Fâiz'in Şiir Anlayışı, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 14-15.

- TERZİBAŞI**, Ata, Fuzûlî'nin İki Gazelinin Tarlan Tarafından Yapılan Şehrindeki Yanıtlılar, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 20-21.
- TERZİBAŞI**, Ata, Hoyratlarımızda Siyasî Olaylar, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 14-15.
- TERZİBAŞI**, Ata, Kerkük Çocuk Folkloru Kitabı, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 30.
- TERZİBAŞI**, Ata, Kerkük Evleri-1, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 38-39.
- TERZİBAŞI**, Ata, Kerkük Evleri-2, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 34-35.
- TERZİBAŞI**, Ata, Kerkük Evleri-3, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 28-29.
- TERZİBAŞI**, Ata, Kerkük Evleri-4, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 38-39.
- TERZİBAŞI**, Ata, Kerküklü Fâiz'in (Nevruziye)Kasidesi ve Açıklaması, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 16-20.
- TERZİBAŞI**, Ata, Kerküklü Fâiz'in (Nevruziye) Kasidesi ve Açıklaması-2, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 26-28.
- TERZİBAŞI**, Ata, Kerküklü Fâiz'in (Nevruziye)Kasidesi ve Açıklaması-3, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 31-33.
- TERZİBAŞI**, Ata, Kerküklü Fâiz'in Ramazaniye Kasidesi, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 20-23.
- TERZİBAŞI**, Ata, Kerküklü Fâiz'in Ramazaniye Kasidesi-2, S. 32, Ocak-Mart 2007, s. 21-23.
- TERZİBAŞI**, Ata, Mevlâna'nın Hünkâr Lakabının Menşei, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 30-32.
- TERZİBAŞI**, Ata, Olaylara Dayanan Hoyratlarımızdan, S. 31, Temmuz-Eylül 2006, s. 23-24.
- TOKATLI**, Suzan, Irak Türklerinde Deyimler ve Atasözleri Üzerine, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 33-39.
- TOKATLI**, Ümit, Kerküklü Mehmet Rasih Öztürkmen, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 40-44.
- TOKATLI**, Ümit, Taşköprü'nün Yıkılışının 50. Yılında Kerkük Ağlıyor, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 30-32
- TOPALOĞLU**, Yüksel, Yeni Bir Dünyanın Gülçehresi, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 35-38
- TÜTÜNCÜ**, Deniz Musa, Türkmen Sadaka Kültürüne mi Alıştırılıyor?, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 42
- TÜTÜNCÜ**, Mehmet, Haberler, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 46-47.
- TÜTÜNCÜ**, Mehmet, Suphi Saatçi Türk Dünyasına Hizmet Armağanı Aldı, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 46.
- II. ULUSLAR ARASI Kıbrıs** ve Balkanlar Türk Edebiyatı Sempozyumu Sonuç Bildirgesi, S. 1, Ocak 1999, s. 46.
- VATTAR**, al-Tahir, Şehitler Bu Hafta Geri Gelecekler, (Çev. Erşat Hürmüzlü), S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 16-23.
- YABULOĞLU**, Ahmet, Bir Türkü Söyledi Hayatı Zindan Oldu, S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 46-47.

- YAHYA**, Gülçin, Geleneksel Türk Sanat Müziğinde Taksim ve Tarihsel Yönü, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 48-51.
- YAYÇILI**, Mustafa Kemal, Irak'ın Kuzeyinde Türkmenler Yeni Arayışta, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 24-25.
- YEŞİLOĞLU**, Mine, Fuzûlî'de Gönül, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 46-48.
- YEŞİLOĞLU**, Ayşegül Mine, Fuzûlî'nin Türkçe Divânında Bağdad, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 34-36.
- YEŞİLOĞLU**, Ayşegül Mine, Fuzûlî'nin Türkçe Divânında Gazel Nazım Şekliyle Yazılmış Na'tlar, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 34-35.
- YETİŞ**, Gökhan B., Çorbacılar, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 16-17.
- YETİŞ**, Gökhan B., Devrim Lazım!, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 14-15.
- YETİŞ**, Gökhan B., Evrensel Değerler, S. 31, Temmuz-Eylül, s. 14.
- YETİŞ**, Gökhan B., "Kerkük Kimin" mi?, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 20-21.
- YETİŞ**, Gökhan B., Pembe Geceler, S. 27, Temmuz-Eylül 2005, s. 42.
- YETİŞ**, Gökhan B., "Rahmetli" Liderimiz..., S 37, Ocak-Mart 2008, s. 8-9.
- YILMAZ**, Ali Sait, Şehit Aydın'ın Bilinmeyen Serüveni, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 26-27.
- YILMAZ**, Hasan, Bağımsız Kürdistan Projesi Yönünde Atılan Adımlar ve Türkiye, S. 31, Temmuz-Eylül 2006, s. 22.
- YILMAZ**, Mehmet, Türkmenler de Eğitim Dedi, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 47.
- 20. YIL** Dönümünde Şehitlerimizi Unutmayacağız, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 8.
- YİNANÇ**, Barçın, Bir Sabah Ansızın Darbe, S. 2, Nisan-Haziran, 1999, s. 16.
- YOLCU**, Rifat, Hor Görmeyelim, S. 1, Ocak 1999, s. 20-21.
- YORULMAZ**, Hüseyin, Fuzûlî'nin Poetikası, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 38
- ZEYREK**, Yunus, Erbil'e Doğru, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 13-17
- ZABÎT**, Şâkir Sâbir-REFET, Tahsin, 14 Temmuz Katliâmı Üzerine Irak Hükümetine Verilen Muhtıra, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 28-29.
- ZÜLFİKÂR**, Hamza, Irak Türkmen Türkçesi ve Sorunları, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 28-33.

Şiirler

- ABDÜLREZZAK**, Süheyl, Kerkük, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 27.
- AKASYA**, Bahattin, Fırtına, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 36.
- AKBAŞ**, Ali, Bir Türkmen'e Ağıt, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 21.
- AKBAŞ**, Ali, Kerkük Üstüne Dörtlükler, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 27.
- AKBAŞ**, Ömer, Horyatlar, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 59.

AKKAPLAN, İclâl, Hoyrat, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 6
AKKOYUNLU, Nihat, İki Hoyrat, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 5
AKKOYUNLU, Nihat, Ne Mutlu Şehitlerimize, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 22
ALASLAN, Ali Rıza, Hasret, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 27
AL-HATİP, Maha, (Çeviri: Erşat Hürmüzlü), Gitmek Olur mu?, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 48
ALTIPARMAK, Yaşar, Horyatlar, S. 2, Nisan-Haziran, 1999, s. 74.
ALTIPARMAK, Yaşar, Hoyratlar, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 36.
ANONİM, Musul Marşı, S. 31 Temmuz-Eylül 2006, s. 16.
ARDEŞ, Muhsin (Erbil), İki Hoyrat, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 29.
ATSIZ, Sesleniş, S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 14.
AYDOĞMUŞ, Günerkan, Kerkük Öz Diyarım Menim, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 39.
AYDOĞMUŞ, Günerkan, Kerkük'ü Öte Saydılar, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 21.
BAHADIR, Fazıl Ahmet, Bir Yemen Hikâyesi, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 43.
BAHADIR, Fazıl Ahmet, Yoluna Gül Dökemezsem, S. 37, Ocak-Mart 2008, s. 23.
BÂKİLER, Yavuz Bülent, Bizim Türkümüz, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 12.
BÂKİLER, Yavuz Bülent, Kerkük Ağıtı S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 23.
BAL, Yavuz, Şehr-i Zor Hoyratı (Kerkük Ağıtı), S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 54.
BAYATLI, Abdurrahman, Bir Hoyrat, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 22.
BAYATLI, Gülçin, Biz ki Türkmen'iz, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 9.
BAYATLI, Kâzım Reşit, Türkmen Dağarcığı: Bir Şiir, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 39.
BAYRAKTAR, Asena, Babama Hediye, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 41.
BAYRAKTAR, Atilla, Bir Hoyrat, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 9.
BAYRAKTAR, Atilla, Bir Hoyrat, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 36.
BAYRAKTAR, Cengiz, Ağla, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 7.
BAYRAKTAR, Cengiz, Alev Alev Telafer'im, S. 27, Temmuz-Eylül 2005, s. 15.
BAYRAKTAR, Cengiz, Davâdan Gayrı, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 41.
BAYRAKTAR, Cengiz, Dertli Gönül, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 35.
BAYRAKTAR, Cengiz, Gecenin Karanlığında, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 42.
BAYRAKTAR, Cengiz, Gördüm Ağladım, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 23.
BAYRAKTAR, Cengiz, Gül Koçak, S. 31, Temmuz-Eylül 2006, s. 6.
BAYRAKTAR, Cengiz, Gülmez Koçak, S. 37, Ocak-Mart 2008, s. 12.
BAYRAKTAR, Cengiz, İzzettin Abdi Beyatlı'ya Ağıt, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 17.
BAYRAKTAR, Cengiz, Kabil'e Nazire, S. 39, Eylül-Aralık 2008, s. 9
BAYRAKTAR, Cengiz, Kader Kerkük'üm, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 17.

BAYRAKTAR, Cengiz, Koçak, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 44.
BAYRAKTAR, Cengiz, Kerkük, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 41.
BAYRAKTAR, Cengiz, Küskün Vasiyet, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 12.
BAYRAKTAR, Cengiz, Mavilerin Kerkük'üm, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 53
BAYRAKTAR, Cengiz, Rubai Denemeleri, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 39
BAYRAKTAR, Cengiz, Telafer, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 17.
BAYRAKTAR, Cengiz, Türkmeneli Bayrağı, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 36.
BAYRAKTAR, Cengiz, Türkmeneli'nde Neçe Türkmen Yaşiyor, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 9.
BAYRAKTAR, Cengiz, Uyan Koçak, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 17.
BAYRAKTAR, Cevat, Seni Kattım Türküme, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 13.
BAYRAKTAR, Necmettin, Acılık, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 39.
BAYRAKTAR, Necmettin, Kankük, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 40.
BAYRAKTAR, Necmettin, Yasak Meyve, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 20.
BAYRAKTAR, Nihat, Hoyratlar, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 32.
BAYRAKTAR, Selahattin, Bekle Yolumu Gelirim Anne, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 37.
BAYRAKTAR, Selahattin, Türkmen İlleri, S. 37, Ocak-Mart 2008, s. 5.
BEŞER, Hasan, Kerkük, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 41.
BEYATLI, Ertan, Türkmenelimiz, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 12.
BEYATLI, İzzettin Abdi, Şaşkın, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 16.
BEYATLI, Kemal, Ben Hep Ordayım, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 40.
BEYATLI, Kemal, Hayal, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 48.
BEYATLI, Yaşar, Hoyratlar, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 27.
BEYATLI, Kemal, Nurdağı'na Giden Adam, S. 39, Eylül-Aralık 2008, s. 15.
BEYATLI, Kemal, Şehidim, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 39.
BEYATLI, Kemal, Şehitler Ölmez, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 19.
BEYATLI, Kemal, Yolculuk Masalı, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 66.
BİLİR, Mustafa (Obalı Ozan), Selam Kerkük'e, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 19.
BİLİR, Mustafa (Obalı Ozan), Selam Kerkük'e, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 33.
BOSTANCI, M. Reşit, Fırak, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 37.
BOSTANCI, Reşit, Bir Lider İstiyorum, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 45.
BOSTANCI, Reşit, Türkmeneli, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 43.
BOSTANCI, Reşit, Uyan Ankara Uyan, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 9.
BÖLME, Ömer, Görmek İsterim, S. 27, Temmuz-Eylül 2005, s. 39.
CENGİZ, Ahmet Çetin, Mustafa Kayabek Denince, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 13.

- CENGİZ**, Ahmet Çetin, Ne Bilem, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 25.
- CENGİZ**, Ahmet Çetin, Türkmeneli, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 42.
- CENGİZ**, Ahmet Çetin, Türkmenem, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 55.
- ÇAĞLAR**, Behçet Kemal, Kerkük'ün Hoyrat Bahçesi'nden, S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 45.
- ÇAMURCU**, Salah Behlül Ali, Ölüm, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 11.
- ÇAMURCU**, Salah Behlül, Bir Düş Gezgini, S. 31, Temmuz-Eylül 2006, s. 24.
- ÇAVUŞ**, Remzi, Irak Türkmen Edebiyatı Çocuk Şiirlerinden Örnekler: Haykırış, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 20.
- ÇAVUŞOĞLU**, Semiramis, Hoyratlar Ve Maniler, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 19.
- ÇAVUŞOĞLU**, Semiramis, Kerkük Türkleri İçin, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 24.
- ÇOLAKOĞLU**, Rıza, İhsan Doğramacı, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 17.
- DAĞLIOĞLU**, Metin, Hoyratlar, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 55.
- DAKUKLU**, Hazım Şükür, Gördüm Anadolu'da, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 44.
- DEMİRCİ**, Sabir, Kardaşlık Dedemize, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 44.
- DEMİRCİ**, Sait Besim, Kerkük Kalesi, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 29.
- DENDENOĞLU**, Mustafa Kemal, Serçe, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 55.
- DİKEN**, Nurdane, Telafer'li Zehra, S. 37, Ocak-Mart 2008, s. 31.
- DOĞAN**, Muhammet Nur, Hoyratlar, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 49.
- ERBİL KIZI**, Aldanmışım, S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 36.
- ERBİL KIZI**, Burası Kerkük, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 27.
- ERBİL KIZI**, Burası Neresi, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 19.
- ERBİL KIZI**, Dur, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 9.
- ERBİL KIZI**, Erbil Masalı, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 4.
- ERBİL KIZI**, Gel, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 6.
- ERBİL KIZI**, Yolum Düştü Kerkük'e, S. 16, Temmuz-Eylül 2002, s. 9.
- ERBİL**, Nesrin, Ah Kerkük, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 5.
- ERBİL**, Nesrin, Ardından, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 50.
- ERBİL**, Nesrin, Çağrı, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 6.
- ERBİL**, Nesrin, Geri Dönmeliyim, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 6.
- ERBİL**, Nesrin, Gibiyim, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 7.
- ERBİL**, Nesrin, Kimliğim, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 17.
- ERBİL**, Nesrin, Sönmesin Ocağımız, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 17.
- ERBİL**, Nesrin, Yakarış, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 17.
- ERBİL**, Nesrin, Yazık, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 13.

- ERBİLLİ**, Ganim Fettah, Horyatlar, S. 2, Nisan-Haziran, 1999, s. 74.
- ERBİLLİ**, Ganim Fettah, Horyatlar, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 59.
- ERDEM**, Horyatlar, S. 2, Nisan-Haziran, 1999, s. 74.
- ERDEM**, Horyatlar, S. 3, Temmuz- Eylül 1999, s. 59.
- EROL**, Aydil, Abdurrahman Kızılay'a, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 52.
- EROL**, Aydil, Horyatlar, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 59.
- EROL**, Aydil, Horyatlar, S. 37, Ocak-Mart 2008, s. 7.
- EROL**, Aydil, İcelal Akkaplan'a, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 52.
- EROL**, Aydil, Kırım'a Bir Şiir, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 19.
- ERSAVAS**, Fahri, Hüzünlü Kerkük, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 13.
- ERSAVAS**, Fahri, Kerkük, S. 1, Ocak 1999, s. 16.
- ERSAVAS**, Fahri, Perişan, S. 2, Nisan- Haziran 1999, s. 13.
- ERSAVAS**, Fahri, Türkmeneli, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 13.
- ERSAVAS**, Fahri, Kendini Yakan Kerküklü Türkmen Kızı Zehra'ya Ağıt, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 17-18.
- ERSAVAS**, Fahri, Kerküklü Türklerin Dramı, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 24-25.
- ESEN**, İlhan, Kerkük, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 19.
- ESEN**, İlhan, Kerkük Türkmendir Dünya, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 30.
- ESEN**, İlhan, Telafer'den Feryat, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 48.
- ESEN**, İlhan, Türkmenelim, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 15.
- ESEN**, İlhan, Türkmen'im, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 10.
- GEDİK**, Edip, Kerkük'üm, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 13.
- GÖKKAYA**, Mustafa, 14 Temmuz Katliamı, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 16.
- GÖKKAYA**, Mustafa, 1959'un Temmuz Bayramı, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 26.
- GÖKKAYA**, Mustafa, Şehitler Kervanı, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 22.
- GÖKKAYA**, Mustafa, Tevkif Yolunda Türkmen, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 26.
- GÖREM**, Hasan, Uyanın, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 21.
- GÜNEŞ**, Mehmet, Hoyrat Dilinden, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 7.
- GÜZEL**, Hasan Celal, Oy Kerkük Oy!, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 14-15.
- HASADARLI**, Fevzi, Altunköprü, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 5.
- HASRET**, Hüsam, Altunköprü, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 22.
- HASRET**, Hüsam, Cinaslı Kerkük Hoyratları, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 23
- HASRET**, Hüsam, Fuzûlî, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 47.
- HATTAT**, Mehmet İzzet, Vatan Şarkısı, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 17.

- HİCRÎ DECE**, Bağdâd, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 29.
- HİCRÎ DEDE**, Sadece Türkçe Armağan, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 30.
- HORYATLAR**, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 49.
- HÜRMÜZLÜ**, İsmet, Yasımızı Tutan da Kalmadı, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 26-27.
- HÜRMÜZLÜ**, Reşit Akif, Makberede, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 16.
- HÜRMÜZLÜ**, Şahin, Türkmeneli, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 57.
- HÜRMÜZLÜ**, Şahin, Türkmenem Iraklıyam, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 56.
- İNAL**, Ayhan, Kerkük Katliamı, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 17.
- İNAL**, Ayhan, Kerkük Üstüne, S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 36.
- KAFA**, Güçer, Nanca Yaşım Var İse Akar..., S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 35.
- KAFA**, Güçer, Rüya Vuslat, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 15.
- KARA**, Necmettin, Hasret, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 14.
- KARDAŞLIK**, Hollanda'da Türkmen Paneli, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 44-45.
- KARDAŞLIK**, Kastamonu'da Anlamli Buluşma, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 50-51.
- KARDAŞLIK**, Rice: Irak'ta Hatalar Yaptık, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 35.
- KARDAŞLIK**, Seçim, Kerkük ve Türkmenler, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 20-21.
- KAYABEK**, Mustafa, Ağla Kerkük'üm Ağla, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 43.
- KAYABEK**, Mustafa, Çanakkale Geçilmez Bir Neslin Yok Edilişi, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 31.
- KAYABEK**, Mustafa, Dağıt Bu Hasreti Rüyalarımın, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 13.
- KAYABEK**, Mustafa, Dün Gece Gâzi'yi Rüyamda Gördüm, S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 23.
- KAYABEK**, Mustafa, Kerkük Ağrısı, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 9.
- KAYABEK**, Mustafa, İstiklâl Marşı Çalınırken,
S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 23.
- KAYABEK**, Mustafa, İznik, Her Geçişte Bu Suların Altından, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 39
- KAYABEK**, Mustafa, Mapusane Hoyratları, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 21.
- KAZANCI**, Mehmet Ömer, Doğu Demokrasisi, S. 31, Temmuz-Eylül 2006, s. 12-13
- KAZANCI**, Mehmet Ömer, Mustafa, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 18.
- KAZANCI**, Mehmet Ömer, Nerede Bir Kerküklüye Rastlasam, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 19.
- KEMALOĞLU**, Muammer, Kopsa Kıyamet, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 31.
- KEPÇEOĞLU**, Dursun, Erbil'den Mektup, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 40.
- KEPÇEOĞLU**, Dursun, Irak Yolları, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 27.
- KEPÇEOĞLU**, Dursun, Horyatlar, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 37.
- KERKÜKLÜ**, Edip, Kerkük Kalesi Üzerine Horyatlar, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 23.
- KERKÜK'TEN** Gelen Mektup, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 58.

- KEVSER**, Hamit, Kerkük Kale-si'ne, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 50.
- KEVSER**, Hamit, Kerkük Sana Döneceğim, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 29
- KEVSER**, Hamit, Mani ve Horyatlar, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 43.
- KEVSER**, Hamit, O'nu Siz de Tanırsınız, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 46
- KEVSER**, Hasan, Anamın Dilinden Ninniler, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 33
- KIBATEK**, Salah Nevres'in Şiirleri Leh Dili'nde, Özgürlük, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 23
- KIZILTUĞ**, Fırat, Kerkük Şikesteleri III., S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 18.
- KIZILTUĞ**, Fırat, Kerkük Şikesteleri IV., S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 13.
- KIZILTUĞ**, Fırat, Kerkük Şikesteleri V., S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 12.
- KOÇAK**, İnyet, Türkçeye Şiir, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 5
- KOÇ**, Ozan Fedai, Kerkük, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 52
- KÖKSAL**, M. Fatih, Dörtlük, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 42
- KÖPRÜLÜ**, Bektaş, Şaşırdık Yolumuzu Bir Kere, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 51-52.
- KÖPRÜLÜ**, Sadun, Altunköprü Şehitlerine, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 22.
- KÖPRÜLÜ**, Sadun, Dörtlükler, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 15
- KÖPRÜLÜ**, Sadun, Türkiye'm, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 25
- KÖPRÜLÜ**, Settar, Bir Hoyrat, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 42
- KÖPRÜLÜ**, Settar, Bir Hoyrat, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 36
- KURDOĞLU**, Hüseyin, Hoş Gelmişen Kerkük Oğlu, S. 3, Temmuz- Eylül 1999, s. 55.
- KURT**, Arap, Kerkük, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 37
- KURTOĞLU**, Cafer, Kerküklü Türkmenem, S. 37, Ocak-Mart 2008, s. 30.
- KUTKAN**, Şevket, Atatürk Geri Dön, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 26-27.
- LEMAN**, Feride, Birleş Türk'üm, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 48.
- LÜTFİOĞLU**, Ömer Avni, Dağı da Yar, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 43.
- MARUFOĞLU**, Ali, Hoyratlar, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 28.
- MEHDİ**, Ali, Şehit Kemal, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 18.
- MERDAN**, Nusret, Kerkük Benim Kimliğim, S. 1, Ocak 1999, s. 32.
- MERDAN**, Nusret, Sürgün Şarkısı, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 18.
- MÜFTÜOĞLU**, Cavit Hasan, Türkmen Diyarları, S. 11, Temmuz- Eylül 2001, s. 23.
- NAKİP**, Dr. Ali İhsan, Haba Öldü Hay Havar, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 31
- NAKİP**, Mahir, Beddualar, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 27.
- NAKİP**, Mahir, Kerkük'e Hasret, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 30.
- NECCAR**, İmat, Horyatlar, S. 2, Nisan-Haziran, 1999, s. 74.
- NECCAROĞLU**, Şevket Kemal, İlk Bayram, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 37.

- NEVRES**, Salah, Aksu, S. 6, Nisan- Haziran 2000, s. 9.
- NEVRES**, Salah, Avare Çocuk, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 12-14.
- NEVRES**, Salah, Ben Ben Değilim, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 6.
- NEVRES**, Salah, Bir An Çalabilsem, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 7.
- NEVRES**, Salah, Danyal Peygamber Camii, S. 12, Ekim-Aralık 2002, s. 5.
- NEVRES**, Salah, Dirim Tomurcuğu, S. 1, Ocak 1999, s. 13.
- NEVRES**, Salah, Dirim Tomurcuğu, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 25.
- NEVRES**, Salah, Hıçkırıklı Geceler, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 4.
- NEVRES**, Salah, Irak Türkmen Edebiyatı Çocuk Şiirlerinden Örnekler: Ninni, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 20.
- NEVRES**, Salah, İstiklâl Savaşı, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 6.
- NEVRES**, Salah, Kerkük'te Kış Akşamı, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 29.
- NEVRES**, Salah, Kim Nasıl Yapsın, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 3.
- NEVRES**, Salah, Köşümüz, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 5.
- NEVRES**, Salah, Nöbet, S. 40, Ekim-Aralık 2008, s. 6.
- NEVRES**, Salah, Pencere, S. 8, Ekim-Aralık 1999, s. 29.
- NEVRES**, Salah, Sitemli Dörtlükler, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 7.
- NEVRES**, Salah, Susuz Kerkük, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 10.
- NEVRES**, Salah, Türkmen Şarkısı, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 7.
- NEVRES**, Salah, Yarım Gösteren Parmaklar, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 34.
- OĞUZ**, Osman, Altunköprü Katliamı İçin, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 21.
- OĞUZ**, Osman, Türkmen'em, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 35.
- OĞUZBAŞARAN**, Bekir, Fuzûlî İçin Üç Rubâî, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 25.
- OĞUZBAŞARAN**, Bekir, Hoyratın Beş Hali, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 49.
- OĞUZBAŞARAN**, Bekir, Kerkük Üstüne Hoyratlar, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 43.
- OZAN ARİF**, Yetiş İmdadıma, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 18.
- OZAN**, Şen, Irak'tan Gelen Feryat, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 33.
- ÖNEN**, Mehmet Agah, Bağdat'tan Dicle'ye Sesleniş, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 37.
- ÖZATA**, Melda, Musul, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 37.
- ÖZBEK**, Mehmet, İki Hoyrat, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 42.
- ÖZBEK**, Mehmet Avni, Bir Hoyrat, S. 37, Ocak-Mart 2008, s. 7.
- ÖZTÜRKMEN**, Ömer, Altunköprü, S. 2, Nisan-Haziran, 1999, s. 21.
- PAMUKÇU**, Ekrem, Kerkük'ümden Ne Haber?, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 44-46.
- PARLAK**, Ali (Ozan Türkmen), Kerkük Sanki Yük Mene, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 18.

- PARLAK**, Ali, Tükmenem Men, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 44.
- POLAT**, Celal, Gel, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 44.
- SAATÇİ**, Banu, Yalvarış, S. 2, Nisan-Haziran, 1999, s. 74.
- SAATÇİ**, Banu, Elçibey'e Veda, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 15.
- SAATÇİ**, Mediha Fatih, Ne Mutlu Türk'ün Diyene, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 5.
- SAATÇİ**, Suphi, Abdurrahman Kızılay'a, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 52.
- SAATÇİ**, Suphi, İclal Akkaplan'a, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 52.
- SAATÇİ**, Suphi, Koçaklama, S. 1, Ocak-Mart 1999, s. 28.
- SAATÇİ**, Suphi, Koçak'lama, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 21.
- SEFERCİOĞLU**, Mustafa Necati, Ay Yıldız Düşmez Yere, S. 26, Nisan-Haziran, s. 37.
- SEVİMLİ**, Tekin, Kerkük'e Hasret, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 38.
- SİPAHİÇ**, Suat, Şehit Nejdet Koçak İçin, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 7.
- SOYUER**, Halil, Dağ Köyleri, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 25.
- SUBAŞI**, Muhsin İlyas, Aramam, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 8.
- SÜLEYMAN**, Osman, İki Hoyrat, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 44.
- SÜTÇÜOĞLU**, Kâfiye, Hanımşah'a, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 30.
- SÜTÇÜOĞLU**, Zeynep, Ağıt, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 15.
- SÜTÇÜOĞLU**, Zeynep, Ben Iraklı Türkmen'im, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 15.
- SÜTÇÜOĞLU**, Zeynep, Türkmen Kızı Zehra, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 5.
- SÜTÇÜOĞLU**, Zeynep, Vatanım Gurbet Oldu, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 21.
- ŞAHBAZ**, Hüseyin, Yollar ve İzler, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 49.
- ŞENOL**, Memduh, Kerkük Ağıtı, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 5.
- ŞENOL**, Memduh, Kerkük Diyeşeti, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 35.
- ŞENOL**, Memduh, Kerkük Hoyratları, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 37.
- ŞİTKETHÜDAOĞULLARI**, Dede Bekir, Ben Türkmenem, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 8.
- TAHİR**, Yılmaz, Çaresizlik, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 37.
- TAHİR**, Yılmaz, Dörtlükler, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 6.
- TAHİR**, Yılmaz, Sonsuza Dek, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 32.
- TAHİR**, Yılmaz, Izdırap, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 35.
- TAHİR**, Yılmaz, Türkmen Düğünü, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 22.
- TAŞLIOVA**, Âşık Şeref, Kerkük Türkmen Türkelidir, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 9.
- TAŞYÜREK**, Hayati Vasfi, Bizim Kerkük, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 27.
- TAYFUR**, Hüseyin Avni, Kerkük Der, S. 39, Eylül-Aralık 2008, s. 18.
- TAYFUR**, Hüseyin Avni, Toprağın Sesi, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 58.

- TERZİ**, Ömer, 16 Ocak ve Altunköprü Şehitlerini Rahmetle Anıyoruz, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 15.
- TERZİ**, Ömer, Şehitlerin İzinde, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 48.
- TUZLU**, Fazıl Abdullah, Amerika'dan Gelen Türkmen Sesi, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 49.
- TUZLU**, Fazıl Abdullah, Hoyratlar, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 15.
- TÜRKERİ**, Eşref Azgın, Kerkük'ten Mektup, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 19.
- TÜTÜNCÜ**, Hacı Sami Yusuf, Bir Varmış Bir Yokmuş, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 43.
- TÜTÜNCÜ**, Yunus, Hoyratlar, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 59.
- YAĞMUROĞLU**, Ali, 14 Temmuz ve Kerkük, S. 7, Temmuz-Eylül 2000, s. 26.
- YAĞMUROĞLU**, Ali, Adı Güzel Kerkük, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 22.
- YAĞMUROĞLU**, Ali, Altunköprü, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 47.
- YAĞMUROĞLU**, Ali, İki Hoyrat, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 18.
- YAĞMUROĞLU**, Ali, Kerkük, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 39.
- YAĞMUROĞLU**, Ali, Tuzhurmatu, S. 6, Nisan-Haziran, 2000, s. 28.
- YARALI**, Hicran, Hoyratlar, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 19.
- YARDIMCI**, Mehmet, Dünya Haritası, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 41.
- YAYÇILI**, Mustafa Kemal, Mustafa Kemal Yayçılı'nın Eşine Yazdığı İki Şiir, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 22.
- YILDIRIM**, Selami, Türkmen'em, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 33.
- YILMAZ**, Mevlut Uluğtekin, Kerkük Güzeli, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 7.
- YILMAZ**, R. Mithat, Elazığ'dan Bir Hoyrat, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 32.
- YOLCU**, Rıfat, Yazık Olan Ömür, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 30.
- ZEKİ**, Suphiye Halil, Paris'te Kerküklü Bir Ressam, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 43.
- ZİYA**, Mustafa, Aşkımız, S. 2, Nisan- Haziran, 1999, s. 25.

Basın'dan

- AKTAN**, Gündüz, Kimliksiz Kimlik, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 13.
- ALKAN**, Ahmet Turan, Kerkük'e Bir Denктаş'tan Fazlası Lazım, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 24.
- ALKAN**, Ahmet Turan, Kerkük'ü Gördüm, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 4-6.
- ALKAN**, Ahmet Turan, Türklerin En Büyük Düşmanı Siyasetçilerdir, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 10.
- ANADOLU AJANSI**, Türkiye'ye Kerkük Desteği, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 35.
- ARCAYÜREK**, Cüneyt, Maskeler Aşağıya, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 31.
- ARMAĞAN**, Mustafa, Musul'u Bir Alman Teyyareci Yüzünden Kaybetmiştik, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 26-27.
- AYDINTAŞBAŞ**, Aslı, Barzani'yi Ağrlarken, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 40.

- AYVAZOĞLU**, Beşir, Masal Şehir: Kerkük, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 11.
- AYVAZOĞLU**, Beşir, Masal Şehir Kerkük, S. 33, Ocak-Mart 207, s. 36-37.
- BAKİLER**, Yavuz Bülent, Başbakanımız Türkçü Değilmiş, S. 28, Ekim-Aralık 205, s. 14-15.
- BANARLI**, Nihat Sami, Unutulmayan Yazarların
Unutulan Yazıları: Irak Türkleri, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 30-32.
- BAŞYURT**, Erhan, Irak'ta Seçimin İlginç Sonuçları, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 27.
- BAŞYURT**, Erhan, Irak'ta Seçimler Her Şeyi Çözer mi?, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 14-15.
- BECERİKLİ**, Uğur, Kerkük'ün Çınarı 46 Yıllık Ankaralı, S. 31, Temmuz-Eylül 2006, s. 36-37.
- BEYATLI**, İzzettin Abdi, Hoyrat, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 18-21.
- BULAÇ**, Ali, Tuzak, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 16-17.
- BULUT**, Arslan, Zerkavi'nin Rolü ve "Irak'ın Karabağı" Telafer, S.27, Temmuz-Eylül 2005, s. 18-19.
- ÇAKMAKOĞLU**, Sabahattin, Kerkük ve Musul Türk Şehridir, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 13.
- ÇAPRAZ**, Kemal, Terör Devleti Kuruluyor, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 18-19.
- ÇEKİRGE**, Fatih, Miloseviç Olmayın, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 27.
- ÇETİNER**, Yılmaz, Musul Kerkük Geceleri, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 36-37.
- ÇİLOĞLU**, İlhan, "ABD'nin Irak'ta Ne İşi Var?" Diyenlere, Musul Petrollerinin İbretli Hikâyesi, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 7.
- ÇOKUM**, Sevinç, Kerkük Kumruları, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 30.
- ÇÖMEZ**, Turhan, Türkmeneli Sahipsiz mi?, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 12-17.
- DALOĞLU**, Tülin, Amerika'nın PKK ve Kerkük Duruşu Nereye Kadar Böyle Gidecek..., S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 18-19.
- DEDE**, Orhan, Telafer'in Ankara'dan Farkı Var mı?, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 22-23.
- DEMİR**, Esra, Bir Türkmen'in Ağzından Kuzey Irak, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 32.
- DEMİR**, Hasan, Bu Millet Ölmez, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 7.
- DEMİR**, Hasan, İşte Türk Bu, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 47.
- DEMİR**, Hasan, Türkmenler Tedirgin, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 20-21.
- EKİNCİ**, Oktay, Kerkük Evlerine Sahip Çıkmalıyız, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 7.
- EKİNCİ**, Oktay, Kerkük İçin "Susanlara"..., S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 32-33.
- EKİNCİ**, Oktay, Kerkük'te 'Kültürel Soykırım', S. 33, Ocak-Mart 207, s. 24-25.
- EKŞİ**, Oktay, Seçim mi Maskaralık mı?, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 26
- EL-ŞAMMARİ**, Abdülkadir Fahd, Ah Türkmenler, Ne Harika İnsanlardınız, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 16-17.
- ELÇİN**, Şükrü, İzzettin Kerkük, Haşim Nahit
Erbil ve Irak Türkleri, S. 27, Temmuz-Eylül 205, s. 31-33.

- ELÇİN**, Şükrü, Kerkük Matbuat Tarihi, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 29-30.
- ELÇİN**, Şükrü, Kerkük'te Genç Bir Türk Bilgini: Ata Terzibaşı, Hayatı ve Eserleri, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 11-13.
- ELEKDAĞ**, Şükrü, Kuzey Irak'ta Durum, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 15.
- ELEKDAĞ**, Şükrü, Türkmenlerin Durumu, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 20-21.
- ERTAN**, Fikret, Kerkük'ten Mektup, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 19.
- ESLEN**, Nejat, Irak'ta Zaferin Tanımı Yok, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 11-13.
- FALK**, Richard, Irak Savaşı'nda Sona Doğru, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 24-26.
- GENÇ**, Özcan, Türkmenler Korku İçinde, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 40-43.
- GÜRCANLI**, Zeynep, Türkiye'nin Destek Şartı, Türkmen Özerk Bölgesi, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 37.
- GÜRGÜR**, Nuri, Tırmanan Etnik Terör ve Milli Kimlik Üzerine, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 10-12.
- GÜRGÜR**, Nuri, Yufka Yürekliiler-Çetin Yollar, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 8-9.
- HIZLAN**, Doğan, Kültürün Kırmızı Çizgileri, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 37.
- HÜVEYDİ**, Fehmi, Kerkük Konusu Bilmeceye Dönüştü, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 12.
- İDİZ**, Semih, Kürtlerin Kerkük Hesabı Tutmuyor, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 41.
- İHA**, Musul-Kerkük'te Hak Sahibi Oluruz, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 22.
- İZGİ**, Ömer, Türkiye Koruyucu Rol Üstlensin, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 21.
- KABAKLI**, Servet, Kerkük'ün Sönmez Ateşi, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 38-39.
- KARATAŞ**, Orhan, İşte Size Kuzey Irak, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 33.
- KAVCAR**, Nevval, Kerkük Referandumu, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 15.
- KILIÇ**, Abdullah, Fatih Kısaparmak'tan Yıkılan Kerkük Kalesi'ne Ağıt, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 23.
- KIVRIKOĞLU'NDAN** Paul Wolfowitz'e Uyarı: Ben de Türkmenim, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 14-15.
- KUCUR**, Şamil – **MURATOĞLU**, Abdullah, Ah Bir Kerkük'e Gitsem, S. 27, Temmuz-Eylül 2005, s. 36-37.
- KUCUR**, Şamil – **MURATOĞLU**, Abdullah, Saddam'ın Yapamadığını Amerika Yapıyor..., S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 44-45.
- KÜÇÜKKOŞUM**, Sevim-**ŞENGÜN**, Kadir, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 24-25.
- LAÇİNER**, Sedat, Irak Politikamız Sil Baştan Değişmeli; Çünkü..., S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 17-18.
- MAHDUM**, M. İbrahim, Irak Türkmenleri Yalnız Değildir, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 26.
- MANİSALI**, Erol, Bıçak Sırtı, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 32.
- MENDERES**, Aydın, Türkiye'nin Kuzey Irak Çıkmazı, S. 31, Temmuz-Eylül 2006, s. 15-16.

- MUSULLU**, Nurettin, Müebbet Hükmü İle Yolculuk, S. 19, Ekim-Aralık 2003, s. 16-17.
- NEFTÇİ**, Nermin, Kerkük'ten Geliyorum, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 26-27.
- NİYAZİ**, Mehmet, Kerkük'ün Tapusu, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 29- 32
- NİYAZİ**, Mehmet, Koca Sinan, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 24-25.
- ORTADOĞU GAZETESİ**, Türkmen Tiyatrosu Ankara'da, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 55.
- ÖNCE VATAN GAZETESİ**, Yazıklar Olsun!.., S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 22-23.
- ÖZDAĞ**, Ümit, Saddam Sonrası Planlar, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 10-12.
- ÖZTÜRKMEN**, Ömer, Hasretin Adı Kerkük, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 45.
- ÖZTÜRKMEN**, Ömer, Kerkük, Kerkük..., S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 12-13.
- PALA**, İskender, Divan Şiirinden Müstesna Beyitler, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 32-33.
- PALA**, İskender, Fuzûlî'yi Tanımak, S. 19, Ekim-Aralık 2003, s. 37.
- SAGİROĞLU**, Osman-SANDIKÇIOĞLU, Ziya, Kuzey Irak'ta Türk Mezarlığı Yok Ediliyor, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 36.
- SAKAOĞLU**, Nejdet, Kerkük Evleri, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 34-36.
- SAZAK**, Derya, Ecevit'in Türkmen Kartı, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 22.
- SEVİNÇ**, Necdet, Kerkük Kürdistan'ın Kudüs'ü İse, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 19.
- SEVİNÇ**, Necdet, O Meclisi Topa Tutmalıydık, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 15.
- SEZGİN**, Ferruh, Bir Analiz, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 42-46.
- SEZGİN**, Ferruh, Telafer "İkinci Çanakkale" mi?, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 16-17.
- SEZGİN**, Ferruh, Telafer'de Ne Oldu? Ne Olacak?, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 16.
- SÖKMENOĞLU**, Murat, Barzani Gereken Cevabı Alacaktır, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 17.
- SÖKMENOĞLU**, Murat, Irak Türkmenleri Ne Olacak, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 16.
- SÜDAŞ**, Süleyman, Fırçada Kerkük İzleri, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 53.
- ŞAHİN**, Seyfi, Barzani Saldırısı, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 19.
- TEMPO DERGİSİ**, Mustafa Kemal Yayçılı İle Röportaj, S. 22, Nisan-Haziran 2004, s. 20-21.
- TINÇ**, Ferai, Türkmen Gözüyle Telafer, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 14.
- TINÇ**, Ferai, Türkmenlerde "İhmal" Tedirginliği, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 22.
- TOKER**, Yalçın, Kürtlerin Başkent İlan Ettiği Kerkük, Türkmen Vatanıdır, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 34-35.
- TÜRKİYE GAZETESİ**, Pişman Olacak, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 18-19.
- TÜTÜNCÜ**, Mehmet, Basından Haberler, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 44.
- UZEL**, Nezih, Kerkük'ün Mavi Alevleri, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 30-31.
- ÜNAL**, Hasan, Irak Nasıl Dağılacak?, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 10.
- ÜNAL**, Hasan, Kerkük Fatihi, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 47.

ÜNAL, Hasan, Telafer'den Nereye?, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 15.
ZAMAN GAZETESİ, Cengiz Aytmatov Aramızdan Ayrıldı, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 23.
ZAMAN GAZETESİ, Doğramacı'ya Onur Ödülü, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 16.
ZAMAN GAZETESİ, Türkmen Şehrine
Katliam Gibi Saldırı: 115 Ölü, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 17.
ZAMAN GAZETESİ, Türkmenler Kitap İstiyor, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 19.
ZENGİN, Gürkan, Kerkük'ün Altı Servet Üstü Sefalet, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 8-9.
ZENTÜRK, Ardan, Amerika Irak'ta Yeniliyor...,S. 28, Ekim-Aralık 2005, s.16-17.

Kültürel yazılar

AKALIN, Şükrü, Türkçe'nin Sorunları, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 38-42
AKASYA, Bahattin, Bir Anı, Bir Şarkı, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 37-38
AKKOYUNLU, Ziyat, Kerkük Ağzında Mani ve Horyata Dair, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 31-34.
AKKOYUNLU, Ziyat, Tendür (Tandır), S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 50-53.
ANONİM, Su İle Gül – Mektup, S. 31, Temmuz-Eylül 2006, s. 35
ARGUNŞAH, Mustafa, Kerkük Folklorunun Janrları, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 38-40
ARGUNŞAH, Mustafa, Kerkük Türkçesi Sözlüğü, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 32-33
ARİFOĞLU, Remzi, Armağanlar ve Festivaller, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 25
ATEŞ, Sönmez, Türkiye'de Irak Türkleri İle İlgili İlk Yayın: "FUZÛLİ DERGİSİ", S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 30-34
ATEŞ, Sönmez, Türkmen Kitaplığı: Irak Türkleri ile İlgili Yeni Yayınlar ve Türkmen Millî Arşivi Hakkında Düşünceler, S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 26-29.
AYBARS, Şerafettin, Yeni Yayınlar: Hayat ve Başarı Yolunda Güzel Bir İpucu, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 65-66.
AYBARS, Şerafettin, Kitap Tanıtma: Gülnar, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 58-59.
BATURAY, Selçuk, Folklor Köşesi: Deyimler ve İnançlar, S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 37.
BAYATLI, Necdet Yaşar, Kerkük Kahvehaneleri (Çayhaneleri, Çayxaneleri), S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 34-37
BAYRAKTAR, Cengiz, Genç Kalemlerle Başbaşa, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 27
BAYRAKTAR, Cengiz, Kardeşlik Dergisinin Son Sayısı ve Yolcusuz Yol Hikayesi, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 32-35
BAYRAKTAR, Cengiz, Kerkük'teki Asırlık Ev Hamamları, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 33-34
BAYRAKTAR, Cengiz, Kerkük'ün Büyülü Mahallesi, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 34-37
BAYRAKTAR, Cengiz, Mavi Urbanlıların Çağrısı, S. 17, Ocak-Mart 2003, s. 20-21

- BAYRAKTAR**, Fatma Sibel, Irak Türkmen Türkçesinde Uzun Ünlüler, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 28-32
- BAYRAKTAR**, Necmettin, Bir Yıldız Kaydı: Abdüvahit Küzecioglu, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 14-16
- BAYRAKTAR**, Necmettin, Çift Kahve, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 52-53
- BAYRAKTAR**, Necmettin, Yolcusuz Yol, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 40-43
- BEYATLI**, Kemal, Çadır, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 34-36
- CEBECİ**, Dilaver, Hoyrat Ellerden Hoyratlara İltica Eden Kerkük, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 60.
- ÇAĞATAY**, Ahmet, Kerkük Hatıraları, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 49-50.
- ÇAĞATAY**, Ahmet, Her Telden: Eğri Zavalın Bulur, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 54-55.
- ÇAĞATAY**, Ahmet, Sözü'nün Özü: Türkçe Hakkında Bilgiler, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 24-25.
- ÇAĞLAR**, Kemal Behçet, Unutulmayan Yazarların Unutulan Yazıları: Kerkük Manileri, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 29-31
- ÇAPRAZ**, Kemal, Kerkük Vakfı'ndan Görkemli Başlangıç, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 23-25.
- ÇOKUM**, Sevinç, Kerkük Kal'ası-Bağdat'tan Bir Ses: Nesrin Erbil, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 59-60.
- ÇOKUM**, Sevinç, Yürek Yangını Necdet Koçak, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 37.
- DAĞLI**, Arif, Deyimlerin Öyküleri, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 35-36
- DAKUKLU**, Mehmet Hurşit, Dakuk Halkının Biricik Cücesi, Hüseyin Naki Hüseyin, S. 21 Ocak-Mart 2004, s. 45
- DİNÇER**, Fatma, Bad-ı Sabada Kalanlar, S. 27 Temmuz-Eylül 2005, s. 38
- ELÇİN**, Şükrü, Kerkük Türkçesi Sözlüğü, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 36
- ENVER**, Demir (Aktaran), Kerkük Ağzı ile Dede Qorqut, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 26-27.
- ENVER**, Demir (Aktaran), Irak Türkmen Ağzı ile Dede Qorqut, S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 30-35.
- ENVER**, Demir (Aktaran), Salur Qazan'ın Ewinin Talan Edildiği Dastanı Aynadırı, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 55-57.
- ER**, Emrullah, Konya Hotamış Türkmenlerinin Kültürel Yapısı İçinde Irak Türkmenlerinin Yeri, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 58-59
- ERBİL**, Haşim Nahit, Irak Türküleri-Serbest Nazmın Menşei, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 43-44.
- ERBİL**, Haşim Nahit, Irak Türküleri,(Yayına Hazırlayan: İzzettin Kerkük), S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 32-33.

- ERBİL**, Haşim Nahit, Irak Türküleri ve Serbest Nazım, (Yayına Hazırlayan: İzzettin Kerkük), S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 42-45.
- ERBİL**, Haşim Nahit, Irak'ın Tabiî Servetleri, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 28-30
- ERCİLASUN**, Ahmet Bican, Aydil Erol'un Hoyratlarını Okurken, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 36-37
- ERCİLASUN**, Ahmet Bican, Aydil Erol'un Hoyratlarını Okurken, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 50-51
- ERDEM**, Galip, Kerkük Gecesi (Unutulmayan Yazarların, Unutulan Yazıları), S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 20
- ERENAY**, H. Mehmet, Çeşitlemeler, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 52-53
- ERGİN**, Selma, Ali Şir Nevâyî'nin Doğumu, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 46-48
- EROL**, Aydil, Bir Yaş Günü, S. 1, Ocak 1999, s. 36-37.
- EROL**, Aydil, Nejdet'ime Koçaklama, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 19-20.
- EROL**, Aydil, Türkçe'nin Yavuz Bülent Ustası Bakiler, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 44-48.
- EROL**, Aydil, Yeni Yayınlar-Kıbrıs Şiirleri Antolojisi, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 67.
- GÜNDÜZ**, Ahmet, Osmanlı'da Tahrir ve Musul Tahrir Defterleri, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 23-27
- HAMAMCIOĞLU**, Hamza, Sırmalı Pabuç, S. 32, Ekim-Aralık 2006, s. 36-39
- HAMAMCIOĞLU**, Hamza, Sırmalı Pabuç-2, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 44-47
- HASASU**, Can, Fatih Kısaparmak İle Türkü ve Kerkük Üzerine, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 30-33
- HAŞİM**, Ahmet, Şiirde "Vatan", S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 48-49
- HÜRMÜZLÜ**, Habib, Derleme Sözlüğü ve Kerkük Türkçesi, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 35-38.
- HÜRMÜZLÜ**, Erşat, Şehit Ata Hayrullah'ı Rüyamda Gördüm, S. 27, Temmuz- Eylül 2005, s. 7-9
- İSMAIL**, Tevfik, Azerbaycan Şarkılarını Türkiye'de Tanıtan İclâl Akkaplan, S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 38-41.
- KAFA**, Güçer, Bekledim de Gelmedin..., S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 36
- KARDAŞLIK**, Altınköprü Parkı Ankara'da Açıldı, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 53
- KARDAŞLIK**, Kerkük Vakfi 26. İstanbul Kitap Fuarında, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 18
- KARDAŞLIK**, KIBATEK 2004 Uluslar arası Edebiyat Şöleni, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 36-39
- KARDAŞLIK**, KIBATEK Vakfi'nin Organizasyonu'na Ünlü Simalar Katıldı, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 54
- KARDAŞLIK**, Orta Asya İle Ortak Alfabe Geliyor, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 44
- KARDAŞLIK**, Türkmenlerin Eğitim Sorunları, S. 26, Nisan-Haziran 2005, s. 38-39
- KARDAŞLIK**, Uluslararası Çağdaş Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi Şöleni, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 44

KARDAŞLIK'tan Haberler: Tekirdağ'da Irak'ta Türk Varlığı Günü/İzmir-Karşıyaka'da Türk Dünyası Haftası Etkinlikleri/Soydaşlara Müjde/Hollanda'da Irak Türkmenleri Kültür ve Dayanışma Şöleni/Kerkük Tenzile Havalan Konseri, S. 1, Ocak 1999, s. 52-54.

KERKÜK, İzzettin. Dışişleri Bakanlığı'nın Dikkatine.. 168(1961) sayılı Türk Kültür Varlığını Koruma Kanunu'ndan Iraklı Türk Öğretmenler Yararlanamaz mı?, S. 1, Ocak 1999, s. 45.

KARDAŞLIK, Azerbaycan'ın Suudi Arabistan'a Edebî Çıkarması, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 15

KARDAŞLIK, II. Basın Kurultayı'nda Türkmenler Dünyaya Seslendi, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 14

KARDAŞLIK, II. Türkmen Basın Konseyi Kurultayı-İstanbul, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 19

KERKÜK, İzzettin, Irak Türkleri Türk mü? Türkmen mi?, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 12

KEVSER, Muhsin, Hasan Görem, Hayatı ve Şiirleri, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 38-39

KEVSEROĞLU, Necat, Ata Terzibaşı'nın Yeni Kitabı ve Kerkük Şehrinin Türkmenliği Hakkında 62 Tarihi Belge, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 46-47

KEVSEROĞLU, Necat, Türkmen Keşkülü, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 41

IV. KIBRIS-Balkanlar-Avrasya Türk Edebiyatları Sempozyumu Sonuç Bildirgesi, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 29

KIBATEK III. Uluslararası Kıbrıs-Balkanlar-Avrupa Türk Edebiyatları Sempozyumu Sonuç Bildirgesi, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 40-41.

KEVSEROĞLU, Necat, Sergüzeşt-i Saadet, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 34-35.

KOCAMAN, Rabia, Altunköprü Folkloru Üzerine Derlemeler, S. 1, Ocak 1999, s. 26-28.

KOCAMAN, Rabia, Horyatlar, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 26-28.

KOCAKAPLAN, İsa, Kerkük Hoyratları Üzerine, S. 40, Ekim-Aralık 2009, s. 44-47

KOLOĞLU, Orhan, Kerkük Matbuat Tarihi, S. 28, Ekim-Aralık 2005 s. 33-34

KÖPRÜLÜ, Sadun, Ahmet Kabaklı Hocayı Anarken, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 26-28

MERDAN, Nusret, Hikâye: Adressiz Mektup, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 45.

MERDAN, Nusret, Babagurgur'un Tanıdığı Sanatçı, İsmet Hürmüzlü, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 37-41

MERDAN, Nusret, Bir Yazarın Seyir Defterinden, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 37-39.

MERDAN, Nusret, Güler, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 32

MERDAN, Nusret, Hoyratla Doğmak Hoyratla Ölmek, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 29.

MERDAN, Selma, Evvel Zaman İçinde, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 34-35.

MERDAN. Selma, Bir Hikâye: Er-biL.Erbil, S. 7, Temmuz- Eylül 2000, s. 38-40.

MİNNETOĞLU, İbrahim, Güzel Türkçem, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 24.

MİYASOĞLU, Mustafa, Kerküklü Dostlar, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 22-23

- NAKİP**, Aybala, Ayten Koçak'la Bir Pazar Günü, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 18-20
- NAKİP**, Aybala, Çalışarak Dinlenen Adam: İhsan Doğramacı, S 37, Ocak-Mart 2008, s. 17-19
- NAKİP**, Aybala, Yeniden Doğan Adam, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 34
- NAKİP**, Mahir, Bir Derginin Düşündürdükleri, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 26-27
- NAKİP**, Mahir, Film Gibi Bir Hatıra, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 10-11.
- NAKİP**, Mahir, Kalemin Sihirli Gücü, S. 12, Ekim-Aralık 2001, s. 18-19
- NAKİP**, Mahir, Kerkük Kütüphaneleri ve Kitapçıları, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 8-9.
- NAKİP**, Mahir, Kerkük Türklüğünün Tapusu, Kerkük Evleri, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 38-39.
- NAKİP**, Mahir, Kerkük Vakfı'nın Açılışı ve Yayımladığı İlk Kitap, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 46-47.
- NEVRES**, Salah, Irak Türkmenleri Dil, Kültür ve Edebiyatı, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 54-57
- NEVRES**, Salah, Yarasa-Bir Perdelik Piyes, S. 1, Ocak 1999, s. 33-34J
- NIVAT**, Anne, Bir Türkmen Ailesi, S. 29, Ekim-Aralık 2005, s. 20-25
- OĞUZ**, Osman, Aydil Erol'un Bamteli, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 45
- OĞUZ**, Osman, Irak Politikasını Aydınlatan Bir Eser, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 49
- OĞUZ**, Osman, Kerkük'ün Dili Hoyrat, S 37, Ocak-Mart 2008, s.. 32-34
- OĞUZ**, Osman, Türkmence Bakış: UNESCO'nun Dikkatine-Bağdat Yönetiminin Tarihi Çevre Tahribatı Durdurulmalıdır, S. 1, Ocak 1999, s. 4-5.
- ÖBEK**, Ali İhsan, 20. Asırda Kerküklü Bir Divan Şairi: Osman Mazlum (1922-1995), S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 34-37.
- ÖBEK**, Ali İhsan, Mazlum'un Gönül Defterinden, S. 34, Nisan-Haziran 2007, s. 37-39
- ÖBEK**, Ali İhsan, Şeyh Fâiz'in Dar-Pantolon "Alâfıranga" Dilberi, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 49-53.
- ÖZBEK**, Mehmet, Hoyrat Esintileri, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 21.
- ÖZDARENDELİ**, Çağrı, Kazak Masalları,
- ÖZDARENDELİ**, Nursel, Fuzûlî Divanı'ndaki Arkaik Türkçe Kelimeler, S. 28, Ekim-Aralık 2005, s. 35-39
- ÖZTÜRK**, Rıdvan, Irak Türkmen Folkloru Münasebetiyle, S. 2, Nisan- Haziran, 1999, s. 53-55.
- PAŞAYEV**, Qezenfer, Irak Türkmen Xoyratları, Azerbaycan Edebiyatı ve Folklorşünaslıq Elmi, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 38.
- REJİOĞLU**, Abdullah (Aktaran: Habib Hürmüzlü), Aydın ve İdealist Bir Kerkük Çobanı, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 42-46.
- RIZAYEVA**, Dr. Gülgün, Zamanov'un Irak-Türkmen Alimleri İle Edebî-İlmî İlişkileri, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 44-45.
- SAATÇİ**, Önder, Kağıt Kuşu, S 37, Ocak-Mart 2008, s. 28-30.

- SAATÇİ**, Önder, Okula Gidiyorum, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 26.
- SAATÇİ**, Suphi, Azerbaycan Edebiyatı, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 56-57.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Kardeşlik 4 Yaşına Bastı, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Türkmen Basınından Parlak Sayfalar, S. 38, Nisan-Haziran 2008, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Alfabe ve Türkmen Dramına Dikkat, S. 6, Nisan-Haziran 2000, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Kardeşlik'in Yankıları, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Kardeşlik'tan Başsağlığı, S. 3, Temmuz-Eylül 1999, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Editör'den: Kardeşlik veya Çalınan Okulumuz, S. 1, Ocak 1999, s. 2-3.
- SAATÇİ**, Suphi, Fuzuli'nin Mezarı Hakkında, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 24-29.
- SAATÇİ**, Suphi, Gururumuz Doğramacı, S. 15, Temmuz-Eylül 2002, s. 24-25.
- SAATÇİ**, Suphi, Irak Türkmen Edebiyatında İstirabın Destanı, S. 23 Temmuz-Eylül 2004, s. 32-33.
- SAATÇİ**, Suphi, Irak Türkmenlerinde Günlük Hayat, S. 14, Nisan-Haziran 2002, s. 21-25.
- SAATÇİ**, Suphi, Kazancı ve Türkmen Edebiyatı, S. 37, Ocak-Mart 2008, s. 20-22.
- SAATÇİ**, Suphi, Kerküklü Abdüsettar Efendi, S. 11, Temmuz-Eylül 2001, s. 18-23.
- SAATÇİ**, Suphi, Kerkük'ün Gür Sesi: Abdülvahit Küzecioğlu, S. 35, Temmuz-Eylül 2007, s. 10-11.
- SAATÇİ**, Suphi, Kitap Tanıtımı, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 23-29.
- SAATÇİ**, Suphi, Kitap Tanıtımı, S. 20, Ekim-Aralık 2003, s. 20-25.
- SAATÇİ**, Suphi, Paris'te Bir Türkmen Ressamı: Ayad Zennun Çelebi, S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 42-45.
- SAATÇİ**, Suphi, Şiirimizin Büyük Yıldızı Kaydı, S. 10, Nisan-Haziran 2001, s. 14-17.
- SAATÇİ**, Suphi, Terzibaşı Türkiye'nin Lise Kitaplarında, S. 33, Ocak-Mart 2007, s. 28-31.
- SAATÇİ**, Suphi, Terzibaşı'ndan Yeni Eserler, S. 27, Temmuz-Eylül 2005, s. 22-27.
- SAATÇİ**, Suphi, Terzibaşı'ndan Yeni Kitaplar, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 24-27.
- SAATÇİ**, Suphi, Terzibaşı'nın Ölümsüz Külliyyatı, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 20-23.
- SAATÇİ**, Suphi, Terzibaşı'nın Yeni Eseri: Kerküklü Şeyh Rıza ve Türkçe Şiirleri, S. 30, Nisan-Haziran 2006, s. 28-31.
- SAATÇİ**, Suphi, Tuzhurmatı'dan Bir Portre: Ekrem Tuzlu, S. 20 Ekim-Aralık 2003, s. 18-20
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı: Bir Kitap İsmet Hürmüzlü'nün Yeni Eseri/Bir Ramazan Şathiyesi-Ramazaniye (Şeyh Fâiz)/Bir Portre: Reşit Kazım Bayatlı, S. 1, Ocak 1999, s. 29-32.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı: Fuzûlî'nin Şaheseri Su Kasidesi, S. 21 Ocak-Mart 2004, s. 22-31.
- SAATÇİ**, Suphi, Türkmen Dağarcığı: Irak Türkmen Nesri Arapça'da, S. 35 Temmuz-Eylül 2007, s. 28-33

SAATÇİ, Suphi, Türkmen Dağarcığı: Kalenin Dibinde Bir Daş Olaydım/Bir Şiir: Kerkük'e Gazel (Halide Nusret Zorlutuna)/Bir Kitabın Düşündürdükleri, S. 5, Ocak-Mart 2000, s. 32-35.

SAATÇİ, Suphi, Türkmen Dağarcığı: Kerkük'ten Bir Portre: Namık Müftü Efendi/Bir Kitap: Türk'ün Sesi/Divan Şiirinin Lezzeti Devam Ediyor, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 38-41.

SAATÇİ, Suphi, Türkmen Dağarcığı: Tanpınar ve Kerkük Hatıraları/ Unutulmayanlar: Hüseyin Yüncüoğlu/Eski Harmanları Savurmak: Akbaba Halil Nihat Lord Curzon ve Musul/Bir Horyat/Bir Şair: Nazım Refik Koçak/ Bir Şiir: Yurdumun Derdi, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 26-30.

SAATÇİ, Suphi, Türkmen Dağarcığı: Türklüğün Yiğit Sesini Kaybedeli 25 Yıl Oldu/ Ayvazoğlu'nun Ahmet Haşim'i/Gülçin Yahya ve Ellerden Gönüllere/Abdurrahman Kızılay'ın Başarısı/Bir Şiir: Türkmenem (Fakı Edeer), S. 8, Ekim-Aralık 2000, s. 15-19.

Gezi yazıları

AYVAZOĞLU, Beşir, Not Defteri: Bağdat Ah Bağdat, S. 2, Nisan-Haziran, s. 41.

BAYRAKTAR, Fatma Sibel, Kerkük İzlenimleri, S. 19, Temmuz-Eylül 2003, s. 18-19

ÇAPRAZ, Kemal, Kerkük'e Düştü Yolum, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 39-40.

KOCAMAN, Rabia, Haşim Nahit Erbil'den Paris Mektupları, S. 2, Nisan-Haziran 1999, s. 42-43.

KUCUR, Şamil-MURATOĞLU, Abdullah, 37 Yıl Sonra Ateşten Bir Kerkük Buldum..., S. 25, Ocak-Mart 2005, s. 60-62.

NAKİP, Mahir, 28 Yıllık Hicran, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 6-7

NAKİP, Mahir, Atayurdumuz Türkistan, S. 10 Nisan-Haziran 2001, s. 11-13

NAKİP, Mahir, Bir Güzel Seyahat, S. 4, Ekim-Aralık 1999, s. 28-29.

NAKİP, Mahir, Medeniyet Beşiği Özbekistan, S. 13, Ocak-Mart 2002, s. 16-18

NAKİP, Mahir, Yedinci Şehir, S. 9, Ocak-Mart 2001, s. 40-41

NEFTÇİ, Nermin, Kerkük'ten Geliyorum, S. 21, Ocak-Mart 2004, s. 40-43

NEFTÇİ, Nermin, Kerkük'ten Geliyorum-3, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, s. 46-49

NEFTÇİ, Nermin, Kerkük'ten Geliyorum-4, S. 24, Ekim-Aralık 2004, s. 42-44

SAATÇİ, Önder, Dağların Ardındaki Ülke, S. 36, Ekim-Aralık 2007, s. 28.

SAATÇİ, Suphi, 25 Yıllık Hasretin Adı: KERKÜK, S. 18, Nisan-Haziran 2003, s. 10-13.*

*Şerafettin Aybars, Kardeşlik Dergisi Bibliyografyası, (Ocak 1999 – Aralık 2008) İstanbul 2009, Kerkük Vakfı Yayınları

EK-2

GÖRÜŞME KAYITLARI

GÖRÜŞME 1:

YAVUZ KAZIM ALSAYYAF

(Arap Dili Edebiyatı Öğretmeni)

İstanbul, 17 Ağustos 2009

Göç süreci;

Yavuz Kazım Alsayyaf, 1948 Kerkük doğumluyum, 1991’de Türkiye’ye geldim. 1991’de Kürtler tarafından Saddam’a karşı de bir hareket oldu. Kerkük’e vardılar. Kerkük, gece Kürtlerin elinde, gündüz Saddam kuvvetlerinin. Kerkük’ü top atışına tutmaya, taramaya başladılar. Kim olduğuna bakmadan helikopterler de geldi. Onlar da vurdular. O zaman terk ettik. Çoluk çocuk kuzeye doğru, kuzey biraz daha emindi. Oradan Türk sınırına gittik. Biraz problemler vardı konuştuk. Onlar bize izin verdiler çıkalım Türkiye’ye. Yaya çıktık. Elimizde yediğimiz birkaç şeyle (hurma gibi) aldık. Orada ev vardı bıraktık. Hatta sınıra kadar arabaları ile gelen arkadaşlar, orada emaneten koydular. Kürt ailelere bıraktılar, bazısı sattı. Böylece biz geldik. Bir gün, bir gece dağlık alanda yolculuk ile bir karakola yetiştik. İsmi Samanlı mıydı tam hatırlamadım. Türk karakolu. Gecesi yolda sahur yaptık. Dediler yarın bir Türk karakoluna yetişeceksiniz. Ramazan idi. Üçüncü ay geldik oraya o karakolda askerler bizim ifademizi aldılar orada olan köylere bizi misafir olarak dağıttılar. 3 gün orada kaldık. Bir gece dediler büyük kamyonlar kum kamyonları geldi. Binebilen binsin, sizi Şemdinli’ye götüreceğiz dediler. 7 saat daha gece yolculuk yaptık. Hatta bazı yerlerden geçtik. Dağların üstünde insan yok, sadece ayılar. Böyle gittik, ama yağmurdu, çadır kurulmuş ancak çadır 30 cm su dolu idi. Bir subaya dedim “Nasıl burada oturacağız?” dedi. “Budur işte ne yapalım?” Bizi bırak, kadınlar çocuklar ne yapsın dedim? o zaman kanaat getirdi. Ordu karargâhının içinde bir lokanta vardı. Çoluk çocukları oraya aldılar. Sonradan Şemdinli halkı protesto yaptı. “Biz dediler işe çıkmayız, bu gelenleri evlerimize dağıtmazsanız” Gece geldiler, dediler yaşlıları getirin hastaneye. Sabahleyin her eve 6 kişi dediler. Eve götürdüler. Bir hafta böyle misafir kaldık. Oruç olanlara sahur verdiler. Olmayana normal yemek verdiler. Sonra otobüsler geldi. Bizi Kayseri’ye götürdüler. Mülteci diye, bir 40 -50 gün orada bir devlet okulu vardı. Orada çadır kurmuşlar. Bir köy vardı. Bizi o köyde tuttular. Sonra dediler kimin akrabası varsa gidebilir. Kimin 1000 doları varsa nerde olsa çalışabilir dediler.

Göç sonrası Türkiye’de çalışma şartları

O zaman benim kardeşlerim vardı. Yalova'da benden önce gelmişler. Ben oraya gitmek için bizi otobüse koydular. 4 çocuk, eşim, 20 -25 kişi akraba bir guruptuk. Yalova'da karakola gittik. Orada ikamet işleri yaptılar. 2 ay sonra dediler emin oldu Kerkük. İsteyen dönsün. Ben dönmedim. Orada benden önce giden kız kardeşim bana dedi, “abi gelme seni öğretmenlikten atmışlar” orta lise okullarında öğretemdim. Arap edebiyatı ve İslam dil bilgisi öğretemiydim. Okuldan milli eğitim mamur etmiş, Baas fikrine görüşüm uygun olmadığı için. Ben de, şimdi böyle ise sonra daha çok problem olur diye, dönmedim. 3 kardeşim vardı bir ay Yalova'da yardım ettiler, pazarda çalıştım. Kızımın oğlum restoranda işe girdi. Ben 42 yaşındaydım beni işe almadılar. Nereye gitsem dediler “hacı bey biz seni işe alsak ne diyelim utanıyoruz”. Üniversite mezunu olsam da, yolda diplomam, pasaportum, tapum hepsi kayboldu. Hatta Saddam gittikten sonra birisi benim üniversite diplomamı bulmuş, Kerkük'ten haber gönderdiler gittim aldım. 2003'te işte böyle Yalova'da kaldım. İmkân yok ki kira verelim. İyi insanlar vardı daha evvelden Irak'tan gelmiş onların dairelerinde bir süre kaldık. O da oturduğumuz evi sattı. Bana dediler çıkacaksın. Orada bir çiftlik sahibi hanım dedi para vermem ama çiftlikte kalabilirsiniz. Orada 2 sene kaldım. Oğlan büyüdü liseden mezun oldular. Başladı ihracat firmalarında işe. Ben de işe girdim. Bulgaristan'da 2 sene Arapça ders verdim.

O sırada nüfus kâğıdı vardı geldiğimizde. 1991 de 6 ay sonra 1992 ortasında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı oldum. Tercih etmedim oraya dönmeyi. Bana ve çocuklarıma T.C. nüfus kâğıdı verildi. Irak Kerkük doğumlu yazıldı. Bulgaristan'da, İslam enstitüsünde çalıştım. 2 sene sonra döndük, çocuklar işyeri kurdu. Durumu düzelttiler.

Halkın ilgisi çok iyi oldu. Yalova'da ben akşam öncesi camiye gittim. Baktım cami kilitli, dedi şimdi açarlar nerelisin, Aldı beni sordu? Ev eşyan var mı diye? ilk önce dayalı döşeli bir evde oturdum biraz birisi yarım ev eşyasını verdi. Geçimim pazarlarda çalışmakla oldu ve kurslarda Arapça dersi verdim. Arapça bilmenin etkisi ile böyle işler buldum.

Derneklerle irtibat;

Daha eskiden Kerkük Derneği vardı. Kerkük Kültür Dayanışma Derneği açıldı. Maddi bir bakımdan faydaları yoktu.

Türkiye'de uyum problemi;

Dil problemi çekmedim. Yalova'ya geldiğim zaman çocukları okula götürdüm. O zaman ikametim bile geçici idi. Ama müdür bey yardımcı oldu. Öğrenci sayarım dedi. Benim ifademe göre seviye tespit sınavı oldu çocuklar teşekkür aldı.

Irak ile irtibat;

Irak'a gitmedik ancak daha Saddam gitmeden iki sefer Kürt bölgesinden görüşmelerimiz oldu. Kerkük'e girmedim. Telefon görüşmelerimiz devam ediyor durum çok iyi değil. Her gün patlama oluyor insanları düşman etme çabası sürüyor.

Vatandaşlık alma süreci;

Benim çocuklarım evlendi. İşleri burada, evleri burada, hepsi vatandaşlık aldı. Bazı insanların vatandaşlığı çıktı bazılarının çıkmadı. Ben hiç bilmiyorum sebeplerini kimse de bilmez onu açıklamıyorlar. Belki benim kardeşlerim burada vatandaştı. Emniyette çok sorular sordular her halde o cevaplara bakıyorlar. Yanlarında hatta sınırda bir insan ifadesini hep değiştirirse kimse güvenmez biz hakikati söyledik hep gerçeği söyledik.

Türkiye'de Irak Türklerinin bilinirliği;

Mevzunun Türkiye gündemine gelmesi için Türkiye'de yeterince çalışma olmadı. Ankara'da protesto gösterileri olunca haberimiz olursa biz katılıyorduk. Çocuklar katılıyordu. Kerkük'e git bir taksiye bin Arap olsun Kürt olsun Türk olsun diyor biz bıktık ya biz istiyoruz bu vatanda yaşayalım huzur içinde. Eskiden hepimiz kardeşlik birbirimizden evlenmiştik, beraber yaşıyorduk. Bakıyorsun babası Türkmen, anası Arap. İşte kültür böyledir. Arabı Türkü karışmış Saddam bunları bastırdı, bastırdı, bu patladı. Bu patlamalar büyük patlamaları gündeme getirdi. Amerika'da bundan istifade ederek daha fazla düşmanlık yaptı. Şimdi böyle gidiyor.

Çözüm nasıl olabilir;

Iraktaki Türkler ne yapsın, siyaset kuvvet gücü değil davranış gücüdür. Orada az olan mecburen kuvvet sahipleri ile sulh içinde davranacak ki onların elinden gelen zulmü azaltmalı. Ben kalksam eskiden böyleydik dersem tepki olur bu yanlış bir şey çok örnekler var. Peygamber geldiği zaman Araplar da birbirine düşmüştü. Kalktı ortak bir noktada onları birleştirdi. Şimdi Avrupa 1800'lerden sonra ırkçı savaşlar çoktu. Sonra Avrupa ortak Avrupa birliği çıkardı. Hıristiyan da var Irak'ta ama İslam onlara da hoş gelir. Mesela Irak "kala" da Hıristiyan Türkmenler var. Kerkük kalesinde yaşarlar. Hareketleri, isimleri bile Müslüman, ama eskiden beri Hıristiyan olmuşlar. Koca karılar var o mahalde. Türkmenceden maada hiçbir dil bilmezler. En iyi şey İslami bir ortak payda bulmak olmalı.

Irak Türklerinin sayısı hakkında;

Türkiye'deki Irak Türklerinin sayısı hakkında bilgim yok. Türkiye dışında da çok Irak Türkü var.

GÖRÜŞME 2:

YILDIRIM HASANZADE

(İzzettin Kerkük Vakfı Dernek Sorumlusu)

İstanbul, 4 Eylül 2009

Türkiye'ye göç süreci;

1951 Kerkük doğumluyum. 1971 de lise bitince Türkiye'ye geldim. Fakülteye girdim. O zaman rahat geldim 1970'de problem yoktu. Türkmenlerin Türkiye'ye gelmesine her zaman Irak hükümetlerince enteresan bakılırdı. Neden Mısır değil, Suriye değil diye bakarlardı. Ama biz gelirdik. Türkiye'de bir sıkıntı çekmedik

Türkiye'de Çalışma Şartları;

1971'den bu güne Kerkük vakfında çalışıyorum. Vakıf genellikle kültür meselesine eğilmiş, vakıftan kitaplar çıkıyor. Kardeşlik dergisi var. Biz bu dergi üzerinde çok duruyoruz. Irak'ta bizim 1961'de dergimiz 1973 1974'e kadar çıktı. Saddam durdurdu. Biz Kardeşlik'ı O derginin devamı kabul ediyoruz. Kardeşlik ruhunu canlandırmak için çalışıyoruz.

Irak ile irtibat;

1971'den itibaren sefarette Irak Sosyalist İrkçı hükümetlerin baskısı oldu. Saddam Hüseyin 1979'da gelince Irak kötüleşti. Sefarette, ateşe bakardı, sınıf geçmişsin askerliği erteleme için gerekli. Bize o belge sahtedir derdi Türkmeniz diye. Laf atar ve burada(Türkiye'de) bulunmamıza hiç tahammül edemezlerdi. Ben 28 yıl hiç Irak'a gitmedim. 2003'te ilk gittim. 1991'den itibaren Irak'ta hayat değişti. Bir milyon insan göç etti. Irak Türkleri hakkında bir değişiklik meydana geldi. O değişiklikten çok acılar başladı. Ekonomik siyasi baskıdan çok insan göç etti.

Dernek Faaliyetleri;

Dernek olarak oradan gelenlere yardımlarımız oldu. Biz 1998'de kurulmuş bir vakıfız. Irak'tan gelenler sınırı illegal biçimde geçip bir müddet Türkiye'de kaçak kalıp Avrupa'ya gidiyorlar. Avrupa'da daha rahat ikamet aldıkları için tercih ediyorlar. Avrupa'da mültecilere iyi maaşı verdikleri için gidiyorlar. Söyledikleri Irak'tan geliyoruz. Saddam'ın zulmünden kaçtık. Genellikle İskandinav ülkeleri tercih ediliyor. Daha çok sayıda ve çabuk kabul ediyorlar diye. İskandinav ülkelerinden sonra Almanya tercih ediliyor. Diğer ülkeler bunlar kadar çok rahat değil. Bizim burada yaklaşık 5 derneğimiz var. İstanbul'da 5, Konya, İzmir ve Ankara'da da derneklerimiz var. Derneklerin her birisinin ihtisası ayrıdır. Merkez Irak

Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği'dir. En önemli bir dernektir. Faaliyetler oluyor ama bu faaliyetler yeterli değil.

Maddi durum sıkıntısı olması bunda büyük etken. İstanbul büyük olması etken, herkesin kendi işiyle meşgul olması, bunların bir araya gelmesini engelliyor. Kolay değil, iyi bir faaliyet, iyi bir etkinlik, iyi bir para ister, senede bir panel oluyor, ara sıra seminer, gece oluyor, toplantı oluyor, oysa bu paneller uluslar arası olması lazım senede bir değil iki üç kere olması lazım. Devlet desteği ile Türk arkadaşların bunları bir sisteme sokması lazım. Bunlar çok önemli şeyler, geceler 2 ise 3 olması lazım. İnsanoğlu şarkıyı sever, biraz gülmeyi sever. Tiyatroyu sever . İnsanları bir araya getirip bilgiler verebilirsiniz. Faaliyet ve etkinlikler çok önemli şeylerdir. Bunlar ekonomik külfetinden dolayı fazla yapılamıyor.

Türkmenlerin Irak'taki durumları;

Irak Türkmenleri eğitilmiş insanlar oldukları için buldukları yerde hiçbir zaman anarşiye katılmadılar. Hiç kurşun sıklamadılar. Bu kadar insanları öldüğü halde. Ve Irak Türkleri, eylem yöntemlerinden uzaktırlar. Böyle şeylere yaklaşmak istemiyorlar. Ama bilimsel olarak, böyle bir Türkmen davası olduğunu, acı çektiklerini, Kerkük'ün kötü durumda olduğunu herkes biliyor. Kimler eylem yapıyor, kimler bu işe katılıyor, genellikle, belli kişiler mücadelede önde. Halk olarak bir bütün olması lazım ama olmuyor. Biz oradaki Kürt Arap kardeşlerimize benzemiyoruz. Hep yükümüzü Türkiye'ye verdik. Türkiye bizi kurtarır. Türkiye bizim yanımızda olur dedik. Bu durum kötü oldu kötü de oluyor. Yanlış yaptık.

Bu kadar destek hissedip sonu gelmemesi Irak Türkleri için kötü olmuştur. Destek vermek lazım biz onu hissetmiyoruz veya çok az hissediyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı ve çalışma, ikamet izni;

Vatandaşlık konusuna gelince, Irak'tan gelenlerin burada vatandaş olmasını Türkiye istemiyor. Türkiye; Irak Türkleri, kesinlikle ve özellikle orada kalsın istiyor . Ama ikamet meselesi ciddi bir sorun. 1990'larda göç ettikten sonra Türkiye'nin ikamet vermemesi büyük sıkıntı oldu. Türkiye göç edilmesin diye böyle davranıyor, orada kalsınlar düşüncesi ile tavır geliştiriyor ama Türkmenler Avrupa'ya kaçıyor. 2003'ten itibaren iki vatandaşlık alma hakkı verildi. Bizim için bu aslında güzel faydalı olabilir. Irak'ın durumu iyi değil patlamalar var. Türkmenler için Türkiye'de ikamet ve iş izni olması çok önemli bir husus. 4-5 ay önce Türkiye'de yeni bir kanun çıktı. İş izni veriyorlar.2009 Mart ayı öncesi gelen bir Türkmenin iş izni için şansı vardır.

İş izni büyük bir kolaylık sağlar. Faydası çok olur. Çok Türkmen var ki burada kalmış ama gidemiyorlar onların iş izni olursa daha iyi olur. İstismar olmaz.

Irak Türkleri, genellikle Irak toplumunun en üst seviyede kültürlü insanları olsalar bile, gidin bakın Osmanbey’de tezgâhtarlık yapıyorlar. Nasıl olsa ikamet yok, sigorta yok, hiçbir şey yok. Sen bu kadara ister çalış ister git diyor. Başka çare kalmıyor. Pazarcılık yapıyorlar. Bu durum sosyal ve psikolojik yönden zararlıdır. Bunun üzerinde durulmasında çok fayda vardır. İkameti olmayanı okul da kabul etmiyor. Ne oluyor çocuk okumuyor veya okusa bile ismi listelerde olmadan okuyor. Nice Irak Türkü, ister ekonomik ister siyasi sebeplerden Irak’a geri dönememiştir. Onların çocukları, ikameti olmadığı için okula giremiyor, eğitimsizlik beraberinde yeni sorunlar doğuruyor ve çok kötü durumlar meydana geliyor. Kötü yollara sapıyorlar

Ancak normal yolla gelip burada üniversite okuyanlar var. Doktora öğrencileri var. Tıp doktoru var binlerce var mimarlar var mühendisler var.

Devletin desteği ile olması lazım. Irak Türkleri, kültüre önem verirler. Kültür faaliyetleri önemli.

Bir de 1990’dan sonra Irak’tan gelen insanların psikolojisi ve yaşantısı ile 2003’ ten sonra gelenlerin şartları aynı olmaz. Farklı olur bu yüzden 1990 sonrası göç edenler ve 2003 sonrası göç edenler diye ayrı bir çalışma da faydalı olabilir.

GÖRÜŞME 3:

BAHAATTİN SALİHİ ABDURAHMAN

(Mimar, Ressam)

İstanbul, 4 Eylül 2009

Adım Bahaattin Salihi Abdurahman, 1930 Kerkük doğumluyum. 1950 yılında geldim. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık bölümünde Taşkışla’da okudum. Hiç bir zorluk çekmedim. Ben ve Rasim ikimiz ilk olarak geldik. Bizim dışımızda 6 tane de Suriye’den gelen öğrenci vardı sınıfta. Türkiye’de eğitim aldıktan sonra Irak’a gittim. Irak’ta çok büyük isim yaptım. 7 sene orada kaldım. Irak’ta Kerkük evkafında çalıştım. Sonra işten çıktım 6 sene boş kaldım. Irak’ta Ahmet Enver Evi’nin projesini yaptım. Sonra “Kerkük Öğretmenler Kulübü” inşası için Irak Eğitim Bakanlığı, 6000 dinar tahsis etti. 13000 dinara proje bitti.

Çok beğenildi. Şimdi 80 yaşındayım. Çoluk çocuk İstanbul'da okudu, buradan mezun oldu ve evlendiler. Büyük oğlum tıp okudu. Küçük oğlum metalurji okudu. Türkiye'de zorluk çekmediler. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı oldular. Benim eşim Türkiyeli. İstanbul'dan evlendim. Evlenirken hiç problem olmadı. Benim de Türk vatandaşlığım kabul edildi. Türkmen dernekleriyle irtibatım var. Geliyorum yeni insanlarla tanışıyorum.

GÖRÜŞME 4:

MUSTAFA KEMAL

(Öğrenci)

İstanbul, 4 Eylül 2009

Adım Mustafa Kemal, Kerkük 1993 doğumluyum. Ailem 1991'de büyük zorluklarla Türkiye'ye geldi. Ankara'da büyüdüm. Ankara Batıkent'te İlkokula başladım. Dil problemi çekmedim. Ankara'da 1.sınıfı bitirdiğimde İstanbul'a geldik. İkinci sınıfı Genç Osman'da okudum. Ortaokulu bitirdim. Liseyi Yedikule Lisesi'nde okuyorum. İkametimiz yok zorluk çekiyoruz. Bu yıl beni okula almıyorlar. Bu yıl elden kaydettiler. Elden kayıt kalktı e-okula geçildi. Türkiye Cumhuriyeti kimliğim yok. Babamın var, annemin var, ablamla benim yok iptal edilmiş. Bir ara vardı.

2006'da kalp ameliyatı geçirdim. Sağlık sorunlarım sırasında ikamet işleri için emniyetten çağırdılar gidemedik. İptal vuruldu. Şu an yok ama Ankara'ya gidip Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı alıp okuluma başlayacağım. Lise 2'ye geçtim. Derslerimde de çok başarılıyım. Şu an hala fakirlik çekiyoruz. Bir sigortamız bile yok. Irak'ta iken babam inşaatta çalışıyordu. Burada da serbest meslek yapıyor.

Irak'a gidip geliyoruz. Önceden de gidip geldik. Türkiye'de halkın yaklaşımı iyi olumlu. Türkmen olduğumuzdan öğretmenlerimiz de destek oldu. Burası benim vatanım. Abim İTÜ bilgisayar mühendisliğini kazandı.

Sağlık işleri parasız çok zor oldu. Kalp ameliyatı oldu. Pil takıldı. 10.000 lira masrafımız oldu. Bu dernekler bizi güzel karşılıyor, erzak veriyorlar, ellerinden geleni veriyorlar. Arkadaşlık ediyoruz.

Türkiye'de kalıp işadamı olmayı düşünüyorum. Orada aile üyelerim var ve telefon görüşmesi yapıyoruz. Bizim akrabalardan Avrupa'ya giden olmadı. Kemal Beyatlı ve İhsan Doğramacı ilk aklıma gelen Türkmen meşhurlar.

GÖRÜŞME 5:

MURAT KOÇ

(ITKYD Erbil Türkleri Sorumlusu)

İstanbul, 12 Eylül 2009

Türkiye'ye göç süreci;

Adım Murat Koç, 1969 Erbil doğumluyum. Türkiye'ye 1996'da kaçak olarak geldim. Türkiye'ye gelmek için 3000 dolar ödedim. Gabar Dağı, İran üzerinden geldim. Yalnız oldu gelişim. İstanbul'a geldim. İstanbul'a geldiğimde derneğe uğramadım.

Türkiye'de yaşanan zorluklar;

Akrabalarım vardı. Türkiye'de 2005 yılında bir karar çıktı. Türk soylarından olanlara oturma izni verildi. 1998 yılında da böyle bir hak olmuştu. Ben işe girmedim. Çalışma iznim yoktu. Kaçak biçimde kasap olarak çalıştım. Bir çocuğum burada doğdu. Bir çocuğum Ankara'da üniversite bitirdi. Oturma izni, iş izni zorlukla oldu. Türkiye'de bizi yabancı gördüler. Biz yabancı saymadık Türkiye'ye geldik. Almanya'ya çok giden oldu. İsviçre'ye giden oldu. Dinimiz, dilimiz, bayrak diye biz Türkiye'ye geldik. Doğrusu halkın bize tepkisi; seven de var sevmeyen de var. Kucak açan çok oldu. Hep kendimiz çalıştık. Memlekete hiç gitmedim. Irak'ta hakkımda arama emri var. Erbil'e giremem. Türkmen derneğindeyim diye Irak, bizi Türk Milli İstihbaratından sayıyor, halbuki sadece bayrak seviyoruz. Çocuklar iyi, ancak hala sağlık sigortaları yok her hastalıkta masraf kendimizden oluyor. Oysa yurt dışında yaşayan Iraklıların tüm masraflarını gittikleri ülkeler ödüyor. Avrupalılar kim olursa olsun tümüne güvence veriyor. İltica edenler var. Mesele göç meselesi, Avrupa'da her türlü güvence var. Biz burada bu anlamda bir şey görmedik ama yine de bu bayrak için canımız veririz, vatan millet sevgisi her şeyin önünde.

Türkiye'de Irak Türklerinin çektiği sıkıntı yeterince bilinmiyor. Halk bilmiyor, çoğu bilmiyor.

Dernek faaliyetleri;

9 yıldır ITKYD Erbil Türkleri Sorumlusu olarak dernekteyim. Oradan gelen bir aile ekonomik durumu kötü ise destek oluyoruz. İş bulmada yardımcı oluruz. Hastalığı olan için yardım sağlanır. Derneğe gelip gitme az oluyor. Çoğu evlenmiş Türklerle, benim oğlum da Türklerle evlendi. Türkmen de Türk de aynı vatani özlüyorum. Memleket hasreti var. Ama Türkiye'de çok mutluyum.

Dernek sayımız az değil. Her faaliyet oluyor. Protesto, taziye. Telefon görüşmeleri devam ediyor bir sefer oy kullandık Irak için saymadılar. Dediler Türkler size yardım etti. 50 bine ulaşan Irak Türkü Türkiye’de var. Gençler var, okuyor ümit var. Dernek okuyan gençlere katkı sağlıyor. Kaydı tutuluyor, iletişim bilgileri alınıyor. Tanışma sağlıyoruz. Irak Türklerinde okuma yazma merakı yüksektir.

Irak’taki Türklerin durumu;

Erbil çok kötü durumda, Erbilli Türkler oy vermese Kürtler baskı yapıyor. İmkanı olan kaçıyor. Memleketin en büyük avukatı buraya geldi, rahat değil, huzur yok, Erbil’de sadece Türkmenlerin silahı ve maddi gücü yok. Ama Türkmenler Kerkük’te de Erbil’de tüccardır. Barzani baskısıyla okullarımız kapatıldı.

GÖRÜŞME 6:

YILMAZ KÖPRÜLÜ

(Tercüman)

İstanbul, 4 Eylül 2009

Türkiye’ye göç süreci;

Adım Yılmaz Köprülü, 1970 Irak doğumluyum. 1990 yılı sonunda Irak’ta ayaklanma oldu. 1991’de Türkiye’ye geldik. Göç ile Güneydoğu’dan geldik. Türklere yönelik katliam işlendi. Bombalama oldu. Saddam gaddar olduğu için korktuk, yaşlılar binsin diye eşekle araba değişip araçlarımızı Türkiye sınırında bıraktık. Şemdinli’de askeri kamp var. 15 gün kaldık ben yalnızdım. Genç olduğum için kolay oldu. Hep askeriyede kaldık. Bu konuda Türk ordusunun desteği çok önemli. Her zaman arkamızda. Şemdinli’den tanıdığı olan gitti.

Göç sonrası şartlar;

Benim abim İstanbul Laleli’de tekstilci idi. İstanbul’a geldik nüfus kağıdı, vatandaşlık yok. 1997’de devlet, Türk kökenli olanlara hak verdi. En son ikameti verdiler ama çalışma izni yok. Orada lise okumuştum. Irak’tan kaçıp buraya gelenler çok oldu. Sağlıkla ilgili problemleri çok yaşadım. Sigorta olmadığı için çalıştığımızdan ekstra Irak’tan para geldi. Annem içim çok para harcadım. Burada nerede ne iş olursa çalıştım. Dil var tercümanlık yaptım. 4 -5 dil biliyorum. Türkiye’de kim olacak tabi Türkmen olacak. Burada duran Türkmen. Arabı Avrupa’ya gider. Ben niye burada durmuşum. Mülteci olarak gittiler. Biz

niye kaldık milletimdir dedik, Irak'a yakın diye, gariplik çekmeyelim diye kaldık. Türkiye benim vatanım. Ana vatanım.

Irak ile irtibat;

Orada zulüm devam ediyor. Demokrasi gelmedi. Bir zalim gitti 2 zalim geldi hem Amerika hem Kürtler. Altinköprü katliamında ben elimle defin işlemlerine katıldım. Elleri bağlı kurşuna dizildiler. Kerkük'ten Erbil'e giderken bir ilçe var orada öldürülenleri, dereye atıp gizlemeye çalışmışlar. İlla ortaya çıktı bir çoban gördü. Orada 70 yaşında adam bile öldürüldü. Saddam'dan savaş madalyası aldığı halde, adı Türkmen olduğu için öldürüldü. Amaç Türkü yok etmek. Irak'ta her parti kendi gurubunu kolluyor. Irak toprağına girdiğim zaman kapıda Kürt bölgesi sorumlusu görevli senin arkanda Türkiye var diye sen Türk ajanı mısın diyor. Her şeyden önce Müslüman bir Türküm. Irak'ta bir Türkün varlığını ispat için orada yaşamayı daha önemli görmekteyim. Orada mücadele vermek daha önemli. Soydaşlar ciddi anlamda mağdur durumda. Irak'ta işsizlik özellikle Türkmenler için had safhada. Diploması olsa da olmasa da işsizlik var. Aylarca, senelerce Irak'taki ana babam ile görüşemedik. Rejim korkusu vardı . Kürt bölgesine gidip oradan aile ile görüşebildik. Onlar da Kürt bölgesine geldi. Erbil Türkmen şehridir. Pazarına mezarına baksan yüzde yüz Türk şehri olduğunu anlarsın. Mezarlığı yıktılar. Oraya alışveriş merkezi yaptılar. Kerkük'te de yapmaya çalıştılar beceremediler. Akıl hocaları gelip Kürtlere ne yapacağını öğretiyor.

Türkiye'deki Derneklerle irtibat;

Düzenli biçimde oldu. Derneğin faaliyetlerine hep gelirim. Sebebi memleketten haber almak, dertleşmek. Zira hemşerilerimiz gerçekten orada büyük çile çekmekte ve zor durumdadılar.

Türkiye'de Irak Türkleri konusuna duyarlılık;

Milletin sevgisi desteği büyük. Kan birdir. Millette sorun yok. Orduda da sorun yok. Hükümette sorun var. Ordu da canı gönülden her zaman destek sağladı. Bir Türkmen olarak şu anki hükümetin politikasından rahatsızlık duyuyorum. Çok rahatsızım. Mevcut yaklaşımları Kürt açılımını çok tehlikeli buluyorum. DTP temsilcileri ayrılığı düşünebiliriz diyor. Bunlar tehlikeli şeyler. Türk halkının bilgilenebilmesi için derneğin ekonomik gücü olması lazım. Derneğin pek gücü yok. Valiliğe bağlı bir yardımlaşma yeridir. Sosyal ve kültürel bir dernektir. Medya bunu çok iyi anlatması lazım. TRT' nin bu konuda çabası takdire değer.

Fakat bazı yayın kuruluşları, durmadan Kürt açılımından bahsediyor. Mahmur PKK kampından canlı yayın yapıyorlar. Kerkük'ten canlı yayın yok. Kerkük ne durumda sadece TRT duyuruyor. Türk milleti cömerttir. Zaten yardım yapıyor. Yönetim önemli, bir başbakanın konuşması önemlidir. Fransa dışişleri bakanı Kürt bölgesinde buluşup görüşme yapıyor. Türk Cumhurbaşkanı'nın gidip Celal Talabani ile görüşmesi olurken, bir Kerkük'e gidilmesi gerekiyor ama gidilmedi. Kerkük'e bir ziyaret manevi destek olur oradaki soydaşlara. Türk konsolosu gittiği zaman başkadır. Yüreği kabarrır. Kendini sahipsiz hissetmez. Adam ta Amerika'dan Kürde destek veriyor. Bağdat'a giden Türk yetkilileri 40 km ileri gidip Türk bölgesine gitmeli. 10 dk helikopterle gidip orada Kerkük'ü ziyaret etmeli. Irak'taki mevcut durum hakkında;

Irak'ta Türkler arasında birlik beraberlik var ama rahat bırakmıyorlar. Seçim olsa bırakmıyorlar. Sahtekarlık yapıyorlar. Telafer'de, Musul'da seçim yaptığı zaman sonuçlar işlerine, gelmeyecek sonuç çıkabilir. diye yapmaz. Kerkük'ün nüfusuna baktığın zaman nereden gelmiş buranın Kürtleri, gitmiş yerleşmiş. Ticaret yapıyorum görüyorum. Kürtler buradan da gitse Irak vatandaşı olabiliyor. Diyor. Ben 1991 den beri buradayım vatandaş olmadım adam gidip hemen vatandaş oluyor. 6 ayda bu oluyor. Kerkük'te seçim olacağı zaman Kürtler oy versin diye bu politika izleniyor. Kerkük zengindir. Petrol yönüyle ama en acısı da Kerkük milleti sefalet içindedir. Keşke petrol olmasaydı da bu zulümler olmasaydı. Kendi vatanımızda yaşayamaz duruma geliyoruz. Oy kullanma oluyor Irak için geçerli sayılmadı buradaki BM temsilcisi Mesut Barzani'den maaş alıyor. O iptal ettirdi oyları.

GÖRÜŞME 7:

ÖMER KÖPRÜLÜ

(ITKYD Gn.Başk.Yardımcısı)

İstanbul, 31 Ağustos 2009

Adım Ömer Köprülü, 1949 Kerkük doğumluyum. Türkiye'ye geleli 15 sene oldu. Irak'ta Saddam Hüseyin'in baskıları nedeniyle bazı sıkıntılar vardı, göç ettik, normal yollardan geldik. Bağdat Amman yaptım. Amman'dan Türkiye'ye geldim. Türkiye'de yakın akrabalarım vardı. Onlar da 1. Körfez savaşında 1991 yılında doğal yoldan değil Saddam'ın baskısı nedeniyle dağlardan Şırnak üzerinden göçtüler, İstanbul'da yerleştiler. Eğitimimi Kerkük'te aldım. Şu an ticaret ile uğraşıyorum. İş adamıyım, şirketlerim var. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyım. Vatandaşlık alırken zorluk çekmedim. Süre dolunca hemen verdiler. Çocuklarım zorluk çekmediler. İlk başta geldiklerinde biraz uyum problemi oldu o kadar. Dil problemi değildi çektikleri. Ana dilimiz Türkçe zaten. Çocuklarım o tarihte Irak Kerkük'te Arapça okudular. Türkmen okulları yoktu. Okudukları okul tüm Arapça idi. Büyük kızım orta okulda idi. Bu sene İstanbul Teknik Üniversitesi'ne girdi

Irak Türklerinin eğitim konusu; Irak'ta gerçekten de öyledir. Irak Türkleri orada öyle kötü şeylerle uğraşmıyor. İşimiz ile ticaretimiz ile meşgulüz. Kerkük'te veya Türkmen bölgelerinde ticarete, eğitimde çocuklarımızı iyi yetiştirmekteyiz. O nedenle bizim çocuklarımız Türkiye'ye geldiklerinde hep iyi üniversitelere yerleştiler. Eczacılık, mimarlık, doktorluk tıp alanında çok sayıda Türkmen var.

Irak ile irtibat Az gidip geliyorum. Zaten benim tesislerim de var orada. Hiçbir şeyi dağıtmadım. Tapularım da var. Öyle duruyor hepsi. Benim ailem burada beraber yaşıyoruz. Ama anneler, ağabeylerimiz oradalar. Telefon ile irtibat var her hafta bir engel olmadan görüşüyoruz.

Irak'a yeniden yerleşme konusunda; Gelecek adına burada mı yaşamayı planlıyorsunuz yoksa Irak'a dönmeyi mi? Artık burada benim oturmuş bir yerim var düzen kurdum. Orada da düzenim var. Zor biraz benim dönmem artık. Çünkü büyük kuruluşlarım var burada zor.

Derneklerin Irak'tan gelen Türkmenlere ne tür katkıları oluyor? Irak Türkleri Yardımlaşma ve Kültür derneğinin fonksiyonu hakkında bilgi verir misiniz? Bizim derneğimiz her şeyden

önce Irak Türklerine manevi bir destek veriyor. Ekonomik sıkıntısı olanlara maddi bir katkımız da oluyor. Bunlar dışında “Türk asıllıdır” belgesi veriyoruz. Hastalarımıza tedavi imkânları teminde yardımcı oluyoruz.

Burada verilen belgeler Türkiye Cumhuriyeti nezdinde de geçerli sayılıyor mu? Evet geçerli sayılıyor. Oturum kolay verilmiyor. Zaten oturum alırken buradaki belgeler yeterli değil. Oturumu olan çalışma izni aldı. Ama şu an yeni birisi gelirse oturma izni verilmiyor. Zaten biz, gençlerimizin buraya gelmelerini istemiyoruz. Kesinlikle orası terk edilmemeli. Oysa boşaldı. Her gelen burada oturma izni alırsa olmaz. Gelenlerin çoğunun burada da yaptıkları bir şey yok. Bir gerçek bu. Evet yani bir karın ekmeğine, boğaz tokluğuna çalışıyor çoğu. Bunun yerine memleketlerinde aileleri ile otursalar biz daha doğru görüyoruz.

Şu an halen Irak Türklerine baskı ve zulüm devam ediyor mu? Tarih boyunca bölgede baskı devam etti. Bu gün de burada Erbil Türklerine 31 Ağustos 1996 yılında yapılan katliamı anma münasebetiyle bir programı var. Barzani ve Saddam’ın anlaşması sonucu 34 kişi alınıp hepsi Bağdat’ta şehit edilmiştir. Bunların içinde bizim 1970’lerden dava arkadaşlarımız vardı. Aydın Şakir, Mehmet Reşit gibi.

Seçilerek mi alındı bu 34 kişi? Seçilerek değil orada Türkmen kuruluşlarından ve Irak Türkmen cephesinden toplam 34 kişi alındı.

Irak’ta Türkmenlere yönelik çok katliam olmuş değil mi? Altinköprü Katliamı da var çok bilinen. 1959 katliamından sonra en büyük katliam Altinköprü katliamıdır. Körfez savaşından sonra Saddam’ın askerleri Altinköprü kasabasında insanları evlerinden pijamasıyla terlikleriyle aldılar. 100’ün üstünde gençleri kurşuna dizip gömdüler. Benim abim vardı. Ahmet Köprülü. Şehit olanların içinde. 2 oğlu vardır biri Atilla 11 yaşında. Turan 12 yaşında. Üçü de şehitlerimizin içindedir. Tabi 20 yıl sonra biz onların cesetlerine ulaştık. Mezarlık yapıldı. Mezarları şu an Altinköprüde. Tabi ki Altinköprü Şehitleri Anıtı projesini bir tarafından tuttum. Onaylandı. Irak Türmen Cephesince. Katliamın bir anıtı şeklinde o abide. Benim tarafımdan sunuldu onaylandı. Altinköprü kasabasına yapılıyor. Irak Türklerinin

bundan sonra yapması gereken nedir sizce? Şartların daha iyi olması için hangi konuya ağırlık vermek gerekir? Ben Irak Türklerinin Irak'ta Türkmen bölgelerinde kalmalarını tercih ederim. Göç etmek yerine orada kalmaları gerek. Yapılması gereken ne ise orada yapılmalı. Zaten buraya gelen burada rahat hareket ediyor. Burada yaşayan buraya gelen arkadaşlarımızın bir tek ekonomik sıkıntıları var başka sıkıntıları yok. Hâlbuki orada sıkıntı çok. Maddi de var manevi de var. Baskı da var. Baskı orada çeşitli guruplar tarafından yapılıyor. Farklı farklı guruplar. Belki o baskılar onların Türkmen davasına daha yakın, ilgili kalmasını sağlıyor.

Irak Türklerinden Türkiye'ye gelip derneğinizle irtibata geçtikten bir süre sonra ilgisini kesenler oluyor mu? Bir de Türkiye'de Irak Türklerinin sayısı konusunda bilginiz nedir? Türkiye'de Iraklı Türklerin sayısı konusunda bir tahmin yürütürsem valla 3000 aile var ise. Bizde ailelerin nüfusu kalabalık. Mesela benim 4 çocuğum var. Benim ailem 6 kişilik. Ben yani az çocuk yapan sayılırım. Bazı ailelerde on çocuk var, bazısında sekiz var. Ortalamayı sekiz olarak alıp 3000 ile çarpsak 25.000 veya 30.000 sayısına ulaşabiliriz. (İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesinde Aralık 2009 itibarıyla alınan bilgide 10.000 ikametli 60.000 –ikametline göz yumulan - Irak Türkü mevcut bulunduğu bildirilmiştir.) Daha önceden 1960'larda Türkiye'ye gelip burada üniversiteyi bitirenler var. Arkadaşlarımız ağabeylerimiz de var. Bitirip burada kaldılar. Çok ağabeylerimiz var burada. Yardımcı oluyorlar. Bazıları derneğe gelip müracaat ediyor. Bazıları da derneğe gelmiyorlar. Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği 1959 senesinden beri en eski dernek durumundadır. Merkez budur. Ankara'da, İzmir'de, Konya'da şubesi vardır. Ancak burası derneğin genel merkezidir. Ben iki dönemdir. Yönetimdeyim. Ama daha önce de her zaman katkısı olan bir insan oldum.

Irak'taki seçimler için Türkiye'deki Irak Türkleri Türkiye'de oy kullanabiliyor mu? Geçerli sayılıyor mu? Irak Türkmen Cephesinden derneğimize bir mesaj geldi. Bizden adres kayıt bilgilerini sordular. Herhalde yaklaşan seçimlerde oy kullanma hakkımız olacak. Geçen seçimde biz burada oy kullandık, ama bizim oylarımız geçerli sayılmadı, Irak hükümeti oylarımızı iptal etti. İptal olmasındaki sebep: Bir şekilde gelen oy belli olduğundan.

Irak Türkleri meselesine Türkiye’de en çok sahip çıkan, destek veren kurumlar hangileridir?

Eskiden 1960 -1970’lerden itibaren değerlendirirsek partilerden Milliyetçi Hareket Partisi sahip çıktı, çıkıyor. Ordumuz destek çıktı, şu anda mevcut iktidar da sahip çıkıyor. Cumhurbaşkanımız her zaman destek çıkıyor.

Irak’tan gelen Türkmen öğrencilerin Türkiye’deki üniversitelere kabul şartları nedir? Türkiye’deki üniversiteler Irak Türklerine ekstra bir yardım/kolaylık sağlıyor mu?

Türkiye’ye okumaya gelen öğrenciler için Irak hükümeti öğrenci başına aylık 100 dolar destek veriyor. Bir de bizim Kerkük’ten gelen Türkmenler için Ankara’da kültür merkezi var. Başkanı Sayın Mustafa Ziya Bey. Mustafa Ziya Bey ile geçen bayramdan önce Kerkük’te görüşme fırsatımız oldu. Irak’tan Türkiye’ye gelen Türkmen öğrencilerimize lisans - mastır-doktora konularında Türkmen merkezimizin de Türkiye’deki üniversitelerin de sağladığı kolaylıklar destekler var.

Sonuç olarak Irak Türkleri boğaz tokluğuna Türkiye’de çalışmak yerine Irak’ta kalıp Türkmen davasına destek vermeleri daha doğru bir yoldur. Türkiye’de çok bir sıkıntı çektikleri yok ekonomik sıkıntı dışında. Bir faydaları bir menfaatleri de olmuyor. Ne kendilerine ne ailelerine ne de Türkmen milletine olmuyor. Yani şimdi bir iş sahibi olan bir yere kadar yardım yapabiliyor. Bizler mesela iş sahibiyiz burada. Her taraftan yardımımız geçiyor. İmkânımız var. Ama birisi gelmiş ekonomik sıkıntı içinde, derneğimize gelip haftalık 100 lira alıyor. Haftada 100 lirayla ne yapacak. Kendi ailesine bile bir şey sağlayamaz.

Gelecek adına ümidiniz nedir? Önümüzdeki 10 yıllık süreçte Irak Türkleri davası nereye gelir? Ümidimiz hiç bitmedi hep ümitle yaşadık. Türkmen sorunu Lozan Antlaşmasında başladı. Ondan sonra 1924 yılında Büyükpazar katliamı, 1946 da Gavurbağı katliamı, 1959 da Kerkük katliamı, 1991’de Altınköprü meczeresi, 1996’da Erbil katliamı. Yani durmadan devam etti. Ama bizim ümidimiz hiç tükenmedi. Saddam da çok baskılar yaptı. 35 sene içinde Türkmenleri eritmeye çalıştı. Yapamadı. Saddam’ın niyeti tamamen silmekti. Çok

insanlarımızı aldı. Ama başarılı olamadı. Bu gün de bir Türkmen gerçeği, varlığı vardır. Bir gücü vardır. Bizler bu gücümüzü korumaya çalıştık ve başarılı olduk. Bundan sonra gücümüzü kıracaklarını sanmıyorum. İnşallah güzel kuruluşlarımız var partilerimiz var. Hepsi siyasetçi, hedef aynıdır. Türkmen Cephesinin çatısı altında çok güzel bir çalışma olmaktadır.

Türkiye'deki Irak Türkleri derneklerinin kendi içinde uyumu nasıl? Yakınlık var, beraber değil ama ortak şeyler yapıyoruz. Türkmen İnsan Hakları Derneği, Kerkük Vakfı, bir de Türkmen vakıfları var. Bu dernekler birbirine yakındır.

Irak Türklerine uygulanan zulümleri, Avrupa kamuoyuna taşıyan, insan hakları mahkemesinde, uluslar arası platformlarda konuyu dünya gündemine taşıyan, mücadele yürüten Türkmen hukukçuları var mı? Çok az oldu çok çok az oldu. Bu çok büyük bir ihtiyaçtır. Bu gün de diğer milletler (Kürtler) eğer Halepçe katliamından bahsediyorlarsa, Irak Türklerine yapılan katliamlar onlardan on kat fazladır. Ama yeteri kadar duyurulamadı. Halepçe katliamı ile kartpostal ve kataloglar çokça gösterildi, reklamı yapıldı fakat benim düşüncem o kimyasal maddeyi Saddam'ın atmadığı yönünde. Konuyu dünya gündemine taşımak için kendileri tarafından da yapılmış olabilir. Ne olduğu tam belli değil. Türkiye'de farklı adlar altında faaliyet gösteren Irak Türk dernekleri mevcutsa da ortak politikalar belirleme konusunda derneklerin ilişkilerinin, koordinasyonlarının iyi olduğu görülmektedir.

GÖRÜŞME 8:

KERİM BAYRAKTAR

(Makine Mühendisi)

İstanbul, 7 Ağustos 2009

Adım Kerim Bayraktar, 1954 Kerkük doğumluyum. Makine Mühendisiyim. Kerkük'te liseyi bitirdikten sonra Türkiye'ye geldim. Üniversite okudum. Yüksek lisans yaptım. Ankara'da devlet mühendislik fakültesi makine mühendisliği bölümünde üniversite okudum. O zamandan beri çeşitli sıkıntılar hep olmuştur. Her zaman sıkıntı vardı. Mesela okulu bitirdim. Irak'a dönemiyorduk. Malum sebeplerden dolayı dönemiyorduk. Türk vatandaşı da olmadım.

Kerkük'e dönüp milletime hizmet etmek istedim. Ama okul bitince biz Irak'a dönemedik. Türkiye'de kalmak için ikamet gerekiyordu. Hala aynı şeyler devam ediyor. O zamanlar bile mecburen mastır yaptık ki ikamet alalım. O tarafa da geçemedik. Saddam zulmünü biliyorsunuz. Bir de Saddam ele başlarını üniversite okuyanları özellikle takip ettirirdi. Türkiye ise Kerkük'teki insanlar orayı terk etmesin istiyor. Belki de Türkiye bunu düşündü orada kalsınlar istedi.

Evliliğimi burada yaptım. Çoluk çocuk burada doğdu okudu. Eşim Kerküklü ve doktor. Saddam gittikten sonra Kerkük'e gidebildik. İki üç defa gittik. 35 yıl gidemedik.

Üniversite yıllarında sağlık ile ilgili problemlerimiz olduğunda zorluk mutlaka oldu. Sosyal güvenceniz yoktu. Türk halkının yaklaşımına gelince

Başlangıçta yaklaşımlar daha insanca daha Türkçe idi yardımsever idi. Duygusal bağlar fazla idi. Şimdi maalesef Türkiye'de de insanlar değişti. Şimdi yavaş yavaş uzaklaşıyoruz maalesef.

Türkiye'de konu kamuoyunca yeterince biliniyor mu sorusuna gelince;

Maalesef bilinmiyor. Biz onu çok araştırdık ama bilemiyoruz. Sanki dikkat ederseniz Kerkük meselesi Türkiye'ye geldiği zaman o gün Türkiye'de mutlaka bir olay oluyor ve o gün ikinci veya üçüncü haber oluyor. Nedense bilmiyoruz. Birinci haber olamıyor. Eskiden beri Kerkük Türkiye'de Kerkük Ceyhan Yumurtalık boru hattı ile anılırdı bu kadar. Büyük badireler atlattı Kerkük. Katliamlar gördü. Büyük zulümler gördü ona rağmen Türkiye'de pek sesimizi duyuramadık. Bu kadar seminer kitap yazı televizyonda bu kadar şeyler ama bir engel var engel değilse nedir sormayın bilemiyoruz. Batı da bu Kerkük konusuna meyilli değil. Ezelden beri böyle. 14 Temmuz katliamı Türkiye'de yayınlanmadı. Hatta radyoda bile söylenmedi iki üç gün sonra çok küçük bir yazı Cumhuriyet gazetesinde geçti.

TRT Türk var o veriyor mu?

Veriyor ama duruma göre ortama göre tam bizim istediğimiz gibi değil.

Türkiye oradaki problemlerin daha çok orada mı hallolmasını bekledi. Orada hallolmayacağını zaten biliyor Türk devleti. Ama uzak durdu. Buraya gelen Irak Türkleri kalkınabildi mi, öne çıkabildiler mi yoksa bu kalabalık nüfus içinde eridiler mi?

Erime yok partiler ile sivil toplum kuruluşları ile irtibat devam ediyor. Erimeyiz, Türkmeniz Okumuşluk oranı hakkında;

Zaten bu hata mıdır bilmiyorum biz elimize silahı almadık kalemi aldık. Hep kalemi aldık. Kerkük'e bakarsanız mutlaka üniversite mezunudur. Eğitim seviyesi yüksektir. Hem Araplar

hem Kürtler bu durumu bilir. Bunlar entelektüel insanlardır. Bunlar okumuş insanlardır derler. Ama bu günümüze yarar sağladı mı sağlamadı mı bilmiyoruz. Ne kadar biz üstüne gitsek de özellikle Türkiye'deki medyanın hep ikinci planda 3 . 5. planda görüyoruz bu kadar birikim ve kültüre rağmen bir türlü öne çıkaramadık Kerkük'ü Irak'taki Türkmenler için de durum aynı onların da silahları yok. Demokratik yönden dedik olmadı.

Orada yakınlarınız var mı? Telefon görüşmesi devam ediyor mu?

Tabi Saddam gittikten sonra rahatız, gidip geliyoruz, telefonla konuşuyoruz.

Oy kullanabiliyor musunuz? Kullanamadık maalesef buradaydık. Burada kullandıklarımız da geçerli sayılmadı maalesef. 25 bin oy verilmiş. 22 000 oy Türkmenmiş sayılmadı. Peki Hollanda'daki 50.000 kürt oy vermiş neden sayılmış. Hollanda'da 50. 000 kürt yok ki. Hollanda başkanı söyledi. Burada 13.000 Kürt var diye.

Nerden geldin denmeden oylar Hollanda'daki Kürt oyları kabul edildi. Türkiye başbakanı resmi dilden dedi ki burada 25 000 türkmen var. 22.000 oy çıktı. Yine de kabul edilmedi. Hollanda'daki 13.000 kürt oyunu kabul ettiler,Türkiye'deki 22.000 oyu kabul etmediler. Iraktaki hükümette 7 Türkmen var. 1 tane de Türkmen bakan var.

Türkiye'de irak Türklerinin meselesine en çok sahip çıkan kurum Türk Silahlı Kuvvetleri'dir. Asker bizi yabana atmıyor. Bize zulmeden insanların üzerine gidiyor. Hükümetin de rolü var. Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisinin de önemli rolü var. Ordunun bu konuda yayınları da var.

Irak Türklerinin öne çıkan isimleri Abdullah Abdurrahman gibi Necdet Koçak gibi Nizamettin Arif gibi isimler çok önemli insanlardır. Sadece Türkmen oldukları için öldürüldüler.

Irak Türkmenleri kendi aralarında bakıldığı zaman bölünmüş gibi görünüyor aslında öyle değil. Hatte evelsi gün sayın gülün davetlisiydi bunlar. Tüm sivil toplum kuruluşları. Birlik beraberlik içindedir. Ama tabii ki politikamız farklıdır. Özellikle seçimlerde. Mecburen bazı partilerden giriyoruz. Özellikle Türkmenler başka partilerden giriyoruz. Ama Türkmen milletvekili diye geçiyor o önemli. Çünkü Kerkük'ten milletvekili seçilmemiz için 80.000 oy lazım. Ama gelin dohaka 18000 oy ile bu mümkün. Mecburen bir plan dahilinde dağılmışız. İçten tabii ki beraberiz.

Gelecek adına ümidiniz nedir? Biz devamıza sahip çıkıyoruz. Kıbrıs'ta olduğu gibi biz de bir destek bekliyoruz ciddi bir destek bekliyoruz. Askeri destek de olabilir. Özellikle hükümetin desteğini bekliyoruz. Bu güne kadar genelde uzaktan seyirci kalındı. hep hassasiyetle takip

edildi. Ama hayır ciddi adımlar bekliyoruz. Türkiye'nin Irak Türkleri için ne tür faaliyetleri var? O yönden çok müsterihiz. Çok çok teşekkür ederiz Türk devletine.

GÖRÜŞME 9 :

ORHAN BEYATLI

(Makine Mühendisi)

İstanbul, 3 Ekim 2009

3 Ekim Cumartesi. Çamlıca. Adım Orhan Beyatlı, 1936 Musul doğumluyum. İstanbul'da Makine Mühendisliği okudum. Sonra Irak'a döndüm. Yıllarca Irak'ta çalıştım. 6 yıldır Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı için Ankara'ya gidip geliyorum. Çok defa görüşmelerim oldu. Yaşar Okuyan'a yönlendirdiler. Neden Türkiye bize vatandaşlık vermek istemez dedim. Türk devletinin dış politikasını size izah etmek zorunda değilim dedi. Türkiye Irak Türklerinin orada kalmasını istiyor dedi. Ancak söylerken çok kolay olan bu söz gerçekte ne kadar zordur. Bunu yaşamayan bilmez. Evinize gelip aileden birini sorgu için alıp bir daha haber almamak orada adiyattan işlerdir. Kerkük'te yaşamayalım diye emekliliğim sonrası bana başka yerden ev arsa almam için büyük baskı yapıldı. Bir plan dâhilinde Kerkük'teki Türk varlığı yok edilmeye çalışıyor. Kürtlerin Kerkük'e yerleştirilmesi sonrası sokak levhalarından cadde isimlerine kadar pek çok yerde Türkçe isimler değiştirildi Türkiye'nin konuya yaklaşımına dair;

Türkiye'nin Irak politikası son on yıldır değişim gösteriyor. Genellikle Türkiye çevre ülkeler ile sorun yaşamamak için Irak meselesinde aktif tavır takınmamış ve bu ilgisizlik Saddam'ı daha da cesaretlendirmiş ve Irak Türklerine yönelik baskılar artarak devam etmiş. Şu anda hem ben hem de ailem T.C vatandaşlığı aldı. Çocuklarım Türkiye'de Türklerle evlendiler. Problemlerin çözümünde Türkiye'nin Irak politikasına çözüm için iraktaki tüm gurupları dikkate alan yaklaşım içinde olması gerekli. Aksi halde sadece Irak Türklerine çözüm üretme çabaları 5. kol faaliyeti olarak algılanmaktadır. Askerliğimi Irak'ta yaptım. İran – Irak savaşını yaşadım. Savaş sırasında çocuklarımla psikolojileri bozuldu. Her gece evimize bomba düşme tehlikesi ile yaşamak zor şey. Maaşlar çok düşük, yıllarca mühendis olarak çalıştım. Emekli maaşım sadece yarım dolardı. Parayı almak için taksiyle bankaya gitmek daha masraflı. Bu yüzden imkanı olan Avrupa ülkelerine çevre Arap ülkelerine göç eder. Bu

gün Türkiye’de bildiğim Arapça ile tercüme çalışmaları yapıyorum. Yayınevleri için kitap çevirisi yapıyorum. Irak ile kıyaslanmaz bir rahat içinde yaşıyorum. Geriye dönmek istemiyorum. Çocuklarım da öyle. Türkiye’de mevcut Irak Türk dernekleri ile aktif bağım yok. Bu dernekler yaşanan acıların ve azınlık olmanın sonucu olarak milliyet fikrine daha ziyade sarılmışlardır. Benim görüşüme uymayan dernekler ile irtibatım yok. Kerkük’ün statüsünde Irak Türkleri de Kürt ve Araplar ile eşit haklar alırsa bir ölçüde problemler azalır. Eğitim olarak Kerkük’te Kürtlere göre Türkler öndedir. Ancak diğer Irak şehirlerinde Bağdat’ta mesela Araplar da iyi eğitim almıştır.

GÖRÜŞME 10:

NEFİ DEMİRCİ

(Türkmeneli İnsan Hakları Dernek Başkanı, Doktor)

İstanbul, 4 Ağustos 2009

Adım Nefi Demirci, 1934 Kerkük doğumluyum. İstanbul’da üniversite okudum. Tıbbı 1960 yılında bitirdim. Ertesi yıl Kerkük’e döndüm. Sonra tekrar İstanbul’a 1967’de gelip mesleğimi devam ettirdim. Evliyim 4 çocuk babasıyım. Üçü doktor, biri mühendis. Irak Türklerinin Türkiye’ye gelmesi 1990 sonrası mecburi göç, baskılar ile oldu. İkinci körfez savaşı sonrası Saddam’ın zulmü göçe mecbur etti. Araziler kamulaştırıldı. Kamulaştırılan arazilere Saddam, Arapları getirdi. Böylece yeni Arap mahalleleri kuruldu. Ticaret Araplara kaydı. Sadece ticaret değil, kamu görevlerine de Araplar getirilmeye başlandı. Tüm bu yapılanlar aleni biçimde gerçekleştirildi. Türkiye Cumhuriyetinden hiç çekinmeden yapıldı bunlar. Hatta “kemiklerini bile alsınlar” şeklinde Saddam’ın sert bir sözü var Türkiye Cumhuriyeti’ne. Peşi sıra tutuklamalar idamlar başladı. 1990 sürgün yılı oldu. Binlerce insan yerini yurdunu terk etmek zorunda kaldı

Saddamın tavrı ne idi?

1980 yılında Saddam, Türkiye Cumhuriyeti ile sürtüşme yaşayınca Iraktaki Türklere baskı arttı. Türkmen Kardeşlik ocağı yöneticileri lider kadrosundan dördü alınıp, üçü asıldı. Abdullah Abdurrahman, Adil Şerif, Rıza Demirci ve Necdet Koçak . Rıza hariç üçü asıldı.

Rıza da 4 gün sonra yok edildi. Türkçe konuşan yakalandı. Evini bastılar. Devlet terörü halinde Türklere yönelik baskı devam etti.

Asıl göç 400.000 Kürt sığınmacının Türkiye Cumhuriyetine gelişi idi. Bu Özal'ın kötülüğü idi.

1991'de Körfez savaşı nasıl başladı bilinmeli. 8 yıl İran ve Irak savaşı. 1990'da Saddam Kuveyt'i işgal etti. ABD müdahalesi ile I.Körfez Savaşı oldu. ABD çıkardı Saddam'ı. Irak, hiç kurşun atmadan kaçtı. ABD kovaladı. Bu Bağdat'ın 40 km yakınına kadar devam etti. 3 ay sonra ABD yine saldırdı. Bağdat yakınında ateşkes etti. Swardnadze istifa etti. ABD Saddam'a girmedi. Amaç ateşkes ile Kürtleri Kerkük'e sokmaktı.

Kerkük'te tapu dairesi yakıldı. Taşkınıklar oldu. Güneydeki Şii guruplar ayrıldı. Aynı dinden olsa da Türkmenler Türklüklerini vurgularlar. Mesela “ Elhamdülillah men Türkmenem” tabiri vardır.

Nüfus dairesi yok edildi, arşivi ihtiva eden kütüphane yakıldı. Fırsattan ABD de kütüphaneleri yağmaladı el yazma eserler çalındı.

Bu süreçte Turgut Özal'ın teklifi ile nasıl yardımcı oluruz derken güvenli bölge ilan edildi. Kerkük'te Kürtler kovalandı. Suni bir göç başladı. Irak ordusu Kürtleri kovdu. Kuzeye kovaladı. Altinköprü'ye geldiler. 101 kişi kurşunlandı. Öldürdüklerini dereye attılar. Süleymaniye'de de kaçtı. ABD' nin yarattığı suni kaçırma ile Erbil'e kadar geldiler. Sonra Türkiye'ye sığındılar. 400.000 kişi. BM müdahale etti. 36. Bölge paralel belirlendi. Kerkük bunun dışında tutuldu. Amaç Kuzey Irak Kürt bölgesinin sınırlarını çizmekti. Bölgeye Saddam giremez denildi. İncirlikten kalkan ABD –Fransa ve İngiliz uçakları bölgeyi korudu. Türkiye de yardım etti. Kızılay yardım etti.

1991 – 2003 yılları arasında bölgeye Türk işadamları gittiler. Bütün altyapı böylece tamamlandı.

Türkmenlerin bir kısmı da döndü. 1991-2003 yılı arasında Kürtler koruma altında yaşadı. Çekiç güç 2003 yılında kalktı. 1991- 2003 arası Türkmen bölgeleri Saddam'ın insafına bırakıldı. Erbil hariç akla hayale gelmeyen zulümler oldu. Öldürdüler bir de ailesinden kullanılan kurşunun parasını istediler. Erbil, güvenli bölge içine alındı. Mevcut Türkler de Kürtleştirildi. 2003'te ABD yapay bir devlet olarak Kürt ve Arap diye federe bir yapı ilan etti.

Mondros ilan edildiğinde 17.000 subay vardı. Bunların yarısı firar etti. İstiklal harbini kazanan Türklerdir. 1920 Koçgiri isyanı bilinmelidir, 1920'de Ermeniler Adana'ya girdi.

Molla Mustafa Barzani 200 Kürt ile beraber Ermenilere katılıp Türk öldürdü. Aynı Barzani, 1959 katliamını Kerkük'te yaptı.

Şeyh Sait İsyanının çıkışı da bilgi verir.

GÖRÜŞME 11:

Suphi SAATÇI

(Kerkük Vakfı, Gn. Sekreteri, Prof. Dr. Mimar)

İstanbul, 16 Eylül 2009

Kerkük Vakfı, Fındıkzade , Belge Merkezi

1946 Kerkük doğumluyum. Vakfın genel sekreterliğini, Kardeşlik dergisinin editörlüğünü yürütüyorum. Irak Türk mücadelesini çeşitli platformlarda duyurabilmek için, yayın panel konferans ve seminerler düzenliyoruz. Halen Mimar Sinan Üniversitesi'nde akademik görevim devam ediyor. Türkiye'den evlendim. Türkiye'de yaşıyorum.

Türkiye'nin politikası hakkında;

Kuzey Irak bölgesini 1991 – 1995 arası dönemde Türk Milli İstihbaratı (MİT) idare etti. 1995 – 2007 arası Türk Silahlı Kuvvetleri ilgilendi. 2007'den sonra da Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri ilgilenmeye başladı. Genel olarak Türkiye'nin tavrı yıllarca Bağdat'ı muhatap almak şeklinde oldu. Saddam'ın baskıları ile İran ve Türkiye'ye sığınmalar oldu. 1991 yılındaki Altinköprü katliamı unutulmaz. Göç sonrası Türkiye sınırına sığınan Iraklı sığınmacılar Hakkari ,Şemdinli ve Yüksekova'ya geldiler. Gelenler askeri kamplara alındı. BM ve Türkiye eşit dağıttı. Kürtler döndü. Türkmenlerden de dönenler oldu. Ama Türkmen sayısı daha azdı. Evi akrabası orada kalmış olanlar döndü. Dağılım genelde İzmir –İstanbul- Ankara – Konya şeklinde oldu. Türkiye'ye gelen Irak Türklerine 3-5 yıl geçmiş olsa da vatandaşlık verilmedi.

Dernekler yardım topladı. Aş – iş – oturma büyük problem oldu. Türk halkının cömertliği inkar edilemez.

Türkiye Cumhuriyeti Irak Türklerinin Irak topraklarını terk etmesini istemedi. Türkiye'ye gelip işini kurabilenler burada kaldı. Bir kısmı BM aracılığı ile Avrupa ülkelerine gittiler. Almanya , Danimarka, İsveç , Norveç , Kanada, Avustralya, İsviçre daha çok tercih edilen ve göç edilen ülkeler oldu.

Bunların yanında Türkiye de her yıl Iraklı Türklerden öğrenci almış, okutmuş ve geri yollamıştır. Genelde eğitim için gelenler sonuç almıştır.

İhsan Doğramacı, Reha Muhtar, Mehmet Ali Erbil, Lütfi Kırdar Türkiye'deki ilk akla gelen Irak Türkleri olarak sayılabilir.

İstanbul'da dernekler var. Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği merkezdir. Derneğin, İzmir Konya ve Ankara'da şubeleri var. 1990'ların sonunda yeni dernekler kuruldu. Kerkük Vakfı yayın alanında öne çıkıyor.

Türkmeneli İnsan Hakları Derneği – Irak Türk Kardeşlik Derneği – Bartın'da çıkan aylık Kerkük'ün sesi dergisi – bir de üç ayda bir çıkan Kardeşlik dergisi önemli.

Irak Türkleri, Türkiye'de faaliyet olarak : Dergi, konferans, kitaplar, fotoğraf sergileri, basın açıklamaları, öğrenci okutma, üniversite öğrencilerine kalacak yer temin etme , protesto gösterileri tertip etme , okuyan öğrencilere burs temin etme, derslerinde zorlanan Irak Türklerine önceden gelen bilen öğrencileri tanıştırap yardım temin etme, sağlık hizmeti sunma ,vatandaşlık,oturum, iş bulma ve resmi işlerde yardım temin etme şeklinde faaliyet gösteriyor. Irak Türkleri konusunda ilgi artıyor bu sahada master doktora çalışmaları da çoğalıyor.

Derneğimizle irtibatlı 2000 kişi var. Sivil Toplum Örgütü olarak çalışıyoruz. Türkmen Bohçası dergimiz var. Irak Türkmeneli TV var. Bağdat ile uçak irtibatı 1100 dolar çok güvenli . Otobüsle 130 dolar ancak güvensiz. Türkiye'de 20.000 – ile 35.000 arası Türkmen var. Büyük kısmı İstanbul'da olmak üzere Irak Türkü var.

GÖRÜŞME 12:

SUPHİ SAATÇİ

(Kerkük Vakfı, Gn. Sekreteri, Prof. Dr. Mimar)

İstanbul, 11 Ocak 2010

Türkiye'nin Türkmen Politikası hakkında;

Türkiye, her zaman Irak Türkleri ile ilgilenmiştir. Ama yüzeysel, bazen derli toplu, bazen ciddi. Türkiye Cumhuriyeti, ilişki kurmada kendi bakışını, görüşünü, izlediği politikayı test aracı olarak baktı. Lozan Antlaşması sonrasında sınır 5 Haziran 1926 Ankara Anlaşması ile belirlenmiştir. 1926 Ankara Anlaşmasından 1990'lı yıllara kadar Türkiye, Irak Hükümetlerini karşısına alacak tarzda yaklaşımlara girmemiştir. Bunda Irak Hükümetinin sözde dostane ilişkisi mi etkili oldu? Yoksa Türkiye Cumhuriyeti'nin Ortadoğu politikasına ters düşmemek için mi böyle bir seyir izledi bilinmez. Yahut Türkiye 1926 -1990 arasında kendi menfaatleri

böyle gerektirdiği için mi böyle bir politika izledi? Kendi politikaları doğrultusunda Irak Türklerine bu kadar mı yakınlık gösterebildi?

Irak Türklerinin 1926-1990 arasında yaşadığı drama bakınca durum okunur. Adını koymayayım. 1990 sonrası belki de Türkiye Cumhuriyeti'nin büyük müttefiki ABD'nin tavır değiştirmesi sonucu Türkiye'nin Irak'a yönelik politikasında eksen kayması yaşanmıştır. ABD'nin Irak'ta menfaati değişince Saddam'ı tokatladı, yola getirmeye, burnunu kırmaya yöneldiği için Türkiye, batı ittifakında yer aldı. Uluslar arası politikada meydana gelen değişiklik sayesinde Türkiye'nin Irak Türklerine yönelik bakışı, tavrı, yaklaşımı kökten değişmiştir.

Türkiye'nin Irak politikasındaki değişim sonucu, Türkiye, kendi ülkesinde yaşayan Irak Türk toplumunun ileri gelenleri ile yakın ilişkiler kurdu. Bilgi alışverişine girdi. Türkiye'nin devlet politikasında Irak Türkleri önemli bir madde oluşturdu. Buna paralel olarak Irak Türk davası çok net biçimde Türk kamuoyunun da gündemine girdi. Eskiden Kerkük neresi, Türkçeyi nereden öğrendiniz soruları gelir ve Irak Türkleri bilinmezdi. Zaman unutturur. Irak'ta yıllar boyu uygulanan adaletsiz yönetim sonucu, feryat kesilmedi. Çözüm adil olmayınca inilti kesilmedi. Mutluluk olmaz.

Son dönemde Irak Türkleri adına sevindirici bir gelişme de Cumhurbaşkanlığı danışmanları içine Ortadoğu Danışmanı olarak Erşad Hürmüzlü'nün getirilmesi olmuştur. Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Erşad Hürmüzlü'yü Körfez Konseyi'nde çalıştıkları dönemden tanımaktadır. Zengin kültürü, Arapça ve İngilizceye olan vukufiyeti, Arap ülkelerindeki basın yayın hayatı üzerindeki malumatı, ülkelerin iç sorunları hakkında sahip olduğu detay bilgiler, bölgenin öne çıkan portreleriyle tanışıklığı Erşad Hürmüzlü'yü Türkiye için Türkmenler için önemli bir pozisyona taşımıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin Arap dünyası ile gelişen ilişkilerinde şüphesiz perde arkasında Erşad Hürmüzlü'nün büyük emekleri vardır.

Irak'ta asude,mutlu hayat yaşanması için Türkiye, bir şeyler yapmalı. Irak Türkleri, insanca yaşamak istedi. Ayrılıkçı olmadılar, devletlerine isyan etmediler, silah kullanmadılar ama en büyük cezayı Irak Türkleri gördü.Bu kabul edilemez bir durum. Saddam varken devam eden zulüm, Saddam gittiğinde de bitmedi. Eskiden yapılan yanlışlar, artarak devam etti. Saddam gitti yenisi geldi.

Her yıl okumak için Türkiye'ye müracaat eden Irak Türklerinin sosyal bilimler alanındaki bölümlere yönlendirilmesi çok önemli. Önceleri bu konuda bir yanlış yapıldı. Gelenler daha çok tıp,mühendislik ve mimarlık alanlarına yönlendirildi. Artık bu yanlış yapılmıyor. Irak

Türkü gençlerimiz için Türkiye’de üniversitelerden kontenjan talep ediyoruz. Taleplerimizi daha çok sosyal bilimler, uluslar arası ilişkiler, hukuk, siyasal bilimler,sosyoloji, eğitim bilimleri ve uluslar arası hukuk gibi alanlarda kullanıyoruz. 5 -6 sene sonra bu bölümlerden mezun olmuş Irak Türk gençleri göreve başlayınca meyve verilmiş olacak. Türkiye’deki üniversitelere girmek isteyen Irak Türkleri için ciddi bir eleme söz konusu oluyor. 50 öğrencilik bir kontenjan için 1000’e yakın insan başvuruyor, içlerinden en liyakatli olanlar YÖK görevlileri tarafından sınav ile seçilip, belirlenmiş kontenjanlara aktarılıyor. Türkiye’de üniversitelere yerleştirilen Irak Türkü öğrencilerin takipleri konusunda da geçmişe göre mesafe aldık. Burs almak amacıyla ayda bir Irak Türk Dernek ve Vakıflarına gelen öğrencilerin takipleri yapılıyor. Bilgilendirici seminerler yapılıyor, irtibat bilgileri alınıyor. Her fakülte için, bölüm için Irak Türkleri için öğrenci temsilcileri seçilip bu temsilciler üzerinden takipler yapılıyor. Ders durumları kötüye giden öğrenciler, devamsızlık gösterenler,dernek temsilcilerimiz tarafından uyarılıyor,netice alınmazsa aileleri bilgilendiriliyor.

GÖRÜŞME 13:

MİTHAT İBRAHİM

(Irak Türkleri Adalet Yardımlaşma Ve Dayanışma Derneği Başkanı)

İstanbul, 15 Ağustos 2009

Türkiye’deki hayatımız 1991’de başladı. Derneği 2007 Mart ayında kurduk. Bu güne kadar devam ediyor. 6 yıl Ankara’da kaldık. Türkiye Cumhuriyeti anayasasına göre ülkede 5 yıl doldurunca evrak takdim hakkınız var. 1997’de ben Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçtim. Bürokrasi işleri biraz zor oldu. Türkiye, denge için, Türkmeneli boş kalmasın diye vatandaşlık verme konularında biraz dikkatli. Iraklılarda genelde vatan nefreti vardır. Vatan nefreti yerleşmiştir. Vatan hasreti-vatan sevgisi nedir memleketi kaybedince fark ettik. Bu konuda Türkiye’deki halktan çok şey öğrendik. Vatan sevgisini, vatan kıymeti bilmeyi Türkiye’den öğrendik. Türk insanının bambaşka bir vefası var. Meğer bizden değil

yönetenlerden kaynaklanıyormuş bizdeki durum. Derneğimizin faaliyetleri 2 yönlü: Türkiye'deki Irak Türkleri ve Iraktaki Türkler için. Baktık ki Irak Türklerinin ana sıkıntısı, en önemli ihtiyaçları geçim ve sağlık. Geçim için biz hayır kurumları ile irtibata geçtik. İHH, Cansuyu, Denizfeneri gibi derneklerle irtibata geçtik. Vesile olduk. Şu an derneğimize kayıtlı 200 aile var. Yüzde doksanı Türk. Az da olsa Kürt ve 2 de Hristiyan aile var. İnsani yardım dine mahsus değildir. Sağlık konularında ise dernek başkan yardımcımız ayda bir gün derneğe gelip ücretsiz hizmet sunuyor. Her ayın ilk Cumartesi günü gelir reçete yazar. İlaçların da yüzde doksanını İHH ile temin ediyoruz. Ramazan, kurban gelince ihtiyaç sahibi Irak Türklerine gıda et dağıtıyoruz. Şimdi biz bunlara iş te arıyoruz. İşe koyuyoruz. Sonra öğrenciyse yardım ediyoruz. Burs bulur kitap alırız. Türkiye'deki üniversitelerdeki hocalarla tanıştırırız. Piknik, spor, gezi oluyor. Gelen öğrencilere Türkiye'nin tarihi desteği var özellikle senede 80 öğrenci gelir. Kaç yıldır yurt, yiyecek, paso, sağlık gibi alanlarda destek veriyoruz. Bunlar Iraklı Türkler için büyük destek. Irak'tan Türkiye'ye Irak Türklerinin gelişleri yılda 50 – 60 kişi devam ediyor. Herkese aynı mesafede yardım yapıyoruz.

Irak'a yeniden dönme konusunda görüş;

Yeniden ülkeme dönmek ümittir hayaldir. Temenni ederim, imkansız değil, sonuçta benim memleketimdir inşa etmek isteriz. Memleketimiz ellerde kaldı. Dünyanın gözü önünde herkes bir pay almak istiyor bizim memleketimizden.

Türkiye'nin politikaları hakkında;

Türkiye'nin Musul'da, Erbil'de, Süleymaniye'de Kerkük'te konsolosluk açması iyi olur. Türkiye'nin eskiden bakışı iyi değildi. Çözümü de yoktu. Sanki işte yapılınsın diye yapılıyordu. Türkiye daha eskiden bile sahip çıkmalıydı kalıcı hedefli politikalar ile teşkilatlandırabilirdi. Türkiye'de sistem değişti. Irak'ta herkesin bir rolü var. Türkiye'nin neden olmasın biraz geç kalındı. 2000'den sonra bir şeyler başladı. Bizim arkadaşımız hariciyedeki yetkiliye sordu Türkiye'nin Irak politikasını, 70 sene Türkiye'nin Irak dosyası dolaptaydı. Şimdi var. Türkiye sahip çıkmayınca Irka dayalı zulümler çok oldu. Kerkük bir harabe ama herkes Kerkük'e odaklanmış, Petrol için. İşgal öncesi 800.000 olan Kerkük nüfusu, şu an 1300.00 -1400.000'e ulaştı. ABD göz yumdu serbest bıraktı. Hatırlarsanız işgalin ilk günleri Irak şehirleri tek tek düşüyordu. Kerkük'e varmadan önce, Kerkük düşmeden önce Abdullah Gül Türkiye Dışişleri Bakanı idi. Demeç verdi. Kerkük'e Kürt Peşmerge girmesin diye. Öngörüde bulundu. Girdiler karşı çıktı, geçici olarak geri çekildiler sonra Celal Talabani ve

Mesut Barzani'nin adamları tapu dairesini yaktılar. Arsa ev gözükmeyen diye yaptılar. Sonra Kerkük'e kendi göçleri başladı. Erbil'den Dohuk'tan, İran'dan, Türkiye'den şu anda bile yerleşenler var. Buradan gidenlere destek veriliyor. Kerkük'ün yerleşim coğrafyasında kanuni olan ve olmayan yüzde 25 gayri meşru yerleşim gecekondur gibidir. Kerkük'teki Türkmen nüfusunun sayısı net değil, Irak'ta genel nüfus diye bakarsak; Irak Telafer'den Mendeli İran sınırına kadar çizgide Musul, Erbil, Kerkük, Diyala da Türkmenler var bu şehirler ve ilçelerinde 1957 sayımında ve 1977 sayımında tespit edilmişti. Irak istikrarlı idi o zamanlar, sistem vardı, güç vardı. O yılların sayımına göre Irak'ın yüzde onunu Türkmenler oluşturuyordu . Şu an 30 milyon nüfus var yüzde 8 desek 2.4 milyon var ama kendini Türkmen yazdıran azdır. Mesela Telafer Irak'ın en büyük ilçesidir. 400.000 bazı rakamlarda 500.000 nüfusu vardır. Bu nüfusun yüzde 99'u Türkmendir. Ama Saddam döneminde yüzde 90 halk kendini Arap yazdırdı korkudan. Şu an sanki bir Körfez ülkesi gibi ülkesi başında geleneksel Arap giysisi taşır Türkmenler. Erbil de keza öyledir. Erbil aslında Türkmen kenti Selçuklu kentidir. TC Dışişleri bakanı Ahmet Davutoğlu, Erbil kalesine çıktı hatıra fotoğrafı çekti. Erbil'de şu anda Türkmenler Türkmence konuşmaya çekinir. 1930 yılına kadar Erbil'de Kürtçe bilen yoktu. Kürtleri Erbil'e yerleştiren İngilizlerdir. 1930 yılında İngilizler Erbil'de Kürtçe kursu açmışlar. Türkmenler şehirde azınlık görünür oysa bölgenin büyük aileleri Türktür mesela Çelebi ailesi. Ama şehir şu an Kürtleştirildi bu zulümdür. Şartlar değiştiğinde Türkiye'den de Irak Türkmenleri gider. Nitekim giden oldu ama az oldu. Saddam gidince buradan geri dönenler oldu ama durum daha iyi olursa herkes döner. Derneklerle irtibatımız iyi durumda iftihar ederiz Hürmüzlü Cumhurbaşkanımızın Ortadoğu baş danışman. Cumhurbaşkanlığı köşkünde yapılan iftarda beraber olduk. Cumhurbaşkanı her zaman Türkmenlere destek çıktı, akrabamız dedi. Sahip çıktı projelerimizi destekledi. Türkmenlerin güçlü olmasını isterler siyasi hayatta rol almasını eğitimle sağlıklı ileri olmasını ister her zaman destek oldu. Ortak harekete vesile oldu.

GÖRÜŞME 14:

İZZETTİN KERKÜK

(İzzettin Kerkük Kültür Vakfı Genel Başkanı)

İstanbul, 22 Aralık 2009 - 9 Ocak 2010

1929 Kerkük doğumluyum. İlk ve orta öğrenimimi Kerkük'te tamamladım. 1950'de Üniversite eğitimime İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde başladım. 1961 yılında Türkiye Hariciyesinde göreve başladım. Arapça ve İngilizcem var. Fransa görevimden bir miktar da Fransızca. 1964 yılında idari kadroya geçtim. Devlet görevim sürerken Sönmez Ateş müstear adıyla yazılarımı neşrettim.1990 yılında kendi isteğimle emekli oldum. Kerkük vakfını 1997 de kurduk, halen vakfın işleriyle ilgiliyim. Genel Sekreterimiz Suphi Saatçi'dir. 2005 yılı Aralık ayında eşim vefat etti. Yaşamın müsaade ettiği ölçüde Irak Türklerine katkısı olabilecek çalışmalara destek oluyorum. Tamamlamaya çalıştığım bir çalışma var. İnşallah ömrümüz vefa ederse onu tamamlamak istiyorum.

Bu gün Irak'taki gelişmeleri nasıl yorumlarsanız,

Irak'taki şehirlerin nüfus durumuna bakılınca Musul'un içi Arap etrafı Türk'tür. Erbil ise içi Türk etrafı Araptır. Kerkük ise içi de dışı da Türk'tür. Kürtler İran'dan gelen Kürtlere ev, maaş, veriyorlar. Petrolden gelen hisseyi bu yönde kullanıyorlar. Kerkük'e 600.000 Kürt girdi. 10.000 giden yerine 500/600.000 getiriyorlar. Ve Kürtler sayılarını fazla göstermek için iki yerde oy veriyor. ABD, Irak'tan çekilirse Araplar Kürtleri yer. ABD, PKK'yı tasfiye edeceğiz diyor ama samimi değil. Mümtaz Soysal'ın Türkiye'deki ayrılıkçı Kürtler ile Irak'taki Türkleri değişme teklifi pratik değil. Bölgenin coğrafyasını bilmeyen bu konuyu tam anlayamaz. Kürtler dağlık bölgede, Araplar çölde yaşarlar, Türkmenler ise şehirde. Türkmenlerin silahı tabancası olsa bile gidecek, kaçacak yerleri yok. Anadolu'ya gelen Türkler de Irak üzerinden gelmiş.

Tarihi süreci iyi bilmek gerek, İngilizler Irak topraklarını almak için çok siyaset yaptılar. Türkiye Musul dedikçe İngiltere Hakkari'yi de istedi. Bölgeye gelen komisyon dahi raporunu Türkiye lehine vermişti. Ancak cemiyeti akvamda İngiltere konuyu kendi lehine çevirmiştir.

Bölgede ABD nin etkisi çok belirgin , ABD tezkerenin intikamını Türkmenlerden almıştır.

Irak'ta Türkmenler, birkaç açıdan eli kolu bağlı kalmıştır. Kürtler dağa kaçıyor. Kışın dağda Saddam'ın askerleri bile onlara ulaşamaz.Türkmenlerin sosyal yapısı da jeopolitik durumları da silahlanıp dağlara kaçmaya,dağlardan bir mücadele başlatmaya müsait değil. Silahlı mücadeleye Türkiye de destek vermez. Yıllarca Türkiye'nin de tavsiyesi silahlı mücadeleden uzak durulmasını telkin şeklinde olmuştur. Türkmenler ancak kendilerini korumaya yöneldiler. Çok şehitler verdiler. Ülkede tam bir despot idare mevcuttu. Saddam her dakika televizyonda, her gün gazetede idi. Okula giden çocuğa sorarlardı Saddam'ı sever misin diye çocuk "ben severim ama babam sevmez, evde televizyonda görünce kızıyor, kapatıyor" derdi

ve sadece bu bilginin bile okul aracılığı ile öğrenilmesi öğrencinin babasını hapse atmaya yeterli idi. Bu bir şey mi Altinköprü katliamında diri diri toprağı açıp Türkmen gömdüler. Olayda yer alan bir Baasçı kendisi anlattı. Öldürülen bir insanın taziyesine bile Baas idaresinin tahammülü yoktu. Saddam böyleydi . Barzani ise Talabani' den farklı değildir. Daha beter ve daha acımasızdır. Engel Türkiye'dir. Türkiye'den çekinmeseler farklı şeyler olurdu. Kürtlerin Basra'dan İskenderun'a hayalleri, haritaları var. Bir Saddam gitti yerine 4 Saddam geldi. Talabani , Barzani, ABD, Yahudiler. Askeri eğitimlerin verilmesinde Yahudiler aktiftir. ABD ve Yahudiler bölgede İran'ın güçlenmesini istemiyorlar. Özal döneminde Türkmen bölgesinin Türk ordusu tarafından ilhakı düşüncesi vardı. Zemin zaman müsaitti. Ancak kamuoyu ikna edilememişti. Saddam'dan korkuluyordu. Kuveyt, İsrail ve Suudi Arabistan, Saddam'ın korkusuna Türkiye'ye yeşil ışık yakmıştı. Arap ülkeleri de Saddam gitsin de ne olursa olsun diyorlardı. İsrail ve ABD de Türkiye'ye karşı gelmezdi. Necdet Toruntay karşı geldi. Bir de kamuoyu ikna edilemedi. Saddam korkusundan o dönemde Fransa'da halk marketlere hücum etmişti. Makarna satışları arttı. Propaganda çoktu. Halepçe Katliamı ile ilgili devrin Iraklı bakanı Tarık Aziz, Halepçe'nin imhası için Talabani'nin isteği olduğunu ifade etmiştir. Halepçe katliamının fotoğraflarını da bir Türk fotoğrafçı çekmiştir.

Türkmenler için en kestirme yol; Bölgede Türk Üniversitesi, Hastanesi, şirketlerinin Türkiye tarafından açılmasıdır. Halen Kerkük'te Türkiye'nin hastane, okul açmasına izin vermiyor Kürtler. Habur sınır kapısı da Kürtlerin gelirini çoğaltıyor. Oysa Kerkük'ün büyük ailelerinden Neftçilerin petrol kuyuları vardı. Elllerinde Sultandan berat, Atatürk'ten imzalı belge var. Ama izin yok petrol üzerindeki gelir 500.000 sterline elden gitti. İngiltere BP, Shel bu gün petrolü işletiyor.

Bölgeden çok kıymetli insanlar çıkmıştır. Nermin Neftçi kültür bakanlığı da yapmış bir Türkmendir. Salih Neftçi keza büyük bir ekonomist, Lütfi Kırdar'ı da tüm Türkiye tanır.

Kerkük vakfının bir misyonu var. 11 yılda 40 eserlik bir Türkmen kütüphanesi kurulmuştur. Vakfımızın çalışmaları Türkmen davasına ilgiyi de artırmıştır. Pek çok doktora tezi yapıldı. Yurt dışından da yerli yabancı pek çok araştırmacıya destek verdik. Amerika, Fransa ve Avrupa'nın pek çok ülkesinden yerli yabancı gelenler oldu.

Türkmenler sadece Saddam'a direnmedi. Kürtlere karşı da direndiler. Türkiye'ye kaçak yollardan gelip Ege'de boğulan Türkmenler oldu. Türkiye'ye gelmek isteyen Türkmenlere Türkiye kalın diyor. Türkiye'ye gelmesin diyor. Gidemeyenlere zulüm edenler de, gelsin

Türkiye kurtarsın diyor. Yere düşen gazetede Saddam'ın resmi var ve sen resme bastın diye Türkmen öldürmüşlerdir. 2000 ila 3000 arası şehit var. Astığı Türkmen için ip parası bile istiyordu Saddam yönetimi. Saddam'a Türkmenler hiç silah çekmedi. Kürtler silah çekti. O halde neden Saddam Türkmenlere daha çok zulmetti. Kürtler dağlık alanda yaşadığından Saddam'ın askeri kışın Kürt bölgelerine giremiyordu. Saddam zalimdir. Kendi torunlarını öldürdü. Damadı korkudan Ürdün'e kaçtı. Affettim dedi gelince onu da öldürdü. Tam bir korku devletiydi Irak . Seçim referandumuna hayır diyen bir Arap aşiretinin tüm mensuplarını öldürttü. Yok etti. Kendi konseyi ile yaptığı toplantıda "yoruldunuz" diyen kendi çalışma arkadaşını elleriyle öldüren bir zalimdir. Saddam Hüseyin, ilk öldürme fiilini 14 yaşında yaşamıştır. İlk aşk derler ya Saddam'ın da ilk cinayeti.

Bu gün Barzani yasak koymuş, tüm Türkçe yayınlara. Türkçe Sözlük bile yasak. Suriye üzerinden sokuyoruz kitapları. Üzerinde "Kardaşlık" dergisi yakalanan hapse girer. Ambargo hala var.

Kerkük'te İhsan Doğramacı, üniversite açmak istedi. Kürtler izin vermedi. Türkiye'ye eğitim için gelen Türkmenler son zamanlarda daha çok master ve doktora için geliyor. Bölgede Türkmenlere yönelik Türkmeneli televizyonu var.

Irak'taki Türkmen varlığı inkar edilemez bir hakikat. Kerkük'te Matbuat Tarihi isimli esere bakılsa çıkan tüm eserlerin Türkçe olduğu görülür. İngilizler işgal sonrası Irak'ta (Kerkük) Necme adıyla Türkçe gazete çıkartmışlardır. Sonra Kerkük adıyla belediyeye devredilmiş. O devrin ilanları, mahkeme kararları, ihale ilanları, Türkçe yayınları var.

GÖRÜŞME 15:

MEHMET TÜTÜNCÜ

(Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Genel Başkanı)

İstanbul, 24 Ağustos 2009

1970 yılında Kerkük'te doğdum. İlk orta ve lise öğrenimimi Kerkük'te bitirdim.1991 Körfez savaşından sonra Türkiye'ye geldim. Türkiye'ye gelişim zor oldu aynı hengâmeyi yaşadım. Belli süre mülteci kampında kaldıktan sonra İstanbul'a yerleştim.MarmaraÜniversitesi iletişim fakültesini kazandım. Gazetecilik okudum. 2001 yılında mezun oldum. Türkiye Gazetesi dış haberlerde çalıştım sonra ticarete döndüm. Aktif ticaret hayatım devam ediyor. 1991 senesinde 1992'de Kuzey Irak'ta Irak Milli Türkmen partisinde görev aldım. Partinin Türkiye ofisinde çalıştım. 1994'den beri Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Cemiyetinin

çeşitli kademelerinde, gençlik kollarında çalıştım. Başkanlık öncesi en son görevim 2002 - 2004 yılları arasında Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Gn. Başkan yardımcılığı oldu. 2008 yılı genel kurulda arkadaşlarımız hüsnü teveccüh gösterdiler. Genel başkan seçildim. İTKYD, 1959 yılında kurulmuş Türkmenlerin en eski sivil top örgütüdür. İTKYD nin kurucuları arasında İzzetin Kerkük tek ayakta kalan isimdir. Hareketin ilklerindedir. 1959 Kerkük Katliamı o zamanın Komünist Kürtlerinin Türkmenlere yaptığı katliamdır. Öncesi de Kürtlerin Türkmen bölgesine yerleşme çabası vardır. Türkiye’de iki Kerküklü, Türkmenlerin ızdırabını dünyaya duyurmak için teşebbüs etmişti. İTKYD, 1959’da kuruldu. Mücadele devam etti. Sadece sivil toplum örgütü olarak kalmamış 1990’ a kadar siyasi mahfilde de Irak Türklerini temsil etmiştir. İTKYD öncesinde Türkmenlerin başka bir örgütlenmesi yok. Zira baskı yüzünden Türkmenler bir siyasi yapı kuramamış 1990 a kadar İTKYD okul gibi hizmet vermiş, davamıza çeşitli sivil toplum örgütü ve kuruluşlarda hizmet veren pek çok isim , pek çok insan yetişti bu dernekte. İster Türkiye’de ister Arap topraklarında, ister batı dünyası ve tüm dünyada. Tüm dünya derneğimizi bilir ve tanır. İTKYD sürekliliği olan bir dernektir. Pek çok alanda hizmet üreten bir dernek. İnsan hakları konularında, sosyal projelerde, maddi sıkıntıların giderilmesinde, sağlık problemlerinde, Türkmenlerin devlet ile yaşadığı resmi ilişkilerde, iş bulmada, pek çok konuda yardımı olmuş aynı zamanda yaptığı yayınlar ile başta Türk kamuoyu olmak üzere Türkmenleri ve mücadelesini dünyaya tanıtmak, duyurmak için çeşitli vesileleri kullanmış bir dernek. Şu an 7-8 Türkmen sivil örgütü Türkiye’ de var. Belki onlarcası Irak’ta var. Bunlar arasında ulvi görev devam ediyor. Ancak eskisi gibi değil. Artık Türkmenlerin siyasi kurumları var. İTKYD siyasi alandan çekti kendini. Daha çok destek boyutunda. İTKYD İnsan hakları, kültürel faaliyetler ve sosyal yardım boyutu ile pek çok alanda Türkiye’ye yerleşmiş Irak’tan eğitim ticaret için gelenlerin ilk adresidir. Bu kuruluşun serüveni böyledir. Kayıtlı üye sayısını değerlendirirken iki çeşit sistem var. Aktif üyeler, genel kurulda yer alanlar. Derneğin üç şubesi var İzmir, Konya ve Ankara. Genel kuruldaki üye sayısı 350. Bunun dışında 5000 civarında fahri üye var. Bu 5000 kişiden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan 1500 civarında. Irak Türkleri için 2004 yılı itibarıyla oturum izni almamış bizde kayıtlı Irak Türkü sayısı 2000 kişidir. Yaklaşık 10.000 de oturma izni olan var. Daha vatandaşlık almamış, iş yapan, 6 aylık verilmiş, eğitim amaçlı, tedavi, turistik amaçlı, uzun vadeli kronik hastalığı sebebiyle gelmiş olup oturum alanlar da bu sayının içinde. Derneğe bir şekilde bağlı olan 5000 insan var. En az senede bir kez gelen, uğrayan sayısı ise Türkiye geneli 25.000 -

30.000 olduğunu tahmin ediyoruz. Türkiye’de Irak Türklerinin en eski sivil top örgütü olarak paylaştığım bu bilgiler gerçeğe çok yakın rakamlardır.

Irak Türklerinin en yoğun olduğu ülke neresidir?

En çok Türkiye’de Irak Türkleri vardır. İstanbul diasporanın merkezidir. Anavatan her ne kadar Türkmeneli ise de Türkmeneli toprakları dışında vatan İstanbul’dur. İzmir, Ankara, Konya, Bursa’ da Antalya’da var. Kayseri’de Türkmen kitle var. Dernek var. İstanbul’dan sonra merkez Ankara’dır. Niye Konya denilirse, Ankara merkezdir. Selçuk Üniversitesinde Türkmen kökenli önceden gelmiş öğretim üyeleri var. İlk gelenler hemşerilerinin yanına gitmiş, iş imkanı ve hayat daha ucuz. Adapazarı, İzmit’te Ege’de pek çok yerde Türkmen var sayıları bizce net değil. Üniversite, yüksek lisans, doktora seviyesinde eğitim alan, düzenli irtibat kuranlar var. Çıkan dergilerimiz var. Önemli bir toplantı olsun 3000 kayıtlı cep telefonu var. Mesaj gider. Tabi her toplantıya gelmezler. 50 kişilik mekânımız var. Bir de üniversitelerde okuyan Irak Türkleri derneğimizle irtibatlı. Yüksek lisans yapan sayısı İstanbul’da 60 Ankara’da 450. Bu rakam son dönemde artmıştır. Irak’tan Türkiye’ye yılda 50 yüksek lisans ile 80 lisans kontenjanı var. Bu sayı içinde yer alan Irak Türkü sayısı Kürt ve Araplardan fazla. Irak’ta etnik ayırım bu kadar yoktu eskiden puan yeterse üniversiteye girerdin. Yüzde 70, 80 rahatlık vardı. Özellikle 1970 sonrası Saddam rejiminin Türkmenler üzerinde baskısı arttı. İstedğin puanı alsanız da üniversiteye girmenize izin verilmezdi. Araplar puanı yetmese de üniversiteye girer, Kürtler de devlet kademesinde yer bulur, adamını bulur, Türkmenler mağdur bir de Hristiyanlar. Türkmenlere de Türkiye kontejan artırmış, sonradan Kürt kontejanı da artırılmıştır.

Geleceğe baktığımızda bir yandan Irak ta 500.000 Kürt gerçek mi. Ayrılan denem rakam BM tespitiyle dir 10.000 de tahmin. 10 .000 de garanti değil, tespit gıda karnesi ile oluyor, tüm ailelere ambargo döneminde karne verilmişti. Pek çok iş gıda karnesi olmadan yapılamazdı. BM tespiti 12.600 insan Saddam dönemi Kerkük’ten göçe zorlandı. Kürtler diyor ki göç edenlerin 10.000’i Kürttür. 2000’i de Türkmen, Arap ve Hristiyandır. Kürtler zaten Kerküklü olmadığından sürüldü. Kuzeyden eski politika ile Kerkük’ün varoşlarına yerleştiler. Hükümet fark edince sürüyordu. Derme çatma evlerde yerleşiyorlardı. Nereye varacak bu iş? Nüfus kıyaslanınca ne olacak, birinci derecede geleni geri çıkarmak lazım. Devlet gücü olursa Irak’ta bu olabilir. Araplar da mevcut durumdan asla memnun değiller. Irak’ta Saddam’ın tüm toplum üzerinde baskıcı rejiminden sonra 8 yıl süren Körfez savaşı Irak halkını yıldırıldı, her yönden çökertti. Nefret geldi herkese, yurt dışına kaçmak için ölüm göze alındı. Bezginlik ve

sosyal çöküntü neticesi Türkmenlerde ve Irak genelinde bıkkınlık oldu. Kan ve savaş durmadan devam etti. Bu durumdan 1991 - 2003 arası 12 yıllık kritik dönemde Kürtler istifade etti. 1991'de Irak'ın kuzeyinde 36. Paralel Kürtlere güvenli bölge oldu. BM dahil her kanalla güvenli bölge desteklendi. Hatta Irak'a ambargo biraz yumuşatıldı. Gıda karşılığı petrol satmaya izin verildi. İlaç alınması için. Ancak satılan petrolden nüfuslarına oranla Kürtlere daha yüksek bir yüzdelik gelir verildi. Kürtlere yüzde 13 ama Irak'ın satışının yüzde yüzü üzerinden verildi. Kürtlere yüzde 26 oldu. Yüzde 77 tüm Irak'a, yüzde 26 Kürtlere oldu. Avrupa ve Türkiye dahil güvenli bölge desteklendi. Türkiye meseleye PKK penceresinden baktı PKK barınmasın, Kürtler PKK'ya destek olmasın diye. O zaman da, halen de Türk yetkililerinin sınırda karargahları var her şey biliniyor. PKK'nın da yeri belli. Türkiye belli zamanlar Barzani'ye silah verdi PKK'ya kullansın diye. Türkiye güvenlik politikası gereği günlük politika uyguladı. Bölgeye 3 bakanlık baktı, politikalar da başarılı olmadı. Asker başka, iç başka, dış başka. Hem askeri silahlı boyut hem de siyasi boyut vardı ihtilaf oldu. Kürtler gücünü artırdı. Diğer tarafta Saddam zulmü altında 12 sene boyunca hem Saddam'ın hem de ambargonun yaptığı tahribat batı tarafından görülmek istenmedi. Irak'ı öyle bir yapıya sokmak istediler ki bir daha rahatsızlık verecek güce ulaşmasın, istendiği zaman parçalanıp bölünecek koşul ayakta tutulsun. Irak'ın güneyindeki Şii güçleri tahrik edenler var. Özellikle bölgede İsrail'i rahatsız edecek bir güç olması istenmiyor. Irak 8 yıl İran'a karşı bir nevi Araplar adına savaştı. İran'ın Kuveyt'le, Katar'la, Suud'la sınırı var. Bunlar küçük ama zengin ülkeler. Irak ordusu bir nevi onların koruyucusu oldu. İhaleyi Irak'a yıktılar. İsrail'e de karşı her zaman tehdit oluşturan Irak ordusu bölgenin en güçlü ordusuydu. Bir şekilde ortadan kaldırılmak istendi, halk ne kadar zarar görse de batı duruma göz yumdu. Beklediler ki içten çöksün. Ama halk perişandı, belki 10 yıl geçse de halk Saddam'ı kendi yıkamazdı. Saddam çok para harcardı. 50 koruma yerine 1000 korumayı çok iyi besledi. Techizat, maddi destek verirdi. Fakat en ufak ihtimale karşı af yoktu. Ortadan kaldırırdı. Irak halkının Saddam'ı kaldırma şansı olmadı. Belli dönem Saddam'ı orada tuttular. 1991'de Saddam neredeyse çökmüştü. Batı, İran tehdidinden korktuğu için Saddam'a müsaade etti. İran'a bölgede karşı duracak güç yok. İran dini bir yapı. Şii çok Irak'ta. Yüzde 60 Şii belki daha fazla. İran istesi Irakın altını üstüne getirir. ABD'den etkili. Özellikle Saddam uzun yıllar Şiilere acımasızca baskı yaptığı için Irak'lı Şiiler şimdi İran'a daha yakınlar. Irak'ta Şii kesim daha devrimci, başkaldıran bir topluluktur. Dini ve sosyal yapıları buna uygun. Şii kesimde dini liderin bir fetvası çok etkili iken Sünnilerde böyle değildir. Bir fetva ile büyük kesim ataklanır.

Sünnilerde böyle bir fetva mekanizması yoktur. Sünniler kendi içinde daha çok bölünmüştür. Şiiiler ise Irak'ta tarihi bakımdan birbiribe daha çok bağılıdır. Irak'ta Şii nüfus çok olsa da İngilizler yönetimi nüfusları az olan Sünnilere vermiştir. Irak kurulu berii yönetim Sünni olmuştur. Yönetimden dışlanan Türkmen ve Şiiiler olmuştur. Telafer, 1920 Kaçakaç olayları örnektir. Ayaklanmalar olduğunda İngiliz ordusu kan dökmüştür. Bu iki kesim İngilizlerce cezalandırılmıştır. Baas yönetimi ile de Türkmenler çatışmıştır. Saddam kürtleri sevmezdi. Kendinden başka kimseyi sevmezdi. Yönetimden uzak olmak Şiiileri rejime karşı olmada birleştirdi. Dini liderleri de güçlendi. Saddam rejiminden kaçan Şiiiler İran'a kaçtı. Büyük silahlı güç oldular. Irak'taki Şiiiler üzerinde eskisi kadar olmasa da İran etkilidir.

Göç devam ediyor, Türkmenler Irak'ta devlet kademelerinde çok zayıflar. Güvenlik birimi yok, iş yok. Güvenli bir yaşam yok ve baskı devam ediyor.

Türkmenler sadece Kerkük'te değiller, dağınık yaşarlar, ancak Telafer'de 400.000 Türkmen vardır. Süreç bu şekilde devam ederse göç sürerse Kerkük Kürt şehri olur. Nüfus artışı çok fazla, Irak'a Kürt göçü de devam ediyor. Türkler ise Irak'ı terk ediyor, tersi göç var. Irak Kürdistanı dışarıdan müdahale olmazsa geçinemez, Habur geliri yüzünden Barzani ile Talabani arası çatışmalarda 20.000 kişi öldü. Talabani'ye İran destek oldu. Barzani de Saddam'dan yardım aldı. Talabani'den Erbil'i kurtardılar. ABD oraya girdi.1996 Ankara mutabakatı oldu. Baas gücü oluşturuldu. Sonra Ankara süreci ve Washington süreci başladı. Talabani ve Barzani'ye kırmızı pasaport verdiler.

Irak'ta Türkmenlerin kaçacak yeri yok. İran yanlısı Peşmergeye İran destek veriyor. Saddam 35 yıl göç yaptırdı. Kerkük, petrolünden dolayı Türkmen şehri olmaz. Araplar, devlet kontrolünde yerleştiler. Mülk almak Türk'e yasaklandı. Gayri menkul alamaz ancak satabilir. Şimdi sistemli biçimde köylerden Kerkük'e maaş vaadiyle nüfus naklediliyor. ABD para veriyor. En kritik noktada Kürtler var. Demokrasi Irak'ta uzak. 2006'da Tuzhurmatu'da Kürtler Türkmenlere saldırdılar. Halk tepki gösterdi. Kürtler silah attı. Türkmenler öldü. Kerkük'te yürüyüş oldu. Hazırlıklı idi yürüyüş. Çatışma oldu. Kaymakamlığı yaktılar ateş açılan yere ateş açtı Kerküklüleri. Bunun üzerine silah ve araba fiyatları 8/10 kat arttı. Korkudan şalvarı indirip kot giydiler. Türkmenlere telkin hep uslu durun şeklinde oldu Türkmenler de bunu dinlemiştir. Sadece Telafer bile yeterdi. Talabani bir Türk binbaşı ile görüşünce sevinirdi. 1991'de Türkiye bölgede istediğini yapabiliirdi. Çekiç güç Kürtleri besledi.

Ambargo ile gelen fakirlik yozlaşmaya yol açtı. Saddam dini de politikalarına alet etti. Dini de tahrip etti. Okullarda eğitim seviyesi düştü. Geçmişte lise bitiren üniversite bitirmiş gibi kültürlü idi oysa Saddam dönemi, eğitimi bilimsellikten çıkardı. Eğitim Saddam'ı övme sistemi olmuştu. Pek çok öğretmenin öldürülmesi, ahlaki çöküntüye yol açtı. Bu gün eğitim perişan durumda.

Irak Türkmenlerine Türkiye'de okuma için sağlanan imkân iyi bir fırsat olsa da gelecek öğrencilerin seçiminde, tercih edecekleri bölümlerin belirlenmesinde, okul dönemince takiplerinde, mezuniyet sonrası Türkmen hareketine katkı konularında planlı bir çaba olmadığı malum. Genelde mühendislik ve mimarlık alanına yoğunlaşma var. Oysa sosyal bilimlerde daha çok ihtiyaç var. Bir de gelen Türkmen öğrencilerin Ankara'da Irak Türkmen cephesi ve diğer Türkmen siyasi örgütleriyle irtibatı olmasına izin verilmiyor. Bu gün de gelen Türkmenler ile planlı ilgilenme olmadığına Türkmen şuurundan uzaklaşma oluyor.

GÖRÜŞME 16:

HADİ ASKER

(Müziyen)

İstanbul, 22 Aralık 2009

1955 doğumluyum. Müziyenim. Keman, Ud, Gitar çalar ve eğitimini veririm. Irak Türklerinin önde gelen müziyenlerindenim. 1998 de Türkiye'ye geldim. 2003'de geri dönüp tekrar 2006'da geldim. 13 yıl Irak'ta zorunlu askerlik yaptım. Dernekler ile irtibatım var. Türk Dünyası festivallerine katıldım. Irak'ta savaş bitmeden tezkere yoktu. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı değilim, prosedürü çok. Türk halkından destek gördük. Ordumuzun Türkmen meselesine desteği çok güzel.

GÖRÜŞME 17:

DR.ARAS NEFTÇİ

(Aras Neftçi, Mimar, Akademisyen)

İstanbul, 23 Ocak 2010, 7 Şubat 2010

Türkiye'ye üniversite okumak için geldim. Okulumuz bittiğinde Türkiye'deki yasal mevzuattan dolayı herkes gibi bir kısım güçlüklerle karşılaştım Irak Türkleri, entelektüel birikimlerine rağmen bu gün istenen seviyede değildir. Ancak üniversite okumak için gelip

yerleşmiş olanlar, bir ölçüde sosyal statüleriyle Irak Türkmen toplumuna hizmet ediyorlar. İTYKD önemli bir kuruluşumuzdur. Kerkük Vakfı ise yayın yapma ve dokümantasyon konusunda önemli çalışmalar yapmıştır.

GÖRÜŞME 18:

NESRİN ERBİL

(Erbil Vakfı Genel Sekreteri)

24 Ocak 2010

Çoğu yerde Erbil Vakfı'nın başkanı olarak benim adım geçiyor. Prof. Dr. İhsan Doğramacı böyle söylediği için oluyor. Vakfın başkanı Hocabey diye hitap ettiğimiz İhsan Doğramacı'dır. Vakfımızın Ankara da merkezi olmakla beraber, asıl faaliyet alanı Erbil'dedir. Hocabey, Irak Türklüğünün önemli bir simasıdır. Vakfın toplantıları önceleri İhsan Doğramacı'nın evinde yapılırdı, sağlık durumu elvermeyince, faaliyetler için toplanmalar Bilkent Üniversitesi'ne taşınmıştır. Vakfın Erbil'de bir kültür merkezi bir de İhsan Doğramacı Erbil Kliniği adıyla bir sağlık merkezi var. Ağır hasta olan Türkmenlerin durumlarının tespiti yapılıp, Türkiye'ye de vakıf aracılığı ile getiriliyor. Hacettepe Hastanesinde tedavi ediliyor. Vakfın Ankara ofisi, daha ziyade kültürel sohbet ve toplantılara ev sahipliği yapan bir konumda. Vakfın resmi kuruluşu 2006 olarak görülse de İhsan Doğramacı'nın Irak Türkleri için yıllardır verdiği destek aşikar. 2010 Nisan ayında da Vakfa ait Erbil'de lise açılacak. Hocabey'in Erbil'e destek için gönderdiği matbaa makinelerine bölgesel Kürt idaresi tarafından el kondu. 400.000 dolar değerinde bir sisteme el koydular. Vakıf Türkmen Folklor ekiplerine her yıl yaz aylarında Ankara'da iki ay kurs verilmesini temin ediyor. Vakfın Erbil merkezinde Türkmenlere Türkçe ve İngilizce, Bilgisayar alanında kurs da veriliyor. Halen Erbil vakfı adına pek çok çalışmanın arkasında yine Doğramacı ailesi vardır. Ben derneğin genel sekreteri olarak görev yapıyorum.

GÖRÜŞME 19:

FUAT TÜRKMEN

(Irak Türkleri Birliği ve Dayanışma Derneği Kurucusu)

24 Ocak 2010

Diş Hekimiyim. Irak Türkleri Birliği ve Dayanışma Derneği'nin kurucusuyum. Üniversiteyi Türkiye'de okudum. Okul bittiğinde Türkiye'de kalma şansımız yoktu. Sınır dışı edildim. Çok zorluklar çektik. Bu gün şartlar geçmişe göre daha iyi.

Derneğimiz, az üyesi olan bir kurum. Antalya'da faaliyet gösteriyoruz. Faaliyetlerimiz 25 aile arasında toplanmalar şeklinde oluyor. Maddi boyuttaki katkıdan ziyade kültürel faaliyetlerimiz var. Derneğimizin şu anda başkanı Kürşat Çavuşoğlu, bayramlaşma merasimleri yılda iki defa, piknikler, aile toplantıları faaliyetlerimizi oluşturuyor. Derneğin yayını yok. Antalya'da Kerkük Ormanı projesi derneğin çabası.

GÖRÜŞME 20:

MAHMUT KASAPOĞLU

(ITKYD Ankara Şubesi Genel Başkanı)

24 Ocak 2010

ITKYD Ankara Şubesinin 2004 yılından beri başkanımı. Derneğimizin asıl merkezi İstanbul'dur. Ankara şubesi çok eskidir. Açılış tarihleri resmi belgelerde 1991 gözükse de dernek çalışmalarını uzun yıllardır devam ettirmektedir. Irak Türklerinin en önemli yayınlarından Kerkük dergisi Ankara şubesi baskısı olarak yayınlanmıştır. Derneğimizin 270 üyesi mevcuttur. Üyelerimizden bir aidat alınmıyor. Üniversite eğitimi gören Türkmen öğrencilerine desteğimiz var. Diğer Türkmen dernekleriyle irtibat halindeyiz. Dernek merkezimizde, kültürel programlar, bilgilendirici seminerler oluyor.

GÖRÜŞME 21:

SALMAN NALBANT

(Irak Türkleri Kardeşlik ve Kültür Derneği Genel Başkanı)

24 Ocak 2010

Derneğimiz ağırlıklı olarak Kerkük'e yönelik çalışmaktadır. İstanbul Osmanbey merkezimiz. Dernek, 2002 yılında kuruldu. Derneği Nizam İzzettin kurdu. Sırasıyla Yaşar Şerif, Muhammed Avcı dernek başkanlığı yaptı. 2003 yılında derneğin Kerkük'te şubesi açıldı. Aynı yıl derneğin İstanbul Osmanbey'deki merkezinin başkanlığını ben üstlendim. Halen başkanlığım devam ediyor. Kerkük şubesi açılınca faaliyet yoğunluğu Kerkük'e kaydı.

Halen masrafını derneğin üstlendiği 2 lise Kerkük'te eğitim öğretime devam ediyor. İstanbul'da aktif 120 üyemiz var. Derneğimiz, kültürel etkinlikler, konferanslar düzenlemektedir. Ayrıca eğitim masrafları karşılanan 10 Türkmen genci, İstanbul'da lisans ve yüksek lisans seviyesinde derneğimizce masrafları karşılanarak öğrenim görmektedir.

GÖRÜŞME 22:

Prof.Dr. ÜMİT AKKOYUNLU

(Türkmen Aydınları Kardeşlik Derneği Genel Başkanı Türkmen Danışma Meclis Başkanı)

24 Ocak 2010

Adım Prof. Dr. Ümit Akkoyunlu, yıllardır Türkmen davasının hukuk boyutunda mücadelesini veriyorum. Daha çok uluslar arası toplantılarda Türkmen haklarının savunulmasında mücadele ediyorum. Türkmen Danışma Meclisinin de başkanıyım. Türkiye'de Irak Türklerinin mücadelesinde pek dile getirilmeyen bir husus vardır. Irak Türk Cephesi benim kanaatime göre bilerek yada bilmeyerek ABD 'nin Büyük Ortadoğu Projesi'ne hizmet ediyor. ITC yapılanmasını, seçimlerini, pek doğru bulmuyorum. 1980 yılında kurulan Türkmen Aydınlar Kardeşlik Derneği, uluslar arası platformlarda Türkmen davasının hukuk boyutunda faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Yurt dışında katıldığım 350 konferansta akademik ve bilimsel anlamda Türkmenlerin sesini duyurmaya çalışıyorum. Dernek merkezimizde bu konuda tezimi ispatlayan belgelerim var. Ancak bu belgelere rağmen, konu bu yönüyle pek dile getirilmiyor. Büyük bir oyun var ve bu oyunda Irak üzerinde oynanıyor. Dernek merkezimize adres bilgilerini verenlere bu belgeleri paylaşabilirim.

GÖRÜŞME 23:

FUAT TİĞİN

(Türkmen Aydınlar Derneği Genel Başkanı)

27 Ocak 2010

Derneğimiz 1997 yılında kuruldu. 66 üyemiz var. Çalışmalarımız kültürel ağırlıklı, Halep ve Laskiye Türkmenleri de ilgi alanımızdadır. ITKYD ile dirsek teması içerisindeyiz.

Faaliyetlerimiz kamuya açık, konferanslar, kültürel toplantılar düzenliyoruz, aidat almıyoruz. Hâlen devlet memuruyum. Mühendis olarak çalışıyorum. Türkmeneli bölgesi çileli bir bölge, sıkıntılı bir toplum, yenik takımı tutuyor gibiyiz. Ülkemizin dış politikasıyla ters düşmeden, ölçülü bir yaklaşım izliyoruz. Dünyaya terör ihraç eden bir bölge Irak toprakları. Bu durum başka oradaki insanlara zarar veriyor. Dünyadaki algılamayı etkiliyor. Yılda 3 defa Türkmeneli topraklarına giderim. Kerkük'ten yükselen feryat Türkçedir. Türkmeneli TV'nin yayınları bir ölçüde bilinirliği arttırdı. Bizim tezimiz her zaman “Diyarbakır giderse Kerkük gider” yaklaşımıdır. Amacımız barış ve esenlik içerisinde Müslüman ülkeler içerisindeki en medeni toplum olan Türklerin refah ve aydınlığıdır. Kerkük'te can, mal güvenliği olmadığından asimilasyon devam ediyor. Ailesini, çocuklarını koruma duygusuyla insanlar kimliklerini gizliyor. Çok şehit verildi. Fakat acı bir durum zengin şehitler bayraklaştırıldı, fakirler unutuldu. Şehitlerin ardından maalesef çocuklarına sahip çıkılmadı.

GÖRÜŞME 24:

DR. AYDIN BEYATLI

(Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Konya Şubesi Genel Başkanı)

28 Ocak 2010

Derneği 1995 yılında açtım. 1973 yılından beri Türkiye'deyim. Konya Numune Göz Hastanesinde uzman doktor olarak çalışıyorum. Konya'da 11 tane Irak'lı doktor var. Derneğimizin üye sayısı 96 dır. Üyelerden aidat almıyorum. Tüm masrafı kendi imkanlarımla üstleniyorum. Derneğimizin “Türkmeneli'ye Dönüş” adlı bir yayını mevcuttur. Bu dergi 2009'da başladı yayına iki sayı çıkardık. 3.sayısı da çıkacak. Konya'da yaşayan 491 Iraklı mevcut bunların 270 tanesi Irak Türküdür. 2009 yılında Derneğin 1 yıl için başkanlığını İlham Beyatlı yürütmüştür. Bu bir yıl dışında sürekli olarak görevde ben bulundum. Aynı zamanda Ankara Türkmeneli Kültür ve İşbirliği Vakfının da kurucusu ve şu an yönetim kurulundayım. İTKYD Konya Şubesi olarak Konya'da lisans ve yüksek lisans eğitimlerini sürdüren 17 Irak'lı öğrenci'ye destek oluyoruz.9 tane de doktora öğrencisi gelecek. TİKV ile organize biçimde öğrencilere burs da sağlıyoruz. Dr.İlham Beyatlı derneğimizde başkan yardımcısı olarak görev yapıyor. Dernekçilik konusunda aktif bir yapım var. İTKYD Konya Şube

başkanlığı yanında, Türkmeneli Sağlık ve Sosyal Yardım Derneği adı ile bir dernek daha kurdum. Türkmeneli Sağlık ve Sosyal Yardım Derneği'nin merkezi yine Konya, 2004 yılında kurdum. Başkanı benim. Şubeleri; Ankara, İstanbul, Kerkük, Musul. Yakında Bağdat'ta da bir şube açmayı planlıyorum. Sivil Toplum Örgütü olarak çalışıyoruz. Sürekli olarak Irak'a da gidiyorum. Faaliyetlerimizi Irak ile eş güdümlü götürüyoruz. Derneğimizin adı Irak Türkleri olsa da Konya'da Irak'lı olan fakat Türk olmayanlara da yardımcı oluyorum. Selçuk Üniversitesi'nde Arapça Bölümünde Fikret Aslan vardır. O da Irak Türklerindedir.

Irak Türkleri için Kerkük'ün önemi çok büyüktür. Kerkük'süz Türk, Türk'süz Kerkük olmaz. Türkiye Cumhuriyeti'nin Irak Türklerine yardımı vardır. Fakat uluslararası ilişkilerde dengeler değişti. Son 6 yılda büyük olaylar oldu. Türkiye, siyasi mutfakta olmadığından acılar devam ediyor. Türkiye'deki Irak Türkleri olarak son bir yıldır toplanma içindeyiz. Ankara'da Sayın Cumhurbaşkanımız Abdullah Gül'ün önderliğinde yapılan Türkiye'deki Irak Türk Dernekleri Toplantısı çok faydalı oldu. Toplantı bitiminde İhsan Doğramacı'nın yanında heyet iki gün çalıştay yaptı. Çalıştayın sonunda bir sonuç bildirisi yayınlandı. Yol haritası çıkarıldı.

Kerkük, Türk şehridir. Bu gün şartlar değişmiş görünse de bu gerçeği inkar etmek, yok saymak mümkün değildir. Mümkün olmayacaktır. Bu gün Kerkük'e Kürt yerleşiminin hız kazanmış olması da bunu değiştirmez. ABD bölgede ilanihaye duracak değil, gün gelir dengeler değişir ve Kerkük'ten çıkarılan, sürgün edilen Türkmenler geri gelir, Kerkük'lü olmayanlar çıkarılır. Kerkük kardeş şehir olsun diyorlar bu çok yanlış eğer kardeş şehirler olacaksa tüm Irak'ta 18 vilayet kardeş şehir olsun. Neden sadece Kerkük kardeş şehir de, Kuzey'de üç şehir Kürt şehri güneyde Arap şehirleri, konu Kerkük olunca Kardeş şehir. Bu gün ABD destekliyor ama bu düzen sonsuza kadar böyle gitmez.

Saddam döneminde turistik vizelerle Irak'ı terk edenler gelip bir şekilde Türkiye'de yerleştiler. 2003 yılından sonra Sivil Toplum Örgütleri ciddi bir vazife üstlendiler. Son iki yıldır da daha planlı faaliyetler yürütüyoruz. Derneklerin asıl vazifesi ikamet, oturma konularında destek olmak değil.

Bu gün Türkiye'de 221 tane Irak'lı tıp doktoru mevcut. Irak Sağlık Bakanı ile anlaştım. Bu doktorlar ile Irak halkına sağlık hizmeti sunalım istedim. Herkes kendi bölgesinde nasıl hizmet eder diye düşündüm. Fakat maalesef doktorlar gitmiyor Irak'a. Irak'a giren çıkar mı belli değil. Zira can güvenliği yok. Ama can güvenliği yok diye gitmekten vazgeçemeyiz. İşte ben gidiyorum. Yanıbaşımda patlama oldu. Yaralandım. Ama yine gidiyorum. Ecel birdir,

değişmez. Avrupa'ya gidip oralarda yerleşmiş çok sayıda da Irak Türkü mevcut. Bu kitleye de ulaşmak gerek. Kerkük'e yeniden geri dönmenin altyapılarını oluşturmak gerek. Kerkük yıkık fakir görünür ama çalışana iş vardır. Kimse aç değil, kurumsal işler,sivil işler mevcuttur.Irak istila edilmiş bir devlettir. Şartlar zordur bu gerçek ama yine de Kerkük'e dönüş olmalı.

Bu gün Türkiye'de Irak Türklerinin mücadlesini sürdürenler olarak parmakla sayılan bir ekip kaldık. Bizden sonraki kuşakların da bu harkete destek olması,üstlenmesi için yeni teknolojiye göre yenilenmek gerek. Üstte topralanma olursa aşağısı gelir.

Türkiye'ye göç eden sığınan Irak Türkleri'nin tabi olduğu kanunlarda değişiklik gerekli. Ancak bunun için süreç gerekir. Türkiye, uluslararası sözleşmelere imza koymuş bir devlet. Zira Türkiye'de kaçak olduğu için eğitim sorunu yaşayan nice Irak Türkü var. Bu konu ekmekten yemekten daha önemli. Irak'ta eğitim uzun zamandır çökmüştür. Doktor ünvanı ile buraya gelen nice insan tanıyorum. Tıptan haberi yok, Eğitimci tanıyorum, eğitimin tanımını yapamaz. İşler acısı. Hayretler içinde kalıyoruz. Ama bunlar da geçecek zamamla hepsi bir süreç, siyasi kültürel mücadelemiz devam ettikçe bunlar da aşılacak.

GÖRÜŞME 25:

TİMUR TAŞ

(ITKYD İzmir Şubesi Genel Başkanı)

28 Ocak 2010

İzmir Şubesinin açılış tarihi,1991'dir. Derneğin kurucusu ve ilk başkanı Habip Hürmüzlü'dür. Habip Hürmüzlü dışında, ITKYD İzmir Şubesinde; Turan Türkçü, İsmet Tapu,Adil Beyatlı görev almıştır. Dernek büromuz Alsancak'tadır. Üye sayımız 40 'tır. Tüm İzmir'de Irak Türkleri 45 ailedir. Dernek faaliyetlerimiz daha ziyade bu 45 aileye yönelik kültürel faaliyetlerdir. İstanbul merkezi ile eşgüdümlüüz. İzmir'in seçilmesinde ilk yerleşenlerin üniversite okumak niyetiyle İzmir'de kalmaları ve şehrin ikliminin uygun olması etkili olmuştur. İzmir İstanbul'a göre daha sakindir. Ben de üniversite eğitimimi Türkiye'de aldım. Elektronik alanında teknik okul okudum. Teknik Lise'de öğretmenlik yaptım. Şu anda emekliyim. Derneğimizin dergi,gazete yayını bulunmamaktadır.Ankara'da Irak Türkleri ile ilgili yapılan toplantılara katılıyorum.

GÖRÜŞME 26:

FATİH TÜRKCAN

(Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı Genel Başkanı)

28 Ocak 2010

Çalışmalarımın yoğunluğu yüzünden uzun bir süre Kerkük'te bulunacağım. Türkiye'ye döndüğümde görüşmek mümkün olabilir.

GÖRÜŞME 27:

SADUN KÖPRÜLÜ

(Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi)

17 Şubat 2010, İstanbul

Irak Türkleri Kültür Yardımlaşma Derneği, 50.yıl kutlama programı için geldim. Irak Türkleri ile ilgili yaptığımız çalışmanızı kutlarım. İrtibat telefonlarımdan ulaşabilirsiniz, yardımcı olabileceğim her konuda bilgi verebilirim.

GÖRÜŞME 28:

DENİZ MUSA TÜTÜNCÜ

(Türkmenbohçası Dergisi Editörü)

07 Şubat 2010, İstanbul

Irak Türk Kadınlarına yönelik olarak çıkardığımız dergi, büyük bir boşluk doldurdu. Dergimiz için okuyuculardan olumlu tepkiler alıyoruz. Mail adresime dergi ile ilgili sorularınızı gönderirseniz, cevaplandırabilirim.

GÖRÜŞME 29:

KÜRŞAT ÇAVUŞOĞLU

(Irak Türkleri Birliği ve Dayanışma Derneği Genel Başkanı)

07 Şubat 2010, İstanbul

Irak Türkleri Kültür Yardımlaşma Derneği 50.yıl kutlama programı için geldim. Antalya'da yaşıyan Irak Türklerine yönelik kültürel programlar düzenliyoruz.

GÖRÜŞME 30:

SAVAŞ AVCI

(Türkmeneli İnsan Hakları Derneği Başkan Yardımcısı)

07 Şubat 2010, İstanbul

Derneğimiz faaliyetlerini Dr.Nefi Demirci ile birlikte yürütmektedir.

EK-3

MÜLTECİLERİN HUKUKİ STATÜSÜNE İLİŞKİN 1951 CENEVRE SÖZLEŞMESİ

BAŞLANGIÇ

Yüksek İmzacı Taraflar,

Birleşmiş Milletler Antlaşması ve 10 Aralık 1948'de Genel Kurul'ca kabul olunan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin, insanların ana hürriyetlerden ve insan haklarından, fark gözetmeksizin faydalanmaları ilkesini teyit ettiğini dikkate alarak, Birleşmiş Milletler'in, birçok defa, mültecilere karşı derin ilgisini ortaya koyduğunu

ve mültecilerin temel hürriyetleri ile insan haklarını mümkün olduğu kadar kapsamlı bir şekilde kullanmalarını sağlamaya çaba gösterdiğini dikkate alarak, Mültecilerin hukuki durumuna ilişkin daha önce imzalanan milletlerarası antlaşmaların tekrar gözden geçirilmesi ve bir araya getirilmesinin, bu antlaşmaların alanının ve bunların mülteciler için sağladığı himayenin yeni bir antlaşma yoluyla genişletilmesinin arzu edilir olduğunu dikkate alarak, Sığınma hakkını tanımanın, bazı ülkelere son derece ağır yük yükleyebileceğini ve uluslararası kapsamı ile niteliği Birleşmiş Milletler'ce kabul edilmiş bulunan bir sorunun, uluslararası iş birliği olmaksızın tatmin edici bir şekilde çözümlenemeyeceğini dikkate alarak, Bütün Devletlerin, mülteci sorununun toplumsal ve insani yönlerini kabul ederek, bu sorunun devletler arasında bir gerginlik sebebi halini almasını önlemek için

olanakları ölçüsünde ellerinden geleni yapmalarını arzuladığını ifade ederek, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri'nin, mültecilerin korunmasını sağlayan uluslararası sözleşmelerin uygulanmasına nezaret etmekle görevli olduğunu kaydederek ve bu sorunu çözmek için alınan önlemlerin birbiri ile verimli uyumunun, Devletler ile Yüksek Komiser arasındaki iş birliğine bağlı olduğunu kabul ederek,

Aşağıdaki konularda anlaşmışlardır:

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği

I. BÖLÜM

Genel Hükümler

1. Madde

A. İşbu Sözleşme'nin amaçları bakımından "mülteci" kavramı:

(1) 12 Mayıs 1926 ve 30 Haziran 1928 Düzenlemeleri veya 28 Ekim 1933 ve 10 Şubat 1938 Sözleşmeleri, 14 Eylül 1939 Protokolü ya da Uluslararası Mülteci Örgütü Tüzüğü'ne göre mülteci sayılan; Uluslararası Mülteci Örgütü tarafından, faaliyette bulunduğu dönem içinde alınmış mülteci sıfatını vermeme kararları, bu bölümün 2. fıkrasındaki koşullara sahip olan kimselere mülteci sıfatının verilmesine engel değildir;

(2) 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu

korku nedeniyle , yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır.

Birden fazla tabiiyeti olan bir kişi hakkındaki "vatandaşı olduğu ülke" ifadesi, tabiiyetini haiz olduğu ülkelerden her birini kasteder ve bir kişi, haklı bir sebebe dayalı bir korku olmaksızın, vatandaşı olduğu ülkelerden birinin korumasından yararlanmıyorsa, vatandaşı olduğu ülkenin korumasından mahrum sayılmayacaktır.

B.(1) İşbu Sözleşme'nin amaçları bakımından kısım A, Madde 1'deki "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar" ifadesi, ya,

(a) "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar"; veya, (b) "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar" anlamında anlaşılacak ve her Taraf Devlet bu Sözleşme'yi imzaladığı, tasdik ettiği veya ona katıldığı sırada bu Sözleşme'ye göre taahhüt ettiği yükümlülükler bakımından bu ifadenin kapsamını belirten bir beyanda bulunacaktır.

(2) (a) şıkkını kabul eden her Taraf Devlet, herhangi bir zamanda Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne göndereceği bir notla, (b) şıkkını kabul ettiğini duyurarak yükümlülüklerini genişletebilir.

C. Yukarıdaki kısım A'da belirtilen hükümlerin kapsamına giren her kişi eğer:

(1) Vatandaşı olduğu ülkenin korumasından kendi isteği ile tekrar yararlanırsa;

veya

(2) Vatandaşlığını kaybettikten sonra kendi arzusu ile tekrar kazanırsa;

veya

(3) Yeni bir vatandaşlık kazanmışsa ve vatandaşlığını yeni kazandığı ülkenin himayesinden yararlanıyorsa; veya

(4) Kendi arzusu ile terk ettiği veya zulüm korkusu ile dışında bulunduğu ülkeye kendi arzusu ile, tekrar yerleşmek üzere dönmüşse; veya

(5) Mülteci tanınmasını sağlayan koşullar ortadan kalktığı için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmaktan sakınmaya artık devam edemezse;

İşbu fıkra, vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden yararlanmayı reddetmek için önceden geçerli zulme ait haklı sebepler ileri sürebilen, bu maddenin A(1) Kısmı'nın kapsamına giren bir mülteciye tatbik olunmayacaktır;

(6) Tabiiyetsiz olup da, mülteci tanınmasını yol açan koşullar ortadan kalktığı için, normal ikametgahının bulunduğu ülkeye dönebilecek durumda ise;

Ancak işbu fıkra, normal ikametgahının bulunduğu ülkeye dönmeyi reddetmek için önceden maruz kaldığı zulme bağlı haklı sebepler ileri sürebilen, bu maddenin A(1) kısmının kapsamına giren bir mülteciye uygulanmayacaktır. Bu kişiye, işbu Sözleşme'nin uygulanması sona erecektir.

D. Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği dışında, diğer bir Birleşmiş Milletler organı veya örgütünden halen koruma veya yardım gören kimselere uygulanmayacaktır. Durumları, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun konuyla ilgili uygun kararları çerçevesinde kesin olarak halledilmeden, yararlandıkları bu tür koruma veya yardımlar herhangi bir sebeple sona eren kişiler, işbu Sözleşme'den tamamen yararlanırlar.

E. Bu Sözleşme, ikamet ettiği ülkenin yetkili makamlarınca o ülke vatandaşlığına sahip olanların sahip buldukları hak ve yükümlülüklerle sahip sayılan bir kişiye uygulanmayacaktır.

F. Bu Sözleşme hükümleri:

- (a) barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine;
- (b) mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğine;
- (c) Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında uygulanmayacaktır.

2. Madde

Her mültecinin, bulunduğu ülkeye karşı, özellikle yasalara, yönetmeliklere ve kamu düzenini için alınan önlemlere uymayı öngören yükümlülükleri vardır.

3. Madde

Taraf Devletler, bu Sözleşme hükümlerini mültecilere, ırk, din veya geldikleri ülke bakımından ayırım yapmadan uygulayacaklardır.

4. Madde

Taraf Devletler, ülkelerindeki mültecilere, dini vecibelerini yerine getirme hürriyeti ve çocuklarının dini eğitim hürriyeti bakımından, en az vatandaşlara uyguladıkları muamele kadar uygun muamele uygulayacaklardır.

5. Madde

Bu Sözleşme'nin hiçbir hükmü, bir Taraf Devlet tarafından mültecilere bu Sözleşme dışında sağlanan diğer hakları ve çıkarları ihlal etmez.

6. Madde

Bu Sözleşme bakımından "aynı şartlarla" kavramı, belli bir kimsenin, söz konusu bir haktan yararlanabilmesi için, özellikleri açısından bir mültecinin yerine getiremeyecekleri dışında, mülteci olmasaydı belli bir hakkı kullanmak için yerine getirmesi gereken bütün şartları (geçici yahut daimi ikamet süresine ve şartlarına ait olanlar dahil), kendisinin yerine getirmesi anlamını ima eder.

7. Madde

1. Bu Sözleşme'nin daha uygun hükümler içerdiği durumlar hariç tutulmak koşuluyla, her Taraf Devlet, mültecilere, genel olarak yabancılara uyguladığı muameleyi uygulayacaktır.
2. Bütün mülteciler, Taraf Devletlerin topraklarında üç yıl ikametden sonra kanuni mütakabiliyet şartından muafiyet kazanacaklardır.
3. Her Taraf Devlet, bu Sözleşme kendisi hakkında yürürlüğe girdiği tarihte mültecilerin, mütakabiliyet şartı olmadan yararlanabilecekleri hakları ve çıkarları kendilerine tanımaya devam edecektir.
4. Taraf Devletler, mütakabiliyet şartının bulunmaması halinde, mültecilere 2. ve 3. fıkralara göre yararlanabilecekleri haklardan ve çıkarlardan başka hak ve çıkarlar sağlamak imkanlarını ve 2. ve 3. fıkralarda belirtilen şartlara sahip olmayan mültecileri mütakabil muamele muafiyetinden istifade ettirmek imkanını uygun biçimde dikkate alacaklardır.
5. Yukarıdaki 2. ve 3. fıkralar hükümleri, gerek bu Sözleşme'nin 13, 18, 19, 21 ve 22. maddelerinde belirtilen haklara ve çıkarlara, gerekse bu Sözleşme'de belirtilmeyen haklara ve çıkarlara uygulanır.

8. Madde

Yabancı bir Devlet vatandaşlarının kişiliklerinin, mallarının veya menfaatlerinin aleyhinde uygulanabilecek istisnai tedbirler bakımından Taraf Devletler, bu gibi tedbirleri, söz konusu yabancı devletin resmen vatandaşı olan bir mülteciye, sırf bu vatandaşlığına dayanarak uygulamayacaklardır. Bu maddede ifade olunan genel ilkeyi mevzuatlarına göre tatbik edemeyen Taraf Devletler bu gibi mültecilere uygun hallerde muafiyet tanıyacaklardır.

9. Madde

İşbu Sözleşme'nin hiçbir hükmü, bir Taraf Devletin, savaş zamanında veya diğer vahim ve özel hallerde, belli bir kimse hakkında, bu kimsenin gerçekte bir mülteci olduğu ve kendisiyle ilgili söz konusu tedbirlerin, bu devletin milli güvenliği açısından devamının gerektiği tespit edilinceye kadar, milli güvenliği için elzem saydığı tedbirleri geçici olarak almasını engellemeyecektir.

10. Madde

1. Bir mülteci, İkinci Dünya Savaşı sırasında sürgün edilerek bir Taraf Devletin ülkesine götürülmüş olup burada ikamet etmekte ise, bu mecburi ikamet süresi, bu ülkedeki kanuni ikamet süresi sayılacaktır.

2. Bir mülteci, İkinci Dünya Savaşı sırasında bir Taraf Devletin ülkesinden sürgün edilip bu Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden önce sürekli ikamet amacı ile oraya dönmüş ise, sürgünden önceki ve sonraki süreler, hangi amaçla olursa olsun kesintisiz ikametın şart koşulduğu durumlar için, kesintisiz tek bir ikamet süresi sayılacaktır.

11. Madde

Bir Taraf Devlet, kendi bayrağını taşıyan bir geminin mürettebatı arasında düzenli bir şekilde çalışan mülteciler varsa, bu kişilerin ülkesinde yerleşmelerine ve özellikle bir başka ülkeye yerleşmelerini kolaylaştırmak üzere kendilerine seyahat belgeleri vermeye, ya da geçici olarak topraklarına girmelerine sıcak bakacaktır.

II. BÖLÜM

Hukuki Statü

12. Madde

1. Her mültecinin bireysel statüsü, daimi ikametgahının bulunduğu ülkenin yasalarına veya eğer daimi ikametgahı yoksa, bulunduğu ülkenin yasalarına tabidir.

2. Mültecinin önceden kazandığı ve bireysel statüsüyle ilgili haklara, özellikle evliliğe bağlı haklara, her Taraf Devlet tarafından, gerekirse bu devletin yasalarının gösterdiği koşulları yerine getirmek kaydıyla, söz konusu hakkın, kişi mülteci olmasaydı o devletin yasalarıyla tanınacak haklar arasında bulunması durumunda, saygı gösterilecektir.

13. Madde

Taraf Devletler, menkul ve gayrimenkul mülkiyet edinme ile buna bağlı diğer hakları, menkul ve gayrimenkul mülkiyete ait kira ve diğer sözleşmelerle ilgili hakları, her mülteciye, mümkün olduğu kadar müsait ve her halde genel olarak aynı koşullardaki yabancılara sağlanandan daha az müsait olmayan bir şekilde uygulayacaktır.

14. Madde

Buluşlar, desenler, modeller, ticari markalar, ticari unvanlar gibi sınai mülkiyet haklarıyla, edebi, artistik ve ilmi çalışmalarla ilgili haklarının korunmasıyla ilgili olarak, her mülteci, sürekli ikametgahının bulunduğu ülkede, bu ülkenin kendi vatandaşlarına sağladığı korumanın aynısından yararlanacaktır. Mülteci, bir başka Taraf Devletin toprağında, bu ülkede, sürekli ikametgahının bulunduğu ülkenin vatandaşlarına sağlanan korumadan yararlanacaktır.

15. Madde

Taraf Devletler, yasal olarak ülkelerinde ikamet eden mültecilere, siyasi amaç ve kar amacı taşımayan dernekler ile meslek sendikaları bakımından, aynı koşullar içindeki başka bir ülkenin vatandaşlarına tanıdıkları en müsait muameleyi uygulayacaklardır.

16. Madde

1. Her mülteci, bütün Taraf Devletler'in toprakları üzerindeki hukuk mahkemelerine serbestçe ve kolayca başvurabilecektir.
2. Her mülteci, sürekli ikametgahının bulunduğu Taraf Devlette, adli yardım ve teminat akçesinden muafiyet dahil, mahkemelere müracaat bakımından vatandaş gibi muamele görecektir.
3. Her mülteci, sürekli ikametgahının bulunduğu ülkenin dışındaki Taraf Devletlerde, o ülkelerin vatandaşlarına 2. fıkrada bahsedilen konular hakkında yapılan muamelenin aynısından istifade edecektir.

III. BÖLÜM

Gelir Getirici İşler

17. Madde

1. Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden her mülteciye, ücretli bir meslekte çalışmak hakkı bakımından, aynı şartlar içinde yabancı bir memleketin vatandaşına uyguladıkları en müsait muameleyi uygulayacaklardır.
2. Her halde ulusal işgücü piyasasını korumak amacıyla, yabancılara veya yabancıların çalıştırılmalarına konan sınırlama tedbirleri, bu Sözleşme'nin, ilgili Taraf Devlette yürürlüğe

girdiği tarihte söz konusu tedbirlerden muaf tutulan veya aşağıdaki koşullardan birine sahip olan mültecilere uygulanmayacaktır:

(a) Ülkede üç yıl ikamet etmiş olmak;

(b) İkamet ettiği ülkenin vatandaşı olan bir kimse ile evli bulunmak.

Eşini terk etmiş olan bir mülteci bu hükümden istifadeyi iddia edemeyebilir;

(c) İkamet ettiği ülkenin vatandaşlığını taşıyan bir veya daha fazla çocuğu olmak.

3. Taraf Devletler, ücretli mesleklerde çalışmak bakımından bütün mültecilerin ve özellikle ülkelerine, bir işçi bulma programına yahut göçmen getirme planına göre girmiş olan mültecilerin haklarını, vatandaşlarına tanıdıkları çalışma haklarıyla aynı noktaya getirme konusuna sıcak bakacaklardır.

18. Madde

Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, tarım, sanayi, küçük sanatlar ile ticaret sahalarında kendi işyerlerini açmak ve sanayi, ticari şirketler kurmak haklarıyla ilgili olarak, mümkün olduğu kadar müsait ve her halde genel olarak aynı şartlardaki yabancılara tanıdıklarından daha az müsait olmayan muameleyi uygulayacaklardır.

19. Madde

1. Her Taraf Devlet, ülkesinde yasal olarak ikamet eden ve bu Devletin yetkili makamlarınca tanınan diplomalara sahip olup bir ihtisas mesleğini icra etmek isteyen mültecilere, mümkün olduğu kadar müsait ve her halde aynı şartlar içindeki tüm yabancılara sağlanandan daha az müsait olmayan şekilde muamele

uygulayacaktır.

2. Taraf Devletler, bu gibi mültecilerin, anavatanları dışında, uluslararası ilişkilerini yürüttükleri ülkelere yerleşmelerini temin için, kanunlarına ve anayasalarına göre ellerinden gelen çabayı göstereceklerdir.

IV. BÖLÜM

Sosyal Durum

20. Madde

Bütün nüfusun tabii olduğu ve nadir bulunan maddelerin genel dağıtımını düzenleyen bir vesika usulün mevcut bulunduğu hallerde, mültecilere vatandaşlar gibi muamele edilecektir.

21. Madde

Taraf Devletler, konut edinme bakımından, bu konu yasalar ve yönetmeliklerle düzenlendiği ya da kamu makamlarının kontrolüne tabi olduğu oranda, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, her halde genel olarak aynı şartlar altındaki yabancılara uygulanandan daha az olmayacak biçimde, mümkün olduğu kadar müsait bir muamele sağlayacaklardır.

22. Madde

1. Taraf Devletler, mültecilere, temel eğitim konusunda, vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulayacaklardır.

2. Taraf Devletler, mültecilere, temel eğitimin dışındaki eğitim konusunda ve özellikle çalışmalardan yararlanma, yabancı ülke okullarından alınmış eğitim sertifikalarının, üniversite diplomalarının ve derecelerinin tanınması, harç ve resimlerden muafiyet ve eğitim bursları alanlarında mümkün olduğu kadar müsait

ve her halde genel olarak aynı şartlar içindeki yabancılara tanınanlardan daha az müsait olmayan şekilde muamele edeceklerdir.

23. Madde

Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, sosyal yardım ve iane konularında vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulayacaklardır.

24. Madde

1. Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, aşağıdaki konularda, vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulayacaklardır:

(a) Yasalarla düzenlendiği veya idari makamların yetkisine tabi oldukları ölçüde: maaşın bir parçası olduğu durumlarda aile yardımları, çalışma saatine göre başı ücret, fazla mesai ödemeleri, ücretli tatiller, eve iş götürmeye sınırlamalar, en az çalışma yaşı, çıraklık ve mesleki eğitim, kadınların ve gençlerin çalışması ve toplu ücret görüşmelerinden yararlanma;

(b) Sosyal güvenlik (iş kazaları, meslek hastalıkları, analık, hastalık, sakatlık, yaşlılık, ölüm, işsizlik, ailevi yükümlülükler ile, ulusal yasalara ve yönetmeliklere göre bir sosyal güvenlik

programının kapsamına giren her hangi bir olağanüstü durum), aşağıdaki sınırlamalara tabidir:

(i) Kazanılmış hakların ve kazanılmak üzere olan hakların korunması için uygun düzenlemeler mevcut olabilir;

(ii) Tamamen devlet fonlarından karşılanan ödenekler veya ödenek bölümleri ile, normal bir emeklilik ödeneği için lüzumlu aidat koşullarını yerine getirmemiş kişilere yapılan yardımlar konusunda, ikamet edilen ülkenin ulusal yasaları ve yönetmelikleri hükümler içerebilir.

2. Bir mültecinin, bir iş kazası veya bir meslek hastalığı sonucunda ölümden doğacak tazminat haklarına, hak sahibinin, Taraf Devletin toprakları dışında ikamet etmesi yüzünden zarar gelmeyecektir.

3. Taraf Devletler, sosyal güvenlik konusundaki kazanılmış haklar veya kazanılmak üzere olan haklarla ilgili olarak, aralarında imzaladıkları, ya da gelecekte aralarında imzalayacakları antlaşmaların sağlayacağı faydalardan, yalnızca ülke vatandaşlarında aranan şartların aranması kaydıyla, mültecileri de yararlandıracaklardır.

4. Taraf Devletler, taraf olmayan Devletler ile aralarında, yürürlükte bulunan veya herhangi bir zamanda yürürlüğe girecek olan, bunlara benzer antlaşmaların sağlayacağı faydalardan, mültecileri de, mümkün olduğu ölçüde yararlandırmak imkanlarını araştırmaya sıcak bakacaklardır.

V. BÖLÜM

İdari Önlemler

25. Madde

1. Bir mültecinin, bir hakkı kullanması için normal koşullarda yabancı bir ülkenin yetkililerinin yardımına ihtiyaç duyduğu, ama böyle bir yardımdan yararlanamadığı durumlarda, topraklarında ikamet ettiği Taraf Devletler, mülteciye, söz konusu yardımın kendi makamlarınca veya uluslararası bir makam tarafından yapılmasını sağlayacaklardır.

2. Birinci fıkrada bahsedilen makam veya makamlar, normal koşullarda bir yabancıya, o kişinin kendi ülkesinin ulusal makamları tarafından veya onların aracılığı ile sağlanabilecek belgeleri ya da sertifikaları, mültecilere sağlayacaklardır veya denetimleri altında sağlatacaklardır.

3. Bu yolla sağlanan belgeler veya sertifikalar, yabancılara kendi ulusal makamları tarafından veya onların aracılığıyla ile verilen resmi belgeler gibi kabul edileceklerdir ve aksi kanıtlanmadıkça geçerli sayılacaklardır.

4. Bu maddede bahsedilen hizmetler karşılığında, muhtaç kişilere sağlanabilen ayrıcalıklı uygulamalar saklı kalmak koşuluyla, ücret alınabilir ama bu tür ücretler makul ölçüde ve benzer hizmetler için vatandaşlardan alınan harçlarla orantılı olacaktır.

5. Bu madde hükümleri hiç bir suretle 27 ve 28. maddeleri ihlal etmez.

26. Madde

Her Taraf Devlet, ülkesinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, genel olarak aynı koşullardaki yabancılara yönetmeliklerce sağlanan, toprakları üzerinde ikamet edeceği yeri seçme ve özgürce seyahat etme hakkını tanıyacaktır.

27. Madde

Taraf Devletler, ülkelerinde bulunan ve geçerli bir seyahat belgesine sahip olmayan her mülteciye kimlik kartı çıkartacaklardır.

28. Madde

1. Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, ulusal güvenlikleri veya kamu düzenleri ile ilgili engelleyici ciddi sebepler bulunmadıkça, kendi toprakları dışında seyahatlerini temin edecek seyahat belgeleri vereceklerdir ve bu belgelere, bu Sözleşme'nin Cetvel'indeki hükümler uygulanacaktır. Taraf

Devletler, bu tür bir belgeyi, ülkelerinde bulunan her hangi bir mülteciye verebilirler; kendi topraklarında bulunan ve yasal olarak ikamet ettikleri ülkeden bir seyahat belgesi almak imkanından mahrum olan mültecilere bu tür bir belge vermeye özellikle sıcak bakacaklardır.

2. Önceden yapılmış uluslararası antlaşmalar çerçevesinde, o antlaşmalara taraf olan Devletler tarafından mültecilere verilmiş seyahat belgeleri, Taraf Devletlerce tanınacaktır ve bu maddeye göre düzenlenmiş gibi muamele görecektir.

29. Madde

1. Taraf Devletler, mültecilere, her ne isimle olursa olsun, benzer koşullarda vatandaşlarına uyguladıklarından veya uygulayabileceklerinden farklı ya da daha yüksek resim, harç ve vergi uygulamayacaklardır.

2. Yukarıdaki fıkra hükümleri, kimlik kartları da dahil, yabancılara verilecek idari belgeler hakkındaki harçlara ait yasa ve yönetmelik hükümlerinin mültecilere uygulanmasına engel değildir.

30. Madde

1. Her Taraf Devlet, kendi yasa ve yönetmeliklerine uygun olarak, mültecilerin, topraklarına getirdikleri değerli varlıkları, yerleşmek üzere kabul edildikleri bir başka ülkeye nakletmelerine izin verecektir.

2. Her Taraf Devlet, yerleşmek üzere kabul edildikleri bir başka ülkeye yerleşmeleri için gerekli olan her hangi değerli varlığı nakletmek amacıyla mültecilerin yapacakları izin başvurusunu, sıcağın bir biçimde inceleyecektir.

31. Madde

1. Taraf Devletler, hayatlarının veya özgürlüklerinin, madde 1'de gösterilen şekilde tehdit altında bulunduğu bir ülkeden doğrudan gelerek izinsizce kendi topraklarına giren veya bu topraklarda bulunan mültecilere, gecikmeden yetkili makamlara başvurarak yasadışı girişlerinin veya bulunuşlarının geçerli nedenlerini göstermeleri koşuluyla, yasadışı yollardan girişleri veya bulunuşlarından dolayı ceza vermeyeceklerdir.

2. Taraf Devletler, bu mültecilerin hareketlerine gerekli olanların dışında kısıtlama uygulamayacaklardır ve bu kısıtlamalar ancak, ülkedeki statüleri belirleninceye veya bir başka ülkeye kabulleri sağlanıncaya kadar uygulanacaktır. Taraf Devletler, bu mültecilerin diğer bir ülkeye kabullerini sağlamak için makul bir süre ve gerekli bütün kolaylıkları sağlarlar.

32. Madde

1. Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak bulunan bir mülteciyi, ulusal güvenlik veya kamu düzeni ile ilgili sebepler dışında sınır dışı edemeyeceklerdir.

2. Böyle bir mültecinin sınır dışı edilmesi, ancak ilgili yasal sürece göre alınmış bir karara uygun olabilir. Zorunlu ulusal güvenlik nedenlerinin, aksine bir uygulamayı gerekli kıldığı haller dışında, mültecinin, durumunu açıklaması için delil sunmasına, temyiz etmesine, bu amaçla yetkili bir makamın ya da, yetkili makamın özel olarak atayacağı bir kişinin veya kişilerin önünde temsil edilmesine izin verilecektir.

3. Taraf Devletler bu gibi bir mülteciye, diğer bir ülkeye yasal olarak kabulünü sağlayabilmesi için makul bir süre tanıyacaktırlar. Taraf Devletler, bu süre içinde, gerekli gördükleri işlemleriyle ilgili her hangi bir önlemi alma hakkını saklı tutarlar.

33. Madde

1. Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade ("refouler") etmeyecektir.

2. Bununla beraber, bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkum olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, işbu hükümden yararlanmayı talep edemez.

34. Madde

Taraf Devletler, mültecileri özümlemeyi ve vatandaşlığa almayı her türlü imkan ölçüsünde kolaylaştıracaktırlar. Vatandaşlığa alma işlemlerini çabuklaştırmaya ve bu işlemlerin masraf ve resimlerini her türlü imkan ölçüsünde azaltmaya özel çaba göstereceklerdir.

VI. BÖLÜM

Uygulamaya Yönelik Geçici Hükümler

35. Madde

1. Taraf Devletler, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği veya onun görevini devralacak diğer her hangi bir Birleşmiş Milletler kuruluşu ile, görevini yerine getirirken işbirliği yapmayı ve özellikle onların işbu Sözleşme hükümlerinin uygulanmasına nezaret etme görevini kolaylaştırmayı taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, Yüksek Komiserliği'nin veya onun görevini devralacak her hangi bir Birleşmiş Milletler kuruluşunun, Birleşmiş Milletler'in yetkili organlarına rapor vermesini için, aşağıdaki konular hakkında isteyeceği bilgileri ve istatistikleri uygun bir şekilde vermeyi taahhüt ederler:

- (a) Mültecilerin içinde buldukları durum,
- (b) Bu Sözleşme'nin uygulanması ve
- (c) Mülteciler konusunda mevcut veya yürürlüğe girecek yasalar, yönetmelikler ve kararnameler.

36. Madde

Taraf Devletler, işbu Sözleşme'nin uygulanabilmesi amacıyla çıkarabilecekleri yasaları ve yönetmelikleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne bildireceklerdir.

37. Madde

Bu Sözleşme'nin 28. Madde'sinin 2. fıkrası hükümlerine dokunmamak koşuluyla, işbu Sözleşme, taraflar arasında, 5 Temmuz 1922, 31 Mayıs 1924, 12 Mayıs 1926, 30 Haziran 1938 ve 30 Temmuz 1935 tarihli Düzenlemeler ile, 28 Ekim 1933, 10 Şubat 1938 tarihli Sözleşmeler'in, 14 Eylül 1939 tarihli Protokol'ün ve 15 Ekim 1946 tarihli Anlaşma'nın yerine geçer.

VII. BÖLÜM

Nihai Hükümler

38. Madde

Bu Sözleşme'nin Tarafları arasında, Sözleşme'nin tefsiri veya uygulanması hakkında ortaya çıkan ve diğer yollardan halledilmemiş olan uyuşmazlıklar, uyuşmazlığın taraflarından birinin talebi üzerine Uluslararası Adalet Divanı'na sevk edilebilir.

39. Madde

1. Bu Sözleşme, Cenevre'de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzaya açılacaktır ve daha sonra Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nce tutulacaktır. Birleşmiş Milletler Avrupa Ofisi'nde 28 Temmuz'undan 31 Ağustos 1951 tarihine kadar ve ardından, Birleşmiş Milletler Örgüt Merkezi'nde 17 Eylül 1951'den 31 Aralık 1952 ye kadar

tekrar imzaya açık bulundurulacaktır.

2. Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Örgütü'ne üye bütün Devletler ile mülteciler ve vatansızların hukuki durumu hakkındaki diplomatik konferansa davet edilen üye olmayan diğer her hangi bir devletin veya Genel Kurul tarafından imzalamaya davet olunan her devletin imzasına açık tutulacaktır. Sözleşme onaylanacaktır ve onay belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne gönderilecektir.

3. İşbu maddenin 2. fıkrasında işaret edilen Devletler, 28 Temmuz 1951 tarihinden itibaren Sözleşme'ye taraf olabileceklerdir. Taraf olmak, taraf olma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nce kayıtlara geçirilmesiyle başlayacaktır.

40. Madde

1. Her hangi bir Devlet, imzaladığı, onayladığı veya taraf olduğu anda, işbu Sözleşme'nin, uluslararası alanda sorumlu bulunduğu bütün topraklarda ya da bu toprakların herhangi bir bölümünde uygulanacağını ilan edebilir. Böyle bir ilan, Sözleşme'nin söz konusu Devlet için yürürlüğe girdiği tarihte geçerli olacaktır.

2. Bu tür bir bölge belirlemesi, söz konusu tarihten sonraki herhangi bir tarihte, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne yapılacak bir duyuru ile gerçekleştirilecektir ve duyurunun, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne ulaştırıldığından doksanıncı günden itibaren veya Sözleşme, bu Devlet için yürürlüğe daha ileri bir tarihte giriyorsa, o tarihte uygulamaya geçecektir.

3. Bu Sözleşme'nin imzalandığı, onaylandığı veya ona taraf olunduğu tarihte uygulanacak bölgelerin dışında tutulan topraklar açısından, ilgili her Devlet, bu toprakların da uygulama bölgesinin içine alınması için, bu bölgelerin yönetimlerinin, Anayasal nedenlerle öngörülen onaylarının alınması koşuluyla, gereken adımları atma imkanlarını araştıracaktır.

41. Madde

Üniter olmayan veya Federal bir Devlet hakkında aşağıdaki hükümler uygulanacaktır:

(a) Bu Sözleşme'nin, Federal bir yasama organının yasama yetkisi alanına giren maddeleriyle ilgili olarak, Federal Hükümet'in üstlendiği yükümlülükler, Federal olmayan devletlerinki ile aynı olacaktır.

(b) Bu Sözleşme'nin, Federasyonun anayasal sistemine göre, yasamayla ilgili adımlar atmak zorunluluğu bulunmayan eyaletlerin, Federasyonu oluşturan devletlerin veya kantonların

yasama yetkileri alanına giren maddeleriyle ilgili olarak Federal Hükümet, bu tür maddeleri, mümkün olan en kısa zamanda, eyaletlerin, Federasyonu oluşturan devletlerin veya kantonların ilgili makamlarına olumlu bir yorumla beraber bildirecektir.

(c) Bu Sözleşme'ye Taraf Federal bir Devlet, bir başka Taraf Devlet'in, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri kanalıyla kendisine iletilecek talebi üzerine, Sözleşme'nin her hangi bir hükmü hakkında, Federasyon'da ve federasyonu oluşturan birimlerde geçerli yasal mevzuat ve uygulamaya ait, söz konusu hükmün, yasal veya diğer yollarla ne oranda geçerli olduğunu gösteren bir açıklama yapacaktır.

42. Madde

1. Her Devlet, imzalama, onaylama veya taraf olma sırasında, Sözleşme'nin 1, 3, 4, 16 (1), 33, 36 - 46. (Dahil) maddeleri dışındaki maddeler hakkında çekince koyabilir.
2. Bu maddenin 1. fıkrası çerçevesinde çekince koyan her Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne göndereceği bir duyuru ile söz konusu çekinceyi her zaman geri alabilir.

43. Madde

1. Bu Sözleşme, altıncı onay veya taraf olma belgesinin kayıt tarihini takip eden doksanıncı gün yürürlüğe girecektir.
2. Sözleşme, altıncı onay veya taraf olma belgesinin kayıt tarihinden sonra onaylayan veya taraf olan Devletlerden her biri hakkında, bu Devletin onay veya taraf olma belgesinin kayıt tarihini takip eden doksanıncı gün yürürlüğe girer.

44. Madde

1. Her Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne göndereceği bir duyuru ile Sözleşmeye taraf olmaya her zaman son verebilir.
2. Taraf olmanın sona erışı, ilgili Devlet hakkındaki duyurunun, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından alındığı tarihten bir sene sonra geçerli olur.
3. 40. madde çerçevesinde bir duyuru veya ilan yapmış olan her Devlet, bu tarihten sonraki herhangi bir tarihte, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne yapacağı bir başvuru ile, bu başvurunun Genel Sekreter'ce alınmasından bir yıl sonra, Sözleşme'nin söz konusu toprağa uygulanışının sona ereceğini ilan edebilir.

45. Madde

1. Her Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne göndereceği bir başvuru ile bu Sözleşme'de değişiklik yapılmasını her zaman talep edebilir.
2. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, bu talep hakkında, eğer varsa, alınacak tedbirler konusunda tavsiyede bulunacaktır.

46. Madde

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Birleşmiş Milletler üyesi bütün Devletlere ve 39. maddede bahsedilen üye olmayan devletlere:

- (a) Birinci maddenin B kısmı uyarınca yapılan duyuru ve ilânları;
- (b) 39. madde uyarınca yapılan imzalama, onaylama veya taraf olma işlemlerini;
- (c) 40. madde uyarınca yapılan duyuruları ve ilânları;
- (d) 42. madde uyarınca konan çekinceleri veya çekinceleri geri çekişleri;
- (e) 43. madde uyarınca, bu Sözleşme'nin yürürlüğe gireceği tarihi;
- (f) 44. madde uyarınca taraf olmaya son verişleri ve bununla ilgili duyuruları;
- (g) 45. madde uyarınca yapılacak değişiklik taleplerini bildirecektir.

YUKARIDAKI NOKTALARA SADIK KALAN aşağıda imzaları bulunanlar, usulüne uygun yetkili olarak, işbu Sözleşmeyi, Hükümetleri adına imzalamışlardır. Cenevre'de, Yirmi sekiz Temmuz Bin dokuz yüz elli bir tarihinde, Fransızca ve İngilizce metinleri aynı derecede geçerli olmak suretiyle bir nüsha olarak

düzenlenmiş olup Birleşmiş Milletler Örgütü Arşivinde bulundurulacaktır ve tasdikli kopyaları, Birleşmiş Milletler üyesi bütün Devletlere ve 39. maddede belirtilen üye olmayan Devletlere yollanacaktır.

CETVEL

Paragraf 1

1. Bu Sözleşme'nin 28. maddesinde belirtilen seyahat belgesi buraya ekli örneğe uygun olacaktır.
2. Bu belge, ikisinden biri İngilizce veya Fransızca olacak şekilde en az iki dilde düzenlenecektir.

Paragraf 2

Belgeyi veren ülkenin mevzuatı saklı kalmak koşuluyla, çocuklar, anne ve babadan birinin veya istisnai hallerde diğer bir reşit mültecinin seyahat belgesine kaydolunabilirler.

Paragraf 3

Belgenin verilmesi için alınacak harçlar, ulusal pasaportlara uygulanan en düşük harçlardan fazla olmayacaktır.

Paragraf 4

Özel veya istisnai durumlar dışında, belge, mümkün olduğu kadar çok sayıda ülke için geçerli olacak şekilde verilecektir.

Paragraf 5

Belgenin geçerlilik süresi, belgeyi veren makamın takdirine göre bir veya iki yıl olacaktır.

Paragraf 6

1. Belgenin yenilenmesi veya geçerlilik süresinin uzatılması, belge sahibi yasal ikametgahını diğer bir ülkeye nakletmediği sürece ve belgeyi veren makamın ülkesinde yasal olarak ikamet etmekte ise, onu veren makama aittir. Yeni bir belge verilmesi, aynı koşullar altında, eski belgeyi veren makama aittir.

2. Bu konuda kendilerine özel olarak yetkilendirilmiş diplomatik temsilciler veya konsolosluk makamları, hükümetleri tarafından verilmiş olan seyahat belgelerinin süresini altı ayı geçmeyen bir süre için uzatma yetkisiyle donatılacaklardır.

3. Taraf Devletler, artık kendi ülkelerinde yasal olarak ikamet etmeyen ama yasal ikametgahlarının bulunduğu ülkeden seyahat belgesi alamayan mültecilerin seyahat belgelerini yenileme veya geçerlilik sürelerini uzatma, ya da onlara yeni belge verme konularına sıcak bakacaklardır.

Paragraf 7

Taraf Devletler işbu Sözleşme'nin 28. maddesi hükümleri gereğince verilen belgeleri geçerli sayacaklardır.

Paragraf 8

Bir mültecinin gitmek istediği ülkenin yetkili makamları, eğer kendisini o ülkeye kabul edeceklerse ve bunun için vizeye gereklilik varsa, mültecinin taşıdığı belgeye vize vereceklerdir.

Paragraf 9

1. Taraf Devletler, nihai olarak gidecekleri ülkenin vizesini almış olan mültecilere transit vizeleri vermeyi taahhüt ederler.

2. Bu tür vizelerin verilmesi, herhangi bir yabancıya vize verilmemesini haklı gösterebilecek sebeplerle reddedilebilir.

Paragraf 10

Çıkış, giriş veya transit vizelerine uygulanacak harçlar, yabancı pasaportlara verilen vizelere uygulanacak en düşük harçları geçmeyecektir.

Paragraf 11

Bir mültecinin kanuni ikametgahını değiştirip diğer bir Taraf Devletin ülkesinde yerleşmesi halinde, 28. maddenin hüküm ve şartlarına göre yeni bir belge verilmesi artık işbu ülkenin yetkili makamına ait olur ve mültecinin bu makama başvurma hakkı bulunur.

Paragraf 12

Yeni bir belge veren makam, eski belgeyi geri alacaktır ve eğer eski belgede, geri alındıktan sonra iadesi isteniyorsa belgeyi veren ülkeye iade edecektir. Aksi takdirde yeni belgeyi veren makam, eskisini geri alacaktır ve iptal edecektir.

Paragraf 13

1. Her Taraf Devlet, kendisi tarafından Sözleşmenin 28. maddesine göre düzenlenen bir seyahat belgesinin sahibinin, bu belgenin geçerlilik süresi içinde her zaman o ülkeye tekrar girmesine izin vereceğini taahhüt eder.

2. Yukarıdaki fıkra hükümleri saklı kalmak koşuluyla, bir Taraf Devlet, belge sahibinin, ülkeden çıkanlara veya girenlere uygulanan muamelelere tabi olmasını talep edebilir.

3. İstisnai hallerde veya mülteciye belirli bir süreyle ikamet izni verilmişse, Taraf Devletlerin, belgeyi verirken, mültecinin kalabileceği süreyi, üç aydan az olmamak üzere, sınırlama hakkı saklıdır.

Paragraf 14

Yalnız 13. paragraf hükümleri saklı kalmak koşuluyla, işbu Cetvel hükümleri, Taraf Devletlerin kendi topraklarında geçerli olan, girişler, transit geçişler, geçici ikamet, yerleşme ve çıkışlarla ilgili, yürürlükteki yasaları ve yönetmelikleri hiç bir ihlal etmez.

Paragraf 15

Belgenin verilmesi veya belgeye konan kayıtlar, özellikle vatandaşlık açısından, belge sahibinin statüsünü belirlemez veya ihlal etmez.

Paragraf 16

Bir belgenin verilmesi, sahibine, hiçbir şekilde, veren ülkenin diplomatik temsilcileri veya konsolosluk makamlarının himayesini talep etmek hakkını sağlamaz ve bu temsilci veya makamlara da bir himaye hakkı vermez.

EK

SEYAHAT BELGESİ ÖRNEĞİ

Belge, küçük bir kitapçık şeklinde olacaktır (yaklaşık 15x10 santimetre). Kimyasal veya başka yollarla yapılacak silinme ve değişikliklerin kolaylıkla fark edileceği bir tarzda basılması ve "28 Temmuz 1951 Sözleşmesi" kelimelerinin, düzenleyen ülkenin dilinde her sayfada tekrar edilerek basılması tavsiye olunur.

(Kitapçığın kapağı)

SEYAHAT BELGESİ

(28 Temmuz 1951 Sözleşmesi)

No.

(1)

SEYAHAT BELGESİ

(28 Temmuz 1951 Sözleşmesi)

Bu belge, yürürlük süresi uzatılmazsa tarihine kadar geçerlidir.

Soyadı.....

Adı (ları).....

Refakatindeki çocuk (lar).....

1. Bu belge, hamiline, sırf ulusal pasaport yerine geçecek bir seyahat belgesi sağlamak amacıyla verilmiştir. Hamilinin vatandaşlık durumu hakkında hiçbir hüküm içermez ve vatandaşlığına tesir etmez.

2. Belge hamilinin'ye (belgeyi veren makamların mensup olduğu ülkenin adı yazılır) aşağıda daha sonrası için bir tarih yazılmamışsa tarihine kadar dönmesine müsaade edilmiştir (belge hamilinin dönmesine müsaade olunan süre üç aydan az olmamalıdır.)

3. Belge hamili, ikametgahını bu belgenin verildiği ülkeden başka bir ülkeye naklettiği takdirde, yeniden seyahati arzu ederse, yeni bir belge almak için ikamet

ettiği ülkenin yetkili makamlarına müracaat etmelidir. (Eski belgeyi, onu veren makama gönderilmek üzere, kendisine yeni belgeyi veren makama iade edecektir.)*

*2010 Helsinki Yurttaşlar Derneği, [http:// www.hyd.org.tr/?pid=294](http://www.hyd.org.tr/?pid=294), erişim tarihi: 26 Ocak 2010

EK 4

FOTOĞRAFLAR

Mehmet Tütüncü (Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Genel Başkanı)

Prof. Dr. Suphi Saatçi (Kerkük Vakfı Genel Sekreteri)

İzzettin Kerkük (İzzettin Kerkük Kùltür Vakfı Başkanı)

İzzettin Kerkük (İzzettin Kerkük Kùltür Vakfı Başkanı)

Irak Türkleri Basın Konseyi Başkanı Kemal Beyatlı

Yavuz Bülent Bakiler/zzettin Kerkük

Kerkük Vakfı'nda Bir Sohbet Toplantısı

Bahattin Abdurrahman Salihi

Dr. Aras Neftçi

Nefi Demirci-İzzettin Kerkük

Deniz Musa Tütüncü (Türkmen Bohçası Dergisi Editörü)

Yıldırım Hasanzade (Kerkük Vakfı Görevlisi)

Dr. Nefi Demirci (Türkmeli İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı)

Diş Hekimi Kürşat Çavuşoğlu (Irak Türkleri Birliği ve Dayanışma Derneği Başkanı)

Mithat İbrahim (Irak Türkleri Adalet ve Yardımlaşma Derneği Başkanı)

Ömer Köprülü (ITKYD Genel Başkan Yardımcısı)

Sadun Köprülü (ITC Türkiye Temsilcisi)

Savaş Avcı (Türkmeneli İnsan Hakları Derneği Başkan Yardımcısı)

EK 5

GAZETE HABERLERİ, BELGELER, YAYIN ÖRNEKLERİ, HARİTA ve ETKİNLİK FOTOĞRAFLARI

Bağdat'ta gece 01.30'dan itibaren bombalar patladı

SAVAŞ BAŞLADI

ABD Başkanı George Bush adına yapılan açıklama: "Kuveyt'i kurtarmak için, çöl hareketini başlattım"

• Amerikan bombardıman uçakları S. Arabistan'dan havalandı

Tercüman

ANAP, savaş kararı için HAZIRLANDI

Türkiye'den uçak kalkmadı

PANIĞE KAPILMAYIN

Ülkemizin güvenliğinden ve bütünlüğünden hepimiz gibi sorumlu bulunana kahraman ordumuz görevinin başında

- Savastaki gelişmeleri, radyo, televizyon ve gazetesizden takip edin
- Resmî açıklamaların dışındaki söylentilere katılmayın
- İçini size sıcağı düşmanların tahriklerine de kapılmayın

Can ve mal güvenliğimiz için alınacağımız tedbirleri Sivil Savunma görevlileri duyuracak

TÜRK BANK 150 TL'ye kadar

ÖZEL KREDİ

TÜRK İÇİŞİ BANKASI TÜRK BANK

BU GECE Regaip Kandili

Okullar tatil

TAHA AKTOL

Özal'ın senaryosu

Türkiye'nin en iyi gazetesi

SABAH Ve Saddam kuzu kuzu teslim oldu

PAZANTISI 15 ARALIK 2003 İKİ GAZETE 300 BİN LİRA

HEYKELİ DAHA ÇOK DİRENDİ!

Hep "Asla sağ yakanılmayacağım" diye meydan okuyan Irak'ın eski diktatörü, saklandığı sığınakta bir tek kurşun bile atmadan teslim oldu

BAŞLADIĞI YERDE BİTTİ

İRAK'TAKİ AMERİKAN İSMEKİ

İRAK'TAKİ AMERİKAN İSMEKİ

GÜNLERDİR O SİĞİNAKTAYDI

Ladins and gentlemen. We got him!

ABD'İNİN

Yeni timle Kral Sadek Operasyonu

Saddam'ın Tank Azı teshis etti

BASIN TIRAK

Kendisine

Sabah

İçişleri

Bank To

Körfez Savaşı Haberleri

Grevin durdurduğu uçakları başka firmaların adıyla havalandıracak

THY'de maskeli uçuş

Otogar'da grev var

Milliyet Halk Gazetesi

Kapımızda 200 bin mülteci

Gazeteciler yüzerek kurtuldu

İran da karıştı

ÖZAL: '1 milyar dolar yolda'

'Kansere çare petrol'

2 Türk'e pusu

Milliyet objektifinden kanlı göç

Milliyet Halk Gazetesi

Irak'ın kovaladığı 1 milyon Kürt sınırimıza dayandı

KACIS

Müdahale ihtimali

Ordu alarmında. Sınır kapalıdır. İhtar ateşi açılıyor. Türkiye, gündüzse askerî güç kullanacak

RAFET BALLI yazıyor

Çoğunluğu Türklerden oluşan Kerkük "ölü şehir" görünümünde

Savaşın gölgesinde Türkler

İran-İrak savaşı etkisindeki petrol bölgesi Kerkük kentinde askerlik sırasını bekleyen Türk çocukları, genellikle camilerde ders çalışıyor

İrak Hükümeti, şehit düşen askerlerin ailelerine ve savaşta yaralı olanlara bir Toyota araba veriyor

Kerkük'te en popüler şarkıcı İbrahim Tatlıses, her yer posterlerini dolu, "Maui Maui" türküsü dilinde

Camide ders çalışıyorlar Camiler, Türkmén çocukları için en gözde yer... Eller de kitaplarını alan, hermen zorlu camide alıyor. Derstirimi. Allah'ın evinde çalışıyorlar

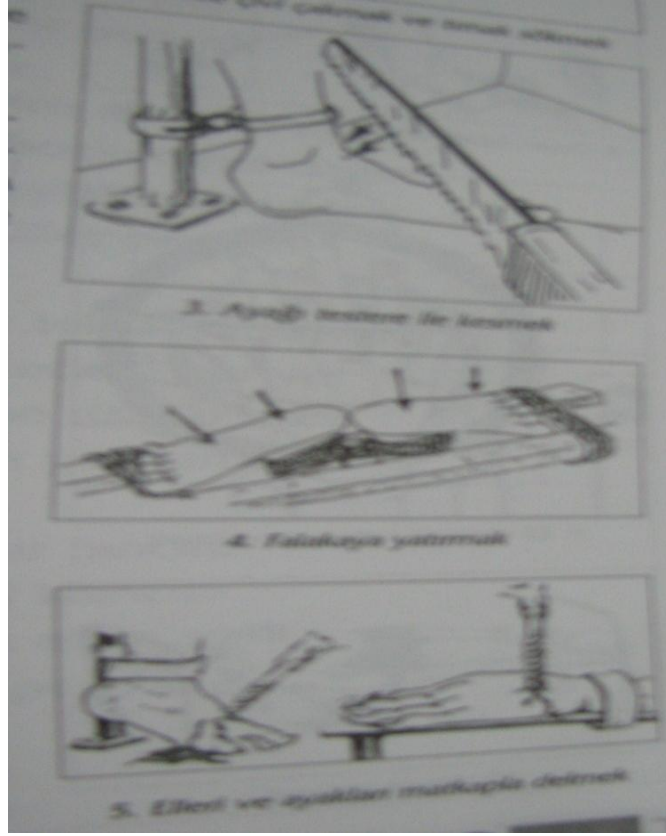
İrak'tan dönen Tunca Bengin yazıyor

KERKÜK'teki Türkler de 6 yıldır süren savaşın yaralı mağdurları. Kerkük halkı her zaman bir gün her birinin dehi geç Kerkük'ten öylemiş, Bağdat yolları gürültüyle yavaş. Kerkük-Hajda arasında 100 kilometre boyunca, en az 100 milyar dolar...

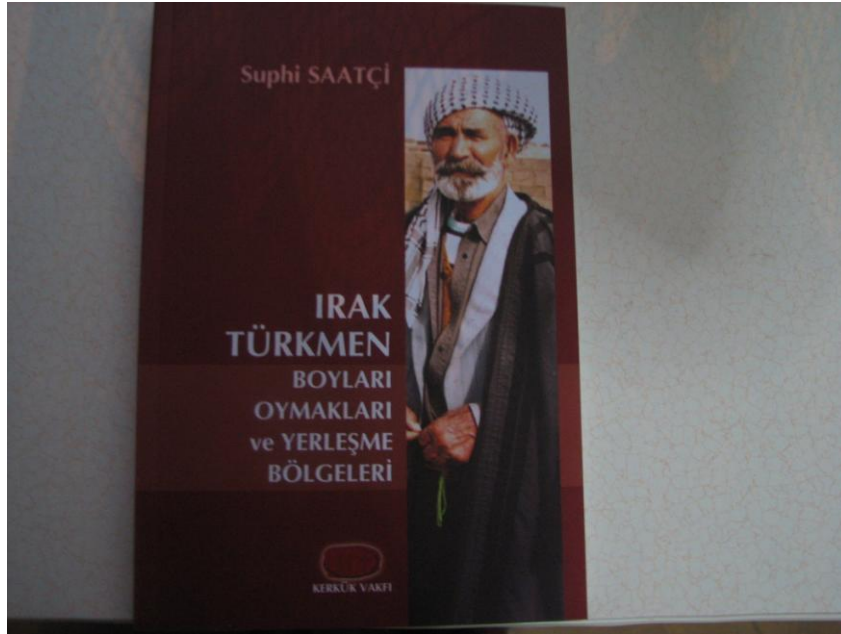
Kepenkler imiş durumda Kerkük'teki İMİ ana caddesi üzerinde tek kalmış ana ana dükkanlar yer alıyor... Takkeken, tamı ilimne kadar her peşin satıldığı dükkanların bu

günep görüldü ise son derece zeksiz... Gecekte dükkanların kepenkleri indirilmiş durumda... DÜKKANLAR, günün diğer saatli işlevine açılıyor/Petrolat, Tunca BENGİN

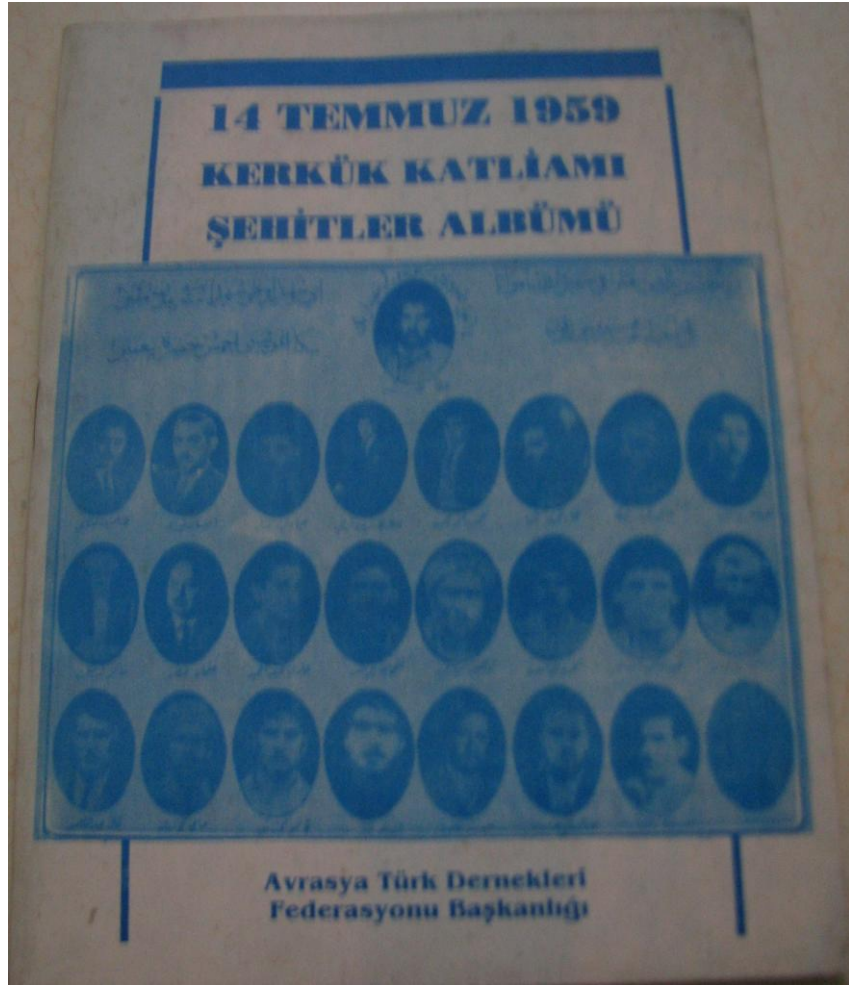
4 Şubat 1986 Tarihli Milliyet Gazetesi

Irak Hapishanelerinde Türkmenlere Uygulanan İşkence Yöntemleri

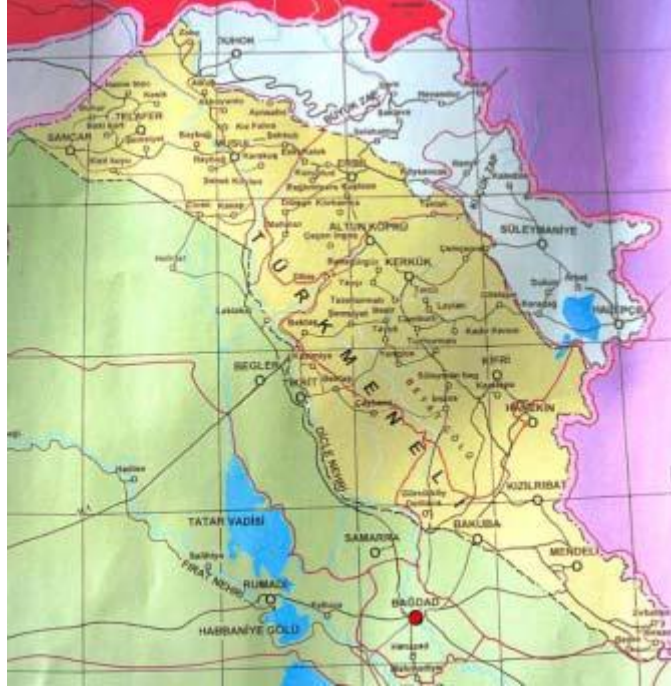

Türkiye’de Irak Türklerinin Yayınladığı Kitap ve Dergi Örnekleri

Necmettin Erbakan'ın Beyanatu (11 Eylül 1980 Tarihli Milliyet Gazetesi'nden)

Irak'ta Türk Yerleşim Bölgeleri

Türkiye'deki Irak Konsolosluğu Önünde Şehit Edilen Türkmenlerin Mezarlık Ziyareti

Irak Türkleri Bayramlaşma Töreni (Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Sayın Erşat Hürmüzlü'nün Katılımıyla)

Etkinliklerde Geleneksel Kıyafetleriyle Türkmen Çocukları

Türkmen Sanatçılarının Müzik Programı

Tiyatro Gösterisi (Temel Abbas)

ITKYD İstanbul Şubesi'nde Türkmen Yüksek Lisans ve Lisan Öğrencileri

EK-6

TÜRKİYE, İNGİLTERE VE İRAK HÜKÜMETLERİ BEYNİNDE ANKARA'DA MÜNAKİT HUDUD VE MÜNASEBATI HASENEİ HEMCİVARI UAHEDENAMESİ

Andlaşmanın İmza yer ve tarihi : Ankara, 5 Haziran 1926

Onay Kanununun tarih ve sayısı : 7 Haziran 1926, Sayı 911

Resmi Ceride ile neşir ve ilânı : 18 Temmuz 1926, sayı 424

D Ü S T U R : III. tertip, Cild 7, Sahife 1642

ONAY KANUNU

Madde 1. Türkiye, İngiltere ve Irak Hükûmetleri arasında Ankara'da 5 Haziran 1926 tarihinde İmza olunan Hudud ve Münasebatı Hasenei Hemcivari Muahedesi Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdik olunmuştur.

Madde 2. İşbu muahedenin icrayı ahkâmına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

TÜRKİYE, İNGİLTERE VE İRAK HÜKÜMETLERİ BEYNİNDE ANKARA'DA 5 HAZİRAN 1926 TARİHİNDE MÜNAKİT HUDUT VE MÜNASEBATI HASENEİ HEMCİVARI MUAHEDENAMESİ

Bir taraftan Türkiye Reısicumhuru Hazretleri Ve diğler taraftan Haşmetlû Büyük Britanya ve İrlanda Kraliyeti Müttehidesi, Mâverayı Ebhar Britanya arazisi Kıralı ve Hindistan İmparatoru hazretleri ve haşmetlû Irak Kıralı hazretleri.

Lozan'da İmza edilen 24 temmuz 1923 tarihli muahedenin Türkiye ile Irak arasındaki hududun tâyini hakkındaki ahkâmını derpiş ederek Irak.1 müstakil bir devlet ve kendisiyle İngiltere arasında münakit 10 Teşrinievvel 1922 ve 13 kânunusani 1926 tarihli muahedelerden münbais münesebatı mahsusayı tanıyarak hudut mıntıkasında aralarındaki âhenk ve hüsnü amizişi ihlâl edebilecek her gûna hadisatı bertaraf etmek arzusiyle Bu bapta bir muahede akdine karar vermişler ve berveçhizir murahaslarını tâyin etmişlerdir: şöyle ki:

Türkiye Cumhuriyeti Reisi Hazretleri:

İzmir Mebusu ve Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekili Dr. Tefvik Rüştü Beyefendi Hazretleri.

Haşmetlû Büyük Britanya ve İrlanda Kraliyeti Müttehidesi Mâverayı Ebhar Britanya arazisi Kıralı ve Hindistan İmparatoru Hazretleri.

Haşmetlû Britanya Kırallığı Hazretlerinin Türkiye Cumhuriyeti nezdinde fevkalâde sefir ve murahhası asaletli Sir Ronald Charles Lindzey. K.C.M.G., C.B.C.V.O. Hazretleri. Haşmetlû Irak Kırallığı Hazretleri.

Irak Müdafaa-i Milliye Vekil Vekili Miralay Nuri Sait, S.M.J.D.S.O. Hazretleri. Müşarünileyhim yolunda ve muntazam bulunan salâhiyet namelerini tebliğ ettikten sonra ahkâmı âtiyeyi kararlaştırmışlardır:

BİRİNCİ FASIL

Türkiye ile Irak arasındaki hudut

MADDE 1

Türkiye ile Irak arasındaki hattı hudut Cemiyeti Akvamın 29 teşrinievvel 1924 tarihli içtimasında takarrür etmiş olan güzergaha tevfikân berveçhizir sureti katiyede tâyin edilmiştir.

(Brüksel hattı hududunun tarifi)

-Merbuttur-

Mamafih balâdaki hattı hudut Aşuta ve Alamun cenubunda bu iki mahalli yekdiğerine rapteden yolun Irak arazisinden geçen kısmını Türk arazisi dâhilinde bırakmak üzere tadil edilmiştir.

MADDE 2

Birinci maddenin son fıkrası kaydı tahtında mezkûr maddede tesbit edilen hattı hudut işbu muahedeye merbut 1/250000 mikyasında harita üzerinde tersim edilmiştir. Metin ile harita arasında ihtilâf zuhurunda metin muteber olacaktır.

MADDE 3

Birinci maddede tasrih edilen hattı hududu arazi üzerinde tâyin etmek üzere bir tahdidi hudud komisyonu teşkil edilecektir. İşbu komisyon Türkiye Hükümeti tarafından tâyin edilecek iki ve Britanya ile Irak Hükümetleri tarafından müştereken tayin edilecek iki murahhas ile muvafakat buyurduğu takdirde İsviçre Reiscumhuru tarafından İsviçre tebaası meyanından tâyin edilecek bir reisten mürekkep olacaktır. İşbu komisyon sürati mümkün ile ve her halde bu muahedenin mevkiî meriyete vaz'ından itibaren altı ay zarfında içtima edecektir. Komisyonun mukarreratı ekseriyeti âra ile ittihaz edilecek ve bilcümle tarafeyni âliyei akideyi için vacibürriye olacaktır. Tahdidi hudut komisyonu her halde işbu muahededeki tarifâtı pek yakından takibe gayret edecektir. Komisyonun masarifi Türkiye ve Irak arasında mütesaviyen taksim edilecektir. Alâkadar devletler komisyonun vazifesini ifa edebilmesi için lâzım gelen ikâmet, amele, malzemeye (kazık işaret taşı) müteallik bilcümle hususatta gerek doğrudan

doğruya gerek memurini mahalliye vasıtasıyla tahdidi hudut komisyonuna muavenet etmeği taahhüt eylerler. Mezkûr devletler bundan başka komisyon tarafından vazedilecek nirengi mevzilerine, hudut işaretlerine, kazık ve alâmetlere riayet etmeği taahhüt ederler. Hudut işaretleri birinden diğeri görülebilecek surette vazedilecek ve üzerlerine numara konulacaktır. Bunların mevkileri ile numaraları bir harita üzerinde gösterilecektir.

Tahdidi hudut zabıtnamei katisi ve buna merbut haritalarla vesaik, üç nüsha olarak tanzim edilecek ve bunlardan ikisi hem hudut devletlerin hükümetlerine ve üçüncüsü musaddak suretleri Lozan Muahedesini İmza eden devletlere tebliğ edilmek üzere Fransa Cumhuriyeti Hükümetine ita edilecektir.

MADDE 4

Birinci madde mucibince Irak'a terk edilen arazideki ahalinin tâbiyeti Lozan Muahedesinin 30-36 ncı maddelerine tevfikân halledilecektir.

Tarafeyni âliyei âkideyn mezkûr muahedenin 31, 32, 34 üncü maddelerinde münderiç hakkı hiyarın işbu muahedenin mevkii meriyete girdiği tarihten itibaren on iki ay müddetle cari olabileceğini kararlaştırmışlardır. Mamafih Türkiye, balâdaki ahalden hakkı hiyarlarını Türkiye tâbiyeti için istimal edenlerin işbu haklarını tanımak hususunda serbesti hareketini muhafaza eder.

MADDE 5

Tarafeyni âkideynden her biri birinci maddede tasrih edilen hattı hududu kati ve taarzudan masun olmak üzere kabul ve bunu tadile matuf her türlü teşebbüsten tevakkî etmeği taahhüt eyler.

İKİNCİ FASIL

Münasebatı hasenei hemcivari

MADDE 6

Tarafeyni âliyei âkideyn bir veya bir kaç müsellâh eşhasın civar hudut mıntakasında yağmagerlik veyahut şekavet icrası maksadiyle vukubulacak istihzaratına yedi iktidarlarında bulunan bilcümle vesait ile muhalefet etmeği ve bunların huduttan müruruna mâni olmağı müteakabilen taahhüt ederler.

MADDE 7

On birinci maddede zikredilen salâhiyettar memurin civar hudut mıntikasında yağmagerlik veyahut şekavet icrası için bir veya bir kaç müsellâh eşhasın istihzaratta bulduklarını istihbar ettikleri zaman yekdiğerlerini müteakabilen ve bilâ imhal haberdar edeceklerdir.

MADDE 8

On birinci maddede zikredilen salâhiyettar memurin buldukları arazi dâhilinde ika edilmiş olabilecek bilcümle yağmagerlik ve haydutluk ef'alinden müteakabilen yekdiğerlerini haberdar edeceklerdir. Haberdar edilecek taraf memurini, yedi iktidarlarında bulunan bilcümle vesait ile bunların faillerinin huduttan müruruna mâni olmağa gayret edeceklerdir.

MADDE 9

Müsellâh bir veya bir kaç eşhas civar hudut mıntıkasında bir cinayet veya cürüm ika ettikten sonra diğér hudut mıntıkasına ilticaya muvaffak oldukları takdirde bu son hudut mıntıkası memurini işbu eşhas silâhlariyle ve yağma ettikleri eşya ile birlikte kanuna tevfikân tebaası buldukları tarafın memurinine teslim etmek üzere tevkif etmeğe mecburdurlar.

MADDE 10

Muahedenin işbu faslının tatbik edileceği hudut mıntıkası Türkiye'yi Irak'tan tefrik eden bütün hudut ile bu hududun bir ve diğér tarafında yetmiş beşer kilometre derinliğinde bulunan mıntıkadır.

MADDE 11

Muahedenin işbu faslını tatbik ile mükellef salâhiyettar memurin berveçhizirdir. Umumi teşriki mesaiyi tanzim ve ittihaz olunacak tedbirin mesuliyetini deruhte etmek üzere:

Türkiye tarafından: Askeri hudut kumandanı.

Irak tarafından: Musul ve Erbil mutasarrıfları.

Malûmatı mahalliyenin ve tebligatı müstacelinin teatisi için,

Türkiye tarafından: Valilerin muvafakati ile tâyin edilecek memurin.

Irak tarafından: Zako, Amadiye, Zibar, Rovandoz kaymakamları,

Türkiye ve Irak Hükümetleri gerek on üçüncü maddede zikredilen daimi hudut komisyonu marifetiyle ve gerek tarıkı siyasi ile yekdiğerini haberdar ederek esbabı idariyeden dolayı salâhiyettar memurlarının listesini tadil edebilirler.

MADDE 12

Türkiye ve Irak memurları diğér taraf tebaasından olup bilfiil onun arazisinde bulunan aşari rüesa, şeyh veyahut diğér âzası ile resmi veya siyasi mahiyeti haiz her nevi muhabereden istinkâf edeceklerdir. Tarafeyni âkideyn hudut mıntıkasında bir veya diğér devlet aleyhine müteveccih hiç bir gûna propaganda teşkilâtına ve içtimaa müsaade etmeyeceklerdir.

MADDE 13

Muahedenin işbu faslının ahkâmının icrasını teshil ve umumiyetle hudut üzerinde münasebatı hasenei hemeivariyi idame etmek üzere vakit Türkiye ve Irak hükümetleri tarafından mütakabilen tâyin edilecek müsavi adette memurinden mürekkep daimi bir hudut komisyonu teşekkül edecektir.

Bu komisyon en az altı ayda bir kere ve ahval icap ettirdiği takdirde daha ziyade içtima edecektir. Münavebeden Türkiye ve Irak'ta içtima edecek olan bu komisyon muahedenin bu faslının ahkâmının icrasına müteallik mesaili ve alâkadar hudut mıntıka memurları arasında bir itilâfa müncer olmayan diğer her nevi hudut mesailini sureti dostane de halletmek vazifesiyle mükellef olacaktır. Komisyon işbu muahedenin mevkie meriyete girdiği tarihi takip eden iki ay zarfında birinci defa olarak Zaho'da içtima edecektir.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Ahkâmı umumiye

MADDE 14

Her iki memleket arasında menafii müştereke sahasını tevsi etmek maksadıyla Irak Hükümeti işbu muahedenin mevkie meriyete vaz'ı tarihinden itibaren yirmi beş sene müddetle berveçhizir alacağı aidatın yüzde onunu Türkiye Hükümetine tesviye edecektir:

- a) 14 mart 1925 tarihli imtiyaz mukavelenamesinin onuncu maddesi mucibince «Turkish Petroleum» kompani'den
- b) Bâlâdaki imtiyaz mukavelenamesinin altıncı maddesi mucibince petrol ihraç edebilecek olan şirketlerden veya eşhastan
- c) Bâlâda zikredilen imtiyaz namenin 33 üncü maddesi mucibince teşekkül edebilecek olan muavin şirketlerden

MADDE 15

Türkiye ve Irak, dost devletler arasında cari usule tevfikân bir iadei mücrimin muahedesini akdetmek üzere mümkün mertebe süratle müzakerata girişmeğe karar vermişlerdir.

MADDE 16

Irak Hükümeti kendi arazisinde ikamet eden eşhası işbu muahedenin İmzasına kadar Türkiye lehindeki efkâr ve harekâtı siyasiyelerinden dolayı iz' aç ve tazip etmemeği ve kendilerine tam ve mutlak bir affı umumi bahşetmeği taahhüt eyler. Bu bapta ita olunmuş hükümlerin kâffesi iptal edilecek ve derdest bulunan bilcümle takibat tevkif olunacaktır.

MADDE 17

İş_____bu muahede, tasdiknamelerin teatisinden itibaren mevkie meriyete girecektir.

İşbu muahedenin ikinci faslı, bu muahedenin mevkiî meriyete girdiği tarihten itibaren on sene müddetle mer'î kalacaktır.

182

İşbu muahedenin mevkiî meriyete girdiği tarihten itibaren iki sene hitamında tarafeyni akidenden her biri işbu faslı kendisine aidiyeti itibariyle feshetmek hakkını haiz olacaktır. Keyfiyeti fesh ihbar edildiği tarihten bir sene sonra müessir olacaktır.

MADDE 18

İşbu muahede tarafeyni âliyei akideyi tarafından tasdik edilecek ve tasdiknameler mümkün mertebe süratle Ankara'da teati edilecektir. Muahedenin musaddak suretleri Lozan muahedesini İmza eden devletlere gönderilecektir. Tasdiken lilmakal bâlâda isimleri zikredilen murahhaslar işbu muahedeyi İmza ve zikrini temhir etmişlerdir. Ankara'da 5 haziran 1926 tarihinde üç nüsha olarak tanzim edilmiştir.

İmza İmza İmza

Dr. Tevfik Rüştü R.C.Lindzey Nuri Sait

(Mühür) (Mühür) (Mühür)

MERBUT

Türkiye ile Irak arasındaki hudut

MADDE 1

Türkiye ile Irak arasındaki hattı hudut Cemiyeti Akvamın 29 teşrinievvel 1924 tarihli içtimasında takarrür etmiş olan güzergâha tevfikan berveçhi zir sureti katiyede tâyin edilmiştir: Dicle nehri ile Habur çayının noktai iltikalarından bed ile Habur çayının hattı mutavassıt veya Talvegin'i takiben mezkûr çayın Hazil çayı mültekasına kadar; Siyomez'den geçen çay mültekasının membâna doğru üç kilometrede kâin bir noktasına kadar Hazil çayının hattı mutavassıt veya Talveği; Bu noktadan itibaren Siyomez.den geçen çay kolu havzasının şimalindeki tepeye kadar şarka doğru giden bir hattı müstakim; Bu havzanın şimalindeki tepeden Bilâkiş dağına kadar; Bu noktadan itibaren Bayco çayının Robozak'taki kolunun membâna kadar; Bu çay ile Robozak'ın şark-cenubu şarkisindeki 6834 rakımından inen çayın

Robozak'ın cenubunda kâin mülteka kısmına kadar; 6834 rakımlı tepeden şimal-şarkı şimalisindeki boğaza kadar bir hattı müstakim; şark istikametini takiben bu boğazdan inen küçük çay Talveği'nin Habor çayı ile noktai iltikasına kadar; Habor çayı mansabına doğru tahminen bir buçuk kilometre boyunca mezkûr çayın Aroş ve Ceramos mıntikasından inen bir

çay ile iltikasına kadar; Bu çayı takiben, Kâşure'den gelen çayı şimalde bırakarak birincisi Ceramos'tan ve ikincisi Aroş'tan inen iki mühim kolun yekdiğeriyle telâkisine kadar; Bu mültekadan bâlâda mevzuu bahis olan iki kolun arasındaki suların hattı taksimi üzerinde 6571 rakımına şarka müntehi olan bu vadi Talveği; Evvelkinin şarkında kâin 9063 rakımına kadar bu hattı taksimi meyan ve sonra Lizen çayı havzasının cenup tepesiyle Ceramus'tan gelen kol havzası ve tepesinin noktai telakisine kadar; -Ora-dan inen Zap Çayı kolu havzasının şimal tepeleri boyunca bu sonuncu tepe hattı;

Özkaya'nın tahminen iki kilometre garp-şimali garbisindeki tepesine kadar; Özkaya'nın kurbunda ve şimali şarkisinde kâin bu zirvenin Zap kolunun membâna kadar bir hattı müstakim;

Zap Çayına kadar bu kolun mecrası; Zap Çayını mansabına doğru takiben Bayçoka'nın bir kilometre cenubunda kâin bu noktaya kadar; Bebehi'nin cenubundan ve (Çal) ın şimalinden geçen çay havzasının cenup tepesine kadar şark istikametinde,

Berican'dan geçen Zap kolunun cenup hattı bâlası boyunca imtidat eden ve (şilok) un garp-cenubu garbisinde Avmarek'in menbâna yakın bulunan noktaya kadar bir hattı müstakim;

İşbu membâa kadar bir hattı müstakim; Bu membâdan (Avmarek) in garbi kolu, (Kesrik) ve (Nervek) arasındaki boğaza inen küçük çay mültekasına kadar, Bu küçük çay kendi menbâna kadar, Mültekası Nervek şimalindeki Avmarek'in şark kolundan müteşâip suya kadar en

kısa mesafe; Bu su kendi mansabına kadar; Bu mültekadan Avmarek ile Rudbarşin sularının ayrıldığı hattı balâya olan en kısa mesafe; Bu hattı balâ, şeh Muammer kurbunda ve şimalinde bu çaya akan Rutbarşin kolu membâna en yakın olan noktaya kadar; Bu membâa kadar bir hattı müstakim; Balâda zikrolunan kol-de-nin bir az cenubunda ve çayın mansabına kadar

mansabına doğru akan Rutbarşindir; Bu çay kendi membâna kadar; Bu membâdan Rutbarşin ve (Herki) nin şark ve kurbundaki şemsi Dinan kolu sularını ayıran hattı balâya kadar en kısa mesafe; Bu noktadan işbu kolu besleyen en yakın çaya en kısa mesafe; Bu çay ve maruz zikir kol Şemsidinan suyuna kadar; Bu mültekadan şemsidinan suyu havzasının cenubi tepesine en

yakın mesafe; Bu tepe (Boyah) ın şark ve kurbunden geçen Hacıbey çayı ve kolunun beynindeki zirve hattıyla tekatu noktasına kadar; En kısa bir hattı müstakim üzere Hacıbey

Çayına kadar uzayan bu tepe hattı; Hacıbey çayı membâna doğru İran hududuna kadar.

İngiltere Sefiri Sir Ronald şarl Lindzey ve Irak Murahhası Nuri Sait Paşa taraflarından Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekili Tefik Rüştü Beyefendiye yazılan 5 haziran 1926 tarihli notanın tercümesidir. Bugün beynimizde İmza edilen muahedenin on üçüncü maddesine atfen

şunu beyan ederiz ki bu muahedenin mevkiî meriyete vaz'ını takip eden on iki ay içinde Türkiye Hükümeti mezkûr maddede mevzuu bahis olan aidattaki hissesini sermayeye tahvil etmek arzusunda bulunduğu takdirde Irak hükümetini arzusundan haberdar edecek ve mezkûr hükümet ihbarı vâkıı takip eden otuz gün zarfında bu maddenin tamamının ifası zımında Türkiye Hükümetine beş yüz bin İngiliz lirası tesviye edecektir. Diğer taraftan şurası da mukarrerdir ki Türkiye Hükümeti mezkûr aidattaki menafiini evvel emirde Irak Hükümetine bir tarafı salısın tediyeye âmade olabileceği fiyattan daha yüksek olmamak üzere mubayaa etmek fırsatını vermeksizin elinden çıkarmamağı taahhüt eyler. Teati edilen işbu notaların bugün İmza edilen muahedenin cüzü mütemmimini teşkil ettiği takarrür etmiştir. Bu vesile ile ihtiramatı faikimizi tecdit ederiz.

5 Haziran 1926

Lindzey Nuri Sait

Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey Efendi tarafından İngiltere Sefiri Sir şarl Lindzey Cenablarına ve Irak Murahhası Nuri Sait Paşaya yazılan müttehidülmeal mektupların tercümesidir: Aramızda bugün İmza edilen muahedenin on dördüncü maddesine atfen berveçhizir vukubulan beyanatınızı havi olarak bugünkü tarihli gönderdiğiniz notayı ahiz ve senet ittihaz ettiğimi arzederim. Bu muahedenin mevkiî meriyete vaz'ını takip eden on iki ay içinde Türkiye Hükümeti mezkûr maddede mevzuubahis olan aidattaki hissesini sermayeye tahvil etmek arzusunda bulunduğu takdirde Irak Hükümetini arzusundan haberdar edecek ve mezkûr Hükümet ihbarı vâkıı takip eden otuz gün zarfında bu maddenin tamamının ifası zımında Türkiye Hükümetine beş yüz bin İngiliz lirası tesviye edecektir. Diğer taraftan şurası da mukarrerdir ki Türkiye Hükümeti mezkûr aidattaki menafini evvel emirde Irak Hükümetine bir tarafı salısın tediyeye âmade olabileceği fiyattan daha yüksek olmamak üzere mubayaa etmek fırsatını vermeksizin elinden çıkarmamağı taahhüt eyler. Teati edilen işbu notaların bugün İmza edilen muahedenin cüzü mütemmimini teşkil ettiği takarrür etmiştir.

Dr. T. Rüştü*

*<http://www.diplomatikgozlem.com> ozeldosya_oku.asp?id=45 erişim tarihi: 26 Ocak 2010